МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КУКСЮК АНДРІЙ ЛЕОНТІЙОВИЧ

УДК 343.9:343.34(477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ

Спеціальність 081 – Право

Галузь знань 08 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____А. Л. Куксюк

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, професор
Грицюк Ігор Васильович

Ірпінь – 2026

АНОТАЦІЯ

Куксюк А.Л. Пособництво державі-агресору: кримінологічна характеристика та запобігання. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Державний податковий університет, Міністерство фінансів України. – Ірпінь, 2026.

Дисертацію присвячено комплексному кримінологічному дослідженню пособництва державі-агресору, визначенню його кримінологічної характеристики та розробленню науково обґрунтованої системи заходів запобігання цьому злочину.

Актуальність дослідження зумовлена повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України, що спричинила виникнення нових криміногенних загроз у сфері національної безпеки та обумовила кримінализацію пособництва державі-агресору шляхом доповнення Кримінального кодексу України статтею 111-2. Незважаючи на активний розвиток кримінально-правової доктрини щодо цього злочину, його кримінологічні аспекти залишалися недостатньо дослідженими, що зумовило необхідність проведення комплексного наукового дослідження.

У дисертації досліджено становлення та розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору, здійснено аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак складу цього злочину, визначено його місце в системі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України та обґрунтовано необхідність існування самостійної кримінально-правової норми, передбаченої ст. 111-2 КК України.

На підставі аналізу офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України та інших офіційних джерел досліджено сучасний стан, структуру, динаміку й географію пособництва державі-агресору в Україні. Проведено авторський аналіз 80 вироків судів України у кримінальних провадженнях за ст. 111-2 КК України, що дало змогу сформувати кримінологічну характеристику особи-пособника

державі-агресору, встановити її соціально-демографічні, кримінально-правові, професійні та мотиваційні особливості, а також визначити найбільш поширені форми прояву досліджуваного кримінального правопорушення.

Доведено, що пособництво державі-агресору є соціально обумовленим різновидом злочинної діяльності, виникнення та поширення якого визначається комплексною дією воєнно-політичних, соціально-економічних, організаційно-управлінських, правових, культурно-ідеологічних і морально-психологічних чинників, безпосередньо пов'язаних зі збройною агресією російської федерації, тимчасовою окупацією частини території України та функціонуванням окупаційних адміністрацій.

Запропоновано авторську класифікацію детермінант пособництва державі-агресору та встановлено механізм їх впливу на формування злочинної поведінки. Обґрунтовано, що ефективне запобігання цьому кримінальному правопорушенню можливе лише за умови комплексного поєднання загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів.

У роботі розроблено систему запобігання пособництву державі-агресору, яка охоплює правові, організаційно-управлінські, соціально-економічні, освітні, інформаційні та спеціально-кримінологічні заходи. Визначено систему суб'єктів запобіжної діяльності, окреслено напрями вдосконалення їх взаємодії та координації, сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності державної політики у сфері запобігання кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України.

Окрему увагу приділено дослідженню міжнародного співробітництва та зарубіжного досвіду запобігання діяльності, пов'язаній зі сприянням державі-агресору. Проаналізовано законодавство і практику держав Балтії та Республіки Польща, визначено перспективні напрями імплементації позитивного досвіду в національне законодавство та практику його застосування.

За результатами дослідження сформульовано нові наукові положення, висновки та практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінологічного забезпечення запобігання пособництву державі-агресору, підвищення ефективності діяльності уповноважених державних органів,

удосконалення кримінального законодавства України та розвиток кримінологічної науки.

Ключові слова: пособництво державі-агресору, кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України, кримінологічна характеристика, суб'єктивні та об'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення, запобігання злочинності, особа злочинця, причини та умови злочинності, воєнний стан, держава-агресор, національна безпека, кримінальна відповідальність, кримінологія, міжнародне співробітництво, зарубіжний досвід.

SUMMARY

Kuksiuk A. L. Aiding to the aggressor state: criminological characteristics and prevention. - Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 – Law. – State Tax University, Ministry of Finance of Ukraine. Irpin, 2026.

The dissertation is devoted to a comprehensive criminological study of aiding the aggressor state, the determination of its criminological characteristics, and the development of a scientifically substantiated system of measures aimed at preventing this criminal offence.

The relevance of the research is обусловed by the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has generated new criminogenic threats to national security and necessitated the criminalization of aiding the aggressor state through the introduction of Article 111-2 into the Criminal Code of Ukraine. Despite the considerable development of the criminal law doctrine concerning this offence, its criminological aspects have remained insufficiently explored, which has necessitated a comprehensive scientific study.

The dissertation examines the formation and development of legislation on criminal liability for aiding the aggressor state, analyzes the objective and subjective elements of this criminal offence, determines its place within the system of criminal offences against the foundations of Ukraine's national security, and substantiates the

necessity of maintaining an independent criminal law provision established by Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine.

Based on the analysis of official statistical data provided by the Office of the Prosecutor General of Ukraine, the State Judicial Administration of Ukraine, and other official sources, the current state, structure, dynamics, and geographical distribution of aiding the aggressor state in Ukraine have been examined. The author conducted an independent analysis of 80 judgments delivered by Ukrainian courts in criminal proceedings under Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine. This made it possible to develop the criminological profile of an individual convicted of aiding the aggressor state, identify their socio-demographic, criminal law, professional, and motivational characteristics, and determine the most common manifestations of the criminal offence under study.

It has been established that aiding the aggressor state constitutes a socially determined form of criminal activity, the emergence and spread of which are conditioned by the combined influence of military-political, socio-economic, organizational-managerial, legal, cultural-ideological, and moral-psychological factors directly related to the armed aggression of the Russian Federation, the temporary occupation of part of the territory of Ukraine, and the functioning of occupation administrations.

The dissertation proposes the author's classification of the determinants of aiding the aggressor state and identifies the mechanism through which they influence the formation of criminal behaviour. It is substantiated that effective prevention of this criminal offence is possible only through the comprehensive combination of general social and special criminological preventive measures.

The research develops a system for preventing aiding the aggressor state, encompassing legal, organizational and managerial, socio-economic, educational, informational, and special criminological measures. The system of entities responsible for preventive activities is identified, the principal directions for improving their interaction and coordination are outlined, and proposals are formulated to enhance the effectiveness of the State policy aimed at preventing criminal offences against the foundations of Ukraine's national security.

Particular attention is devoted to the study of international cooperation and foreign experience in preventing activities related to assisting the aggressor state. The legislation and practice of the Baltic States and the Republic of Poland are analyzed, and promising directions for implementing positive foreign experience into Ukrainian legislation and law enforcement practice are identified.

The findings of the dissertation include new scientific provisions, conclusions, and practical recommendations aimed at improving the criminological framework for preventing aiding the aggressor state, increasing the effectiveness of the activities of competent public authorities, improving the criminal legislation of Ukraine, and further developing criminological science.

Keywords: aiding the aggressor state; criminal offences against the foundations of Ukraine's national security; criminological characteristics; objective and subjective elements of a criminal offence; crime prevention; offender; causes and conditions of crime; martial law; aggressor state; national security; criminal liability; criminology; international cooperation; foreign experience.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Причини та умови вчинення пособництва державі-агресору (кримінологічний аспект). *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 11. С. 708-710. URL: http://lsej.org.ua/11_2024/169.pdf

2. Куксюк А.Л. Кримінологічна характеристика особи пособника державі-агресору. *Ірпінський юридичний часопис.* 2025. Вип. 4(21). С. 163-172. URL: https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/433/423

3. Куксюк А.Л. Міжнародне співробітництво та зарубіжний досвід у сфері запобігання пособництву державі-агресору. *Журнал Східноєвропейського права.* 2026. № 143. С. 267-275. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/kuksiuk_143.pdf

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Куксюк А. Л. Окремі аспекти запобігання пособництва державі-агресору. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : матер. X Наук.-практ. конференції, присв. науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 30 жовтня 2024 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. С. 151-156. URL: https://dpu.edu.ua/images/2024/Photo_dlya_novyn_2024/Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/12%20gruden%20Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/zbirnik%202024_%20fin%20bezpeka%20z%20dopovn.pdf

5. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Досвід окремих європейських держав щодо запобігання вчиненню пособництва державі-агресору. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень*: збірник наукових праць з матеріалами IX Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 13 червня 2025 року / Міжнародний центр наукових

досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 119-121. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/13.06.2025

ЗМІСТ

ВСТУП……...…..3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ……...……14

1.1. Становлення та розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору у системі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України ……..14

1.2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, як підґрунтя кримінологічного аналізу…….41

Висновки до Розділу 1……..74

РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ……...76

2.1. Стан та тенденції пособництва державі-агресору в Україні……..76

2.2. Кримінологічна характеристика особи-пособника державі-агресору……..94

2.3. Причини та умови, що сприяють вчиненню пособництва державі-агресору……112

Висновки до Розділу 2……...…….133

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ПОСОБНИЦТВУ ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ…….135

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання пособництву державі-агресору…..135

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання пособництву державі-агресору……...171

3.3. Міжнародне співробітництво та використання зарубіжного досвіду у запобіганні пособництву державі-агресору……..183

Висновки до Розділу 3……....215

ВИСНОВКИ……...218

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..221

ДОДАТКИ…….…….246

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, яка стала продовженням окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей, зумовила появу нових загроз національній безпеці України та докорінно змінила характер криміногенних процесів. Поряд із традиційними злочинами проти основ національної безпеки значного поширення набули різноманітні форми сприяння державі-агресору, її збройним формуванням та окупаційним адміністраціям. Такі дії істотно посилюють можливості агресора щодо ведення війни, забезпечують функціонування окупаційного режиму, ускладнюють деокупацію тимчасово окупованих територій, підривають обороноздатність держави, завдають шкоди економічній безпеці та створюють довгострокові ризики для відновлення конституційного правопорядку.

Реагуючи на нові виклики, законодавець у 2022 році доповнив Кримінальний кодекс України (далі – КК України) статтею 111-2 «Пособництво державі-агресору», криміналізувавши самостійний вид суспільно небезпечної діяльності, який раніше не мав належного кримінально-правового регулювання. Проте запровадження нової кримінально-правової норми не супроводжувалося комплексним кримінологічним осмисленням відповідного явища. Переважна більшість сучасних наукових праць присвячена питанням кримінально-правової характеристики окремих складів кримінальних правопорушень, проблемам їхньої кваліфікації та відмежування від суміжних складів злочинів, насамперед державної зради та колабораційної діяльності. Водночас кримінологічні аспекти пособництва державі-агресору залишаються дослідженими фрагментарно.

Загальні положення кримінологічної науки щодо природи злочинності, її причин та умов, особи злочинця, а також системи загальносоціального, спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання злочинності сформульовані у працях А. М. Бабенка, Ю. В. Бауліна, В. В. Василевича,

В. В. Голіни, Б. М. Головкіна, І. М. Даньшина, С. Ф. Денисова, О. М. Джужі, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, В. В. Зуєва, О. Г. Колба, О. М. Литвинова, Ю. В. Нікітіна, Ю. В. Орлова, Є. Л. Стрельцова, Д. М. Тичини, В. О. Тулякова, В. І. Шакуна та інших учених.

Питання кримінально-правової охорони основ національної безпеки України, відповідальності за державну зраду, колабораційну діяльність, пособництво державі-агресору та інші кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки досліджували В. І. Борисов, Є. В. Вакуленко, Н. М. Геркула, О. О. Дудоров, М. Г. Колодяжний, Р. О. Мовчан, Є. С. Назимко, Є. О. Письменський, О. І. Радченко, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. М. Шлапаченко та інші науковці.

Окрему групу становлять наукові праці, присвячені безпосередньо проблемам застосування статті 111-2 КК України. Зокрема, О. О. Дудоров, А. В. Ландіна та інші дослідили питання кримінально-правової характеристики пособництва державі-агресору та його співвідношення із суміжними складами кримінальних правопорушень; В. М. Шлапаченко здійснив критичний аналіз законодавчої конструкції статті 111-2 КК України та запропонував шляхи вдосконалення її нормативного змісту; О. І. Радченко та Є. В. Вакуленко підготували науково-практичний коментар до статті 111-2 КК України; Р. О. Мовчан досліджує проблеми кваліфікації пособництва державі-агресору та його розмежування з колабораційною діяльністю і державною зрадою; М. І. Хавронюк проаналізував зміст кримінально-правових новел, прийнятих після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України.

Водночас проблематика злочинності в умовах війни, трансформації криміногенних процесів, впливу воєнних факторів на злочинність та формування нових напрямів кримінологічної політики знайшла відображення у працях Ю. В. Орлова, Б. М. Головкіна, В. В. Голіни, О. М. Литвинова та інших учених.

Незважаючи на значний внесок українських учених у розвиток кримінологічної науки, досі відсутнє комплексне монографічне дослідження, у

якому пособництво державі-агресору було б розглянуто як самостійний об'єкт кримінологічного аналізу. Недостатньо дослідженими залишаються його кількісно-якісні показники, географія поширення, особливості особи правопорушника, система детермінант, сучасні тенденції розвитку, а також напрями загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання. Таким чином, вибір теми дисертаційного дослідження обумовлений поєднанням наукової проблеми та практичної потреби у формуванні кримінологічної концепції запобігання пособництву державі-агресору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022; Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021; Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021; Плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 року № 1025-р; Комплексного стратегічний плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 року № 792-р; Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 р. № 475-р; Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та Операційного плану заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії цифрового розвитку інноваційної

діяльності України на період до 2030 року, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 року № 1351-р. Дисертаційне дослідження виконувалося в рамках науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету «Теоретичні засади підвищення ефективності кримінально-правового, кримінологічного та кримінально-виконавчого запобігання злочинності» (державний реєстраційний № 0121U110768).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 6 від 24 листопада 2022 року).

Мета та завдання дослідження. *Метою* дослідження є комплексне теоретичне та прикладне дослідження кримінологічної характеристики пособництва державі-агресору та розроблення системи науково обґрунтованих заходів його запобігання.

Відповідно до поставленої мети сформульовані такі *завдання:*

– проаналізувати генезис становлення та розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору, визначити передумови криміналізації відповідних діянь та обґрунтувати місце ст. 111-2 КК України у системі кримінально-правової охорони основ національної безпеки України;

– здійснити комплексне дослідження кримінально-правової характеристики об’єктивних і суб’єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України;

– провести кримінологічний аналіз сучасного стану та тенденцій пособництва державі-агресору в Україні шляхом дослідження його рівня, динаміки, структури, географії та основних закономірностей поширення на основі даних офіційної статистики та матеріалів судової практики;

– охарактеризувати особу-пособника державі-агресору шляхом визначення її соціально-демографічних, соціально-рольових, морально-психологічних і кримінально-правових ознак, а також розробити узагальнений кримінологічний портрет цієї категорії правопорушників;

– визначити причини й умови, що сприяють вчиненню пособництва державі-агресору, а також встановити систему криміногенних чинників, які детермінують його вчинення в умовах збройної агресії та тимчасової окупації частини території України;

– розробити систему загальносоціальних заходів запобігання пособництву державі-агресору з урахуванням установлених криміногенних чинників та особливостей реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України;

– визначити систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання пособництву державі-агресору та суб'єктів їх здійснення;

– проаналізувати напрями міжнародного співробітництва та обґрунтувати можливості імплементації зарубіжного досвіду у вітчизняну систему запобігання пособництву державі-агресору.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час запобігання пособництву державі-агресору.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика пособництва державі-агресору та система заходів його запобігання.

Методи дослідження обрані з урахуванням мети, завдань, об’єкта та предмета дослідження. Методи дослідження обрані з урахуванням мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання, комплексне застосування яких забезпечило всебічне дослідження кримінологічної характеристики пособництва державі-агресору та розроблення системи заходів його запобігання.

Зокрема, *діалектичний метод* використано для дослідження закономірностей виникнення, розвитку та сучасного стану правового регулювання кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору, визначення взаємозв'язку між його кримінально-правовими та кримінологічними аспектами, а також формування цілісної системи заходів запобігання (підрозділи 1.1–3.3). *Історико-правовий метод* застосовано під час

дослідження становлення та розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору, встановлення передумов криміналізації цього кримінального правопорушення та етапів розвитку кримінально-правової охорони основ національної безпеки України (підрозділ 1.1). За допомогою *формально-юридичного (догматичного) методу* проаналізовано положення Конституції України, Кримінального кодексу України, інших нормативно-правових актів, законопроєктів, пояснювальних записок до них, а також наукові підходи щодо визначення ознак пособництва державі-агресору та його місця в системі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (підрозділи 1.1, 1.2, 3.3). *Системно-структурний метод* використано для дослідження структури кримінологічної характеристики пособництва державі-агресору, класифікації його детермінант, визначення місця окремих заходів у системі загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання, а також побудови цілісної системи запобіжної діяльності (підрозділи 1.2, 2.1–2.3, 3.1–3.3). *Порівняльно-правовий метод* застосовано під час аналізу кримінального законодавства та практики протидії діяльності на користь держави-агресора у зарубіжних державах, а також для визначення можливостей використання позитивного міжнародного досвіду у вітчизняній системі запобігання (підрозділ 3.3). За допомогою *статистичного методу* проаналізовано офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, Єдиного державного реєстру судових рішень та інших офіційних джерел, що дозволило визначити сучасний стан, структуру, динаміку та географію пособництва державі-агресору (підрозділ 2.1). *Метод аналізу документів (контент-аналіз)* використано під час дослідження матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень, вироків судів у кримінальних провадженнях за ст. 111-2 КК України, що дало змогу встановити кримінологічні особливості особи правопорушника, форми прояву пособництва державі-агресору, причини й умови його вчинення, а також особливості судової практики (підрозділи 2.1–2.3). *Логіко-юридичний метод*, а також *методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції* застосовано для

узагальнення наукових підходів, формулювання авторських висновків, обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства та розроблення системи загальносоціальних, спеціально-кримінологічних і міжнародно-правових заходів запобігання пособництву державі-агресору (підрозділи 1.1–3.3, висновки до розділів 1–3, загальні висновки).

Емпіричну базу дослідження становлять становлять: офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України та інших органів державної влади; матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень, зокрема 80 вироків судів України, ухвалених у кримінальних провадженнях за ст. 111-2 КК України протягом 2025 року; практика застосування законодавства у сфері запобігання кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України; нормативно-правові акти України та зарубіжних держав, міжнародно-правові документи, офіційні інформаційно-аналітичні матеріали, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем кримінального права та кримінології.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних кримінологічних досліджень пособництва державі-агресору, у якому на основі аналізу кримінального законодавства, судової практики, офіційних статистичних даних, міжнародних документів та зарубіжного досвіду сформульовано нові наукові положення і висновки, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку кримінологічної науки, удосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки та запобігання кримінальним правопорушенням. Зокрема:

вперше:

– здійснено комплексне кримінологічне дослідження пособництва державі-агресору як самостійного різновиду злочинності проти основ національної безпеки України, визначено його кримінологічну природу, сучасний стан, структуру, динаміку, географію поширення, систему детермінант та основні напрями запобігання;

– сформовано кримінологічний портрет особи-пособника державі-агресору на підставі авторського аналізу 80 вироків судів України за ст. 111-2 КК України, визначено характерні соціально-демографічні, кримінально-правові, професійні та мотиваційні ознаки правопорушника, а також встановлено особливості формування його криміногенної поведінки;

– доведено, що пособництво державі-агресору є соціально обумовленим різновидом злочинної діяльності, виникнення та поширення якого визначається сукупною дією воєнно-політичних, соціально-економічних, організаційно-управлінських, правових, культурно-ідеологічних і морально-психологічних чинників, безпосередньо пов'язаних зі збройною агресією російської федерації, тимчасовою окупацією частини території України та функціонуванням створених агресором механізмів окупаційного управління;

– розроблено авторську комплексну систему запобігання пособництву державі-агресору, яка поєднує взаємопов'язані загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи, визначає їх зміст, суб'єктів реалізації, механізми взаємодії та пріоритетні напрями застосування в умовах воєнного стану, деокупації та повоєнного відновлення України;

удосконалено:

– наукові підходи до визначення місця пособництва державі-агресору в системі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України шляхом обґрунтування його самостійного кримінально-правового та кримінологічного значення, а також розмежування із державною зрадою, колабораційною діяльністю та співучастю у кримінальному правопорушенні;

– підходи до кримінологічної оцінки сучасного стану пособництва державі-агресору шляхом комплексного використання офіційної кримінальної статистики та матеріалів судової практики для встановлення закономірностей розвитку цього виду злочинності;

– класифікацію детермінант пособництва державі-агресору шляхом їх систематизації за основними сферами суспільних відносин та розкриття

механізму взаємодії зовнішніх криміногенних чинників із внутрішньою мотивацією особи;

– підходи до використання зарубіжного досвіду у сфері запобігання пособництву державі-агресору шляхом визначення перспектив імплементації окремих елементів законодавства та практики держав Балтії, Республіки Польща в національну систему забезпечення національної безпеки;

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи до визначення причин і умов пособництва державі-агресору шляхом обґрунтування взаємозв'язку між функціонуванням окупаційного режиму, наслідками збройної агресії, інформаційним впливом держави-агресора та індивідуальними особливостями мотивації правопорушника;

– теоретичні засади загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України шляхом обґрунтування необхідності інтеграції заходів запобігання до державної політики у сфері національної безпеки, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій;

– наукові положення щодо міжнародного співробітництва у сфері запобігання пособництву державі-агресору шляхом визначення перспектив розвитку міжнародної правової допомоги, обміну кримінологічною інформацією, функціонування спільних слідчих груп та використання сучасних механізмів протидії гібридним загрозам.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – як теоретична основа для подальших кримінологічних і кримінально-правових досліджень проблем запобігання кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України взагалі, та пособництва державі-агресору, зокрема (акт впровадження в

науково-дослідну діяльність Державного податкового університету від 30 березня 2026 року);

– *правотворчій діяльності* – при підготовці проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення кримінального законодавства України у сфері запобігання пособництву державі-агресору та інших кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, а також під час розроблення державних і регіональних програм запобігання злочинності;

– *правозастосовній діяльності* – у практичній діяльності правоохоронних органів, судів, органів прокуратури, адвокатів та інших суб'єктів, які беруть участь у кримінальному провадженні щодо пособництва державі-агресору, зокрема під час розроблення заходів запобігання, надання професійної правничої допомоги, здійснення захисту й представництва, підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів, методичних рекомендацій та правових висновків (довідка Адвокатського об’єднання «ЮС ФОРТІС» від 25 березня 2026 року № 25/03-4);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право України (загальна частина)», «Кримінально-правова характеристика корупції», «Кримінальне право України (особлива частина)», «Кримінологія», «Злочинність в Україні та теоретичні основи її запобігання», підготовки підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій (акт впровадження в освітній процес Державного податкового університету від 19 березня 2026 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Причини та умови вчинення пособництва державі-агресору (кримінологічний аспект)», опублікованій спільно з І. В. Грицюком, автором особисто досліджено причин і умов вчинення пособництва державі-

агресору, здійснено аналіз наукових підходів до детермінації цього злочину, систематизовано криміногенні чинники та сформульовано висновки щодо їх впливу на вчинення пособництва державі-агресору.

У тезах доповіді «Досвід окремих європейських держав щодо запобігання вчиненню пособництва державі-агресору», опублікованих спільно з І. В. Грицюком, автором особисто проведено порівняльно-правовий аналіз законодавства та практики окремих європейських держав щодо запобігання пособництву державі-агресору, узагальнено зарубіжний досвід, визначено можливості його використання в Україні.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Результати дослідження були оприлюднені на 2 науково-практичних конференціях, зокрема: «Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку» (м. Ірпінь, 30 жовтня 2024 року) та «Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень» (м. Луцьк, 13 червня 2025 року).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені в 5 наукових публікаціях, серед яких три статті, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, та двоє тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 266 сторінок, з них основний текст – 220 сторінок, список використаних джерел – 25 сторінок (223 найменувань) та 3 додатки на 21 сторінці.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

1.1. Становлення та розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору у системі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України

Процес державотворення в Україні після набуття незалежності супроводжувався комплексним реформуванням правової системи, важливою складовою якого стало становлення національного кримінального законодавства. Однак події 2014 року та повномасштабне вторгнення російської федерації[1] 24 лютого 2022 року обумовили необхідність перегляду існуючих норм кримінального законодавства України. Одним із найбільш динамічних та складних елементів цього процесу стало виокремлення самостійного складу кримінального правопорушення – пособництва державі-агресору[2] (ст. 111-2 Кримінального кодексу України – далі КК України) [100].

Традиційні інститути державної зради та колабораційної діяльності не повною мірою охоплювали специфічні форми сприяння ворогу, які мають економічний, ресурсний або організаційний характер, але не обов'язково пов'язані з переходом на бік ворога в умовах збройного конфлікту чи добровільним зайняттям посад. Аналіз становлення цього інституту дозволяє простежити розвиток кримінально-правової думки від загальних концепцій

---

[1] Написання «російська федерація» з малої літери не вважаємо орфографічною помилкою, це відображає ставлення до держави-агресора, спираючись на рекомендації українських мовознавчих інституцій (наприклад, рішення Національної комісії зі стандартів державної мови, засідання від 15.09.2023, протокол № 83)

[2] Хавронюк М. І. визначає «держава-агресор» – рф (див.: постанова ВР від 27.01.2015 р. №129-VIII «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором», Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. №64/2022, затверджений Законом від 24.02.2022 р.) [197].

злочинів проти основ національної безпеки до вузькоспеціалізованих механізмів запобігання «гібридній» агресії.

Варто зазначити, що поява зазначеної норми була обумовлена не лише потребами кримінально-правового реагування на нові форми взаємодії із державою-агресором, а й необхідністю усунення прогалин у механізмі кримінально-правової охорони державного суверенітету та територіальної цілісності України. Водночас законодавче закріплення ст. 111-2 КК України викликало значну кількість дискусій як у науковому середовищі, так і у правозастосовній практиці. Насамперед це стосується проблем співвідношення пособництва державі-агресору з державною зрадою, колабораційною діяльністю, пособництвом у співучасті, а також визначення меж криміналізації відповідних діянь.

Так, на думку Шлапаченка В.М., в результаті доповнення КК України ст. 111-2, виникли проблемні питання, зокрема, автором зазначено, що не визнаючи криміналізовані у ст. 111-2 КК України діяння ані зрадою, ані колабораційною діяльністю, а утворюючи нове поняття, – «пособництво державі-агресору», і не пропонуючи при цьому розмежувальних ознак, законодавець додатково ускладнює кваліфікацію форм співпраці з агресором та посилює невизначеність у й без того не бездоганному понятійному апараті злочинів проти основ національної безпеки України. Проведений автором аналіз диспозиції ст. 111-2 та існуючих до її прийняття норм КК України свідчить про те, що наявні склади кримінальних правопорушень вже містили підстави притягнення винуватої особи до кримінальної відповідальності за різноманітні форми співпраці (допомоги, пособництва) з представниками держави-агресора, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, а відтак необхідності у її прийнятті взагалі не було. На його думку, ситуація, що склалася, не сприяє чіткості кримінально-правової оцінки дій осіб, що надають допомогу (сприяють) державі-агресору, гальмує досудове розслідування, а крім того, з урахуванням утворених нормативним «люфтом»

корупційних ризиків, відкриває широкі можливості для довільної кваліфікації одних і тих самих дій підозрюваних в межах від кримінального проступку до особливо тяжкого злочину. Виходячи з викладеного, а також з урахуванням практичної тотожності понять «колабораційна діяльність» та «пособництво державі-агресору», автор підтримує пропозицію виключити ст. 111–2 з КК України, оскільки вона передбачає колабораційну діяльність в її окремих формах, які вже визначені у ст. 111–1 КК України, а окремі її положення включити до тексту ст. 111–1 КК України з відповідною диференціацією покарання [200, с. 164].

В той же час, варто зазначити, що наукова позиція про відсутність потреби у ст. 111-2 КК України не є безспірною. Попри наявність окремих проблем розмежування зі ст. 111-1 та ст. 111 КК України, криміналізація пособництва державі-агресору дозволила охопити нові форми сприяння агресії, усунути прогалини щодо суб'єкта злочину, забезпечити більш точну диференціацію кримінальної відповідальності та підвищити ефективність кримінально-правового захисту національної безпеки України в умовах збройної агресії. Для вирішення наявних проблем, на нашу думку, доцільнішим видається не виключення ст. 111-2 КК України, а уточнення її диспозиції та вироблення єдиних підходів до кваліфікації у судовій практиці.

На нашу думку, твердження про практичну тотожність колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору є дискусійним. Стаття 111-1 КК України спрямована переважно на криміналізацію різних форм співпраці громадян України з окупаційною владою або державою-агресором у політичній, інформаційній, адміністративній, освітній та господарській сферах. Натомість ст. 111-2 КК України охоплює надання допомоги державі-агресору незалежно від того, чи має така допомога ознаки колабораційної діяльності.

Отже, колабораційна діяльність є спеціальним проявом співпраці з ворогом, тоді як пособництво державі-агресору охоплює ширший спектр сприяння агресії, зокрема матеріально-технічне, ресурсне чи інше забезпечення діяльності держави-агресора.

Дослідження становлення та розвитку кримінального законодавства України посідає важливе місце в сучасній науці кримінального права та кримінології, оскільки забезпечує можливість виявити історичну спроможність державної та суспільної політики у сфері протидії злочинності та окремим її формам. На думку Назимка Є.С., науковий інтерес до історії становлення й розвитку кримінального законодавства зумовлений також необхідністю проекції досягнень і прорахунків минулих поколінь на сучасний стан кримінально-правового регулювання суспільних відносин з метою комплексного аналізу та вирішення нагальних потреб сьогодення [119, с. 47].

У рецензії доктора юридичних наук О. А. Гавриленка на монографію І. Й. Бойка «Кримінальні покарання в Україні (IX–XX ст.)», зазначається, що пізнання генезису правового регулювання кримінальної відповідальності в Україні дозволяє повно та всебічно вивчити правову культуру українського народу, його світоглядні установки, особливості менталітету та духовний генезис на певних історичних етапах розвитку українського суспільства [50, с. 402].

З метою предметного дослідження зазначених проблем, враховуючи відносно нещодавню криміналізацію досліджуваних протиправних діянь, на нашу думку, генезис кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору доцільно досліджувати саме з моменту проголошення незалежності України, оскільки лише з 1991 року Україна набула статусу суверенної держави та почала формувати власну систему кримінального законодавства, спрямовану на охорону національної безпеки, державного суверенітету, територіальної цілісності та обороноздатності. Відповідно, саме з цього часу виникли самостійні кримінально-правові підстави для регламентації відповідальності за діяння, пов’язані зі сприянням іноземній державі на шкоду Україні.

До цього часу кримінальне законодавство Української РСР функціонувало в межах правової системи СРСР та забезпечувало охорону інтересів союзної держави, що істотно відрізняється від сучасного розуміння злочинів проти основ національної безпеки України. Відтак саме період

незалежності дозволяє простежити еволюцію національного кримінального законодавства, яка зрештою призвела до запровадження у 2022 році самостійної норми про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору.

Передумови та ранній етап формування кримінального законодавства у сфері охорони основ національної безпеки України (1991–2014 рр.)

Після проголошення незалежності України у 1991 році законодавець успадкував систему кримінально-правової охорони державної безпеки, сформовану ще за радянських часів. Водночас уже в перші роки незалежності розпочався процес формування власної концепції кримінально-правового захисту державного суверенітету.

Так, станом на 1991 рік, кримінально-правова охорона регламентувалася Кримінальним кодексом Української радянської соціалістичної республіки (далі – КК УРСР) 1960 року [102].

Проведений аналіз Глава І «Державні злочини» КК УРСР 1960 року показує, що вона була розділена на дві частини «Особливо небезпечні державні злочини» та «Інші державні злочини» [102].

Відповідно, частина перша Глави 1 «Державні злочини» КК УРСР 1960 року включала в себе:

– ст. 56 «Зрада батьківщини»: діяння, умисно вчинене громадянином СРСР на шкоду суверенітету, територіальній недоторканності або державній безпеці та обороноздатності СРСР: перехід на бік ворога, шпигунство, видача державної або військової таємниці іноземній державі, втеча за кордон або відмова повернутися з-за кордону в СРСР, подання іноземній державі допомоги в проведенні ворожої діяльності проти СРСР, а так само змова з метою захоплення влади (ч. 1 ст. 56); за вчинення даного кримінально караного діяння передбачалось покарання у вигляді позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого або смертною карою з конфіскацією майна; ч. 2 ст. 56 було регламентовано звільнення від кримінальної відповідальності громадян СРСР, завербованих іноземною розвідкою для проведення ворожої діяльності проти

СРСР, якщо вони на виконання одержаного злочинного завдання ніяких дій не вчиняли і добровільно заявили органам влади про свій зв'язок з іноземною розвідкою;

– ст. 57 «Шпигунство»: передача, а так само викрадення або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх агентурі відомостей, що становлять державну чи військову таємницю, а також передача або збирання за завданням іноземної розвідки інших відомостей для використання їх на шкоду інтересам СРСР, якщо шпигунство вчинене іноземним громадянином або особою без громадянства, – карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого або смертною карою з конфіскацією майна.

– ст. 58 «Терористичний акт»: вбивство державного чи громадського діяча або представника влади, вчинене у зв'язку з його державною чи громадською діяльністю, з метою підриву або ослаблення Радянської влади, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого або смертною карою з конфіскацією майна (ч. 1 ст. 58); тяжке тілесне ушкодження, заподіяне з тією ж метою державному чи громадському діячеві або представникові влади в зв'язку з його державною чи громадською діяльністю, – карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого (ч. 2 ст. 58);

– ст. 59 «Терористичний акт проти представника іноземної держави»: вбивство представника іноземної держави з метою провокації війни або міжнародних ускладнень, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого або смертною карою з конфіскацією майна (ч. 1 ст. 59); тяжке тілесне ушкодження, заподіяне тим самим особам з тією ж метою, – карається

позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого (ч. 2 ст. 59);

– ст. 60. «Диверсія»: вчинення з метою ослаблення Радянської держави вибухів, підпалів чи інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їх здоров'ю, на зруйнування або пошкодження підприємств, споруд, шляхів і засобів сполучення, засобів зв'язку чи іншого державного або громадського майна, а так само вчинення з тією ж метою масових отруєнь або поширення епідемій та епізоотій, – карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого або смертною карою з конфіскацією майна;

– ст. 61 «Шкідництво»: дія або бездіяльність, спрямована до підриву промисловості, транспорту, сільського господарства, грошової системи, торгівлі або інших галузей народного господарства, а так само діяльності державних органів чи громадських організацій з метою ослаблення Радянської держави, якщо це діяння вчинено шляхом використання державних чи громадських підприємств, установ, організацій або шляхом протидіяння їх нормальній роботі, – карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і з засланням на строк до п'яти років чи без такого;

– ст. 62 «Заклики до насильницьких повалення або зміни радянського державного і суспільного ладу»: «публічні заклики до насильницьких повалення або зміни радянського державного і суспільного ладу, закріпленого Конституцією СРСР і Конституцією Української РСР, а також розповсюдження з цією метою матеріалів такого змісту, – караються позбавленням волі на строк до трьох років або штрафом у розмірі до двох тисяч карбованців (ч. 1 ст. 62); ті ж дії, вчинені повторно або організованою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк до семи років або штрафом у розмірі до п'яти тисяч карбованців (ч. 2 ст. 63); дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені

за завданням іноземних організацій чи їхніх представників, – караються позбавленням волі на строк до десяти років (ч. 3 ст. 63);

З метою запобігання порушенню територіальної цілісності України, припинення закликів до зміни її кордонів Верховна Рада України 11 жовтня 1991 року дану статтю виклала в такій редакції: ст. 62 «Заклики до насильницьких повалення чи зміни державного і суспільного ладу, а так само заклики чи інші дії, спрямовані на порушення територіальної цілісності України»: публічні заклики до насильницьких повалення чи зміни державного і суспільного ладу, а так само заклики та інші дії, спрямовані на порушення територіальної цілісності України, або розповсюдження з цією метою матеріалів з закликами до таких дій, – караються позбавленням волі на строк до трьох років або штрафом у розмірі до десяти тисяч карбованців (ч. 1 ст. 62); ті ж дії, вчинені повторно або організованою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк до семи років або штрафом у розмірі до двадцяти тисяч карбованців (ч. 2 ст. 62); дії, передбачені частинами 1 і 2 цієї статті, вчинені за завданням іноземних організацій або їх представників, – караються позбавленням волі на строк до десяти років з конфіскацією майна або без такої (ч. 3 ст. 62) [143];

– ст. 62-1 «Заклики до вчинення злочинів проти держави: публічні заклики до зради Батьківщини, вчинення терористичного акту або диверсії, – караються позбавленням волі на строк до трьох років або штрафом у розмірі до двох тисяч карбованців;

– ст. 63 «Пропаганда війни»: пропаганда війни, в якій би формі вона не велася, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років і з засланням на строк до п'яти років чи без такого;

– ст. 64 «Організаційна діяльність, спрямована до вчинення особливо небезпечних державних злочинів, а так само участь в антирадянській організації»: організаційна діяльність, спрямована до підготовки або до вчинення особливо небезпечних державних злочинів, до створення організації, що має на меті вчинити такі злочини, а так само участь в антирадянській

організації, – караються відповідно за статтями 56 - 63 цього Кодексу; – ст. 65 «Особливо небезпечні державні злочини, вчинені проти іншої держави трудящих»: в силу міжнародної солідарності трудящих особливо небезпечні державні злочини, вчинені проти іншої держави трудящих, – караються відповідно за статтями 56 - 64 цього Кодексу [102].

Частина друга «Інші державні злочини» Глави I включала наступні злочини: «Інші державні злочини» включала наступні злочини: ст. 66 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної приналежності чи ставлення до релігії», ст. 67 «Розголошення державної таємниці», ст. 68 «Втрата документів, що містять державну таємницю», ст. 68-1 «Передача іноземним організаціям відомостей, що становлять службову таємницю», ст. 69 «Бандитизм», ст. 69-1 «Дії, що дезорганізують роботу виправно-трудових установ», ст. 70 «Контрабанда», ст. 71 «Масові безпорядки», ст. 72 «Ухилення від чергового призову на дійсну військову службу», ст. 73 «Ухилення від призову по мобілізації», ст. 74 «Ухилення у воєнний час від виконання повинностей або сплати податків», ст. 75 «Незаконний виїзд за кордон і незаконний в'їзд в СРСР», ст. 76 «Порушення правил міжнародних польотів», ст. 77 «Порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту», ст. 78 «Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів», ст. 79 «Виготовлення або збут підроблених грошей чи цінних паперів», ст. 80 «Порушення правил про валютні операції», ст. 80-1 «Недонесення про державні злочини»; ст. 80-2 «Приховування державних злочинів» [102].

За твердженням Колоса М.І., однією з найважливіших причини, що спонукала громадян віддати свої голоси на Всеукраїнському референдумі за вихід України зі складу СРСР, було систематичне порушення державою протягом її існування прав і свобод людини [91, с. 262].

На його думку, Верховна Рада України 17 квітня 1991 року, даючи оцінку суті радянського політичного режиму в Україні, у преамбулі закону «Про

реабілітацію жертв політичних репресій на Україні»[3] стверджувала: «Після 1917 року, в період громадянської війни і наступні десятиріччя на землі України пролилося багато людської крові. Мільйони безвинних людей на підставі антигуманних і антидемократичних законів та внаслідок прямого беззаконня і свавілля зазнали переслідувань за свою політичну діяльність, висловлювання та релігійні переконання. Особливо тяжкою спадщиною минулого є масові репресії, які чинились сталінським режимом та його провідниками в республіці. При судових і позасудових розправах грубо нехтувались норми Конституції, покликані охороняти права і свободи громадян, елементарні норми судочинства» [175].

Набуття Україною незалежності зумовило необхідність створення самостійної національної правової системи. Однак у перехідний період, до прийняття власних нормативно-правових актів у відповідних сферах правового регулювання, Верховна Рада України передбачила можливість тимчасового застосування окремих актів законодавства Союзу РСР, якщо вони не суперечили Конституції та законам України. Правовою основою такого підходу стала постанова Верховної Ради України від 12 вересня 1991 року «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» [171].

У числі законів періоду радянської України, що мали певний час діяти в незалежній українській державі, був Кримінальний кодекс УРСР 1960 року. Безумовно, його зміст підлягав удосконаленню у зв’язку з вимогами нових істо-

[3] Назва, преамбула і стаття 1 викладена в редакції 17 квітня 1991 року. 13 березня 2018 року Верховна Рада України, з метою відновлення історичної справедливості, встановлення порядку реабілітації репресованих осіб та осіб, які потерпіли від репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років, відновлення їхніх політичних, соціальних, економічних та інших прав, визначення порядку відшкодування шкоди, завданої таким особам унаслідок репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років, недопущення повторення злочинів тоталітарних режимів, змінила та доповнила даний Закон України [Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років: Закон України від 13 березня 2018 року № 2325-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 20. Ст.189. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-19#n19].

ричних умов, у руслі яких передбачався розвиток незалежної, демократичної, правової держави [91, с. 262].

Отже, в умовах державотворчих процесів перед українським суспільством виник комплекс стратегічних завдань, науково обґрунтоване розв'язання яких мало стати підґрунтям для реформування кримінального законодавства України. Наслідком такої роботи повинно було стати не лише забезпечення належного застосування Кримінального кодексу 1960 року в перехідний період, а й розроблення першого Кримінального кодексу незалежної України, позбавленого ідеологічних нашарувань радянської доби та орієнтованого на демократичні цінності, принцип верховенства права і міжнародні стандарти у сфері прав людини.

З 1991 року по 2001 рік Україна використовувала КК УРСР 1960 року зі змінами, котрі були прийняті також і за часів незалежності.

Чинний КК України був прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 року і набрав чинності з 1 вересня 2001 року [100].

Прийняття нового Кримінального кодексу України у 2001 році було закономірним наслідком політичних, соціально-економічних та правових перетворень, що відбувалися в державі після проголошення незалежності України у 1991 році. Кримінальний кодекс Української РСР 1960 року, незважаючи на численні зміни та доповнення, вже не відповідав новим суспільним відносинам, конституційним засадам державності та міжнародним зобов'язанням України.

Важливою передумовою стала також зміна конституційних основ функціонування держави. Прийняття Конституція України у 1996 році закріпило принципово нові підходи до правового статусу особи, визначивши людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпеку найвищою соціальною цінністю [97]. Відповідно кримінальне законодавство потребувало приведення у відповідність до конституційних положень, насамперед щодо гарантування прав людини, законності та гуманізму.

Не менш важливою передумовою стала необхідність подолання надмірної ідеологізації кримінального законодавства радянського періоду. У КК УРСР 1960 року містилася значна кількість норм, спрямованих на охорону політичних інтересів комуністичної держави, які втратили актуальність після здобуття незалежності. Водночас виникла потреба у криміналізації нових суспільно небезпечних діянь та декриміналізації окремих діянь, що перестали становити суспільну небезпеку в нових умовах.

Суттєвим чинником реформування кримінального законодавства стало також прагнення інтеграції України до європейського правового простору. Після вступу до Рада Європи у 1995 році Україна взяла на себе зобов'язання щодо приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів захисту прав людини. Це вимагало перегляду багатьох інститутів кримінального права, удосконалення системи покарань, забезпечення принципів справедливості, гуманізму та індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Значну роль відіграли й наукові передумови. Упродовж 1990-х років українськими науковцями було проведено масштабну роботу з розроблення концепції реформування кримінального законодавства. У процесі підготовки нового кодексу активно використовувалися досягнення вітчизняної науки кримінального права, зарубіжний досвід кодифікації кримінального законодавства та рекомендації міжнародних організацій. Як стверджує В.І. Борисов, робота над проєктом КК України 2001 року тривала понад 8 років, до його розробки були залучені найбільш кваліфіковані спеціалісти-практики, провідні науковці, викладачі вузів, працівники апарату Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України, і, звичайно, народні депутати України, які й прийняли його 5 квітня 2001 р. Кодекс також отримав позитивну міжнародно-експертну оцінку. КК України 2001 р. – це фактично перший фундаментальний нормативно-правовий акт, що став знаменною подією в розбудові України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави [6, с. 16].

Таким чином, прийняття Кримінального кодексу України 2001 року було зумовлене комплексом взаємопов'язаних передумов: становленням незалежної української держави, необхідністю реалізації положень Конституції України 1996 року, переходом до ринкової економіки, потребою оновлення кримінально-правових механізмів захисту суспільних відносин, демократизацією правової системи, виконанням міжнародних зобов'язань України та розвитком національної кримінально-правової науки. У сукупності ці чинники обумовили необхідність створення якісно нового кримінального закону, який став основою сучасної кримінально-правової політики України.

На день набрання чинності (2001 рік), КК України містив Розділ I Особливої частини «Злочини проти основ національної безпеки України», який включав [101]:

– ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади»: дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років (ч. 1 ст. 109); публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, – караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 2 ст. 109); дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 3 ст. 109);

– ст. 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»: умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України (254к/96-ВР), а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, – караються обмеженням волі на строк до

трьох років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 110); ті самі дії, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 2 ст. 110); дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років (ч. 3 ст. 110);

– ст. 111 «Державна зрада»: державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років (ч. 1 ст. 111); звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання (ч. 2 ст. 111);

– ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча»: посягання на життя Президента України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду України, або вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії, вчинене у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі;

– ст. 113 «Диверсія»: вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій, – карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

– ст. 114 «Шпигунство»: передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років (ч. 1 ст. 114); звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України (ч. 2 ст. 114).

Отже, аналіз передумов прийняття Кримінального кодексу України 2001 року та змісту його первинної редакції свідчить про те, що на початковому етапі розвитку національного кримінального законодавства законодавець сформував базову систему кримінально-правової охорони основ національної безпеки України. Водночас характер загроз, які існували на момент ухвалення КК України, обумовив закріплення традиційних складів злочинів проти держави — державної зради, шпигунства, диверсії, посягання на територіальну цілісність і конституційний лад. Такі норми були орієнтовані переважно на протидію класичним формам зовнішньої та внутрішньої антидержавної діяльності й відповідали тогочасним уявленням про загрози національній безпеці.

Разом із тим у редакції КК України 2001 року була відсутня спеціальна кримінально-правова заборона діянь, які сьогодні охоплюються поняттям

пособництва державі-агресору. Це пояснювалося насамперед тим, що на момент прийняття Кодексу Україна не перебувала в умовах відкритої збройної агресії, а тому законодавець не міг повною мірою передбачити виникнення нових форм сприяння іноземній державі, які здійснюються не шляхом класичної підривної діяльності чи шпигунства, а через економічне, організаційне, матеріально-технічне, інформаційне або інше забезпечення агресора. У зв'язку з цим відповідні прояви могли отримувати кримінально-правову оцінку переважно через положення про державну зраду або співучасть у вчиненні окремих злочинів проти основ національної безпеки України.

Подальший розвиток суспільно-політичної ситуації, особливо після початку збройної агресії російської федерації проти України у 2014 році та її повномасштабного вторгнення у 2022 році, виявив істотні прогалини в існуючому механізмі кримінально-правового захисту державного суверенітету та територіальної цілісності. Практика засвідчила наявність значної кількості суспільно небезпечних форм взаємодії з державою-агресором, які не завжди охоплювалися ознаками державної зради або інших злочинів проти основ національної безпеки. Саме ця обставина стала однією з ключових передумов формування самостійної кримінально-правової заборони пособництва державі-агресору та подальшої криміналізації відповідних діянь у статті 111-2 КК України.

Таким чином, первинна редакція КК України 2001 року не лише заклала фундамент сучасної системи захисту національної безпеки, але й створила нормативну основу для подальшої еволюції кримінального законодавства у відповідь на нові безпекові виклики. Відсутність у ній спеціальної норми про пособництво державі-агресору зумовлювалася історичними умовами її прийняття, тоді як подальша трансформація характеру загроз державній безпеці стала об'єктивною передумовою криміналізації відповідних форм співпраці з агресором у майбутньому.

Передумови криміналізації пособництва державі-агресору та становлення відповідних правових механізмів після 2014 року.

У січні 2014 році розділ І КК України було доповнено статтею 110-1 «Екстремістська діяльність», під якою розумілося виготовлення, зберігання з метою збуту чи розповсюдження, а також збут чи розповсюдження екстремістських матеріалів, у тому числі через засоби масової інформації, мережу Інтернет, соціальні інтернет-мережі, використання чи демонстрування екстремістських матеріалів перед масовим зібранням людей, у тому числі на зборах, мітингах, під час вуличних походів, демонстрацій, публічні висловлювання чи заклики екстремістського характеру, а також фінансування зазначених дій або інше сприяння їх організації чи здійсненню, у тому числі шляхом надання інформаційних послуг, грошових коштів, нерухомості, навчальної, поліграфічної чи матеріально-технічної бази, телефонного, факсимільного чи інших видів зв'язку, за відсутності ознак більш тяжкого злочину, що тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до вісімсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією екстремістських матеріалів (ч. 1 ст. 110-1). У примітці до даної статті зазначалося, що «під екстремістськими матеріалами слід розуміти призначені для оприлюднення документи на паперових, електронних чи будь-яких інших носіях, що містять інформацію екстремістського характеру, тобто закликають, обґрунтовують чи виправдовують необхідність здійснення діяльності щодо планування, організації, підбурювання, підготовки або вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу, посягання на територіальну цілісність, недоторканність, суверенітет держави, насильницького захоплення або утримання влади чи владних повноважень, незаконного втручання в діяльність або перешкоджання законній діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, виборчих комісій, громадських об'єднань, їх посадових чи службових осіб, закликають, обґрунтовують чи виправдовують необхідність розпалювання соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті, здійснення масових заворушень, порушення громадського порядку, хуліганських дій та актів вандалізму з мотивів

соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті, порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, у тому числі пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв людини і громадянина за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, пропаганду виключності, переваги чи неповноцінності людини (соціальної групи) за ознакою її соціальної, расової, національної, етнічної, мовної, релігійної належності або ставлення до релігії» [146].

У Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян», яким запроваджувалася ст. 110-1 КК України «Екстремістська діяльність», серед обґрунтувань необхідності прийняття зазначалося, що в Україні *(прим. – на той час)* відбувається суттєве загострення політично-соціальної кризи. Події, пов'язані з протестними акціями використовуються певними внутрішніми та зовнішніми силами, що мають на меті подальшу дестабілізацію життя нашої країни у своїх власних цілях. Непоодинокими стали випадки масових заворушень, втручання в роботу державних та правоохоронних органів, відбуваються захоплення будівель державної та комунальної власності, набули широкого розповсюдження прояви вандалізму та екстремізму, значно збільшилась кількість хуліганських дій. Все це призводить до порушення нормальної роботи державних органів, установ, організацій, функціонування транспортних сполучень. Внаслідок цих подій псується майно, що належить державі та громаді, розмір нанесеної шкоди збільшується щодня. Організація систематичних протистоянь правоохоронним органам, заклики про непідкорення їх законним вимогам, систематичні блокування та порушення роботи державних органів призводить до формування та розповсюдження субкультури, яка пропагує правовий нігілізм та поширює ідеї, відмінні від усталених норм соціальної поведінки. Соціальні мережі в Інтернеті

використовуються як високотехнологічний інструмент для поширення цих ідей і розпалювання ворожнечі на соціальному, національному, політичному та мовному ґрунті. Все частіше лунають заклики до нетерпимості, ворожнечі, ненависті та насильницької зміни влади і конституційного ладу. Нерідко під виглядом самоорганізації громадян Інтернет використовується для маніпулювання ззовні, в результаті чого відбувається суттєве зростання конфліктності, жорстокості, безжальності та насильства серед населення, що призводить до зниження рівня моральності та системного заподіяння шкоди законним правам та інтересам громадян і суспільству, інтересам держави в цілому. В соціальних мережах формуються групи, яким надаються детальні інструкції для виготовлення з підручних засобів речовин та предметів, що надають змогу наносити максимальні тілесні ушкодження під час масових заворушень [136].

Як підкреслює Бондар Б., вищевказана правова норма містилась у КК України трохи більше місяця, адже вже у лютому 2014 році відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року» ст. 110-1 «Екстремістська діяльність» було виключено із КК України [5, с. 207].

Аналіз законодавчих ініціатив початку 2014 року, зокрема спроби доповнення КК України статтею 110-1 «Екстремістська діяльність», показує складний і суперечливий етап пошуку правових інструментів реагування на тодішню суспільно-політичну кризу. Запроваджена так званими «законами 16 січня»[4] норма про екстремізм за своєю суттю була політично заангажованим інструментом, спрямованим на придушення внутрішніх протестних акцій та обмеження громадянських свобод під приводом боротьби з «маніпулюванням ззовні» та «правовим нігілізмом». Через свою надмірну ідеологізацію та загрозу

[4] «Закони 16 січня» («диктаторські закони», «закони про диктатуру») – це пакет репресивних законів, ухвалених Верховною Радою України 16 січня 2014 року під час масових протестів Євромайдану. Вони були проголосовані з грубими порушеннями регламенту, шляхом підняття рук без обговорення, і мали на меті криміналізувати протести та суттєво обмежити громадянські свободи [62].

правам людини ця стаття проіснувала в тілі Кодексу трохи більше місяця і була справедливо скасована як така, що не відповідала демократичним засадам правової держави.

Водночас події, що розгорнулися безпосередньо після лютого 2014 року – а саме окупація Автономної Республіки Крим та розв'язання російською федерацією гібридної збройної агресії на сході України – змінили напрям розвитку кримінально-правової політики. Реальні, а не декларативні загрози «зовнішнього маніпулювання» та дестабілізації виявилися не у формі внутрішнього громадянського протесту, а у формі цілеспрямованої підривної діяльності та колабораціонізму на користь іноземної держави.

Це, в свою чергу, показало, що класичний інструментарій Особливої частини КК України зразка 2001 року не враховував специфіку сучасних гібридних загроз. Замість штучних кримінально-правових конструкцій на зразок «екстремістської діяльності», які використовувалися для внутрішньополітичної боротьби, виникла об'єктивна і нагальна потреба у створенні дієвих правових механізмів для протидії реальному зовнішньому агресору та його пособникам.

У квітні 2014 року КК України було доповнено новою ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» [147], частина перша, якої говорить, що за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період передбачається покарання у вигляді позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років. А частина друга даної статті зазначає, що те саме діяння, котре призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків, карається позбавленням волі на строк від восьми до п’ятнадцяти років. Також, у червні 2014 року, відповідно до Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму» [149] КК України було доповнено статтею 110-2 «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької

зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» [5, с. 208].

Варто зазначити, що автори закопроєкту про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за фінансування сепаратизму) у пояснювальній записці до нього зазначали про соціологічні дослідження, проведені у березні-квітні 2014 року, які показали результати, за якими можна судити, що ідеї сепаратизму виходять зовсім не від народу, а насаджуються ззовні. Згідно з опитуванням, абсолютна більшість населення нашої країни сприймають Україну як свою Батьківщину, унітарну та неподільну. Кримінальний кодекс України недостатньо регулює питання, пов'язані із діяльністю, спрямованою на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, зміну меж території або державного кордону України. По суті, є дві статті, які можна застосовувати для кваліфікації таких дій – ст. 109 («Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, або захоплення державної влади») та ст. 110 КК України («Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»). Проте, випадає важливий елемент – фінансування подібних дій. Спостерігається розгалужена мережа юридичних і фізичних осіб, які забезпечують фінансування подібних структур в Україні, метою яких є підтримка сепаратистських настроїв, а саме така діяльність є головною рушійною силою в розпалюванні подібних конфліктів в середині держави [140].

Таким чином, доповнення КК України статтями 114-1 та 110-2 свідчило про усвідомлення державою того факту, що загроза національній безпеці може реалізовуватися не лише через безпосереднє вчинення насильницьких дій, шпигунство чи державну зраду, але й через опосередковані форми сприяння антидержавній діяльності. Особливого значення набуло визнання законодавцем фінансування сепаратизму самостійним джерелом суспільної небезпеки. Зміст пояснювальної записки до законопроєкту про криміналізацію фінансування сепаратизму демонструє, що вже у 2014 році на законодавчому рівні було констатовано існування організованих механізмів зовнішнього впливу на

внутрішньополітичні процеси в Україні через мережі фізичних та юридичних осіб, які забезпечували ресурсну підтримку діяльності, спрямованої проти територіальної цілісності та конституційного ладу держави.

У цьому контексті криміналізація фінансування сепаратизму стала одним із перших кроків до формування концепції кримінально-правової протидії різноманітним формам сприяння державі-агресору та підконтрольним їй структурам. Фактично законодавець визнав, що суспільну небезпеку становлять не лише безпосередні виконавці антидержавної діяльності, а й особи, які створюють умови для її здійснення шляхом фінансового, матеріального, організаційного чи іншого забезпечення.

Водночас прийняті у 2014 році законодавчі зміни мали фрагментарний характер і були спрямовані на протидію окремим проявам агресії проти України. Вони ще не формували цілісної кримінально-правової моделі відповідальності за співпрацю з державою-агресором, проте заклали нормативне підґрунтя для її подальшого розвитку. Саме в цей період почали формуватися передумови для переосмислення традиційних підходів до охорони національної безпеки та поступового усвідомлення необхідності встановлення окремої кримінальної відповідальності за різні форми допомоги державі-агресору. У подальшому накопичення практики протидії російській агресії, а також виявлення нових способів сприяння окупаційним адміністраціям і військовим формуванням держави-агресора стали важливими чинниками, які зрештою обумовили появу у 2022 році статті 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору».

Безпосередня криміналізація пособництва державі-агресору 2022 року

У березні та квітні 2022 року Законами України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [145] та «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ

національної та громадської безпеки» [148] були внесені доповнення до розділу І КК України статей 111-1 «Колабораційна діяльність», 111-2 «Пособництво державі-агресору» та 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» [5, с. 208].

В обґрунтуванні необхідності прийняття законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» авторами зазначено, що з 20 лютого 2014 року триває збройна агресія російської федерації проти України, яка призвела до численних людських жертв як серед військовослужбовців та правоохоронців, так і серед цивільного населення, окупації Автономної Республіки Крим і частини Донецької та Луганської областей, значних економічних втрат для нашої країни. В той же час, ряд громадян України та юридичних осіб сприяли чи продовжують сприяти рф у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи підтримку збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які кваліфікуються як колабораціонізм. Більше того, наразі особи, причетні до здійснення колабораціонізму, продовжують претендувати на високі посади в державі, впливати на формування державної політики чи інформаційного простору України, що є неприпустимим в умовах продовження збройної агресії та ведення бойових дій. Колабораціонізм як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен нести за собою відповідальність, встановлену законом. Крім того, постконфліктне врегулювання неможливе без відновлення справедливості та обмеження ряду прав осіб, причетних до колабораціонізму, що можливо вирішити виключно законом. Враховуючи наведене, з метою встановлення справедливого покарання для осіб, які співпрацюють з державою-

агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, пропонується прийняти даний законопроект [139].

На нашу думку, доцільність встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність обумовлена необхідністю забезпечення національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності держави в умовах збройної агресії та тимчасової окупації частини території України. Повномасштабна агресія російської федерації після 2022 року та попередня окупація окремих територій України продемонстрували, що ефективність агресора значною мірою залежить не лише від військової сили, а й від підтримки окремих осіб, які добровільно сприяють функціонуванню окупаційного режиму. У зв'язку з цим кримінально-правова заборона колабораційної діяльності стала необхідним елементом механізму захисту державності.

По-перше, криміналізація колабораційної діяльності зумовлена підвищеним ступенем суспільної небезпечності відповідних діянь. Особи, які добровільно співпрацюють із державою-агресором або створеними нею окупаційними адміністраціями, фактично сприяють зміцненню окупаційного режиму, підривають обороноздатність держави, послаблюють стійкість суспільства та створюють додаткові загрози національній безпеці. Такі дії здатні завдавати шкоди не меншої, а в окремих випадках навіть більшої, ніж безпосередні воєнні дії противника.

По-друге, необхідність криміналізації колабораційної діяльності обумовлена потребою забезпечення повноти кримінально-правової охорони основ національної безпеки. До запровадження ст. 111-1 КК України окремі форми співпраці з окупаційною владою не завжди охоплювалися складами державної зради чи інших злочинів проти основ національної безпеки. Внаслідок цього виникала ситуація, коли суспільно небезпечна поведінка, спрямована на підтримку агресора, залишалася поза межами кримінально-

правового реагування або вимагала штучного розширювального тлумачення інших кримінально-правових норм.

По-третє, встановлення відповідальності за колаборaційну діяльність відповідає принципу справедливості. Умови збройного конфлікту створюють підвищені ризики для держави та суспільства, тому особи, які добровільно обирають шлях співпраці з агресором, повинні усвідомлювати можливість застосування до них заходів кримінально-правового впливу. Відсутність належної правової реакції на такі діяння могла б сприйматися суспільством як несправедливість та підривати довіру до державних інституцій.

По-четверте, криміналізація колаборaційної діяльності має важливе превентивне значення. Наявність відповідної кримінально-правової заборони сприяє утриманню потенційних правопорушників від співпраці з окупаційними адміністраціями, знижує рівень підтримки агресора на тимчасово окупованих територіях та ускладнює процес формування окупаційного апарату.

Водночас доцільність криміналізації колаборaційної діяльності пов’язана з необхідністю врахування особливостей сучасних гібридних конфліктів. У сучасних умовах агресія здійснюється не лише військовими засобами, а й через інформаційний вплив, пропаганду, економічне співробітництво та використання місцевого населення для забезпечення функціонування окупаційної адміністрації. Саме тому кримінально-правова охорона повинна охоплювати широкий спектр форм сприяння державі-агресору.

Таким чином, доцільність встановлення кримінальної відповідальності за колаборaційну діяльність обумовлюється високим ступенем суспільної небезпечності відповідних діянь, необхідністю забезпечення повноти кримінально-правової охорони національної безпеки, реалізацією принципу справедливості, досягненням превентивного ефекту та потребою запобігання сучасним формам гібридної агресії. Запровадження ст. 111-1 КК України стало закономірною реакцією законодавця на нові виклики, пов’язані зі збройною агресією проти України та функціонуванням окупаційних режимів на її території.

Як вже було нами зазначено, 14 квітня 2022 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» [148], яким КК України доповнено ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору»: умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, – караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п’ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої [100].

В обґрунтуванні необхідності прийняття законопроекту ««Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки»» авторами зазначено, що з 20 лютого 2014 року триває збройна агресія російської федерації проти України, яка призвела до численних людських жертв як серед військовослужбовців та правоохоронців, так і серед цивільного населення, окупації Автономної Республіки Крим і частини Донецької та Луганської областей, значних економічних втрат для нашої країни. В той же час, ряд громадян України здійснюють допомогу (пособництво) рф у здійсненні агресивних дій,

розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи різні форми підтримки збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які мають бути кваліфіковані як пособництво державі-агресору. Більше того, наразі особи, причетні до здійснення такої діяльності, продовжують таку діяльність, що є неприпустимим в умовах продовження збройної агресії та ведення бойових дій. Пособництво державі-агресору як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен нести за собою відповідальність, встановлену законом. Враховуючи наведене, з метою встановлення справедливого покарання для осіб, які здійснюють пособництво з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, пропонується прийняти даний законопроект. [137].

Отже, прийняття у квітні 2022 року статті 111-2 КК України стало закономірним результатом розвитку кримінально-правової політики держави в умовах тривалої збройної агресії російської федерації проти України. На відміну від законодавчих змін 2014 року, які були спрямовані на криміналізацію окремих проявів антидержавної діяльності, нова стаття вперше встановила самостійну кримінальну відповідальність за широкий спектр дій, пов'язаних із наданням допомоги державі-агресору, її збройним формуванням та окупаційним адміністраціям.

Аналіз пояснювальної записки до відповідного законопроєкту дозволяє дійти висновку, що безпосередньою підставою криміналізації пособництва державі-агресору стало усвідомлення законодавцем недостатності існуючих кримінально-правових механізмів протидії особам, які фактично сприяли реалізації агресивної політики російської федерації, однак їхня діяльність не завжди повною мірою охоплювалася ознаками державної зради, колабораційної діяльності чи інших злочинів проти основ національної безпеки України. Практика протидії російській агресії засвідчила існування значної кількості

випадків добровільного матеріального, організаційного, ресурсного та іншого сприяння державі-агресору, які становили самостійну суспільну небезпеку та потребували окремої кримінально-правової оцінки.

Водночас зміст законодавчого обґрунтування свідчить, що криміналізація пособництва державі-агресору мала не лише каральну, а й превентивну мету. Законодавець виходив із необхідності припинення діяльності осіб, які в умовах триваючої збройної агресії забезпечували функціонування окупаційних адміністрацій, підтримували діяльність збройних формувань держави-агресора або іншим чином сприяли реалізації її стратегічних цілей на території України. Саме тому поряд із основним покаранням було передбачено тривале позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю як додатковий захід захисту національних інтересів держави.

Таким чином, передумови криміналізації пособництва державі-агресору сформувалися під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників: тривалої збройної агресії російської федерації проти України, появи нових форм співпраці з окупаційними структурами та збройними формуваннями агресора, недостатності чинних кримінально-правових норм для належної кваліфікації таких діянь, необхідності забезпечення ефективного захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки України. У цьому аспекті стаття 111-2 КК України стала закономірним етапом еволюції кримінального законодавства, спрямованим на адаптацію кримінально-правових засобів протидії до реалій гібридної війни та новітніх форм сприяння державі-агресору.

1.2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України

Злочини проти основ національної безпеки України займають особливе місце в системі кримінальних правопорушень, передбачених КК України, що зумовлено характером та ступенем їх суспільної небезпечності. Посягаючи на

найбільш важливі суспільні відносини, які забезпечують суверенітет, незалежність, конституційний лад, територіальну цілісність та обороноздатність держави, вони закономірно розміщені законодавцем у Розділі І Особливої частини КК України. Відмінною рисою зазначених кримінальних правопорушень є їх антидержавна спрямованість, що проявляється у наявності мети або мотивів, пов'язаних із підривом основ державності, послабленням безпеки України чи сприянням діяльності, спрямованій проти її національних інтересів. Саме ця ознака істотно відрізняє їх від інших кримінальних правопорушень, які хоча й можуть завдавати шкоди державним інтересам, однак не мають на меті підрив суверенітету, конституційного ладу чи національної безпеки України.

Родовим об'єктом зазначеної категорії злочинів виступають суспільні відносини у сфері захисту основ національної безпеки України, зокрема державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз (ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» [165]). Таким чином, родовим об'єктом цих злочинів є суспільні відносини, що забезпечують саме існування України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави (ст. 1 Конституції України [97]) [121, с. 3].

Варто зазначити, що важливим етапом розвитку кримінально-правової охорони основ національної безпеки України стало прийняття 14 квітня 2022 року Закону України № 2198-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» [148]. Унаслідок ухвалення зазначеного нормативно-правового акта Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 111-2, якою встановлено кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору.

Як нами раніше зазначено в попередньому підрозділі дослідження, необхідність криміналізації відповідних діянь була зумовлена повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України та потребою забезпечення належного кримінально-правового реагування на нові форми діяльності, що створювали загрозу національній безпеці держави. Поява ст. 111-2 КК України стала складовою комплексного оновлення законодавства у сфері захисту національної безпеки, яке також охоплювало запровадження кримінальної відповідальності за колаборaційну діяльність шляхом доповнення КК України ст. 111-1 [145].

Подібно до норм про колаборaційну діяльність, положення ст. 111-2 КК України спрямовані на забезпечення охорони суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності та обороноздатності України від протиправних посягань, пов'язаних зі сприянням державі-агресору. Конструкція зазначеної статті передбачає один самостійний склад кримінального правопорушення, що охоплює найбільш небезпечні форми допомоги державі-агресору.

Водночас запровадження ст. 111-2 КК України мало на меті усунення прогалин у кримінально-правовому регулюванні, оскільки окремі прояви сприяння державі-агресору не підпадали під ознаки державної зради, передбаченої ст. 111 КК України, або колаборaційної діяльності, передбаченої ст. 111-1 КК України. Таким чином, нова кримінально-правова норма забезпечила більш повне охоплення суспільно небезпечних діянь, спрямованих на надання допомоги державі-агресору та завдання шкоди національній безпеці України.

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 111-2 КК України, законодавцем віднесено до категорії особливо тяжких. Така законодавча оцінка обумовлена високим ступенем суспільної небезпечності відповідного діяння та відповідає положенням ч. 6 ст. 12 КК України, згідно з якими особливо тяжким визнається кримінальне правопорушення, за вчинення якого законом передбачено основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять

тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі [100].

Санкція ст. 111-2 КК України встановлює покарання у виді позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої. Визначений законодавцем обсяг кримінально-правових наслідків свідчить про особливу важливість охорони суспільних відносин, що забезпечують національну безпеку України, а також про прагнення держави до ефективної протидії будь-яким формам сприяння державі-агресору.

Водночас доповнення розділу І Особливої частини КК України новими складами кримінальних правопорушень, зокрема ст. 111-1 та ст. 111-2, актуалізувало необхідність комплексного наукового осмислення їхнього змісту, правової природи та місця в системі злочинів проти основ національної безпеки України. У зв’язку з цим особливого значення набуває дослідження об’єктивних і суб’єктивних ознак нових кримінально-правових заборон, а також вироблення чітких критеріїв їх відмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень, насамперед державної зради та окремих форм колаборaційної діяльності. Вирішення зазначених питань має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення, оскільки сприяє забезпеченню однакового та правильного застосування кримінального закону в умовах збройної агресії проти України.

Основним безпосереднім об’єктом цього злочину визнаються суспільні відносини, що забезпечують захист національної безпеки в окремих її сферах. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» остання визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [121, с. 5].

Крім того, суспільно небезпечні діяння, криміналізовані ст. 111-2 КК України, можуть бути спрямовані на заподіяння шкоди як окремим складовим національної безпеки України, так і всій сукупності суспільних відносин, що

охороняються нормами розділу І Особливої частини КК України. Такий висновок обумовлений тим, що вони виступають по своїй суті основними засадами української державності.

Варто зазначити, що перевагою попереднього Закону України «Про основи національної безпеки України» [169], який втратив чинність, було те, що він безпосередньо визначав об'єкти національної безпеки. Відповідно до ст. 3 такими об'єктами визнавалися: людина і громадянин, їхні конституційні права і свободи; суспільство, його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне й природне середовище; держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність. Це давало чіткість для кримінально-правової науки, зокрема, закон прямо визначав, які саме соціальні цінності становлять об'єкти національної безпеки, що значно полегшувало встановлення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом І Особливої частини КК України. Також була можливість конкретизації безпосереднього об'єкта злочину, наприклад, при державній зраді або посяганні на територіальну цілісність безпосереднім об'єктом могли визнаватися суверенітет і територіальна цілісність держави як прямо названі об'єкти національної безпеки. Разом з тим, даний закон був недостатньо орієнтованим на сучасних загрозах. Закон був прийнятий до російської агресії та не враховував належним чином питання стійкості держави, гібридних загроз, кібербезпеки тощо.

На відміну від попереднього акта, чинний закон «Про національну безпеку України» взагалі не містить категорії «об'єкти національної безпеки» [165]. Натомість законодавець визначає поняття національної безпеки як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз, а також розкриває поняття національних інтересів як життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави. Закон перейшов від статичного переліку об'єктів до категорії «національних інтересів», що відповідає сучасним підходам держав-членів НАТО та ЄС.

Національні інтереси можуть конкретизуватися у стратегіях і доктринах без внесення змін до закону, що дозволяє оперативно реагувати на нові загрози. У визначенні національної безпеки центральне місце посідають державний суверенітет, територіальна цілісність і демократичний конституційний лад, які водночас є основними цінностями, що охороняються нормами розділу I Особливої частини КК України. Після початку збройної агресії РФ законодавство про злочини проти основ національної безпеки було суттєво розширено, а новий закон забезпечив ширшу нормативну основу для охорони суверенітету та конституційного ладу.

В той же час, відсутність законодавчого визначення об'єктів національної безпеки створило для кримінально-правової науки певну прогалину, оскільки закон більше не містить прямої відповіді на питання, які саме суспільні відносини становлять об'єкт національної безпеки. Дослідникам доводиться визначати родовий об'єкт злочинів через категорії «національна безпека», «національні інтереси», «державний суверенітет», «територіальна цілісність» та «конституційний лад», а не спиратися на прямий перелік об'єктів. Відсутність законодавчого переліку об'єктів зумовила появу різних наукових підходів до розуміння родового об'єкта злочинів проти основ національної безпеки України.

На нашу думку, для потреб кримінально-правової характеристики злочинів проти основ національної безпеки більш зручним був підхід Закону України «Про основи національної безпеки України», який прямо визначав об'єкти національної безпеки через систему цінностей «людина – суспільство – держава». Водночас чинний Закон України «Про національну безпеку України» є більш сучасним та відповідає актуальним викликам безпекового середовища, проте відмова законодавця від нормативного закріплення об'єктів національної безпеки ускладнила визначення родового та безпосередніх об'єктів злочинів, передбачених розділом I Особливої частини КК України. У зв'язку з цим при встановленні об'єкта таких кримінальних правопорушень доцільно виходити із сукупності охоронюваних законом національних інтересів, насамперед

державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності державного кордону та демократичного конституційного ладу України.

Пархоменко Н.М. розглядає *державний суверенітет* як юридичну властивість, що характеризує верховенство, єдність і неподільність державної влади всередині країни та її незалежність на міжнародній арені, правову, політичну, економічну, соціальну самостійність [127, с. 114.]

В той же час, у вітчизняній теорії держави і права, а також у конституційно-правовій доктрині загальновизнаним є підхід, відповідно до якого державний суверенітет має внутрішній та зовнішній аспекти. Внутрішній аспект суверенітету характеризується верховенством, єдністю, самостійністю та повнотою державної влади в межах території держави, що проявляється у виключному праві держави встановлювати загальнообов'язкові правила поведінки, забезпечувати їх виконання та здійснювати управління суспільними процесами без втручання інших суб'єктів. Зовнішній аспект державного суверенітету знаходить свій прояв у незалежності держави на міжнародній арені, її рівноправності у відносинах з іншими державами та міжнародними організаціями, а також у можливості самостійно визначати напрями зовнішньої політики відповідно до національних інтересів та норм міжнародного права. Незалежність держави є необхідною передумовою реалізації її суверенітету, оскільки забезпечує відсутність політичного, економічного, військового чи іншого підпорядкування зовнішнім центрам впливу. Саме завдяки незалежності держава виступає повноправним суб'єктом міжнародного права, здатним самостійно набувати міжнародних прав та обов'язків, брати участь у міжнародних відносинах і здійснювати захист власних національних інтересів. У зв'язку з цим незалежність не може розглядатися як самостійна відокремлена ознака державності, а становить невід'ємний елемент державного суверенітету. Відповідно, будь-які дії, спрямовані на послаблення незалежності держави або створення умов для зовнішнього контролю над її політичними, економічними чи безпековими процесами, одночасно становлять посягання на її державний суверенітет.

Як наголошує Бєлєвцева В., значним кроком на шляху забезпечення справжнього суверенітету України є Декларація «Про державний суверенітет України», прийнята 16 липня 1990 р. Верховною Радою УРСР. Декларація проголосила державний суверенітет України на всій її території, передбачивши політичні, економічні та правові гарантії суверенної України. Основні положення Декларації знайшли своє віддзеркалення в чинній Конституції України [4, с. 9].

Що стосується захисту державного суверенітету, то Бєлєвцевою В. зазначено: «відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення її економічної й інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою усього Українського народу. Відповідно до цього у ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 р. № 964-IV наголошується, що на сучасному етапі однією з основних загроз у сфері державної безпеки є загроза посягань з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України, права та свободи громадян» [4, с. 9].

У контексті кримінально-правової охорони основ національної безпеки, передбаченої ст. 111-2 КК України, наведене положення набуває особливого значення. Надання допомоги державі-агресору, спрямованої на підтримку її діяльності проти України, об’єктивно створює загрозу як зовнішньому аспекту державного суверенітету – незалежності держави, так і внутрішньому аспекту – верховенству та повноті державної влади. Тому державний суверенітет виступає одним із безпосередніх об’єктів кримінально-правової охорони у межах заборони пособництва державі-агресору, а забезпечення його недоторканності є необхідною умовою збереження української державності та ефективного функціонування системи національної безпеки загалом.

Щодо *територіальної цілісності*, то, як слушно відмічає Дахно О.Ю., вона, будучи основним принципом суверенітету незалежних держав, передбачає повноправну владу держави над всією територією. Суверенітет та

безпека – невід'ємні умови існування будь-якої держави та виконання нею своїх функцій, як на власній території, так й на міжнародній арені. Здійснення державою на своїй території суверенної влади зобов'язує усіх держав дотримуватися принципу цілісності й недоторканності її території [58, с. 19].

Територіальна цілісність і недоторканність державного кордону належать до фундаментальних принципів сучасного міжнародного права та перебувають під захистом численних міжнародно-правових актів. Зокрема, Статут Організації Об'єднаних Націй закріплює обов'язок держав утримуватися у своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим способом, несумісним із цілями ООН [186].

Розвиток зазначеного положення знайшов відображення у Декларації про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, яка покладає на держави обов'язок утримуватися від будь-яких дій, пов'язаних із загрозою силою або її застосуванням проти територіальної цілісності чи політичної незалежності інших держав [59].

Важливі гарантії територіальної цілісності держав також містяться у Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсинський заключний акт), відповідно до якого держави-учасниці зобов'язалися поважати територіальну цілісність одна одної та утримуватися від будь-яких дій, спрямованих проти територіальної цілісності, політичної незалежності чи єдності будь-якої держави-учасниці, якщо такі дії суперечать цілям і принципам Статуту ООН [75].

Таким чином, принцип територіальної цілісності держави має не лише конституційно-правове, а й міжнародно-правове забезпечення, а його порушення розглядається міжнародним співтовариством як посягання на основоположні засади міжнародного правопорядку та міждержавних відносин.

Поділяємо думку Дахна О.Ю., який відмічає, що в умовах кризи світового порядку, передусім, російської агресії проти України виникає деяка доцільність

у відновленні й розвитку окремих положень теорій щодо державної території. Територіальна цілісність як якісна характеристика держави проявляється в єдності території, на яку поширюється суверенітет держави, та в здатності держави зберігати свою територію в межах кордонів, встановлених відповідно до міжнародного права, протидіяти зовнішнім й внутрішнім загрозам, спрямованих на зміну державної території. Забезпечення цілісності та недоторканності державної території має досягатися цілісною державної політикою як системою економічних, політичних, організаційних тощо заходів, спрямованих на подолання загроз життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави. Від цілісності державної території безпосередньо залежить незалежність держави та стійкість її розвитку [58, с. 21].

Отже, територіальна цілісність є однією з базових ознак державності, необхідною передумовою реалізації державного суверенітету та забезпечення національної безпеки. Її охорона ґрунтується як на нормах національного законодавства, так і на загальновизнаних принципах міжнародного права, що покладають на держави обов'язок поважати недоторканність кордонів та утримуватися від будь-яких посягань на територію інших держав. В умовах збройної агресії рф проти України особливого значення набуває формування ефективного механізму правового захисту територіальної цілісності, оскільки її збереження є необхідною умовою забезпечення незалежності, суверенітету та сталого розвитку держави.

Конституційний лад являє собою сукупність найбільш усталених конституційних принципів, положень і правовідносин, що складаються на їх базі.

На думку В. В. Сичевського, Є. І. Харитонова, Д. О. Олєйнікова, до основних засад конституційного ладу України, які визначають його зміст, належать: 1) суверенітет держави, який у поєднанні двох аспектів (внутрішнього та зовнішнього) характеризує територіальне верховенство держави та її самостійність і незалежність у міжнародних відносинах; 2) форма державного правління (спосіб організації державної влади шляхом її поділу на

законодавчу, виконавчу та судову) – республіка (президентсько-парламентська), яка в Україні належить до так званих змішаних форм правління, що сполучають риси президентських і парламентських республік, – єдиним органом законодавчої влади є Верховна Рада України, главою держави – Президент України, вищим органом виконавчої влади – Кабінет Міністрів України; 3) форма державного устрою – унітарна держава, територія якої поділяється на адміністративно-територіальні одиниці, що не мають статусу державних утворень, не мають ознак суверенітету, за винятком Автономної Республіки Крим, яка має статус територіальної автономії; 4) державний режим – демократичний, який передбачає визнання, законодавче закріплення і гарантування державою основних прав і свобод людини і громадянина; верховенство права; поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову; взаємна відповідальність особи і держави; функціонування незалежної і ефективної судової влади; високий рівень правової свідомості і правової культури як окремого індивіда, так і суспільства в цілому [120, с. 8-9].

Закон України «Про національну безпеку України» визначає *національні інтереси України* як життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [165].

Поняття національні інтереси – являються однією із складових системи національної безпеки. Національні інтереси – це в першу чергу статечно важливі цілі, які ставить перед собою кожна країна та відповідно система заходів, завдяки яким досягаються ці цілі. Українські національні інтереси – це життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. У цьому розумінні національні інтереси є важливішими завданнями внутрішньої і зовнішньої політики. Головним національним інтересом нашої країни являється відродження та зміцнення

держави, становлення міцної національної економіки та забезпечення безпеки України [92, с. 11].

Поняття «шкода Україні» у диспозиції ст. 111-2 КК України є однією з ключових ознак, яка визначає спрямованість (мету) пособницької діяльності державі-агресору. Водночас законодавець не розкриває змісту цього поняття, що зумовлює необхідність його тлумачення з урахуванням об'єкта кримінально-правової охорони, місця норми в системі Особливої частини КК України та загальної мети криміналізації відповідного діяння [121, с. 7].

Насамперед слід зазначити, що категорія «шкода Україні» у контексті ст. 111-2 КК України не може розумітися виключно як заподіяння майнових збитків чи інших матеріально вимірюваних негативних наслідків. Такий висновок випливає з того, що пособництво державі-агресору віднесене законодавцем до злочинів проти основ національної безпеки України, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують суверенітет, територіальну цілісність, конституційний лад, обороноздатність, державну, економічну та інформаційну безпеку України. Отже, шкода Україні у цьому складі злочину охоплює будь-яке негативне посягання на зазначені суспільні відносини, незалежно від того, чи набуло воно матеріалізованого вираження.

З огляду на формальний характер складу злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, настання реальної шкоди не є обов'язковою умовою кримінальної відповідальності. Для кваліфікації достатньо встановити, що особа діяла з метою завдання шкоди Україні. Тому у цьому випадку законодавець використовує поняття шкоди не як наслідок злочину, а як характеристику спеціальної мети винного. Відповідно, вирішальне значення має спрямованість умислу особи на створення умов для посилення потенціалу держави-агресора або сприяння реалізації її протиправної діяльності на шкоду інтересам України.

Науково обґрунтованим видається підхід, відповідно до якого шкода Україні у змісті ст. 111-2 КК України може проявлятися у політичній, воєнній, економічній, інформаційній, гуманітарній та інших сферах національної

безпеки. Так, реалізація чи підтримка рішень окупаційної адміністрації здатна підривати суверенні повноваження України на тимчасово окупованих територіях; передача матеріальних ресурсів представникам держави-агресора може сприяти підвищенню боєздатності її військ; забезпечення функціонування окупаційних структур створює умови для зміцнення окупаційного режиму та ускладнює відновлення конституційного правопорядку. У кожному із цих випадків шкода Україні полягає не лише у конкретних негативних наслідках, а й у самому сприянні реалізації інтересів держави-агресора всупереч національним інтересам України.

Важливим є й те, що поняття «Україна» у диспозиції ст. 111-2 КК України слід розглядати не лише як територію держави, а як сукупність охоронюваних національних інтересів, визначених законодавством про національну безпеку. Відтак шкода може бути спрямована на державний суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, економічну самостійність, інформаційну безпеку, функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, права і свободи громадян, а також інші життєво важливі інтереси держави та суспільства.

У зв’язку з цим поняття «шкода Україні» у ст. 111-2 КК України доцільно тлумачити як передбачене умислом винного негативне посягання на національні інтереси України, її суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, державну, економічну, інформаційну та інші складові національної безпеки, що створює або здатне створити сприятливі умови для діяльності держави-агресора, її збройних формувань чи окупаційної адміністрації. Саме таке розуміння найбільшою мірою узгоджується з природою злочинів проти основ національної безпеки та відображає превентивний характер криміналізації пособництва державі-агресору.

Шкода Україні у розумінні ст. 111-2 КК України - це негативний вплив на охоронювані національні інтереси України, її державний суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, державну, економічну, інформаційну та інші складові національної безпеки, на заподіяння якого

спрямований умисел особи шляхом надання допомоги державі-агресору, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації незалежно від фактичного настання таких наслідків.

В розрізі досліджуваного питання варто зазначити, що у серпні 2024 року зареєстровано Проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору. Ініціаторами даного законопроєкту виступають група народних депутатів України. Даний законопроєкт перебуває на етапі ознайомлення [180].

В пояснювальній записці до законопроєкту зазначено, що аналіз чинної редакції диспозиції статті 111-2 КК України демонструє, що дана норма кримінального закону має ряд недоліків з погляду законодавчої техніки та потребує вдосконалення для підвищення ефективності притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що здійснюють пособництво державі-агресору. Так, застосований в чинній редакції ст. 111-2 КК України термін завдання шкоди Україні (як мета вчинення злочину) не має повного свого відповідника у нормах Закону України «Про національну безпеку України» та не є однозначно зрозумілим для правозастосовчої практики сьогодні. Тому, з метою приведення диспозиції ст. 111-2 Кримінального кодексу України до базових вимог законодавчої техніки пропонується замінити термін «завдання шкоди Україні» на термін «підтримка агресії проти України». Це сприятиме гармонізації між диспозицією ст. 111-2 Кримінального кодексу України та визначенням збройної агресії в ст. 1 Закону України «Про оборону України». Останній термін є добре зрозумілим для правозастосовчої практики сьогодні. Воєнна агресія РФ проти України вимагає чітких юридичних конструкцій для забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності осіб винних у вчиненні пособництва державі агресору. З цією метою пропонується також доповнити текст ст. 111-2 Кримінального кодексу України приміткою з розкриттям ряду термінів застосованих в диспозиції відповідної норми кримінального закону. Доповнення цієї норми особливої частини кримінального закону приміткою з визначенням понять: «передача

матеріальних ресурсів», «користь» та «представник держави агресора» мають сприяти єдності правозастосовчої практики та притягненню до кримінальної відповідальності осіб винних у вчиненні пособництва державі-агресору. [138].

Разом з тим, погоджуємося з аргументами Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, які у своєму висновку на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору» зазначають, що зазначена пропозиція не виглядає достатньо обґрунтованою з огляду на наступне. Аналіз кримінально-правових норм, розташованих у розділі І «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини КК України, свідчить про вжиття законодавцем таких словосполучень як: «на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України» (ст. 111 КК України), «з метою ослаблення держави» (ст. 113 КК України), «заподіяння шкоди інтересам України» (ст. 114 КК України). Окрім того, вказані визначення неодноразово розкривались та наповнювались відповідним змістом у низці наукових праць. При цьому для спрощення сприйняття словосполучення «на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України» воно часто замінюється формулюванням «на шкоду України/на шкоду інтересам України» [49].

На думку О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко, від об’єкту цього злочину необхідно відокремлювати його *предмет*. У випадку збирання, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів безпосереднім предметом злочину виступають матеріальні ресурси та/або інші активи. Тобто у випадку скоєння злочину, зазначеним у ст. 111-2 КК України способом, обов’язковим є встановлення наявності предмету злочину – матеріальних ресурсів та/або активів. Відповідно до диспозиції статті 111-2 КК України, звичайна передача матеріальних цінностей стає суспільно-небезпечним діянням за двома ознаками: 1) якщо вона передана представникам держави-агресора,

воєнізованим формуванням держави-агресора або органам тимчасової окупаційної адміністрації; 2) якщо таке діяння скоєне з прямим умислом нанести шкоду державі Україна [121, с. 11].

Під матеріальними ресурсами розуміють – речові запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби, а активи – частина господарського балансу, що відображає на певну дату всі матеріальні цінності, кошти й боргові вимоги, належні підприємству чи установі (наприклад, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначає активи як кошти, у т.ч. електронні гроші, інше майно, у т.ч. виробниче обладнання, будівлі та споруди, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, меблі, природні ресурси, майнові та немайнові права) [197].

На нашу думку, виокремлення предмета злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, має важливе значення для правильної кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь. У разі вчинення пособництва державі-агресору шляхом збирання, підготовки або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів саме такі ресурси й активи виступають предметом злочину, встановлення якого є обов'язковою умовою притягнення особи до кримінальної відповідальності. Водночас суспільна небезпечність такого діяння визначається не лише фактом передачі матеріальних цінностей, а й їх спрямуванням на користь суб'єктів держави-агресора та наявністю у винної особи прямого умислу на заподіяння шкоди Україні.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 111-2 КК України, характеризується тим, що законодавець сконструював його як злочин із формальним складом. Це означає, що для визнання діяння закінченим не вимагається настання конкретних суспільно небезпечних наслідків. Відповідно, кримінальна відповідальність настає вже з моменту вчинення передбачених законом дій за наявності встановлених ознак складу кримінального

правопорушення незалежно від того, чи була фактично заподіяна шкода національній безпеці України.

Отже, для кваліфікації діяння за ст. 111-2 КК України не має правового значення факт настання або ненастання шкідливих наслідків у результаті реалізації чи підтримки рішень і дій держави-агресора, її збройних формувань або окупаційної адміністрації, а також унаслідок добровільного збирання, підготовки чи передачі матеріальних ресурсів або інших активів представникам держави-агресора. Закінченим цей злочин визнається з моменту вчинення відповідних дій, спрямованих на надання допомоги державі-агресору.

Особливістю диспозиції ст. 111-2 КК України є чітке визначення законодавцем форм зовнішнього прояву злочинної поведінки. Аналіз змісту кримінально-правової норми дає підстави стверджувати, що об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення може виражатися у двох альтернативних формах [121, с. 13].

По-перше, це реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора.

По-друге, це добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

В той же час, на думку Хавронюка М.І., законом визначено такі форми пособництва державі-агресору:

1) реалізація рішень держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора («реалізації дій» не може існувати, бо це тавтологія. Реалізація рішень дорівнює діям на виконання рішень);

2) підтримка рішень або дій держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора;

3) добровільний збір або підготовка та передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави агресора;

4) добровільна передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави-агресора [197].

Позиції О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко, з одного боку, і М. І. Хавронюка, з іншого, відрізняються насамперед підходом до визначення кількості форм об'єктивної сторони пособництва державі-агресору та способом тлумачення законодавчої конструкції ст. 111-2 КК України.

О. І. Радченко та Є. В. Вакуленко виходять із буквального тлумачення диспозиції кримінально-правової норми. На їхню думку, законодавець передбачив дві альтернативні форми вчинення цього кримінального правопорушення. За такого підходу окремі дії, перелічені всередині кожної форми, не набувають самостійного значення як окремі форми об'єктивної сторони, а розглядаються як різновиди прояву двох узагальнених способів вчинення злочину. Натомість М. І. Хавронюк застосовує більш детальне, логіко-юридичне тлумачення норми. Учений звертає увагу на те, що законодавча конструкція фактично містить декілька самостійних альтернативних діянь, які мають різний зміст. Тому він виокремлює чотири форми пособництва державі-агресору.

Особливої уваги заслуговує його зауваження щодо словосполучення «реалізація дій». На думку вченого, така конструкція є логічно некоректною, оскільки реалізувати можна рішення, тоді як дії вже самі по собі є формою реалізації певного рішення, що створює тавтологію. Саме тому М. І. Хавронюк пропонує розуміти першу форму виключно як реалізацію рішень держави-агресора. Крім того, науковець розмежовує: підтримку рішень та підтримку дій як самостійні прояви злочинної поведінки, хоча вони об'єднані законодавцем в одному фрагменті диспозиції.

Аналогічний підід застосовується і до другої групи діянь. Якщо О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко розглядають збір, підготовку та передачу матеріальних ресурсів як одну форму пособництва, то М.І. Хавронюк фактично

відокремлює: добровільний збір або підготовку ресурсів для подальшої передачі та безпосередню передачу ресурсів чи інших активів.

З наукової точки зору обидві позиції мають підстави для існування, однак вони вирішують різні завдання дослідження. Підхід О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко є більш придатним для загальної характеристики складу злочину, оскільки дозволяє виокремити дві великі групи суспільно небезпечної поведінки: організаційно-функціональне сприяння діяльності агресора та матеріально-ресурсне забезпечення агресора. Підхід М. І. Хавронюка є більш придатним для поглибленого догматичного аналізу складу злочину та правозастосування, оскільки дає змогу точніше визначити зміст кожного альтернативного діяння і усунути окремі недоліки законодавчої техніки. Особливо переконливим видається його аргумент щодо неможливості існування «реалізації дій», оскільки він ґрунтується на правилах юридичної логіки та мовного тлумачення кримінального закону.

У зв'язку з цим для нашого дослідження доцільно зазначити, що між наведеними підходами відсутня принципова суперечність щодо змісту криміналізованої поведінки. Розбіжність полягає переважно у рівні узагальнення: підхід М. І. Хавронюка видається більш обґрунтованим з позицій юридичної техніки та теорії кримінально-правової кваліфікації, тоді як підхід О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко має більшу систематизуючу цінність при загальній характеристиці об'єктивної сторони пособництва державі-агресору.

Варто зазначити, що наведений у диспозиції ст. 111-2 КК України перелік форм злочинної поведінки є вичерпним. Вчинення інших дій, які не охоплюються зазначеними способами пособництва державі-агресору, потребує самостійної кримінально-правової оцінки та, залежно від конкретних обставин справи, може утворювати склади інших кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України або суміжних злочинів.

Обов’язковою ознакою об’єктивної сторони аналізованого кримінального правопорушення є спрямованість відповідних дій на завдання шкоди національній безпеці України. Саме ця ознака визначає антидержавний

характер діяння та відмежовує пособництво державі-агресору від зовні схожих форм поведінки, які не мають на меті посягання на охоронювані законом інтереси держави.

Змістовним в цьому напрямі є проведене дослідження Р.О. Мовчана про кримінально-правову норму пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України) (характеристика складу, проблеми кваліфікації тощо). Так, ним проаналізовано 176 розміщених в ЄДРСР вироків за ст. 111-2 КК України, що дало йому підстави виділити наступні форми пособництва державі-агресору: 1) посадове; 2) матеріальне; 3) господарське; 4) інформаційне; 5) викривальне; 6) виборче (референдне); 7) інше пособництво державі-агресору. Відносно кількісного співвідношення форм пособництва державі-агресору у практиці застосування ст. 111-2 КК України, то показники виявилися наступними: 1) посадове – 116; 2) матеріальне – 22; 3) господарське – 16; 4) інформаційне – 5; 5) викривальне – 4; 6) виборче (референдне) – 4; 7) інше пособництво державі-агресору – 4 [118].

Р.О. Мовчан визначає альтернативні форми об’єктивної сторони: 1) реалізація; 2) або підтримка рішень або дій держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави агресора; 3) добровільні: збір; 4) підготовка; 5) або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави агресора [118].

На його думку, проблема полягає у тому, що ідентичні за змістом діяння кваліфікуються відразу за чотирма різними нормами з різними за ступенем своєї суворості покараннями: 1) ст.111-2 КК (пособництво державі-агресору); 2) ч. 4 ст. 111-1 КК («господарський» колабораціонізм); 3) ч. 5 ст.111-1 КК («посадовий» колабораціонізм); ст.111 КК (державна зрада) [118].

В розрізі його поглядів, дослідимо окремі наведені ним приклади кваліфікації змістовно ідентичних діянь за різними нормами КК України. Так, Херсонський міський суд Херсонської області 21 січня 2025 року, розглянувши у відкритому судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням

ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України встановив наступне. ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, обвинувачувався у тому, що в кінці червня 2022 року (більш точної дати слідством не встановлено), достовірно знаючи вищевказані обставини, усвідомлюючи проведення активної підривної діяльності проти України представниками спецслужб, правоохоронних та інших органів державної влади рф, бажаючи допомогти окупаційній адміністрації російської федерації та зробити свій особистий внесок для утворення та функціонування на території Херсонської області поштового підприємства, створеного окупаційною владою, з метою становлення і зміцнення окупаційної влади та недопущення контролю Української влади, надав згоду на працевлаштування до «государственного унитарного предприятия «Почта Херсон» та зайняв посаду заступника директора по розвитку мережі. У подальшому, в період з початку липня 2022 року по теперішній час ОСОБА_3 виконуючи обов'язки заступника директора по розвитку мережі «государственного унитарного предприятия «Почта Херсон» організовував роботу мережі створеного незаконного підприємства; здійснював керівництво начальниками поштових відділень; організовував навчання співробітників, здійснював контроль за доведенням до них посадових обов'язків та за виконанням цих обов'язків; проводив роботу з пошуку та працевлаштування осіб, які бажають працювати на вищевказаному підприємстві, зокрема пропонував працівникам і начальникам відділень Херсонської дирекції АТ «Укрпошта» роботу у новоствореній структурі. Крім того, під час евакуації окупаційних органів та підприємств російської федерації з м. Херсона, ОСОБА_3 приймав активну участь в організації вивезення матеріально-технічних цінностей, які належать АТ «Укрпошта». Дії ОСОБА_3 суд кваліфікував за ч. 1 ст. 111-2КК України пособництво державі агресору, тобто вчинення громадянином України умисних дій, спрямованих на допомогу окупаційній адміністрації державі-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом підтримки, реалізації рішень та дій окупаційної адміністрації держави-агресора. ОСОБА_3 визнано винуватим у

вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцяти) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги, строком на 15 (п'ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна [36].

В той же час, Дзержинський районний суд м. Харкова розглянувши у відкритому судовому засіданні кримінальне провадження відносно ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень - злочинів, передбачених ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 4 ст. 111-1 КК України, ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 6 ст. 111-1 КК України, встановив наступне. Так, під час тимчасової окупації Ізюмського району Харківської області, наприкінці травня 2022 року, точний день встановити не виявилось можливим, у громадянки України ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, виник кримінальний протиправний умисел, направлений на пособництво шляхом усунення перешкод у провадженні господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора. З метою реалізації свого злочинного умислу ОСОБА_5, перебуваючи на території м. Ізюм, Ізюмського району Харківської області, більш точного місця не встановлено, наприкінці травня 2022 року, точний день та час не встановлено, вступила у злочинну змову з іншою особою – директором т.зв. «Коммунальное предприятие Почта Изюма» та іншими невстановленими особами та добровільно надала згоду на призначення її на посаду т.зв. «начальника отделения почтовой связи № 4 КП «Почта Изюма», створеного окупаційною владою. У подальшому 06.06.2022, діючи умисно, реалізуючи свій спільний протиправний умисел, спрямований на пособництво шляхом усунення перешкод у провадженні господарської діяльності т.зв. «Коммунального предприятия Почта Изюма» у взаємодії з державою-агресором, незаконними

органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, а саме виконуючи роботи по прийому, сортуванні, розподілу пошти по місту Ізюм та Ізюмського району, а також прийом листів від населення, доставка газет, листів та інших поштових відправлень по території підзвітній т.зв. «отделения почтовой связи № 4 Коммунального предприятия Почта Изюма» громадянка України ОСОБА_5, будучи обізнаною про факт ведення російською федерацією агресивної війни проти України, невизнання рф поширення державного суверенітету України на її тимчасово окуповані території, написала заяву про працевлаштування т.зв. «отделение почтовой связи № 4 Коммунального предприятия Почта Изюма» з 06.06.2022. З цього ж дня ОСОБА_5, а у подальшому відповідно до трудового договору від 23.07.2022, укладеного з т.зв. «директором коммунального предприятия «Почта Изюма», призначено на посаду т.зв. «начальника отделения почтовой связи № 4 Коммунального предприятия Почта Изюма». Реалізуючи спільний злочинний умисел, ОСОБА_5 займаючи вищезазначену посаду та підпорядковуючись директору т.зв. «коммунального предприятия «Почта Изюма», у період часу з 06.06.2022 до початку вересня 2022 року, більш точну дату встановити не виявилося можливим, відповідно до своїх службових обов'язків здійснювала пособництво шляхом усунення перешкод у провадженні господарської діяльності т.зв. «коммунального предприятия «Почта Изюма» у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, шляхом виконання роботи по прийому, сортуванні, розподілу пошти по місту Ізюм та Ізюмського району, а також прийом листів від населення, доставка газет, листів та інших поштових відправлень т.зв. «коммунального предприятия «Почта Изюма» по території підзвітній т.зв. «отделения почтовой связи № 4 Коммунального предприятия Почта Изюма». Вказані дії кваліфіковані за ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 4 ст. 111-1 КК України, тобто пособництво, шляхом усунення перешкод у провадженні господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади,

створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, вчинене за попередньою змовою групою осіб. ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, визнано винною у вчиненні кримінальних правопорушень - злочинів, та призначено остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, у виді позбавлення волі на строк 5 (п'ять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, органах, що надають публічні послуги, строком на 10 (десять) років, без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК України ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, звільнити від відбування призначеного покарання у виді позбавлення волі з іспитовим строком на 3 (три) роки [48].

Аналіз наведених вироків свідчить про наявність проблеми правозастосування, пов'язаної з розмежуванням складів злочинів, передбачених ст. 111-2 та ст. 111-1 КК України. Особливо показовим є те, що фактично подібна діяльність щодо функціонування створених окупаційною владою поштових підприємств отримала різну кримінально-правову оцінку судами.

Порівняння вироків Херсонського міського суду від 21.01.2025 у справі № 766/973/23 та Шевченківського районного суду м. Харкова (Дзержинського) від 14.01.2025 у справі № 638/21993/24 свідчить про відсутність єдиного підходу до розмежування пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК України) та колабораційної діяльності, передбаченої ч. 4 ст. 111-1 КК України. Фактично аналогічна участь у забезпеченні функціонування створених окупаційною владою поштових підприємств отримала різну кримінально-правову оцінку. Це вказує на наявність конкуренції між зазначеними нормами та відсутність чітких критеріїв відмежування «підтримки і реалізації рішень окупаційної адміністрації» від «провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором». Така ситуація створює ризики неоднакового застосування кримінального закону та порушення принципу юридичної визначеності. З огляду на правило переваги спеціальної норми над загальною, діяльність, яка полягає у забезпеченні функціонування окупаційних

підприємств та охоплюється ознаками господарської діяльності, здебільшого повинна отримувати кваліфікацію за ч. 4 ст. 111-1 КК України, тоді як застосування ст. 111-2 КК України доцільне лише у випадках, коли допомога окупаційній адміністрації виходить за межі господарської діяльності або набуває самостійного характеру сприяння реалізації її владних рішень.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 111-2 КК України. Зміст диспозиції ст. 111-2 КК України дає підстави стверджувати, що суб'єктивна сторона пособництва державі-агресору характеризується виключно прямим умислом.

Як відмічає Письменський Є. О., вчинення дій колабораціоністського характеру з прямим умислом зазвичай є характерним для тих громадян України, які у співпраці з ворогом (окупантом) мають політико-ідеологічну мотивацію. Водночас вчинення таких дій з непрямим умислом більш властиве для іншої категорії осіб, які діють із корисливих мотивів та інших меркантильних або низьких переконань (наприклад, деяких осіб приваблювала досить легка можливість побудувати кар'єру, що з'явилась з урахуванням переміщення з окупованої території найбільш професійно успішної частини населення) [128, с. 86].

Відповідно до ч. 1 ст. 24 КК України, вина може проявлятися у формі умислу або необережності. Однак об'єктивна сторона пособництва державі-агресору включає такі діяння, як реалізація чи підтримка рішень держави-агресора, добровільний збір, підготовка та передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора або її збройним формуванням. Вчинення зазначених дій передбачає усвідомлений характер поведінки особи та її свідоме спрямування на надання допомоги державі-агресору.

Для констатації складу кримінального правопорушення важливим є встановлення обізнаності особи про те, що її діяльність сприяє саме державі-агресору. Якщо особа не усвідомлювала цього факту і через обставини справи не могла його усвідомлювати, кримінальна відповідальність за ст. 111-2 КК України виключається через відсутність умислу.

Звісно, можна висловити припущення про можливість непрямого умислу щодо окремих наслідків сприяння державі-агресору. Проте конструкція ст. 111-2 КК України фактично не залишає для цього підстав. По-перше, склад цього кримінального правопорушення є переважно формальним. Законодавець криміналізує саме факт надання допомоги державі-агресору незалежно від того, чи були досягнуті певні наслідки. По-друге, використані у диспозиції дієслова («здійснення», «підтримка», «добровільний збір», «підготовка», «передача») вказують на активну, цілеспрямовану поведінку особи. Тому більш обґрунтованою є позиція про те, що пособництво державі-агресору може бути вчинене лише з прямим умислом.

Таким чином, особа усвідомлює суспільно небезпечний характер сприяння державі-агресору, розуміє належність адресата допомоги до держави-агресора або пов'язаних із нею структур та бажає вчинити дії, спрямовані на надання такої допомоги. Необережна форма вини та непрямий умисел для цього складу кримінального правопорушення є несумісними з його законодавчою конструкцією.

Необов’язковим елементом об’єктивної сторони складу злочину є мета. Її можна визначити як ідеальні зміни в оточенні суб’єкта, яких він намагається досягнути вчиненням злочину. У диспозиції ст. 111-2 КК України мету пособництва державі-агресору сформульовано досить лаконічно, а головне однозначно – завдання шкоди Україні. У зазначеному випадку саме мета у поєднанні з умислом визначає передумови для точної й однозначної кваліфікації злочину, відповідальність за скоєння якого передбачає санкція зазначеної статті у вигляді позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п’ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Доведення наявності прямого умислу у поєднанні з доведенням мети злочину становлять чи не найскладніший етап розслідування правоохоронними органами злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України. Особа вчиняє неправомірні дії, мета яких – завдати шкоди державі Україна.

Навіть якщо ця шкода є формальною, наявність усвідомленого бажання завдати її вказує на те, що особа повинна розуміти характер потенційних наслідків своїх дій. Причина – бажання завдати шкоду, наслідок – дії, які на думку особи можуть призвести до шкоди. Особа повинна усвідомлювати можливий характер шкоди, який може бути завданий її діями, чи то через допомогу, чи передачу певних матеріальних об'єктів. У цьому випадку особа повинна розуміти наслідки своїх суспільно-небезпечних дій та мати мету – завдати потенційної шкоди Україні в майбутньому [121, с. 20-21].

Також до необов'язкових ознак складу злочину пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК України) належить мотив, однак він має важливе значення для встановлення змісту суб'єктивної сторони діяння, відмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень, призначення покарання та формування кримінологічного портрета особи винного.

Можна виокремити такі найбільш поширені мотиви пособництва державі-агресору: 1) корисливий мотив (прагнення отримати матеріальну вигоду, прибуток або інші майнові блага); 2) ідеологічний мотив (пов'язаний із підтримкою політичних, історичних або світоглядних наративів держави-агресора, особа може поділяти ідеї так званого «русского мира», заперечувати українську державність, підтримувати окупацію українських територій або виправдовувати збройну агресію; 3) політичний мотив (є близьким до ідеологічного, коли особа прагне сприяти досягненню політичних цілей держави-агресора або окупаційної адміністрації; 4) кар'єристський мотив (у низці випадків особи співпрацюють з державою-агресором заради отримання владних повноважень, службового статусу або підвищення власного соціального становища; 5) мотив самозбереження (особа може вчиняти діяння через прагнення зберегти власне життя, здоров'я, майно чи безпеку близьких, однак тут необхідно відмежовувати мотив самозбереження від стану фізичного або психічного примусу); 6. конформістський мотив (деякі особи здійснюють пособництво державі-агресору під впливом соціального оточення, колективу або середовища окупованої території, у таких випадках визначальним є

бажання пристосуватися до існуючих умов та уникнути конфлікту з окупаційною владою); 7) помста або особиста неприязнь (окремі випадки пособництва можуть бути обумовлені негативним ставленням до державних органів України, військовослужбовців, представників місцевої влади чи окремих громадян, у таких ситуаціях особа використовує співпрацю з агресором як засіб реалізації власних особистих мотивів) та інші.

Варто зазначити, що більшість випадків пособництва державі-агресору в сучасних умовах зумовлена не одним, а поєднанням декількох мотивів, серед яких домінуючими виступають корисливі та ідейно-політичні. Це свідчить про складний механізм мотивації такої злочинної поведінки та необхідність її комплексного кримінально-правового і кримінологічного дослідження.

Суб'єкт злочину, передбаченого статтею 111-2 КК України. Однією з необхідних складових будь-якого складу кримінального правопорушення є суб'єкт, без встановлення ознак якого неможливо констатувати наявність підстав для кримінальної відповідальності. У доктрині кримінального права усталеним є підхід, відповідно до якого об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона утворюють єдину систему взаємопов'язаних елементів складу кримінального правопорушення, кожен з яких має самостійне значення для його юридичної характеристики.

Водночас особливість суб'єкта полягає в тому, що саме з його поведінкою закон пов'язує можливість виникнення кримінально-правових наслідків. Лише фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку кримінальної відповідальності, може бути притягнута до кримінальної відповідальності та вчиняти діяння, що містять ознаки кримінального правопорушення. Тому встановлення відповідності особи вимогам, визначеним кримінальним законом щодо суб'єкта кримінального правопорушення, є обов'язковою передумовою застосування положень ч. 1 ст. 2 КК України про підставу кримінальної відповідальності.

Законодавче визначення суб'єкта кримінального правопорушення та його основних ознак закріплене у положеннях КК України. Відповідно до ч. 1 ст. 18

КК України суб'єктом кримінального правопорушення визнається фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність [100]. Звідси, для визнання особи суб'єктом кримінального правопорушення необхідною є наявність трьох обов'язкових ознак. По-перше, таким суб'єктом може бути виключно фізична особа. По-друге, особа повинна бути осудною, тобто здатною усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та керувати ними під час вчинення кримінального правопорушення. По-третє, обов'язковою умовою є досягнення встановленого кримінальним законом віку кримінальної відповідальності. За загальним правилом, передбаченим ст. 22 КК України, кримінальна відповідальність настає з шістнадцятирічного віку, якщо інше не встановлено законом. Таким чином, лише сукупність зазначених ознак дає підстави розглядати особу як суб'єкта кримінального правопорушення та вирішувати питання щодо можливості її притягнення до кримінальної відповідальності.

Разом з тим, на думку А. В. Ландіної, з огляду на зміст норм Загальної та Особливої частини КК України, окрім основних ознак суб'єкти можуть мати і низку додаткових, що виділяє їх з-поміж загальних суб'єктів. Відповідно, у ч. 2 ст. 18 діючому КК України вказано, що спеціальним суб'єктом є фізична, осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути певна особа. На її думку, закріплене у ч. 2 ст. 18 КК України визначення поняття спеціального суб'єкта злочину потребує уточнення, оскільки у такому вигляді воно неповною мірою розкриває сутність даного поняття. У чинній редакції дане поняття не має практичного значення, оскільки не містить конкретного переліку усіх можливих додаткових ознак, які визначатимуть суб'єкт злочину як спеціальний. Так, виходячи із змісту кримінально-правових норм, до таких спеціальних ознак суб'єкта можуть належати соціально-демографічні ознаки (рід занять, професійна приналежність, сімейний стан, родинні зв'язки, громадянство, національність тощо), психофізіологічні (стан здоров'я,

наявність/відсутність психічних розладів та/або хвороб, наявність інших хвороб та хворобливих станів тощо), біологічні (вік, стать тощо). Виходячи із зазначеного, встановлення самого суб'єкта будь-якого кримінального правопорушення, а також визначення його виду на основі наявних ознак (загальний чи спеціальний) має вирішальне значення і для кваліфікації кримінально караного діяння, і в окремих випадках – для розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень [114, с. 302-303].

Згідно ст. 111-2 КК України до кримінальної відповідальності особа притягується за умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора [100]. У диспозиції ст. 111-2 КК України вказано на те, що суб'єктами пособництва державі-агресору можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, *за винятком громадян держави-агресор*. Звідси, ознака громадянства суб'єкта вказаного злочину проти основ національної безпеки України є обов'язковою кваліфікаційною ознакою, що робить суб'єкта спеціальним [114, с. 303].

Як відмічає А. В. Ландіна, тут вбачаються певні неточності у змісті цих норм, що створює проблеми при кваліфікації вчинених кримінально протиправних діянь у досліджуваній сфері суспільних відносин. Зокрема, щоодо суб'єкта пособництва держави-агресора, то з першого погляду він спеціальний, оскільки у ст. 111-2 вказано, що ним може бути громадянин України, іноземець чи особа без громадянства. Та, на її думку, вказавши це у нормі, законодавець фактично закріпив положення, що суб'єктом даного

злочину за ознаками громадянства може бути будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, тобто він є загальним, а не спеціальним суб'єктом. З огляду на зміст даної норми, фактично, якщо громадянин України вчинить передбачені у ст. 111-2 дії, вони підпадатимуть і під ознаки складу державної зради, і під ознаки складу окремих видів колабораційної діяльності. І у такому випадку при притягненні до кримінальної відповідальності особи, яка вчинила передбачені у ст. 111-2 дії, виникає конкуренція кримінально-правових норм. А це, у свою чергу, ускладнює процес кваліфікації, прийняття судом правильного рішення і призначення справедливого і достатнього покарання за їх вчинення. Тому, з метою виправлення такої законодавчої помилки і уникнення в подальшому конкуренції ст. 111-2 та ст. 111 і ст. 111-1 А. В. Ландіною запропоновано виключити словосполучення «громадянином України» із диспозиції ст. 111-2, передбачивши тим самим, що суб'єктом пособництва державі-агресору може бути лише іноземець або особа без громадянства. Таким чином, даний злочин буде відмежовано від державної зради і колабораційної діяльності, що сприятиме підвищенню ефективності практичного застосування усіх досліджуваних тут норм [114, с. 303-304].

В той же час, на думку думку О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко, законодавець надзвичайно чітко визначив суб'єкт злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України. Суб'єкт правопорушень відповідно до ст. 111-2 КК України – спеціальний (хоча інколи деякі фахівці в галузі кримінального права наполягають, що він загальний), адже має місце виняток: суб'єктом не може бути громадянин держави-агресора, натомість можуть виступати громадянин України або іноземець чи особа без громадянства. Таким чином громадяни росії виступають суб'єктами злочинів, передбачених іншими, суміжними статтями КК України [121, с. 20].

Наведені позиції демонструють відсутність єдиного підходу щодо визначення суб'єкта пособництва державі-агресору, передбаченого ст. 111-2 КК України. Водночас жодна із запропонованих концепцій не є безспірною.

Передусім заслуговує на увагу позиція А. В. Ландіної, яка виходить із того, що законодавче закріплення у диспозиції ст. 111-2 КК України переліку осіб («громадянин України, іноземець чи особа без громадянства») фактично охоплює всіх можливих суб'єктів кримінального правопорушення, за винятком громадян держави-агресора, а тому не створює справжньої спеціальної ознаки суб'єкта. На цій підставі дослідниця доходить висновку про загальний характер суб'єкта пособництва державі-агресору та пропонує виключити з диспозиції вказівку на громадян України, залишивши суб'єктами цього кримінального правопорушення лише іноземців та осіб без громадянства.

Однак, на нашу думку, такий підхід викликає низку зауважень. По-перше, важко погодитися з твердженням про загальний характер суб'єкта ст. 111-2 КК України. У теорії кримінального права спеціальним визнається суб'єкт, який поряд із загальними ознаками наділений хоча б однією додатковою ознакою, що обмежує коло осіб, здатних вчинити відповідне кримінальне правопорушення. У ст. 111-2 КК України такою ознакою виступає саме громадянство (або його відсутність), оскільки закон прямо виключає із числа можливих суб'єктів громадян держави-агресора. Отже, коло суб'єктів є законодавчо обмеженим, а тому суб'єкт цього кримінального правопорушення не може вважатися загальним.

По-друге, дискусійною є пропозиція виключити громадян України із числа суб'єктів пособництва державі-агресору. Така законодавча модель суттєво звузила б сферу застосування ст. 111-2 КК України та фактично позбавила б можливості кваліфікувати за цією нормою значну частину суспільно небезпечних діянь, які не охоплюються повною мірою ані державною зрадою, ані колабораційною діяльністю. Не всі форми сприяння державі-агресору з боку громадян України відповідають ознакам переходу на бік ворога, шпигунства чи надання допомоги в проведенні підривної діяльності, передбаченим ст. 111 КК України. Аналогічно не кожне сприяння державі-агресору утворює склад колабораційної діяльності, закріплений у ст. 111-1 КК України. Тому виключення громадян України із кола суб'єктів ст. 111-2 КК

України створило б прогалину в кримінально-правовій охороні основ національної безпеки. По-третє, не можна повністю погодитися і з аргументом про те, що включення громадян України до кола суб'єктів автоматично породжує непереборну конкуренцію між ст.ст. 111, 111-1 та 111-2 КК України. Конкуренція кримінально-правових норм є звичайним явищем у кримінальному праві та вирішується за допомогою вироблених теорією і практикою правил співвідношення загальної та спеціальної норм, частини і цілого, а також норм із різним ступенем повноти охоплення суспільно небезпечного діяння. Наявність конкуренції сама по собі не свідчить про помилковість законодавчого рішення.

Водночас не можна не відзначити, що А. В. Ландіна справедливо звертає увагу на проблему недостатньо чіткого розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 111, 111-1 та 111-2 КК України. Дійсно, на практиці нерідко виникають труднощі під час визначення того, чи охоплюється конкретна форма сприяння державі-агресору ознаками державної зради, колабораційної діяльності або пособництва державі-агресору. Проте вирішення цієї проблеми доцільніше шукати не через звуження кола суб'єктів ст. 111-2 КК України, а шляхом удосконалення законодавчих критеріїв розмежування відповідних складів кримінальних правопорушень.

Більш переконливою видається позиція О. І. Радченка та Є. В. Вакуленко [121], які визнають суб'єкта пособництва державі-агресору спеціальним саме через наявність законодавчо встановленого винятку щодо громадян держави-агресора. Проте і ця позиція потребує певного уточнення.

Недоліком наведеного підходу є його надмірна формалізованість. Автори фактично обмежуються констатацією того, що суб'єкт є спеціальним через виключення громадян держави-агресора, однак не розкривають кримінально-правову природу такого законодавчого рішення. Залишається нез'ясованим, чому саме громадяни держави-агресора виключені з числа суб'єктів цього кримінального правопорушення та як це співвідноситься із загальними принципами кримінальної відповідальності.

На нашу думку, виключення громадян держави-агресора із числа суб'єктів ст. 111-2 КК України обумовлене не лише формально-юридичними, а й змістовними підставами. Законодавець виходив із того, що пособництво державі-агресору передбачає сприяння «чужій» для особи державі-агресору. Для громадянина держави-агресора така діяльність, як правило, становить реалізацію інтересів власної держави, а тому її кримінально-правова оцінка повинна здійснюватися через інші склади кримінальних правопорушень або норми міжнародного кримінального права. Саме тому громадянство у складі ст. 111-2 КК України виконує не лише розмежувальну, а й змістовну функцію.

З огляду на викладене, вважаємо, що суб'єкт пособництва державі-агресору є спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення. Його обов'язковими ознаками є: 1) фізична осудна особа; 2) досягнення шістнадцятирічного віку; 3) наявність громадянства України, громадянства будь-якої іноземної держави або статусу особи без громадянства; 4) відсутність громадянства держави-агресора. Водночас визначальною спеціальною ознакою виступає саме громадянство (або його відсутність), яке законодавець використав для окреслення кола осіб, здатних нести відповідальність за пособництво державі-агресору.

Висновки до Розділу 1

1. Дослідження становлення та розвитку кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору дало підстави стверджувати, що її запровадження стало закономірним етапом еволюції національного кримінального законодавства у сфері захисту основ національної безпеки України. Криміналізація відповідних діянь шляхом доповнення Кримінального кодексу України ст. 111-2 («Пособництво державі-агресору») обумовлена необхідністю належного кримінально-правового реагування на нові форми сприяння державі-агресору, що виникли в умовах збройної агресії російської федерації та не охоплювалися повною мірою іншими складами кримінальних

правопорушень. Аргументовано, що пособництво державі-агресору є самостійним кримінально-правовим інститутом, який має власні об'єктивні та суб'єктивні ознаки і не може бути повністю ототожнений із державною зрадою чи колабораційною діяльністю.

2. За результатами комплексного аналізу складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України, визначено, що його безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, які забезпечують державний суверенітет, територіальну цілісність, демократичний конституційний лад, обороноздатність та інші національні інтереси України. Обґрунтовано авторське розуміння категорії «шкода Україні» як спеціальної мети цього кримінального правопорушення, що охоплює спрямованість умислу на заподіяння негативного впливу на національні інтереси незалежно від фактичного настання суспільно небезпечних наслідків. Встановлено, що пособництво державі-агресору належить до злочинів із формальним складом, а його об'єктивна сторона реалізується у формах організаційно-функціонального або матеріально-ресурсного сприяння державі-агресору, її збройним формуванням чи окупаційній адміністрації. Аналіз законодавства, наукових підходів і судової практики підтвердив наявність проблем розмежування цього складу кримінального правопорушення із державною зрадою та окремими формами колабораційної діяльності, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення кримінального законодавства та вироблення єдиних підходів до його застосування.

РОЗДІЛ 2
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

2.1. Стан та тенденції пособництва державі-агресору в Україні

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я визнаються найвищими соціальними цінностями, а їх охорона належить до основних обов'язків держави [97]. Реалізація цього конституційного положення передбачає створення ефективного механізму правового захисту особи, важливим елементом якого є кримінально-правові засоби протидії суспільно небезпечним посяганням. Зокрема, на державу покладається обов'язок забезпечувати належний рівень охорони права на життя та інших фундаментальних прав людини шляхом установлення кримінальної відповідальності за найбільш небезпечні правопорушення та створення дієвих механізмів їх запобігання.

Забезпечення безпеки населення та протидія злочинності традиційно належать до пріоритетних напрямів діяльності будь-якої держави незалежно від етапу її історичного розвитку. При цьому злочинність є складним соціальним явищем, яке супроводжує людське суспільство протягом усього періоду його існування. Її стан, структура та динаміка перебувають у тісному взаємозв'язку із політичними, економічними, соціальними та іншими процесами, що відбуваються в суспільстві. Саме тому зміни у характері злочинності значною мірою обумовлюються трансформацією суспільних відносин, умов життєдіяльності населення та рівнем соціально-економічного розвитку держави.

Як зазначають Ободов Н.А. та Беспаль О.Л., в Україні криміногенна ситуація нині залишається стабільно напруженою та ускладнюється через низку взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх обставин політичного, військового, економічного, соціального, правового, організаційно-управлінського та суто

сучасного характеру, серед яких: військова агресія російської федерації; бойові дії в країні, втрата контролю за частиною території та державного кордону, і, як наслідок їх перебування за правовим полем України; посилення міграційних процесів, пов'язаних з переміщенням населення з окупованих регіонів, низький рівень його соціальної адаптації та облаштування; кризові явища в економіці тощо [125, с. 108].

Злочинність є складним соціально-правовим явищем, яке характеризується не окремим кримінальним правопорушенням, а сукупністю кримінальних правопорушень, вчинених на певній території протягом визначеного проміжку часу. На відміну від кримінального правопорушення (злочину) як одиничного акту протиправної поведінки конкретної особи, злочинність має власні системні властивості та закономірності розвитку, що дає підстави розглядати її як самостійний об'єкт наукового дослідження.

Специфіка злочинності проявляється через низку характерних ознак, які не притаманні окремому кримінальному правопорушенню (злочину). Такі ознаки знаходять своє відображення у відповідних кількісних та якісних показниках, за допомогою яких оцінюються її стан, структура, рівень, динаміка, географічне поширення та інші характеристики. Аналіз зазначених показників дозволяє виявити тенденції розвитку злочинності, визначити чинники, що впливають на її поширення, а також сформувати науково обґрунтовані заходи щодо її запобігання.

Найчастіше у науковій та практичній діяльності використовуються такі показники злочинності, як її стан (обсяг), коефіцієнт інтенсивності (рівень), динаміка, структура, географія [106, с. 56-57].

Враховуючи специфіку пособництва державі-агресору як кримінально караного посягання на основи національної безпеки України, дослідження його сучасного стану та тенденцій розвитку потребує застосування комплексного наукового підходу. Такий підхід передбачає використання різних джерел інформації, зокрема даних офіційної кримінальної статистики, матеріалів судової практики, відомостей правоохоронних органів та результатів наукових

досліджень. Комплексний аналіз зазначених джерел дозволяє не лише встановити кількісні та якісні характеристики цього виду кримінальних правопорушень, а й виявити особливості його структури, закономірності поширення та динаміки, територіальні відмінності, а також сукупність чинників, які обумовлюють його існування та розвиток. Вивчення цих аспектів створює необхідне підґрунтя для формування ефективних заходів кримінально-правової протидії пособництву державі-агресору та вдосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України.

На нашу думку, дослідження стану та тенденцій пособництва державі-агресору передбачає розкриття рівня, структури, динаміки та географії таких кримінальних правопорушень.

Рівень злочинності. У підручнику «Кримінологія», за загальною редакцією професора Головкіна Б. М. зазначається, що рівень злочинності відбиває її кількісний розмір. Ідеться про виражену в числових показниках загальну кількість злочинів і осіб, які їх вчинили за певний період часу (місяць, квартал, або рік) на конкретній території (в державі, області, районі) [105, с. 69].

Для визначення рівня злочинності використовуються два взаємопов’язані показники: кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень та кількість осіб, які їх вчинили. Лише сукупний аналіз зазначених показників дає можливість сформувати об’єктивне уявлення про масштаби злочинності та особливості її прояву.

Використання лише одного з цих показників не забезпечує повноти кримінологічної оцінки, оскільки кожен із них відображає лише окремий аспект досліджуваного явища. Так, одне кримінальне правопорушення може бути вчинене як однією особою, так і групою осіб, а окрема особа, своєю чергою, може бути причетною до вчинення кількох кримінальних правопорушень. Саме тому для всебічної характеристики рівня злочинності необхідно враховувати як кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, так і чисельність осіб,

які їх вчинили, що дозволяє більш точно оцінити криміногенну ситуацію та тенденції її розвитку.

З метою характеристики рівня пособництва державі-агресору нами було здійснено аналіз офіційних статистичних даних за двома основними напрямами. Перший напрям охоплював дослідження абсолютної кількості зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 111-2 КК України за період 2023–2025 роки. Другий напрям полягав в аналізі абсолютної кількості виявлених осіб, які вчинили зазначені злочини за 2023–2025 роки.

Використання саме цих показників зумовлене необхідністю комплексної оцінки рівня досліджуваного виду злочинності. Аналіз кількості зареєстрованих злочинів дозволяє встановити масштаби поширення пособництва державі-агресору, тоді як дослідження чисельності виявлених злочинців сприяє більш повному розумінню особливостей криміногенної ситуації та тенденцій розвитку цього виду кримінально протиправної діяльності.

Аналізуючи питання абсолютної кількості зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 111-2 КК України («Пособництво державі-агресору»), нами досліджено абсолютну кількість зареєстрованих злочинів проти основ національної безпеки України та кількість зареєстрованих пособництв державі-агресору (див. Таблиця 1).

Таблиця 1

Абсолютний рівень зареєстрованих
пособництв державі-агресору 2022-2025 рр.

	2022	2023	2024	2025
Всього обліковано кримінальних правопорушень	362 636	475 595	492 479	608 101
Злочини проти основ національної безпеки України	17 422	6 270	5 998	5 404
Пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України)	379	619	486	350

Під час аналізу статистичної інформації Офісу Генерального прокурора було встановлено, що абсолютна кількість облікованих пособництв державі-агресору становила в 2022 році 379 злочинів. При цьому кількість кримінальних правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру становить 77. У 22 провадженнях досудове розслідування зупинено відповідно до ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) у зв'язку з тим, що місцезнаходження підозрюваного невідомо. 25 проваджень направлені до суду (п.п. 2, 3 ст. 283 КПК України), у тому числі, 25 з обвинувальним актом. У 5 випадках кримінальні провадження закриті; відносно 329 проваджень на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення) [66].

2023 року обліковано 619 пособництв державі-агресору. При цьому кількість кримінальних правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру становить 114. У 28 провадженнях досудове розслідування зупинено відповідно до ст. 280 КПК України, у тому числі 27 – у зв'язку з тим, що місцезнаходження підозрюваного невідомо. 63 проваджень направлені до суду (п.п. 2, 3 ст. 283 КПК України), у тому числі, 63 з обвинувальним актом. У 9 випадках кримінальні провадження закриті; відносно 527 проваджень на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення) [67].

2024 року обліковано 486 пособництв державі-агресору. При цьому кількість кримінальних правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру становить 85. У 14 провадженнях досудове розслідування зупинено відповідно до ст. 280 КПК України, у тому числі 13 – у зв'язку з тим, що місцезнаходження підозрюваного невідомо; 1 – у зв'язку з виконанням процесуальних дій в межах міжнародного співробітництва. 35 проваджень направлені до суду (п.п. 2, 3 ст. 283 КПК України), у тому числі, 35 з обвинувальним актом. У 9 випадках кримінальні провадження закриті; відносно 437 проваджень на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення) [68].

2025 року обліковано 350 пособництв державі-агресору. При цьому кількість кримінальних правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру становить 72. У 13 провадженнях досудове розслідування зупинено відповідно до ст. 280 КПК України, у тому числі 12 – у зв’язку з тим, що місцезнаходження підозрюваного невідомо; 1 – у зв'язку з виконанням процесуальних дій в межах міжнародного співробітництва. 26 проваджень направлені до суду (п.п. 2, 3 ст. 283 КПК України), у тому числі, 26 з обвинувальним актом. У 7 випадках кримінальні провадження закриті; відносно 311 проваджень на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення) [69].

На підставі проведеного аналізу статистичних даних Офісу Генерального прокурора встановлено, що динаміка зареєстрованих фактів пособництва державі-агресору у 2022–2025 роках демонструє нерівномірну динаміку. Найбільшу кількість таких кримінальних правопорушень було обліковано у 2023 році (619), що на 38,3 % більше порівняно з 2022 роком (379). Надалі спостерігається тенденція до поступового зниження їх абсолютної кількості: у 2024 році зареєстровано 486 фактів, а у 2025 році – 350. Водночас зазначене скорочення не свідчить про зменшення суспільної небезпечності досліджуваного явища, оскільки може бути зумовлене зміною оперативної обстановки на тимчасово окупованих територіях, особливостями виявлення латентних форм співпраці з державою-агресором, а також зменшенням кількості фактів пособницької діяльності, які могли бути безпосередньо встановлені в результаті першочергових заходів з документування такої поведінки після початку повномасштабного вторгнення.

Порівняння із загальною кількістю злочинів проти основ національної безпеки України свідчить про стабільно питому вагу пособництва державі-агресору в структурі цієї групи кримінальних правопорушень. Так, у 2022 році його частка становила близько 2,2 %, у 2023 році – 9,9 %, у 2024 році – 8,1 %, а у 2025 році – 6,5 %. Це дозволяє констатувати, що після запровадження ст. 111-2 КК України вона посіла важливе місце серед кримінально-правових засобів

протидії колаборaційній та іншій діяльності, спрямованій на сприяння державі-агресору.

Окремої уваги заслуговують показники результативності досудового розслідування. Незважаючи на кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, частка проваджень, у яких особам повідомлено про підозру, залишається відносно невисокою: від 20,3 % у 2022 році до 17,7–20,6 % у наступні роки. Аналогічно невеликою є кількість проваджень, направлених до суду з обвинувальним актом, яка коливалася від 6,6 % до 10,2 % від загальної кількості облікованих злочинів. Водночас переважна більшість кримінальних проваджень щороку залишалася без остаточного процесуального рішення: 86,8 % у 2022 році, 85,1 % у 2023 році, 89,9 % у 2024 році та 88,9 % у 2025 році.

На нашу думку, така ситуація зумовлена специфікою об’єктивної сторони пособництва державі-агресору, складністю документування фактів передачі матеріальних ресурсів, ведення господарської діяльності у взаємодії з окупаційними адміністраціями чи державою-агресором, а також обмеженими можливостями проведення слідчих (розшукових) дій на тимчасово окупованих територіях. Додатковим чинником є перебування значної кількості підозрюваних за межами підконтрольної Україні території, що підтверджується наявністю щорічних випадків зупинення досудового розслідування через невстановлення місцезнаходження підозрюваних.

Отже, кримінологічний аналіз абсолютного рівня пособництва державі-агресору дає підстави стверджувати, що цей злочин є відносно поширеним різновидом посягань на основи національної безпеки України, який сформувався як самостійне кримінально-правове явище в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації. Його кількісні показники демонструють тенденцію до поступового зниження після пікового 2023 року, однак значна частка незавершених кримінальних проваджень та порівняно невисокий рівень направлення справ до суду свідчать про наявність суттєвих організаційних, процесуальних та інших труднощів у виявленні, документуванні та доказуванні фактів пособництва державі-агресору, що

потребує подальшого вдосконалення механізму протидії цьому виду злочинності.

Аналогічний підхід нами був реалізований і під час встановлення абсолютної кількості осіб, яких повідомлено про підозру пособництво державі-агресору (див. Таблиця 2) [70].

Таблиця 2

Абсолютний рівень кількості осіб, яких повідомлено про підозру за пособництво державі-агресору 2022-2025 рр.

	2022	2023	2024	2025
Всього осіб	85 285	108 271	108 387	101 865
Злочини проти основ національної безпеки України	3015	2 373	2 303	1 930
Пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України)	108	136	139	116

Аналіз абсолютної кількості осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні пособництва державі-агресору, свідчить про відносну стабільність кількісних показників протягом 2022–2025 років. Якщо у 2022 році про підозру було повідомлено 108 особам, то у 2023 році цей показник зріс до 136 осіб, у 2024 році – до 139 осіб, а у 2025 році становив 116 осіб. Незважаючи на певне зниження останнього показника, загальна динаміка не демонструє істотних коливань, що вказує на стійкий характер поширення досліджуваного кримінального правопорушення.

Порівняння зазначених показників із загальною кількістю осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, свідчить про поступове зростання питомої ваги осіб, причетних до пособництва державі-агресору. Це дає підстави розглядати даний злочин як один із поширених проявів протиправної діяльності, що посягає на національну безпеку України в умовах збройної агресії.

Водночас співставлення кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень із кількістю осіб, яким повідомлено про підозру, свідчить про наявність значного розриву між фактично виявленими фактами пособницької діяльності та встановленням конкретних винних осіб. Така ситуація обумовлена високим рівнем латентності окремих форм співпраці з державою-агресором, перебуванням значної частини правопорушників на тимчасово окупованих територіях або за межами України, а також складністю доказування ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України.

Отже, аналіз абсолютної кількості осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні пособництва державі-агресору, свідчить про відносну стабільність показників протягом 2022–2025 років. Незважаючи на коливання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, чисельність виявлених осіб залишається порівняно сталою, що може свідчити про збереження чинників, які обумовлюють вчинення пособництва державі-агресору в умовах триваючої збройної агресії проти України.

Для зіставлення між собою кількості вчинених кримінальних правопорушень у різних адміністративно-територіальних одиницях застосовуються *коефіцієнти*: злочинної інтенсивності та злочинної активності [105, с. 70].

З метою отримання даних, придатних для коректного порівняння у просторі та часі, використовують такий показник як коефіцієнт інтенсивності (рівень) злочинності. Коефіцієнт інтенсивності злочинності характеризує її розповсюдженість на певній території (країна, область тощо) за певний період часу і розраховується шляхом ділення абсолютного показника злочинності, облікованої на певній території за певний період часу, на кількість населення, яке проживає на цій території, і умноження результату на встановлену стандартну кількість осіб, що проживає на даній території [106, с. 57].

Зважаючи на відносно невелику кількість зареєстрованих фактів пособництва державі-агресору в абсолютному вимірі, для забезпечення більш об’єктивної кримінологічної оцінки та з метою розрахунку відповідних

коефіцієнтів варто здійснювати на 1 млн. осіб населення України. Такий підхід дозволяє більш точно оцінити масштаби поширення досліджуваного виду кримінальних правопорушень, простежити тенденції їх розвитку та забезпечити коректність порівняльного аналізу статистичних даних за різні часові періоди.

За даними Держстату, чисельність наявного населення України на дату проведення Всеукраїнського перепису населення (5 грудня 2001 р.) становила 48,5 млн осіб. За оцінкою Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук (нині Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук), на 1 січня 2022 р. чисельність населення України становила 42 млн осіб, на липень 2024 р. – 35,8 млн осіб, у тому числі на територіях, на яких органи державної влади здійснюють свої повноваження у повному обсязі, – 31,1 млн осіб[5].

Оскільки офіційний перепис населення в Україні в останні роки не проводився, для кримінологічних досліджень доцільно використовувати оцінки чисельності населення України за даними міжнародних демографічних джерел. Так, за даними Міжнародного валютного фонду, населення України має такі показники: 2022 рік – 34,511 млн осіб; 2023 рік – 34,026 млн осіб; 2024 рік – 33,443 млн осіб; 2025 рік – 32,962 млн осіб [209].

Враховуючи орієнтовні показники населення України, які надані Міжнародним валютним фондом, то коефіцієнт злочинності пособництва державі-агресору буде наступним (див. Таблиця 3):

[5] Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 р. № 922-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy-na-period-do-2040-roku-922r-300924

Таблиця 3

Коефіцієнт злочинності пособництва державі-агресору
(кількість зареєстрованих злочинів за ст. 111-2 КК України
на 1 млн населення України у 2022–2025 роках)

Рік	**Кількість зареєстрованих злочинів**	**Населення (млн. осіб)[6]**	**Коефіцієнт на 1 млн населення**
2022	379	34,511	**10,98**
2023	619	34,026	**18,19**
2024	486	33,443	**14,53**
2025	350	32,962	**10,62**

Проведений аналіз коефіцієнтів злочинності пособництва державі-агресору засвідчив, що кількість зареєстрованих даних злочинів протягом 2022–2025 років залишалася відносно невисокою та коливалася в межах від 10,62 до 18,19 злочинів на 1 млн населення України. Найвище значення коефіцієнта було зафіксовано у 2023 році (18,19), що свідчить про максимальну інтенсивність виявлення та реєстрації фактів пособництва державі-агресору після запровадження кримінальної відповідальності за ст. 111-2 КК України. У подальшому спостерігається тенденція до зниження показника: до 14,53 у 2024 році та 10,62 у 2025 році.

Водночас отримані результати не дають підстав стверджувати про суттєве послаблення загроз, пов'язаних із пособництвом державі-агресору. Навпаки, збереження коефіцієнта на рівні понад 10 злочинів на 1 млн населення навіть через кілька років після початку повномасштабної збройної агресії свідчить про стійкий характер проявів цього кримінального правопорушення та актуальність його кримінологічного вивчення. Крім того, на дані показники впливають високий рівень латентності відповідних діянь, складність їх документування на тимчасово окупованих територіях та об'єктивні труднощі встановлення осіб, причетних до співпраці з державою-агресором.

[6] За даними Міжнародного валютного фонду [209].

Злочинність як явище матеріального світу перебуває у постійному русі і зміні. *Динаміка злочинності* – кримінологічна категорія, що означає зміни у стані, структурі, характері, географії злочинності, які відбувалися протягом певного періоду. Основним показником динаміки є темп зростання кількості зареєстрованих злочинів. Він показує, скільки відсотків кількість злочинів чи злочинців, облікована за певний рік, складає від аналогічного показника іншого року, взятого за базу порівняння. В якості бази для порівняння може бути взятий показник першого року періоду, за який аналізується злочинність, або показник кожного попереднього року. В першому випадку темп зростання або зниження вираховується щодо постійної бази і називається базисним, а в другому – щодо змінної бази і називається ланцюговим. Темп зростання злочинності характеризує інтенсивність зміни її рівня за одиницю часу [106, с. 58].

Для кримінологічного аналізу динаміка злочинності пособництв державі-агресору може бути охарактеризована через темпи зростання (зниження) кількості зареєстрованих злочинів (див. Таблиця 4).

Таблиця 4

Динаміка пособництва державі-агресору

Рік	**Кількість злочинів**	**Темп приросту (%)**
2022	379	–
2023	619	+63,3 %
2024	486	–21,5 %
2025	350	–28,0 %

Загалом за 2022–2025 роки кількість зареєстрованих фактів пособництва державі-агресору зменшилася з 379 до 350, тобто на 7,7 %.

Аналіз динаміки пособництва державі-агресору свідчить про нерівномірний характер розвитку цього виду злочинності. У 2023 році відбулося істотне зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень на 63,3 % порівняно з 2022 роком, що зумовило досягнення

максимального показника за весь досліджуваний період. Починаючи з 2024 року спостерігається тенденція до скорочення кількості зареєстрованих фактів пособництва державі-агресору: на 21,5 % у 2024 році та на 28,0 % у 2025 році порівняно з попереднім роком.

Отже, динаміка пособництва державі-агресору характеризується різким зростанням на початковому етапі застосування відповідної кримінально-правової норми та подальшим поступовим зниженням показників, що свідчить про адаптацію практики виявлення цього кримінального правопорушення до умов триваючої збройної агресії проти України.

До якісних показників пособництва державі-агресору належать структура злочинності та географія злочинності.

Структура злочинності – це внутрішньо властива їй ознака, яка розкриває якісно різні групи або види злочинів, з яких вона складається, вчинені за певний період часу на певній території. Структура виразно говорить про те, що собою являє злочинність у конкретних умовах, якою є якість цього явища. Основним показником структури злочинності є частка (питома вага) окремих груп або видів злочинів відносно їх загальної кількості. Частка (питома вага) – це процентне співвідношення кількості облікованих злочинів певної групи або виду до загальної кількості облікованих злочинів [106, с. 58].

На нашу думку, в розрізі проведеного дослідження, варто визначити структура злочинності через відображення питомої ваги окремого виду злочинів у загальному масиві злочинності або в межах певної групи злочинів, тобто, структуру пособництва державі-агресору доцільно визначати щодо злочинів проти основ національної безпеки України (див. Таблиця 5).

Таблиця 5

Структура пособництва державі-агресору

Рік	**Злочини проти основ національної безпеки**	**Пособництво державі-агресору**	**Питома вага (%)**
2022	17 422	379	**2,18 %**
2023	6 270	619	**9,87 %**
2024	5 998	486	**8,10 %**
2025	5 404	350	**6,48 %**

Аналіз структури злочинності свідчить, що пособництво державі-агресору займає помітне місце у системі злочинів проти основ національної безпеки України. Якщо у 2022 році його питома вага становила лише 2,18 %, то вже у 2023 році цей показник зріс до 9,87 %, тобто майже у 4,5 раза. У подальшому спостерігається певне скорочення частки досліджуваного кримінального правопорушення до 8,10 % у 2024 році та 6,48 % у 2025 році, однак вона продовжує залишатися суттєвою.

Отримані результати свідчать, що після запровадження ст. 111-2 КК України пособництво державі-агресору стало поширеним злочином у структурі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України. Особливо показовим є 2023 рік, коли майже кожен десятий зареєстрований злочин цієї групи кваліфікувався за ст. 111-2 КК України. Незважаючи на подальше зниження питомої ваги, досліджуване кримінальне правопорушення зберігає важливе місце у структурі загроз національній безпеці держави, що підтверджує необхідність подальшого вдосконалення заходів кримінально-правової протидії та кримінологічного запобігання цьому явищу.

Крім рівня, динаміки і структури злочинності, у кримінології існує поняття *територіальної структури або географії злочинності*, коли за ціле береться загальна кількість злочинів, вчинених в певній територіальній одиниці (країні, області, місті, районі), а за частину – кількість злочинів, учинених у менших територіальних одиницях, з яких вона складається [106, с. 59].

З метою дослідження географії пособництва державі-агресору нами було проаналізовано матеріали судової практики, зокрема вироки судів України, винесені щодо осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України (Додаток В). Використання саме цього джерела інформації дозволило встановити не лише територіальну локалізацію кримінально-протиправної діяльності, а й виявити особливості її поширення в окремих регіонах держави.

Аналіз вироків судів першої інстанції за ст. 111-2 КК України за 2025 рік свідчить, що географія пособництва державі-агресору має значно складніший

характер, ніж це традиційно уявляється. Хоча найбільша кількість вироків дійсно припадає на регіони, які перебували або перебувають під окупацією чи безпосередньо межують із зоною бойових дій, судова практика демонструє суттєву концентрацію таких кримінальних проваджень і в тилових областях України.

Так, нами було проаналізовано 80 вироків (Додаток В) за матеріалами кримінальних проваджень протягом 2025 року (за даними Єдиного державного реєстру судових рішень): Вінницька область – 0 вироків; Волинська область – 1 вирок; Дніпропетровська область – 9 вироків; Донецька область – 0 вироків; Житомирська область – 0 вироків; Закарпатська область – 5 вироків; Запорізька область – 3 вироки; Івано-Франківська область – 9 вироків; Київська область – 1 вирок; Кіровоградська область – 0 вироків; Луганська область – 0 вироків; Львівська область – 0 вироків; Миколаївська область – 1 вирок; Одеська область – 4 вироків; Полтавська область – 2 вироки; Рівненська область – 1 вирок; Сумська область – 0 вироків; Тернопільська область – 5 вироків; Харківська область – 6 вироків; Херсонська область – 17 вироків; Хмельницька область – 0 вироків; Черкаська область – 1 вирок; Чернівецька область – 1 вирок; Чернігівська область – 2 вироки; АРК – 0 вироків; м. Київ – 12 вироків [65]. Найбільша кількість вироків протягом 2025 року винесена в Херсонській області. Така ситуація є закономірною, оскільки саме Херсонщина стала одним із перших регіонів, повністю або частково окупованих після початку повномасштабного вторгнення рф. Аналіз судових рішень свідчить, що переважна більшість засуджених здійснювали пособницьку діяльність саме на території окупованої Херсонської області шляхом добровільного зайняття посад в окупаційних органах влади, керівництва закладами освіти, участі у функціонуванні окупаційних адміністрацій та реалізації рішень держави-агресора. Це підтверджується, зокрема, вироками щодо осіб, які працювали в окупаційній системі освіти та органах влади Херсонщини.

Аналіз конкретних судових рішень дозволяє більш детально простежити територіальну концентрацію пособництва державі-агресору та встановити особливості його регіональної структури.

Так, для Херсонської області характерним є домінування адміністративно-управлінських та освітніх форм пособництва. Наприклад, вироком Хаджибейського районного суду м. Одеси від 08.09.2025 у справі №521/9025/23 особу засуджено за зайняття керівної посади в окупаційному закладі освіти м. Херсона [32]. Аналогічні обставини встановлено вироком цього ж суду від 19.09.2025 у справі №521/8183/23 щодо ректора окупаційного закладу вищої освіти [33] та вироком від 29.05.2025 у справі №521/10585/23 щодо директора окупаційної школи м. Херсона [34]. Додатково вироками судів встановлено факти діяльності посадових осіб окупаційних адміністрацій у Геніческому, Білозерському та Скадовському районах Херсонської області, що свідчить про функціонування повноцінної системи окупаційного управління на території регіону.

Вироком Рівненського міського суду Рівненської області від 26.03.2025 у справі № 569/16153/23 щодо мешканця с. Наддніпрянське Херсонської міської територіальної громади встановлено факт пособництва державі-агресору безпосередньо на території Херсонської області, що підтверджує високу концентрацію злочинної активності в регіоні [19].

Луганська область характеризується переважанням випадків добровільного зайняття посад в окупаційних органах влади та забезпечення функціонування інфраструктури так званої «ЛНР». Зокрема, у досліджених вироках встановлено факти пособництва державі-агресору на території Білокуракинської громади Сватівського району [26], Лозно-Олександрівської громади [27], Новоайдарського району [28], Троїцької громади [29] та міста Лисичанська Луганської області [30].

Окремі засуджені забезпечували функціонування органів місцевого самоврядування окупаційного режиму, а також діяльність енергетичної інфраструктури окупаційної адміністрації, зокрема так званого

«Государственного унитарного предприятия Луганской Народной Республики «Республиканская сетевая компания» (мовою оригіналу) [9].

Таким чином, на відміну від Херсонської області, де переважають адміністративно-освітні форми пособництва, для Луганської області характерним є залучення осіб до функціонування системи місцевого управління, комунальної та енергетичної інфраструктури окупаційного режиму, що свідчить про глибоку інтеграцію окупаційних структур у повсякденне життя населення регіону.

Для Донецької області характерним є функціонування складної системи квазідержавних інституцій. Так, вироком Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 24.03.2025 у справі №607/21466/24 встановлено, що обвинувачена обіймала посаду так званого «заместителя главного врача по санитарно-гигиеническим вопросам Республиканского центра санитарно-эпидемиологического надзора Государственной санитарно-эпидемиологической службы Министерства здравоохранения Донецкой Народной Республики, заместителя главного государственного санитарного врача Донецкой Народной Республики» та здійснювала організаційно-розпорядчі функції в окупаційному органі влади [23]. Вироком Тернопільського міськрайонного суду від 21.05.2025 у справі № 607/13523/24 встановлено факт добровільного зайняття посади у так званому «Министерство здравоохранения Донецкой Народной Республики». Крім того, про високий рівень інституціоналізації окупаційного режиму свідчать встановлені судом факти діяльності осіб у м. Макіївка, м. Донецьк, м. Єнакієве та м. Шахтарськ [24].

Запорізька область демонструє переважання господарсько-виробничих форм пособництва державі-агресору. Так, судами встановлено факти діяльності осіб у структурах так званого «Государственное унитарное предприятие «Государственный зерновой оператор»» у Мелітопольському районі [24], функціонування російського «Промсвязьбанка» у смт. Веселе Мелітопольського району [10], а також участі в діяльності окупаційних органів влади смт. Михайлівка Василівського району [44].

Окремий кримінологічний інтерес становить Харківська область. Вироком Дергачівського районного суду Харківської області від 20.02.2025 у справі № 619/2776/23 встановлено пособництво державі-агресору мешканця смт. Козача Лопань Харківського (Дергачівського) району Харківської області [8]. Вироком Харківського районного суду Харківської області від 16.07.2025 у справі № 635/2391/23 встановлено факти співпраці з окупаційними структурами на території Харківського району [35]. Вироком Балаклійського районного суду Харківської області від 22.09.2025 у справі № 610/1069/24 встановлено передачу інформації представникам держави-агресора та інші форми сприяння окупаційним структура [7]. Вироком Київського районного суду м. Харкова від 23.05.2025 у справі № 953/1172/23 засуджено уродженця м. Вовчанськ Харківської області за пособництво державі-агресору [16].

Важливою особливістю географії пособництва державі-агресору є також наявність кримінальних проваджень, пов'язаних із територією Автономної Республіки Крим. У досліджених вироках встановлено факти матеріально-ресурсного забезпечення військових формувань Російської Федерації та діяльності організацій, які здійснювали збір коштів і ресурсів для потреб окупаційного режиму на території півострова.

Таким чином, аналіз конкретних судових рішень підтверджує висновок про те, що реальна географія пособництва державі-агресору визначається насамперед територіями тривалої окупації. При цьому кожен регіон формує власну модель злочинної поведінки, обумовлену характером функціонування окупаційної адміністрації та специфікою соціально-економічної структури відповідної території.

Разом з тим, варто зазначити, що географія винесення вироків не відображає реальної географії злочинності, оскільки значна частина справ розглядається судами інших областей у зв'язку зі зміною територіальної підсудності та застосуванням спеціального судового провадження.

2.2. Кримінологічна характеристика особи-пособника державі-агресору

Кримінологічна характеристика особи є важливим елементом у дослідженні злочинності, оскільки дозволяє визначити соціальні, психологічні та поведінкові особливості, що впливають на вчинення злочинів. Сучасна кримінологія підкреслює потребу у системному підході при дослідженні особистості як суб'єкта злочину, що включає оцінку його соціального статусу, мотивів, психологічних рис та умов, які сприяють протиправній поведінці [112, с. 164].

У науковій літературі переважає підхід, відповідно до якого характеристика особи злочинця розглядається як багаторівнева система, що формується з кількох взаємопов'язаних структурних елементів. Провідні вчені наголошують, що цей феномен має динамічний характер і відображає процес постійної взаємодії особи з соціальним середовищем [61, с. 142].

Традиційно в структурі особи злочинця виділяють кілька взаємопов'язаних груп ознак:

- соціально-демографічні ознаки: стать, вік, освіта, сімейний та соціальний статус. Вони дозволяють визначити «соціальне обличчя» злочинності в конкретний період [54, с. 95];

- соціально-рольові ознаки: соціальні ролі (працівник, державний службовець, здобувач освіти тощо), правовий статус, наявність/відсутність судимостей, досвід притягнення до адміністративної відповідальності, ставлення до норм права і закону;

- морально-психологічні ознаки: інтелектуальні, емоційно-вольові якості, потреби та мотиви. Саме деформація мотиваційної сфери часто стає вирішальним чинником у виборі злочинного шляху вирішення конфліктів або досягнення цілей [193, с. 112];

- кримінально-правові ознаки: характер вчиненого злочину, форма вини, наявність судимості, роль у груповій злочинності. Зазначені показники

відображають рівень сформованості криміногенної спрямованості особи та стійкість її антисоціальних установок [187, с. 106].

Важливим елементом дослідження є типологія злочинців, яка дозволяє диференціювати заходи виховного та профілактичного впливу. Р. Л. Степанюк підкреслює, що сучасний кримінологічний портрет має базуватися на глибокому аналізі соціалізації особи, оскільки саме дефекти виховання та негативний вплив мікросередовища формують схильність до протиправних дій [187, с. 110].

Науковці також акцентують увагу на тому, що кримінологічна характеристика особи тісно пов'язана з етіологією злочинності. Зокрема, аналіз осіб, які вчинили корупційні або державні злочини, демонструє специфічний набір характеристик, таких як високий рівень адаптивності та інтелекту, що вимагає специфічних методів превенції [115, с. 139; 7].

Отже, кримінологічна характеристика особи злочинця постає як комплексна наукова категорія, що поєднує у собі відомості про соціальні, правові та психічні характеристики індивіда. Використання системного підходу до її аналізу уможливлює не лише з’ясування детермінант злочинної поведінки, але й розроблення науково виважених індивідуальних заходів їх запобіганню.

Варто відмітити, що особа-пособник державі-агресору – це специфічний тип злочинця, чия небезпека полягає у забезпеченні життєдіяльності окупаційних військ та адміністрацій. Це соціально адаптована особа з переважно прагматичною або ідеологічною мотивацією. Подальшого вивчення потребує роль цифрових технологій у вербуванні пособників та специфіка запобігання пособництву серед представників великого бізнесу в прикордонних регіонах.

Актуальність дослідження ознак осіб, які вчиняють пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України), зумовлена необхідністю формування цілісного кримінологічного портрету цієї категорії правопорушників. Аналіз таких ознак дозволяє виявити закономірності поведінки, сприяти прогнозуванню ризику вчинення злочинів та розробленню ефективних превентивних заходів.

Соціально-демографічні ознаки особи пособника державі-агресору як елемент кримінологічної характеристики. У кримінологічних дослідженнях соціально-демографічні ознаки злочинців зазвичай включають такі характеристики, як вік, стать, рівень освіти, сімейний стан, місце проживання, професійна діяльність та соціальний статус. Наприклад, у дослідженнях щодо інших категорій злочинців (насильництво, підроблення документів) показано, що такі ознаки мають важливе значення для побудови кримінального портрету особи та виявлення груп ризику [3].

Перенесення цих підходів на аналіз осіб пособників державі-агресору дозволяє припустити, що частина цих ознак може мати прогностичне значення також і для цієї категорії. Зокрема, вік та професійна діяльність можуть впливати на схильність до співпраці з окупаційними адміністраціями або збройними формуваннями держави-агресора, особливо в умовах тимчасової окупації [110].

Соціально-демографічні чинники також можуть відображати умови, що сприяють або стримують участь осіб у пособництві агресору. Наприклад, на окупованих територіях тривале перебування під контролем держави-агресора може створювати соціальний тиск на місцевих мешканців щодо необхідності співпраці заради виживання, що ускладнює розмежування умисних дій та тих, що спрямовані на фізичне виживання [110].

Значну інформацію надають також *соціально-рольові ознаки особи пособника державі-агресору*. Вони визначаються її місцем у системі суспільних відносин та виконуваними функціями, що створюють можливість надання допомоги ворогові. Як правило, така особа має легальний громадянсько-правовий статус (громадянин України (типово); особа з подвійним громадянством або без громадянства; інколи – іноземці, які постійно проживають на території України), є соціально інтегрованою та займає службову, професійну або іншу соціально значущу роль, пов’язану з доступом до інформації, ресурсів чи соціальних зв’язків (державний службовець або посадова особа органів місцевого самоврядування; працівник об’єктів

критичної інфраструктури; керівник або співробітник підприємства (у т.ч. стратегічного значення); працівник освіти, культури, ЗМІ, релігійних організацій; підприємець або самозайнята особа).

Використовуючи свій статус, пособник реалізує допоміжні функції в інтересах держави-агресора (інформаційне, матеріально-технічне, фінансове забезпечення, логістика, пропагандистська діяльність), що зумовлює поєднання формально правомірної соціальної ролі з фактично антидержавною поведінкою та підвищує рівень суспільної небезпеки такої особи. Зокрема, це інформатор (передача даних про ЗСУ, органи влади, об'єкти); логіст або постачальник (ресурси, майно, транспорт); організатор побутового забезпечення окупаційних структур; пропагандист або агітатор; фінансовий посередник; допоміжний виконавець (надання приміщень, зв'язку, техніки) тощо.

Соціальна інтегрованість особи пособника державі-агресору проявляється у тривалому проживанні на певній території та високому рівні обізнаності про місцеву інфраструктуру, активній участі в громадських і професійних мережах, а також у наявності певного авторитету або довіри серед оточення. Соціально-політична роль таких осіб може проявлятися через прихильність до проросійських або радянських ідей, активну участь у антиукраїнських рухах і ініціативах, а також у формі пасивного конформістського пристосування до окупаційного режиму. Правова роль характеризується усвідомленням ними своїх обов'язків перед державою, проте їх свідомим ігноруванням, доступом до інформації та ресурсів, критично важливих для оборони і безпеки, а також зловживанням довірою держави або місцевої громади.

Морально-психологічні ознаки особи пособника державі-агресору включають сукупність ціннісних орієнтацій, установок та мотивів, що обумовлюють схильність до антидержавної поведінки та ігнорування загальновизнаних моральних норм. Зокрема, це ціннісно-мотиваційні характеристики (до ключових ознак належать пріоритет особистої вигоди, безпечності або збереження соціального статусу над державними інтересами, низький рівень правосвідомості та слабке усвідомлення суспільної

відповідальності, а також схильність до прийняття ідеологій держави-агресора, радянської спадщини або проросійських поглядів); мотиваційна спрямованість поведінки (пособник державі-агресору може діяти в інтересах матеріальної, соціальної чи політичної вигоди, прагнути уникнути конфлікту з окупаційними структурами (пасивний конформіст) або здобути контроль та вплив у межах окупаційного середовища); психологічні риси особистості (типовими є схильність до маніпуляцій та обману, низька емпатія щодо громадян власної держави, агресивно-егоїстичні риси та підвищена адаптивність до змін зовнішнього середовища, навіть за умови порушення норм моралі та закону); ставлення до суспільних норм (для таких осіб характерне формальне або поверхневе ставлення до законів і правил, здатність до морального виправдання антидержавних дій та ігнорування етичних принципів на користь особистих інтересів або безпеки.

Такі особи демонструють пріоритет особистої вигоди або збереження безпеки над суспільними інтересами, занижений рівень правосвідомості та слабке усвідомлення соціальної відповідальності, а також можуть випробовувати когнітивні виправдання для підтримки держави-агресора, що відображає деформацію моральних переконань і ставлення до законності та права [116, с. 110-113].

Мотиваційна сфера їх поведінки, як показують кримінологічні дослідження, часто спрямована на задоволення власних інтересів за рахунок колективних цінностей, що підсилює тенденцію до девіації та девальвації етичних норм у поведінці [87, с. 81-86]. Така морально-психологічна конфігурація сприяє формуванню стійких установок на співпрацю з окупаційними структурами та надає психолого-ціннісного виправдання діям, що суперечать загальноприйнятим нормам моралі та державній політиці.

Кримінально-правові ознаки особи пособника державі-агресору також характеризуються рядом особливостей. Характеристика таких осіб відображає їхню формальну підпорядкованість закону, правову відповідальність та ступінь участі у злочинній діяльності держави-агресора. До основних ознак належать:

Особа пособника державі-агресору (ст. 111-2 КК України) виступає як особливий деструктивний суб'єкт, чия діяльність спрямована на зміцнення ресурсного та логістичного потенціалу ворога. На відміну від традиційного пособництва, передбаченого ч. 5 ст. 27 КК України, склад злочину за ст. 111-2 КК України є самостійним, а особа, що його вчиняє, наділяється низкою специфічних кримінально-правових ознак.

Суб’єкт цього правопорушення є загальним (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку). Проте, аналізуючи юридичну природу статті, науковці вказують на фактичну спеціалізацію даного суб’єкта. Зокрема, на відміну від державної зради (ст. 111 КК України), особа пособника не обов’язково повинна бути громадянином України; ним може бути іноземець або особа без громадянства, що значно розширює коло потенційних правопорушників [198, с. 44]. Ключовою ознакою такої особи є її добровільна взаємодія з окупаційними силами або адміністраціями, що підтверджує наявність усвідомленого вибору на користь держави-агресора.

Внутрішній зміст діяльності пособника характеризується вираженою антидержавною спрямованістю. Основними ознаками суб’єктивної сторони, що характеризують особу, є: прямий умисел (особа не лише передбачає шкоду національній безпеці, а й свідомо бажає допомогти ворогу шляхом передачі активів чи реалізації рішень окупаційної влади [1, с. 48]; спеціальна мета (визначальною ознакою є мета «підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації». Відсутність такої мети (наприклад, у разі вчинення дій під примусом) нівелює склад злочину в діях особи згідно зі ст. 40 КК України) [61, с. 215]; мотиваційна основа (структурі особистості пособника часто домінують корисливі мотиви (бажання зберегти бізнес, уникнути податків або отримати майно від окупантів) або ідеологічна прихильність до цінностей держави-агресора» [193, с. 118].

Особа пособника проявляється через специфічні форми поведінки, що мають кримінально-правове значення: ресурсна підтримка (збір та передача матеріальних цінностей, паливно-мастильних матеріалів, продуктів харчування

окупаційним військам); адміністративне пособництво (виконання рішень окупаційної адміністрації, що сприяють легітимізації загарбницької влади) [115, с. 142].

Таким чином, кримінально-правові ознаки особи пособника дозволяють виокремити цей тип злочинця із загального кола суб'єктів, що вчиняють колабораційну діяльність, за рахунок акценту на матеріально-технічному та ресурсному характері їхньої допомоги агресору.

На основі аналізу характеру дій та мотивації особи пособника держави-агресору можна виділити кілька типових категорій. Зокрема, ідеологічні пособники керуються переконаннями і світоглядними установками, активно підтримують пропагандистські та політичні ініціативи ворога і займають публічні ролі у медіа, культурі чи громадських організаціях. Матеріально-мотивовані особи діють переважно з метою отримання економічної чи соціальної вигоди, надаючи ресурси або фінансову підтримку окупаційним структурам. Пасивні або конформістські пособники намагаються уникнути конфлікту з окупаційним режимом, пристосовуючись до його правил і виправдовуючи власну бездіяльність. Професійно-рольові або службові особи використовують своє службове становище та доступ до стратегічної інформації для реалізації інтересів держави-агресора. Часто зустрічаються комбіновані типи, які поєднують ідеологічні, матеріальні та професійні мотиви, що робить їхню діяльність найбільш небезпечною для суспільства [112, с. 168-169].

Така класифікація дозволяє прогнозувати поведінку пособників, оцінювати рівень їхньої суспільної небезпеки та підходи до кримінально-правової кваліфікації їхніх дій.

В той же час, проведене нами дослідження статистичної інформації Офісу Генерального прокурора (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (Форма № 2) за 2022-2025 роки) показує наступні тенденції [70; 71; 72; 73]:

1. Віковий, освітній склад та громадянство осіб, які вчинили кримінальні правопорушення:

2022 рік: 108 особам повідомлено про підозру за пособництво державі-агресору; відносно 22 осіб здійснено спеціальне досудове розслідування. Виявлено 21 особу, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачене ст. 111-2 КК України, у тому числі відносно 8 осіб застосовано запобіжний захід тримання під вартою:

– вік: 16-17 років – 0 осіб; 18-28 років – 1 особа; 29-39 років – 5 осіб; 40-54 років – 9 осіб; 55-59 років – 3 осіб; 60 років і більше – 3 осіб;

– стать: чоловіки – 16 осіб; жінки – 5 особи;

– за освітою на час вчинення кримінального правопорушення: вища і фахова передвища – 17 осіб; професійна (професійно-технічна) – 1 особа; базова середня та профільна середня – 3 осіб; початкова – 0 осіб; без освіти – 0 осіб;

– громадянство на час вчинення кримінального правопорушення: громадяни України – 21 особа; іноземні громадяни – 0 осіб; особи без громадянства – 0 осіб; нелегальні мігранти; біженці – 0 осіб;

2023 рік: 136 особам повідомлено про підозру за пособництво державі-агресору; відносно 67 осіб здійснено спеціальне досудове розслідування. Виявлено 60 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачене ст. 111-2 КК України, у тому числі відносно 11 осіб застосовано запобіжний захід тримання під вартою:

– вік: 16-17 років – 0 осіб; 18-28 років – 6 осіб; 29-39 років – 11 осіб; 40-54 років – 25 осіб; 55-59 років – 13 осіб; 60 років і більше – 5 осіб;

– стать: чоловіки – 37 осіб; жінки – 23 особи;

– за освітою на час вчинення кримінального правопорушення: вища і фахова передвища – 45 осіб; професійна (професійно-технічна) – 6 осіб; базова середня та профільна середня – 9 осіб; початкова – 0 осіб; без освіти – 0 осіб;

– громадянство на час вчинення кримінального правопорушення: громадяни України – 60 осіб; іноземні громадяни – 0 осіб; особи без громадянства – 0 осіб; нелегальні мігранти; біженці – 0 осіб;

2024 рік: 139 особам повідомлено про підозру за пособництво державі-агресору; відносно 35 осіб здійснено спеціальне досудове розслідування. Виявлено 35 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачене ст. 111-2 КК України, у тому числі відносно 3 осіб застосовано запобіжний захід тримання під вартою:

– вік: 16-17 років – 0 осіб; 18-28 років – 1 особа; 29-39 років – 14 осіб; 40-54 років – 9 осіб; 55-59 років – 2 осіб; 60 років і більше – 9 осіб;

– стать: чоловіки – 18 осіб; жінки – 17 особи;

– за освітою на час вчинення кримінального правопорушення: вища і фахова передвища – 27 осіб; професійна (професійно-технічна) – 1 особа; базова середня та профільна середня – 7 осіб; початкова – 0 осіб; без освіти – 0 осіб;

– громадянство на час вчинення кримінального правопорушення: громадяни України – 35 осіб; іноземні громадяни – 0 осіб; особи без громадянства – 0 осіб; нелегальні мігранти; біженці – 0 осіб;

2025 рік: 116 особам повідомлено про підозру за пособництво державі-агресору; відносно 23 осіб здійснено спеціальне досудове розслідування. Виявлено 34 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачене ст. 111-2 КК України, у тому числі відносно 7 осіб застосовано запобіжний захід тримання під вартою:

– вік: 16-17 років – 0 осіб; 18-28 років – 0 осіб; 29-39 років – 7 осіб; 40-54 років – 18 осіб; 55-59 років – 3 осіб; 60 років і більше – 6 осіб;

– стать: чоловіки – 19 осіб; жінки – 15 особи;

– за освітою на час вчинення кримінального правопорушення: вища і фахова передвища – 28 осіб; професійна (професійно-технічна) – 4 осіб; базова середня та профільна середня – 2 особи; початкова – 0 осіб; без освіти – 0 осіб;

– громадянство на час вчинення кримінального правопорушення: громадяни України – 34 осіб; іноземні громадяни – 0 осіб; особи без громадянства – 0 осіб; нелегальні мігранти; біженці – 0 осіб.

2. Відомості про зайнятість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення:

2022 рік: учні та студенти закладів освіти – 0 осіб; працездатні, які не працюють і не навчаються – 6 осіб; безробітні – 3 особи; депутати – 0 осіб; державні службовці – 0 осіб; посадові особи місцевого самоврядування – 1 особа; посадові та службові особи – 0 осіб; судді – 0 осіб; інші службові особи судової гілки влади – 0 осіб; адвокати, нотаріуси – 0 осіб; працівники правоохоронних органів – 0 осіб; посадові та службові особи інших органів державної влади – 0 осіб; військовослужбовці – 1 особа;

2023 рік: учні та студенти закладів освіти – 0 осіб; працездатні, які не працюють і не навчаються – 27 осіб; безробітні – 2 особи; депутати – 0 осіб; державні службовці – 0 осіб; посадові особи місцевого самоврядування – 0 осіб; посадові та службові особи – 0 осіб; судді – 0 осіб; інші службові особи судової гілки влади – 3 особи; адвокати, нотаріуси – 0 осіб; працівники правоохоронних органів – 0 осіб; посадові та службові особи інших органів державної влади – 0 осіб; військовослужбовці – 0 осіб;

2024 рік: учні та студенти закладів освіти – 0 осіб; працездатні, які не працюють і не навчаються – 11 осіб; безробітні – 3 особи; депутати – 1 особа (депутат сільських, селищних, міських, районних рад); державні службовці – 0 осіб; посадові особи місцевого самоврядування – 0 осіб; посадові та службові особи – 0 осіб; судді – 0 осіб; інші службові особи судової гілки влади – 0 осіб; адвокати, нотаріуси – 0 осіб; працівники правоохоронних органів – 4 особи (Державної кримінально-виконавчої служби); посадові та службові особи інших органів державної влади – 0 осіб; військовослужбовці – 1 особа;

2025 рік: учні та студенти закладів освіти – 0 осіб; працездатні, які не працюють і не навчаються – 15 осіб; безробітні – 1 особа; депутати – 1 особа (депутат сільських, селищних, міських, районних рад); державні службовці – 0 осіб; посадові особи місцевого самоврядування – 0 осіб; посадові та службові особи – 0 осіб; судді – 0 осіб; інші службові особи судової гілки влади – 0 осіб; адвокати, нотаріуси – 0 осіб; працівники правоохоронних органів – 0 осіб;

посадові та службові особи інших органів державної влади – 0 осіб; військовослужбовці – 0 осіб.

3. Відомості про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення в групі, в стані сп'яніння, та повторно:

2022 рік: у складі групи – 0 осіб; у стані сп'яніння – 0 осіб; раніше вчинявшими кримінальні правопорушення – 1 особа;

2023 рік: у складі групи – 9 осіб, у т.ч. 3 у складі організованої групи або злочинної організації; у стані сп'яніння – 0 осіб; раніше вчинявшими кримінальні правопорушення – 4 особи;

2024 рік: у складі групи – 6 осіб, у т.ч. 6 у складі організованої групи або злочинної організації; у стані сп'яніння – 0 осіб; раніше вчинявшими кримінальні правопорушення – 2 особи, у т.ч. судимість не знята і не погашена – 2 особи;

2025 рік: у складі групи – 9 осіб, у т.ч. 4 у складі організованої групи або злочинної організації; у стані сп'яніння – 0 осіб; раніше вчинявшими кримінальні правопорушення – 1 особа, у т.ч. судимість не знята і не погашена – 1 особа.

Аналізуючи інформацію про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання варто звернутися до офіційної оприлюдненої інформації судовою владою України, зокрема, Форми № 6, затвердженої Державною судовою адміністрацією України, яка оприлюднюється щорічно [76; 77; 78; 79]. Проведений аналіз звіті про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2022-2025 роки дає можливість узагальнити такі показники:

2022 рік: кількість осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили – 1 особа, у т.ч. матеріали кримінального провадження у відношенні яких закрито – 1 особа [76];

2023 рік: кількість осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили – 9 осіб, у т.ч. засуджених – 9 осіб [77];

Призначення покарання: кількість засуджених осіб, до яких застосовано: позбавлення волі на певний строк – 9 осіб, у т.ч. понад 5 років до 10 років включно – 1 особа, понад 10 років до 15 років включно – 8 осіб; кількість засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – 9 осіб, конфіскація майна – 6 осіб; кількість осіб, яким призначено покарання за сукупністю злочинів – 5 осіб [77].

2024 рік: кількість осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили – 40 осіб, у т.ч. засуджених – 40 осіб [78];

Призначення покарання: кількість засуджених осіб, до яких застосовано: позбавлення волі на певний строк – 38 осіб, у т.ч. понад 3 роки до 5 років включно – 1 особа; понад 5 років до 10 років включно – 7 осіб , понад 10 років до 15 років включно – 30 осіб; кількість засуджених осіб, яких звільнено від покарання: з випробуванням – 2 особи; кількість засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання: позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу – 1 особа; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – 37 осіб, конфіскація майна – 34 осіб; кількість осіб, яким призначено покарання за сукупністю злочинів – 7 осіб; кількість осіб, яким призначено покарання із застосуванням статті 69 КК України («Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом») – 2 особи; кількість осіб, до яких застосовано спеціальну конфіскацію (стаття 96-1 КК України) – 1 особа [78].

2025 рік: кількість осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили – 71 осіб, у т.ч. засуджених – 71 осіб, з них за відсутності обвинуваченого (in absentia) – 36 [79];

Призначення покарання: кількість засуджених осіб, до яких застосовано: позбавлення волі на певний строк – 69 осіб, у т.ч. понад 3 роки до 5 років включно – 1 особа; понад 5 років до 10 років включно – 8 осіб , понад 10 років до 15 років включно – 60 осіб; кількість засуджених осіб, яких звільнено від покарання: з випробуванням – 2 особи; кількість засуджених осіб, до яких

застосовано додаткові види покарання: позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу – 1 особа; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – 64 осіб, конфіскація майна – 63 осіб; кількість осіб, яким призначено покарання за сукупністю злочинів – 22 особи; кількість осіб, яким призначено покарання за сукупністю вироків – 3 особи; кількість осіб, яким призначено покарання із застосуванням статті 69 КК України («Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом») – 2 особи; кількість осіб, до яких застосовано спеціальну конфіскацію (стаття 96-1 КК України) – 1 особа [79].

Подальше дослідження кримінологічної характеристики особи-пособника державі-агресору потребує звернення до офіційних статистичних даних про склад засуджених за ст. 111-2 КК України. Аналіз таких відомостей дозволяє більш детально охарактеризувати соціально-демографічні, кримінально-правові та інші ознаки осіб, які вчинили зазначене кримінальне правопорушення, а також виявити найбільш типові риси, притаманні цій категорії правопорушників.

Вивчення структури засуджених за пособництво державі-агресору має важливе значення для формування узагальненого кримінологічного портрета особи злочинця, визначення чинників, що впливають на її кримінально протиправну поведінку, та розроблення ефективних заходів запобігання відповідним кримінальним правопорушенням. У зв’язку з цим доцільним є аналіз звітних даних щодо складу засуджених за ст. 111-2 КК України, які відображають основні характеристики осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору [81; 82; 83; 84], зокрема:

2022 рік: дані відсутні;

2023 рік: кількість засуджених осіб – 9 осіб, з них 9 громадян України, 3 жінок; вік засуджених на момент вчинення злочину: від 30 до 50 років – 3 особи, від 50 до 65 років – 4 особи, від 65 років і старше – 2 особи; заняття засуджених на момент вчинення злочину: інші службовці – 1 особа, вчителі, викладачі – 1 особа, інші заняття – 1 особа, пенсіонери – 1 особа, працездатні,

які не працювали і не навчалися – 5 осіб; освіта на час вчинення злочину: повна вища – 4 особи, базова вища – 2 особи, професійно-технічна – 0 осіб, повна загальна середня – 2 особи, базова загальна середня – 1 особа, початкова загальна – 0 осіб, без освіти – 0 осіб;

2024 рік: кількість засуджених осіб – 40 осіб, з них 39 громадян України, 1 громадянин іншої держави, 9 жінок, вчинили злочин у складі групи – 8 осіб, організованої групи – 1 особа; вік засуджених на момент вчинення злочину: від 18 до 25 років – 1 особа, від 25 до 30 років – 3 осіб, від 30 до 50 років – 17 осіб, від 50 до 65 років – 15 осіб; від 65 років і старше – 4 особи; заняття засуджених на момент вчинення злочину: робітники – 7 осіб, державні службовці – 2 особи, інші службовці – 8 осіб, інші заняття – 9 осіб, пенсіонери – 3 особи, працездатні, які не працювали і не навчалися – 11 осіб; освіта на час вчинення злочину: повна вища – 26 осіб, базова вища – 3 особи, професійно-технічна – 2 особи, повна загальна середня – 8 осіб, базова загальна середня – 1 особа, початкова загальна – 0 осіб, без освіти – 0 осіб;

2025 рік: кількість засуджених осіб – 71 особа, з них розгляд за відсутності обвинуваченого (in absentia) – 36 осіб, 71 громадян України, 25 жінок, вчинили злочин у складі групи – 3 осіб, організованої групи – 6 осіб; вік засуджених на момент вчинення злочину: від 25 до 30 років – 2 особи, від 30 до 50 років – 34 осіб, від 50 до 65 років – 30 осіб; від 65 років і старше – 5 осіб; заняття засуджених на момент вчинення злочину: робітники – 2 особи, державні службовці – 2 особи, інші службовці – 10 осіб, військовослужбовці – 2 особи, лікарі, фармацевти – 3 особи, вчителі, викладачі – 4 особи, працівники господарських товариств – 2 особи, інші заняття – 11 осіб, пенсіонери – 1 особа, працездатні, які не працювали і не навчалися – 30 осіб; освіта на час вчинення злочину: повна вища – 43 осіб, базова вища – 2 особи, професійно-технічна – 3 осіб, повна загальна середня – 9 осіб, базова загальна середня – 9 осіб, початкова загальна – 0 осіб, без освіти – 5 осіб.

За результатами проведеного аналізу офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора України та Державної судової адміністрації

України за 2022–2025 роки нами встановлено, що типовий пособник державі-агресору є громадянином України середнього або старшого віку (переважно 40–65 років), який має достатньо високий освітній рівень, здебільшого повну вищу або фахову передвищу освіту, та не належить до соціально маргіналізованих верств населення. На відміну від значної частини загальнокримінальних правопорушників, для осіб, які вчиняють пособництво державі-агресору, характерними є відсутність алкогольного чи наркотичного сп'яніння під час вчинення злочину, низький рівень попередньої кримінальної активності та переважання усвідомленої, раціонально спланованої поведінки, обумовленої ідеологічними, політичними, корисливими або кон'юнктурними мотивами.

Статистичні дані свідчать, що значна частина таких осіб або не працювала на момент вчинення злочину, або займала посади, пов'язані з виконанням управлінських, організаційних, освітніх, медичних чи інших професійних функцій. Це дозволяє зробити висновок про існування двох основних соціальних груп пособників державі-агресору: з одного боку – соціально пасивних осіб, які не займалися трудовою діяльністю, а з іншого – осіб, які володіли певним професійним, посадовим або соціальним ресурсом та використовували його для сприяння діяльності держави-агресора чи окупаційних адміністрацій.

Аналіз судової статистики також демонструє поступове зростання кількості засуджених за ст. 111-2 КК України та стабільне застосування до них суворих заходів кримінально-правового впливу. Переважна більшість засуджених отримує покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років із додатковим покаранням у виді позбавлення права обіймати певні посади та конфіскацією майна, що свідчить про високу суспільну небезпечність таких діянь та послідовну практику судів щодо їх суворого переслідування.

Варто зазначити, що порівняння статистики органів прокуратури та судової влади свідчить про наявність часової асинхронності між стадіями досудового розслідування та судового розгляду. Тому кількість засуджених у

конкретних роках не відображає кількість осіб, виявлених у тому ж році, а характеризує результати завершення кримінальних проваджень, розпочатих у попередні періоди. Також, за даними Державної судової адміністрації, у 2024 році серед засуджених за ст. 111-2 КК України була одна особа, яка не мала громадянства України, тоді як статистика Офісу Генерального прокурора за відповідний період відображає лише громадян України. Така розбіжність може пояснюватися особливостями формування статистичної звітності на різних стадіях кримінального провадження [72; 83]. Щодо розбіжностей по статі, то варто зазначити, що Офіс Генерального прокурора враховує всіх виявлених осіб, тоді як Державна судова адміністрація – лише засуджених. Проте привертає увагу те, що: у 2025 році серед засуджених жінок вже 25 із 71 (35,2 %), тоді як серед виявлених ОГП лише 15 із 34. Це свідчить про те, що значна частина жінок була викрита раніше, але вироки щодо них набрали законної сили саме у 2025 році.

Таким чином, кримінологічний портрет особи-пособника державі-агресору характеризується поєднанням достатнього освітнього рівня, соціальної зрілості, українського громадянства, відсутності стійкої кримінальної спрямованості та використання наявних професійних, службових або соціальних можливостей в інтересах держави-агресора. Це дає підстави розглядати пособництво державі-агресору не як наслідок звичайної кримінальної девіації, а як специфічний різновид антидержавної поведінки, детермінований комплексом політичних, ідеологічних, соціально-психологічних та ситуативно-корисливих чинників.

З метою кримінологічного дослідження особи-пособника державі-агресору нами було проаналізовано матеріали понад 80 вироків судів України, ухвалених у 2025 році за результатами розгляду кримінальних проваджень про злочини, передбачені ст. 111-2 КК України. Проведений аналіз свідчить про відсутність єдиного соціального портрета особи-пособника державі-агресору. На відміну від багатьох загальнокримінальних злочинів, де правопорушники нерідко характеризуються низьким рівнем освіти, соціальною дезадаптацією

або кримінальним досвідом, серед пособників державі-агресору представлені різні соціальні групи населення.

Дослідження показало, що переважна більшість засуджених є громадянами України, які тривалий час проживали на територіях, що згодом опинилися під окупацією російської федерації. Зокрема, серед досліджених осіб значна частина походить із Херсонської, Луганської, Донецької, Запорізької та Харківської областей. Так, у вироку Харківського районного суду Харківської області від 16 липня 2025 року у справі №635/2391/23 обвинувачений є уродженцем с. Липці Харківського району Харківської області [35]. У вироку Дергачівського районного суду Харківської області від 20 лютого 2025 року у справі №619/2776/23 засуджений є уродженцем смт. Козача Лопань Харківського (Дергачівського) району Харківської області [8]. Вироком Київського районного суду м. Харкова від 23 травня 2025 року у справі №953/1172/23 встановлено, що обвинувачений є уродженцем м. Вовчанськ Харківської області [16].

Характерною рисою досліджуваної категорії злочинців є їх високий рівень соціальної інтегрованості. Значна частина засуджених до моменту вчинення злочину займала певне соціальне становище, мала професію, освіту, досвід роботи та авторитет у місцевих громадах. Серед пособників державі-агресору встановлено директорів закладів освіти, керівників навчальних установ, посадових осіб окупаційних адміністрацій, працівників комунальних підприємств, представників медичної сфери, керівників виробничих структур та підприємців.

Особливо показовим є те, що значна частина засуджених належала до категорії осіб, які володіли організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями. Наприклад, вироком Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 24 березня 2025 року у справі №607/21466/24 встановлено, що обвинувачена обіймала посаду заступника головного державного санітарного лікаря так званої «Донецької Народної Республіки» [23]. Вироком Тернопільського міськрайонного суду від 21 травня

2025 року у справі №607/13523/24 встановлено факт добровільного зайняття посади у так званому «Министерство здравоохранения Донецкой Народной Республики» [24]

Окрему категорію становлять особи, які забезпечували функціонування економічної інфраструктури окупаційного режиму. У досліджених вироках встановлено факти діяльності у структурах так званого «Государственное унитарное предприятие «Государственный зерновой оператор»» у Мелітопольському районі [43], а також у російському «Промсвязьбанку», який функціонував на окупованих територіях Запорізької області [10]. Це свідчить про наявність серед пособників державі-агресору осіб із професійними знаннями у сфері економіки, фінансів, управління тощо.

Водночас аналіз вироків дозволяє зробити висновок про суттєву представленість осіб освітньої сфери серед засуджених за ст. 111-2 КК України. Найбільш виразно така тенденція простежується на території Херсонської області, де значна кількість кримінальних проваджень стосувалася директорів шкіл, керівників ліцеїв, працівників органів управління освітою та керівників закладів вищої освіти, які добровільно забезпечували функціонування освітньої політики окупаційної адміністрації.

З кримінально-правової точки зору характерною рисою більшості досліджених осіб є відсутність попередньої судимості. У переважній більшості вироків обвинувачені раніше не притягувалися до кримінальної відповідальності. Це свідчить про те, що пособництво державі-агресору здебільшого не є продовженням кримінальної кар'єри особи, а виступає результатом трансформації її соціальної поведінки в умовах окупації.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволяє виділити декілька основних кримінологічних типів особи-пособника державі-агресору.

Перший тип становлять *адміністративні пособники* – особи, які добровільно зайняли посади в окупаційних адміністраціях, органах місцевого самоврядування або інших структурах окупаційної влади.

Другий тип утворюють *інституційні пособники* – працівники сфери охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення та інших суспільно значущих інститутів, які забезпечували функціонування окупаційного режиму через виконання професійних функцій.

Третій тип становлять *економічні пособники* — особи, які забезпечували функціонування банківської системи, аграрного виробництва, промисловості та інших елементів економічної інфраструктури держави-агресора.

Четвертий тип утворюють *інформаційні пособники* — особи, діяльність яких була пов'язана з інформаційною підтримкою окупаційного режиму або сприянням державі-агресору шляхом поширення відповідних відомостей.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що типовий пособник державі-агресору – це не маргіналізована особа та не професійний злочинець, а соціально інтегрований громадянин України, який у період окупації добровільно використав свій професійний, службовий або соціальний статус для забезпечення функціонування держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи підконтрольних їй структур. Саме ця обставина зумовлює підвищену суспільну небезпечність пособництва державі-агресору, оскільки злочинна діяльність таких осіб спрямована не лише на підтримку окупаційного режиму, а й на формування видимості його легітимності та стабільності на тимчасово окупованих територіях України.

2.3. Причини та умови, що сприяють вчиненню пособництва державі-агресору

У сучасній вітчизняній кримінології проблема причин та умов злочинності найбільш ґрунтовно досліджувалася у працях О. М. Джужі, В. В. Голіни, Б. М. Головкіна, О. Г. Кальмана, О. М. Литвинова, В. І. Борисова, В. В. Василевича, В. І. Шакуна, А. П. Закалюка та інших учених. Вони виходять із того, що злочинність є складним соціальним явищем, яке виникає внаслідок

взаємодії численних економічних, політичних, соціальних, культурних та психологічних чинників.

Особливе місце серед сучасних кримінологічних досліджень посідає концепція детермінації злочинності, розроблена академіком А. П. Закалюком. Науковець зазначав, що у найзагальнішому значенні поняття детермінації відображає діалектичну суттєву властивість реального буття – загальний зв'язок, взаємозалежність та взаємообумовленість предметів, явищ, процесів. Відповідно до цього детермінація злочинності – це вся сукупність явищ, процесів, фактів, проявів, з якими вона взаємопов'язана та якими вона обумовлена. Злочинність не може бути пояснена одним фактором, оскільки її виникнення пов’язане з комплексом соціальних суперечностей, деформацій суспільних відносин і особистісних характеристик. [74, с. 184].

Подібної позиції дотримувався і В. В. Голіна, який підкреслював, що злочинність є соціально обумовленим явищем, детермінація якого пов’язана з широким колом суспільних процесів і соціальних аномалій. В той же час, детермінація злочинності – це сукупність різних за природою негативних явищ об'єктивного і суб'єктивного характеру, які у своєму зв'язку обумовлюють кримінальну форму поведінки у суспільстві. До кримінологічно значущих чинників належать проблеми зайнятості та міграції населення, безробіття, алкоголізм, наркоманія, негативний вплив окремих засобів масової інформації та інші явища соціальної патології. Водночас суттєве значення для запобігання злочинності мають економічний розвиток суспільства, підвищення матеріального, культурного і духовного рівня життя населення, а також своєчасне виявлення й усунення криміногенних факторів, причин та умов злочинності [108, с. 72–76].

У кримінологічній літературі традиційно розмежовуються поняття причин та умов злочинності. Проте, серед кримінологів немає однозначного розуміння причин та умов вчинення конкретного злочину. На думку В. В. Голіни, Б. М. Головкіна, М. Ю. Валуйської, О. В. Лисодєда та інших, численні точки зору можна згрупувати у три основні підходи. Згідно з першим

підходом, причиною вчинення конкретного злочину визнавалися негативні соціальні явища і процеси, під впливом яких у особи виникають антисуспільні погляди, звички, установки, що втілюються у кримінальну мотивацію і внутрішню готовність до протиправних дій. Іншими словами, причина злочину лежить у площині соціального середовища. Прихильники другого підходу убачали причину злочину у самому злочинці, а точніше у дефектності інтелектуальної, вольової та емоційної структур його особистості. Доводилося, що уроджені і набуті риси та властивості особи у складній взаємодії породжують кримінальну мотивацію і рішучість на вчинення злочину за певної життєвої ситуації. Згідно з третім підходом, причиною злочину є взаємодія криміногенних чинників соціального середовища і антисуспільних властивостей особи. В той же час, для реального вчинення злочину, недостатньо існування тільки його причини. Сформований мотив і попереднє рішення діяти у певний спосіб, створюють високу ймовірність протиправного посягання. Однак внутрішня причина діє через зовнішні умови. Остаточна невизначеність можливого перебігу подій та ризики недосягнення поставленої мети – до певного часу стримують більшість зловмисників. Іншими словами, викликають рішучість переходу від намірів до дій – зовнішні умови та конкретна життєва ситуація. Зовнішні умови, що сприяють вчиненню злочину можна поділити на дві групи: 1) умови формування кримінальної мотивації та мотивів; 2) умови реалізації мотивів і рішення про вчинення злочину [109, с. 112–113, 117-118].

Причинами визнаються такі соціальні явища та процеси, які безпосередньо породжують злочинність, формують криміногенну мотивацію та обумовлюють виникнення антисоціальної поведінки. Умови ж самостійно злочинність не породжують, однак створюють сприятливе середовище для реалізації причин та полегшують вчинення кримінальних правопорушень.

На думку Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова, можна виділити основні криміногенні детермінанти у ключових сферах суспільного життя України. В соціально-економічній сфері ними є: економічна криза останніх

років, відносна бідність населення, безробіття, включаючи приховане, соціальна нерівність, несформованість інститутів ринкової економіки, негативний вплив урбанізації (схожа ситуація у великих мегаполісах більшості держав світу), зростання нелегальної міграції; в політико-правовій сфері: величезна корупція, масові випадки порушення законів посадовцями різного рівня (включаючи вище політичне керівництво), безвідповідальність влади і відчуження населення від правлячої еліти, недоліки в законодавстві, низька ефективність діяльності державного апарату, включаючи суди та правоохоронні органи, триваюча війна на Сході України; в соціокультурній сфері: аномія, низький рівень політичної та правової культури населення і правлячої верхівки, поширення серед населення зневаги до закону та правового нігілізму, негативний вплив ЗМІ, особливості масової культури, поширення різних форм соціальної девіації (алкоголізм, наркоманія тощо) [104, с. 107].

Заслуговує на підтримку думка Б.М. Головкіна, який зазначає, що на рівні суспільства, як складно організованої динамічної системи, причинами злочинності є криміногенні деформації правової свідомості і правової культури, що за певних умов закономірно породжують злочинні форми поведінки членів суспільства. На його погляд, криміногенна деформація правосвідомості включає дефекти правового світогляду, правову субкультуру і субкультуру кримінальну, а також антисуспільні інтереси та опортуністичні поведінкові стратегії. В той же час, науковець зазначає, що причини злочинності нерозривно пов’язані з умовами злочинності. Під останніми він розуміє сукупність негативних явищ і процесів, що сприяють формуванню та дії причин злочинності [55, с. 277].

З теоретичної точки зору умовами виникнення і поширення злочинності у суспільстві виступають кризові явища і процеси, що впливають на рівень і якість життя, а також неналежний соціальний контроль за девіантним середовищем, проблемні ситуації, відчуття безкарності. З практичної точки зору серед умов, що сприяють збільшенню рівня злочинності найбільший вплив мають: тіньова економіка і кримінальний монополізм; корупція; бідність

значної частини населення; нерівність у доходах; скорочення робочих місць і безробіття; неконтрольована урбанізація; непродумані зміни до законодавства, насамперед кримінального; порушення прав людини; соціальна напруженість і конфліктність; приховування кримінальних правопорушень від обліку, низькі показники розкриття кримінальних правопорушень; несправедливі судові рішення (вироки); незаконний обіг зброї, боєприпасів і вибухових речовин; необґрунтовано масштабні амністії злочинців; високий рівень споживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів і психотропних речовин; дитяча бездомність і бездоглядність. Якщо причини злочинності виступають рушійною силою вибору певною частиною суспільства кримінальних форм поведінки, підставою для прийняття рішення діяти протиправним шляхом, то умови створюють можливості для реалізації намірів і сприяють досягненню злочинного результату [55, с. 278].

Проведене Ю.В. Орловим монографічне дослідження дало йому можливість виділити як воєнні, так і антивоєнні (у значенні контрвоєнні) фактори загострення криміногенної обстановки. На його думку, воєнні фактори – ті обставини фізичної (онтологічної, екзистенційної) та соціальної (метафізичної, конструктивістської) дійсності, які безпосередньо та/або опосередковано пов’язані з негативними наслідками розв’язаної росією повномасштабної війни проти України. Таких наслідків та, відповідно, факторів – значна кількість. Як зазначає автор, для комплексного кримінологічного прогнозу можуть вважатися базовими [126, с. 175-177]:

1. Продовження з боку рф агресивної війни, пов’язаної з широкомасштабними порушеннями міжнародного гуманітарного права, масовим вчиненням воєнних злочинів. На найближчу перспективу високий ризик вчинення цих злочинів зберігатиметься.

2. Фізичне захоплення та утримання під контролем (тимчасова окупація) частини території України, що є очевидною обставиною широкої віктимізації населення (передусім у форматі проявів дискримінації за політичною, національною ознаками) й не потребує додаткових пояснень.

3. Негативні соціально-демографічні зміни у чисельності та структурі населення України, що пов'язано із: а) відносно масовою загибеллю, бойовим травмуванням захисників (в своїй більшості) й захисниць України; б) загибеллю цивільного населення як у зоні бойових дій, так і у низці інших регіонів України внаслідок вчинення воєнних злочинів; в) виїздом закордон громадян України, переважно жінок й дітей. Утворився і продовжує загострюватись демографічний дисбаланс, що у довгостроковому віддаленні негативно вплине як на показники макроекономічної стабільності, так і на гуманітарну сферу.

4. Негативні макроекономічні ефекти: 1) зростання внутрішнього та зовнішнього державного боргу через видатки на сектор борони; 2) руйнація або значна обструкція окремих галузей економіки – металургійної, хімічної промисловості тощо; 3) деурбанізація східного, центрального, південного регіонів України, що проявляється у системному знищенні, пошкодженні об'єктів інфраструктури, житлового фонду, закладів освіти, закладів медичного та соціального забезпечення таких обласних центрів як Харків, Дніпро, Запоріжжя, Миколаїв (а також низки інших відносно великих міст: Сєвєродонецьк, Бахмут, Маріуполь, Енергодар, Нова Каховка, Олешки та ін.), відтоці населення з них, завмирання економічного життя, припинення будь-якого інвестування. Ці ефекти утворюють метасистемний фактор комплексної криміногенної дії. І хоча, як відомо, між економікою і злочинністю прямих зв'язків не існує, тим не менш не можна заперечувати й ту обставину, що ступінь незадоволеності базових економічних потреб населення таки корелює з рівнем загальнокримінальної корисливої, а також агресивно-насильницької злочинності. Це дає підстави для негативного прогнозу щонайменше на коротку та середньострокову перспективу за цими індикаторами. Довгострокова перспектива залежатиме від тривалості війни, масштабів завданої шкоди й успішності реалізації урядових та міжнародних програмних ініціатив з відновлення України.

5. Негативні соціально-психологічні фактори: а) дисфункції інституту сім'ї, дитинства й материнства, пов'язаної з тривалим розривом фізичної дистанції між членами родин через виїзд жінок і дітей закордон; б) психологічні травми (зокрема посттравматичні стресові розлади як у учасників бойових дій, так і інших осіб, які пережили перебування у зоні таких дій), тривожність, неврози, істерії тощо. Ці наслідки, як відомо, є потужними детермінантами і агресії (злочини ненависті, побутова агресивно-насильницька злочинність), і аутоагресії (алкоголізація, наркотизація, суїцидальність). Тож нарощування агресивно-насильницького криміногенного потенціалу – факт динамічної реальності негативного кримінолого-прогностичного значення [126, с. 175-177].

Антивоєнні криміногенні фактори, як зазначає Ю.В. Орлов, можуть бути ідентифіковані як у зоні прямого бойового протистояння агресору, так і позабойовими чинниками. Перші об'єктивно пов'язані із суттєвим збільшенням чисельності військовослужбовців в Україні за рахунок мобілізаційних заходів. Це, по-перше, на статистичному рівні збільшує вірогідність вчинення кримінальних правопорушень проти порядку несення військової служби. По-друге, збільшення відбувається в умовах воєнного стану та залучення мобілізованих до участі у бойових діях. Це ризики: а) зростання кількості випадків дезертирства; б) вчинення військових злочинів у бойовій обстановці, в тому числі і зокрема з боку командирів; в) імовірним вчинення військовослужбовцями Збройних Сил України воєнних злочинів; г) набуттям психологічних травм внаслідок участі у бойових діях. Друга група антивоєнних факторів виявляються у вадах реагування держави на війну через різні компоненти кримінально-правової та кримінологічної політик. Окремі з них такі: 1) надмірна кримінальна репресія щодо низки найбільш поширених загальнокримінальних корисливих кримінальних правопорушень за критерієм їх вчинення в умовах воєнного стану 2) надмірна репресія в частині кримінально-правової заборони провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на

тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора [126, с. 178-179].

Наведена концепція Ю. В. Орлова має особливу цінність для кримінологічного аналізу пособництва державі-агресору, оскільки дозволяє розглядати це явище не ізольовано, а в контексті широкого комплексу воєнних і пов'язаних із війною соціальних процесів. Автор переконливо демонструє, що повномасштабна агресія рф створила принципово нове криміногенне середовище, у межах якого формуються як традиційні, так і специфічні для воєнного часу форми злочинної поведінки.

Водночас аналіз запропонованої класифікації дає підстави для висновку, що найбільше значення для детермінації пособництва державі-агресору мають не всі виділені Ю. В. Орловим фактори однаковою мірою. Якщо негативні соціально-демографічні, економічні та психологічні наслідки війни здебільшого впливають на загальнокримінальну злочинність, то для пособництва державі-агресору визначальними є насамперед тимчасова окупація територій, руйнування системи державного управління, деформація соціального контролю, вимушена адаптація населення до умов окупаційного режиму та функціонування створених агресором адміністративних і господарських структур.

Особливу увагу привертає висновок автора щодо надмірної криміналізації окремих форм господарської діяльності на окупованих територіях. Це положення заслуговує на увагу з огляду на необхідність чіткого розмежування випадків вимушеного забезпечення життєдіяльності населення в умовах окупації та свідомого сприяння державі-агресору. Для кримінології пособництва державі-агресору така постановка питання є важливою, оскільки дозволяє уникнути спрощеного підходу до оцінки мотивації осіб, які перебували під контролем окупаційних адміністрацій.

Таким чином, пособництво державі-агресору як соціально обумовлене кримінальне явище, детерміноване комплексом воєнно-політичних, соціально-економічних, організаційно-управлінських та соціально-психологічних чинників. При цьому провідне криміногенне значення для формування цього

виду злочинної поведінки мають окупація частини території України, ослаблення державних інститутів на окупованих територіях, трансформація системи соціальних зв'язків, економічна залежність населення від окупаційних структур та психологічна адаптація окремих осіб до умов функціонування влади держави-агресора. Саме сукупна дія цих чинників створює підґрунтя для виникнення мотивації співпраці з агресором та обумовлює поширення різних форм пособництва державі-агресору в умовах збройного конфлікту.

Злочинність зумовлюється комплексом різноманітних чинників, що охоплюють широке коло суспільних відносин і процесів, які досліджуються у межах таких суспільних наук, як філософія, психологія, соціологія та інші. Загалом у кримінології поняття «причини злочинності» охоплює комплекс взаємодіючих детермінант, які зумовлюють злочинність та розглядаються як соціально-психологічні чинники, що безпосередньо зумовлюють виникнення та відтворення злочинів, виступаючи їхнім закономірним результатом. Натомість під умовами злочинності мають на увазі сукупність явищ, які самі по собі не викликають злочинність, але створюють сприятливе середовище для її появи та існування [57, с. 709].

Поділяємо думку Бахновської І.П. та Білоус І.М., які вважать, що детермінанти, які спонукають до скоєння злочинів, як правило, – це об'єктивні і суб'єктивні явища, котрі активізують психічну діяльність особи на кримінальну поведінку, котрі мають належний зв'язок між собою [2, с. 430; 57, с. 709].

Водночас причини та умови злочинності не можуть розглядатися ізольовано одна від одної, оскільки між ними існує тісний функціональний взаємозв'язок. Причини формують внутрішні передумови злочинної поведінки та виступають безпосереднім джерелом її виникнення, однак їх криміногенний потенціал реалізується лише за наявності відповідних умов. У свою чергу, умови самі по собі не здатні породити злочинність, проте створюють сприятливе середовище для дії причин, посилюють їх вплив та полегшують реалізацію злочинних намірів.

Таким чином, злочинна поведінка є результатом комплексної взаємодії

причин та умов, де перші визначають зміст і спрямованість криміногенного впливу, а другі забезпечують можливість його практичної реалізації. Саме тому дослідження детермінант злочинності потребує їх розгляду як єдиної взаємопов'язаної системи чинників, що спільно обумовлюють виникнення та відтворення злочинності.

Причини і умови злочинності за рівнем їх дії поділяють на: 1) причини і умови злочинності в цілому; 2) причини і умови окремих видів злочинів (злочини проти основ національної безпеки України); 3) причини і умови конкретних кримінальних правопорушень (пособництво державі-агресору) [57, с. 709].

Причинами і умовами пособництва державі-агресору можна визначити як негативні соціально-економічні явища, які створюють, сприяють, видозмінюють та обумовлюють існування пособництва державі-агресору.

Зрозуміло, що за дослідженням ми будемо звертати більше уваги двом останнім видам причин та умов, хоча безперечно вони є похідними від першого виду. Крім того, за змістом детермінанти злочинності можуть бути поділені на: економічні, соціальні, політичні, духовні, ідеологічні, організаційно-управлінські тощо [122].

За змістом детермінанти злочинності поділяють на: соціально-економічні, політичні, психологічні, виховні, біологічні, географічні, духовні, ідеологічні, організаційно-управлінські тощо. Досліджуючи причини та умови вчинення пособництва державі-агресору, зупинимося на деяких з них, зокрема [57, с. 709-710]:

1. Війна як рушійний чинник злочинності проти основ національної безпеки України. Злочини, вчинені в умовах воєнного чи надзвичайного стану, набувають нових рис, що фактично надає їм ознак окремого виду злочинної діяльності. Війна вплинула не лише на динаміку та структуру злочинності, а й на розвиток кримінального законодавства. Реакція законодавця на ці виклики спричинила істотні зміни у характері та структурі злочинних проявів. Попри трансформаційні процеси, що відбуваються у сфері злочинності, загалом можна визнати обґрунтованість рішень законодавця, оскільки будь-який злочин,

вчинений в умовах воєнного стану, є більш небезпечним. Це пояснюється обмеженими можливостями держави щодо запобігання злочинності, що створює передумови для уникнення відповідальності правопорушниками, завдаючи істотної шкоди правам і свободам людини, а також інтересам суспільства й держави.

Колодяжний М.Г. умовно всі детермінанти злочинності поділяє, окрім іншого, на дві великі групи: ті, що поширені у суспільстві у мирний час, й ті, що сформувалися та пов'язуються з воєнним періодом. На його думку, представлена класифікація яскраво проявляється в Україні, громадяни якої, об'єднавшись, вимушені у нелегкому військовому, ідеологічному й у певному розумінні екзистенційному протистоянні захищати суверенітет, територіальну цілісність й конституційний лад держави. Тобто можна з упевненістю констатувати, що 24 лютого 2022 р. в Україні до системи детермінації злочинності об'єктивно включено нову потужну детермінанту у виді війни. Ця форс-мажорна обставина доповнила іншу – пандемію COVID-19, а також розчинилась у множині криміногенних чинників, які протягом тривалого часу негативно позначались на рівні, структурі, динаміці, характері, соціальних наслідках та інших кількісно-якісних показниках злочинності. [90, с. 402].

2. Пропаганда як ідеологічно спрямована діяльність для формування у конкретних верств населення певних поглядів і уявлень (світогляду)[7]. Слід

[7] Пропага́нда (лат. Propaganda дослівно – «яка підлягає поширенню (віра)», від лат. Prōpāgo – «поширюю»). форма комунікації, спрямована на поширення в суспільстві – світогляду, теорії, твердження, фактів, аргументів, чуток та інших відомостей для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції. У широкому розумінні – поширення соціально-політичних, природничо-наукових та інших знань з метою їх втілення у суспільну свідомість; у вузькому розумінні – ідеологічно спрямована діяльність будь-якої партії для формування у конкретних верств населення певних поглядів і уявлень (світогляду). Пропаганду зазвичай повторюють та розповсюджують через різні засоби масової інформації, щоб сформувати обраний результат суспільної думки. Значення пропаганди різних партій особливо зростає у період виборчої кампанії. На відміну від об'єктивної подачі інформації, зловмисна пропаганда подає інформацію вибірково, щоб спонукати до певних узагальнень, або використовує емоційне забарвлення повідомлення, аби спровокувати радше чуттєву, ніж раціональну реакцію на висловлене. Бажаним результатом пропаганди є зміна ставлення до її суб'єкта. Пропаганду і її зловмисний варіант можуть використовувати як форму політичної боротьби. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пропаганда

зазначити, що впродовж останніх років Україна зазнавала системного інформаційно-пропагандистського впливу з боку держави-агресора. Така пропаганда характеризується фрагментарним поданням інформації та активним використанням емоційний та психологічних засобів впливу, спрямованих на формування необхідної оцінки і поведінки осіб. Масове та багаторазове поширення відповідних повідомлень через різні канали комунікації створювало передумови для викривлення суспільного сприйняття подій, зміни ставлення до держави-агресора та легітимації її протиправних дій, що, своєю чергою, сприяло вчиненню окремими особами кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України.

За інформацією Українського інституту національної пам'яті, за останні 100 років у радянській / російській пропаганді практично нічого не змінилося. Громадянською війною радянська пропаганда називала національно-визвольну боротьбу українців у 1917–1921 роках, а її наступники спробували видати за громадянську російсько-українську війну на Донбасі. «Визвольний похід», «інтернаціональна допомога», операції з «примусу до миру» чи «захисту», «боротьба з тероризмом» – основний набір слів, якими Росія жонглює з 1939-го, щоб виправдати свої загарбницькі наміри [201].

За підсумками проведеного комплексного «Дослідження впливу російської державної пропаганди на світогляд росіян та дії російських військовослужбовців, які безпосередньо задіяні у військовій агресії Росії проти України» (за участі експертів психологічних і лінгвістичних наук та підтримки організації «Інтерньюз-Україна») виокремлено багато механізмів психологічного впливу, які можуть використовуватися під час поширення пропаганди. Завдяки дослідженню вдалось виявити кілька основних механізмів, які використовує російська федерація [124]. Серед них: 1) однобічність (один з явних маркерів пропаганди); 2) сила авторитетів (часто на російському телебаченні можна почути фразу "послухаємо експертів", глядачі не перевіряють інформацію про цих людей і не переконуються в їх експертності, але завдяки такій риториці сприймають їх слова за істину); 3) висвітлення та

спростування опозиції (в студії пропагандистських телепередач запрошують людей, які мали б висловлювати опозиційну думку, проте будь-яка така ідея подається з певною оцінкою автора/ведучого програми, а глядачі, довіряючи цьому автору, не намагаються самостійно аналізувати інформацію, а сприймають вже готову оцінку як єдину правильну); 4) техніка Софізму (використання цієї техніки полягає у відсутності взаємозв'язків між інформацією, яку надають на початку розмови та висновками, до яких приходять так звані експерти телепередач); 5) яскраве емоційне забарвлення (занадто емоційний характер телепередач перевантажує нервову систему, а глядачі вже не чують, про що саме говорять «експерти», тому не аналізують інформацію, а беруть звідти лише певні наративи, які повторювалися неодноразово). Ці ж самі механізми впливають і на свідомість українців, які дивляться російський контент і постійно перебувають в інформаційному полі пропагандистів.

3. Посилення проявів правового нігілізму, що є характерним наслідком збройного конфлікту та супроводжується знеціненням правових норм у суспільній свідомості.

4. Поглиблення соціально-економічної кризи, що призводить до зниження рівня життя населення та формує сприятливе середовище для зростання злочинності. Вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України, нерідко виступає як певний інструмент для швидкого збагачення або ж, навпаки, засіб збереження наявного майна або грошових коштів. До соціально-економічних чинників належать також такі проблеми, як: втрата особою через широкомасштабну війну роботи, житла та іншого майна, матеріальних коштів та інших благ. Наявність проблем матеріального характеру підштовхує маргінально налаштованих громадян на здійснення злочинної діяльності.

5. Латентність вчинення пособництва державі-агресору, що під час війни, і особливо в період окупації, залишається неврахованою та прихованою Високий рівень латентності злочинної діяльності обумовлений низкою

чинників, серед яких відсутність можливостей реалізації правоохоронної функції держави на тимчасово окупованих територіях, тощо.

Сучасні реалії вимагають формування нових стратегій безпеки, які враховують кримінологічну природу посібницької діяльності на користь держави-агресора. Війна як надзвичайний чинник впливає на трансформацію мотивів злочинної поведінки, активізує деструктивні соціальні процеси, що, у свою чергу, посилює вразливість частини населення до впливів ворожої пропаганди, правового нігілізму та економічної дестабілізації. Ефективне протистояння злочинності в цій сфері передбачає системний моніторинг причин та умов, що її породжують, вдосконалення законодавства, формування єдиної правозастосовної практики, підвищення рівня професійної підготовки правоохоронців, а також формування нетерпимого ставлення суспільства до колабораціонізму. Науково обґрунтоване вивчення детермінант пособництва державі-агресору створює підґрунтя для формування ефективної державної політики у сфері національної безпеки. Дослідження причин та умов, що зумовлюють вчинення пособництва державі-агресору, є важливим етапом для аналізу й розроблення ефективних заходів з їхнього виявлення та нейтралізації. Усунення цих причин і умов становить необхідну передумову для формування комплексної системи запобігання таким злочинам [57, с. 710].

Аналіз 80 вироків судів України за ст. 111-2 КК України, ухвалених у 2025 році, свідчить, що пособництво державі-агресору детермінується комплексом взаємопов’язаних політичних, економічних, соціальних, організаційно-управлінських, правових, морально-психологічних, культурно-ідеологічних та інших чинників. Особливістю детермінації цього виду злочинності є те, що її джерелом виступає не звичайна криміногенна ситуація мирного часу, а збройна агресія російської федерації проти України, тимчасова окупація частини території держави та створення на цих територіях паралельної системи політичного, адміністративного, освітнього, фінансового, господарського й інформаційного контролю.

Політичні чинники. Базовим політичним чинником вчинення пособництва

державі-агресору є збройна агресія рф проти України та встановлення окупаційного контролю над частиною території держави. Саме окупація створила умови для виникнення незаконних органів влади, окупаційних адміністрацій, псевдодержавних утворень, окупаційних органів місцевого управління та підконтрольних державі-агресору структур.

У досліджених вироках це проявляється насамперед у справах, пов'язаних із тимчасово окупованими територіями Херсонської, Луганської, Донецької, Запорізької та Харківської областей. Зокрема, у вироках щодо Херсонської області встановлено, що окупаційна адміністрація рф створювала власну систему управління, освіти, банківського обслуговування та транспортної інфраструктури. Так, у вироку Херсонського міського суду Херсонської області від 29.10.2025 у справі №766/9069/24 йдеться про створення Херсонського відділення ПАТ «Промсвязьбанк» з метою організації фінансового обслуговування незаконно створених на окупованій території підприємств, установ і організацій, а також інтеграції Херсонської області у російський економічний простір [42].

Подібна політична детермінація простежується у справах щодо Донецької області. Так, вироком Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 24.03.2025 у справі №607/21466/24 встановлено зайняття особою посади в окупаційній так званій «Государственной санитарно-эпидемиологической службы Министерства здравоохранения Донецкой Народной Республики» [23], а вироком цього ж суду від 21.05.2025 у справі №607/13523/24 – діяльність у структурі так званого ««Министерство здравоохранения Донецкой Народной Республики» [24].

Отже, політична причина пособництва полягає у створенні державою-агресором окупаційного псевдодержавного механізму, який потребував участі громадян України для забезпечення його функціонування.

Організаційно-управлінські чинники. Організаційно-управлінські чинники полягають у створенні окупаційною владою розгалуженої системи незаконних органів управління, підприємств, банківських установ, закладів освіти,

медичних установ, комунальних служб та інших інституцій, які потребували кадрового забезпечення.

У цьому аспекті показовими є вироки Херсонського міського суду Херсонської області у справах №766/747/23 від 24.11.2025 [41], №766/3582/25 від 08.08.2025 [39], №766/5492/23 від 06.11.2025 [38], №766/11879/23 від 10.12.2025 [40], у яких встановлено факти забезпечення діяльності окупаційної системи освіти на території Херсонської області. У цих справах особи не просто підтримували державу-агресора декларативно, а виконували організаційні функції: забезпечували впровадження стандартів освіти рф, підпорядковували заклади освіти окупаційній адміністрації, організовували освітній процес, розміщували російську символіку, навчальну літературу та інші матеріали, необхідні для функціонування окупаційної освітньої системи.

Окремо слід виділити вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 03.11.2025 у справі №607/20422/23, у якому встановлено організаційний вплив на директорів і педагогів навчальних закладів м. Гола Пристань Скадовського району Херсонської області з метою примушення їх до співпраці з окупаційною адміністрацією у сфері освіти [25].

У Запорізькій області організаційно-управлінський чинник проявився через створення та функціонування окупаційних господарських і банківських структур. У вироках щодо справ, розглянутих судами Запорізької області, встановлено діяльність у структурах так званого «Государственного зернового оператора» [43] та російського «Промсвязьбанка» [10], що свідчить про спробу держави-агресора організаційно оформити економічне управління окупованими територіями.

Економічні чинники. Економічні чинники вчинення пособництва державі-агресору проявляються у прагненні окремих осіб зберегти або отримати матеріальні вигоди, посаду, джерело доходу, бізнес-зв’язки чи контроль над певними ресурсами в умовах окупації.

Найбільш виразно корислива мотивація простежується у вироку Хаджибейського районного суду м. Одеси від 03.12.2025 у справі

№521/17617/25 [31]. У ньому встановлено, що особа, маючи досвід у сфері постачання електротехнічної продукції та широке коло соціальних зв'язків, визначила допомогу державі-агресору шляхом підготовки та передачі матеріальних ресурсів як джерело здобуття коштів і матеріальних благ. Такий приклад свідчить, що в окремих випадках пособництво детермінується не лише політичною лояльністю, а й прямою економічною зацікавленістю.

Економічний чинник також простежується у справах, пов'язаних із промисловістю та технологічним забезпеченням рф. Так, вироком Шевченківського районного суду м. Києва від 12.03.2025 у справі №761/8797/25 встановлено протиправний механізм постачання продукції для підприємств хімічної промисловості рф із використанням підприємств-прокладок для приховування фактичного отримувача товару [46]. У вироках Шевченківського районного суду м. Києва від 03.10.2025 у справі №761/32110/25 та від 28.10.2025 у справі №761/32099/25 встановлено схеми розроблення технічної та проєктної документації українськими інженерами для об'єктів енергетичної галузі рф, що свідчить про використання професійних знань в інтересах держави-агресора [45; 47].

Окремий економічний блок становлять справи щодо банківської інфраструктури. У вироку Херсонського міського суду Херсонської області від 29.10.2025 у справі №766/9069/24 встановлено, що особа погодилася очолити Херсонське відділення ПАТ «Промсвязьбанк», яке використовувалося для запровадження «рубльової зони» та фінансової інтеграції окупованої території [42]. Подібні обставини встановлено у вироку Херсонського міського суду Херсонської області від 05.12.2025 у справі №766/16545/24, де йдеться про агітацію колишніх працівників банківської сфери до працевлаштування у відділенні ПАТ «Промсвязьбанк» у м. Херсоні [37].

Соціальні чинники. Соціальні чинники пов'язані з руйнуванням звичних соціальних зв'язків, дезорганізацією легітимного українського управління на окупованих територіях, залежністю частини населення від окупаційної адміністрації, а також прагненням окремих осіб зберегти своє місце у локальній

соціальній ієрархії.

У багатьох досліджених вироках засуджені не були маргіналізованими особами чи професійними злочинцями. Навпаки, вони мали освіту, професію, управлінський досвід, соціальний авторитет у громаді або доступ до ресурсів. Це добре простежується у справах щодо освітян Херсонської області [32], працівників медичної сфери Донецької області [23; 24], банківських працівників Херсонської області [42; 37], інженерів і керівників підприємств у справах, розглянутих судами м. Києва [46; 45; 47].

Соціальна причина пособництва державі-агресору полягає у тому, що частина осіб, опинившись в умовах окупації, обирала не спротив або дистанціювання від окупаційної влади, а адаптацію до нових умов через продовження професійної діяльності вже в межах створених рф структур. У цьому сенсі пособництво державі-агресору часто виступає не наслідком класичної соціальної дезадаптації, а навпаки – результатом використання особою свого соціального статусу, професійної ролі та місцевих зв'язків на користь окупаційного режиму.

Правові чинники. Правові чинники полягають у фактичному витісненні українського правопорядку з окупованих територій та нав'язуванні населенню незаконного нормативного режиму держави-агресора. У вироках неодноразово фіксується, що окупаційні адміністрації створювали власні «органи влади», «міністерства», «адміністрації», «державні підприємства», «заклади освіти» та інші структури, які діяли всупереч Конституції та законам України.

У справах Херсонського напряму правовий чинник особливо виразно проявляється у сфері освіти: окупаційні адміністрації намагалися замінити українське правове регулювання освітнього процесу російськими федеральними освітніми стандартами. Такі обставини встановлено, зокрема, у вироках Херсонського міського суду Херсонської області у справах №766/5492/23 від 06.11.2025 [38], №766/3582/25 від 08.08.2025 [39], №766/747/23 від 24.11.2025 [41] та №766/11879/23 від 10.12.2025 [40].

У банківській сфері правовий чинник проявився у створенні незаконної

фінансової інфраструктури рф на окупованій території, зокрема через відкриття відділень ПАТ «Промсвязьбанк» у м. Херсоні, що встановлено у вироках Херсонського міського суду Херсонської області у справах №766/9069/24 від 29.10.2025 [42] та №766/16545/24 від 05.12.2025 [37]. Фактично йдеться про заміну українського правового режиму банківської діяльності російським окупаційним регулюванням.

Культурно-ідеологічні чинники. Культурно-ідеологічні чинники проявляються у підтримці ідей, політики, символів і наративів держави-агресора, а також у добровільній участі у заходах, спрямованих на легітимацію окупаційного режиму.

Одним із найбільш виразних прикладів є вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 13.02.2025 у справі №344/19579/24, де встановлено інформаційну підтримку агресії рф: особа добровільно здійснювала журналістську діяльність, висвітлюючи повномасштабне вторгнення як так звану «СВО», брала участь в інформаційній війні та підтримувала дії держави-агресора в інформаційному просторі [11].

Культурно-ідеологічна детермінація також проявляється у справах щодо впровадження російських освітніх стандартів на окупованій території Херсонської області. У вироках Херсонського міського суду Херсонської області у справах №766/747/23 [41], №766/3582/25 [39], №766/5492/23 [38] та №766/11879/23 [40] встановлено дії, спрямовані на інтеграцію українських закладів освіти до освітньої системи рф. Такі дії мають не лише організаційний, а й ідеологічний зміст, оскільки спрямовані на формування у дітей та молоді лояльності до держави-агресора.

Ідеологічний чинник простежується і у справах про участь у незаконних виборчих процесах на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, у вироках Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області у справах №344/18785/25 від 11.12.2025 [12], №344/18797/25 від 11.12.2025 [13], №344/9736/25 від 22.09.2025 [14] та №344/13355/25 від 20.10.2025 [15] встановлено участь осіб у діяльності окупаційних політичних і виборчих

структур на тимчасово окупованих територіях Луганської та Запорізької областей.

Морально-психологічні чинники. Морально-психологічні чинники вчинення пособництва державі-агресору полягають у конформізмі, пристосуванстві, кар'єризмі, прагненні особистої вигоди, байдужості до інтересів держави, готовності використовувати професійні знання та службове становище на користь окупаційної влади.

У низці вироків простежується, що засуджені особи діяли добровільно, усвідомлювали факт збройної агресії рф проти України та все ж погоджувалися виконувати функції в інтересах держави-агресора. Такі обставини встановлено, зокрема, у вироках щодо зайняття посад у структурах «ДНР» у справах №607/21466/24 [23] та №607/13523/24 [24], у вироках щодо діяльності ПАТ «Промсвязьбанк» у м. Херсоні у справах №766/9069/24 [42] та №766/16545/24 [37], а також у справах щодо освітньої сфери Херсонської області.

Окремим проявом морально-психологічної детермінації є корисливість. Вона прямо простежується у вироку Хаджибейського районного суду м. Одеси від 03.12.2025 у справі №521/17617/25, де допомога державі-агресору розглядалася як спосіб здобуття коштів і матеріальних благ [31]. Подібний змішаний мотив – допомога державі-агресору в поєднанні з особистою вигодою – простежується у вироку Київського районного суду м. Харкова від 23.05.2025 у справі №953/1172/23, де особа брала участь у збиранні, завантаженні та передачі матеріальних ресурсів представникам рф, а частину ресурсів залишала собі та реалізовувала місцевим мешканцям [16].

Матеріально-ресурсні та воєнно-логістичні умови. Окремо доцільно виділити матеріально-ресурсні та воєнно-логістичні умови, оскільки значна частина злочинів за ст. 111-2 КК України пов'язана не лише з підтримкою рішень держави-агресора, а й із добровільним збором, підготовкою та передачею матеріальних ресурсів її представникам.

Так, вироком Київського районного суду м. Харкова від 23.05.2025 у справі №953/1172/23 встановлено дії щодо збору, завантаження та передачі

продуктів харчування і цукру представникам збройних формувань рф на території Чугуївського району Харківської області [16]. У вироку Святошинського районного суду м. Києва від 10.02.2025 у справі №759/5154/24 встановлено добровільний збір, підготовку та передачу матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора [20]. У вироку Солом'янського районного суду м. Києва від 26.11.2025 у справі №760/22335/24 встановлено передачу бойових дронів, коштів та іншого майна представникам держави-агресора, а також надання приміщень для навчання, тренування і проживання військовослужбовців рф [22].

Отже, матеріально-ресурсні умови полягають у наявності доступу до майна, продовольства, техніки, приміщень, грошових коштів, професійних контактів або логістичних можливостей, які особа може використати для допомоги державі-агресору.

Організовані форми пособництва як умова його поширення. Аналіз 80 вироків показує, що в окремих випадках пособництво державі-агресору набувало не лише індивідуального, а й організованого характеру. Так, вироком Снігурівського районного суду Миколаївської області від 20.03.2025 у справі №485/543/23 встановлено створення організованої групи з метою здійснення колабораційної діяльності, спрямованої на співпрацю та допомогу державі-агресору, її збройним формуванням і окупаційній адміністрації. Учасники групи виконували функції службових осіб так званої військово-цивільної адміністрації Олександрівської ОТГ Баштанського району Миколаївської області [21].

Це свідчить, що однією з умов поширення пособництва є не лише індивідуальна готовність особи співпрацювати з окупаційним режимом, а й наявність організаційного середовища, у якому така співпраця набуває стійкого, структурованого й повторюваного характеру.

Отже, причини та умови пособництва державі-агресору мають комплексний характер. Політичні чинники пов'язані зі збройною агресією рф та тимчасовою окупацією частини території України; організаційно-управлінські

– зі створенням окупаційних адміністрацій, органів влади, банків, підприємств, закладів освіти й охорони здоров'я; економічні – з прагненням отримати або зберегти матеріальні вигоди, посади, доходи чи бізнес-можливості; соціальні – із пристосуванням частини місцевого населення до нових умов окупації; правові – з витісненням українського правопорядку та нав'язуванням незаконного нормативного режиму РФ; культурно-ідеологічні – з підтримкою російських наративів, освітніх стандартів, політичних практик і символів; морально-психологічні – з конформізмом, кар'єризмом, корисливістю та готовністю діяти всупереч інтересам України.

Проведений аналіз вироків, винесених протягом 2025 року за ст. 111-2 КК України дозволяє зробити висновок, що пособництво державі-агресору детермінується передусім функціонуванням окупаційного режиму як альтернативної системи управління, яка створює попит на місцевих виконавців, адміністраторів, освітян, банківських працівників, інженерів, медиків, підприємців та інших осіб, здатних забезпечити стабільність окупаційної влади. Саме поєднання зовнішніх умов окупації з особистими мотивами конкретних осіб утворює криміногенний механізм пособництва державі-агресору.

Висновки до розділу 2

1. Проведене кримінологічне дослідження дало підстави стверджувати, що пособництво державі-агресору сформувалося як самостійний різновид злочинності проти основ національної безпеки України, виникнення та розвиток якого безпосередньо обумовлені збройною агресією російської федерації. Аналіз офіційних статистичних даних засвідчив відносну стабільність цього виду злочинності, незважаючи на коливання абсолютних показників зареєстрованих кримінальних правопорушень упродовж 2022–2025 років. Встановлено, що територіальне поширення пособництва державі-агресору має чітко виражений регіональний характер і концентрується насамперед на тимчасово окупованих та прифронтових територіях, де

функціонування окупаційних адміністрацій створює найбільш сприятливі умови для вчинення відповідних кримінальних правопорушень.

2. Сформовано кримінологічний портрет особи-пособника державі-агресору, який істотно відрізняється від традиційної характеристики загальнокримінального правопорушника. Обґрунтовано, що типовим суб'єктом цього кримінального правопорушення є соціально інтегрована особа, яка має достатній рівень освіти, професійний досвід і відповідний соціальний статус, а вчинення пособництва найчастіше пов'язане не з кримінальною деформацією особистості, а зі свідомим використанням професійного, службового чи організаційного ресурсу в інтересах держави-агресора або створених нею окупаційних структур. Визначено, що вирішальну роль у механізмі злочинної поведінки таких осіб відіграє поєднання політичних, ідеологічних, корисливих, кар'єристських і ситуативно-прагматичних мотивів..

3. Аргументовано, що пособництво державі-агресору є соціально обумовленим видом злочинної діяльності, детермінація якого має комплексний характер і охоплює взаємодію воєнно-політичних, соціально-економічних, організаційно-управлінських, правових, культурно-ідеологічних та морально-психологічних чинників. Визначальними серед них є збройна агресія російської федерації, тимчасова окупація частини території України та функціонування створених агресором механізмів політичного, адміністративного, економічного й інформаційного контролю. Встановлено, що саме ці чинники формують криміногенне середовище, у межах якого виникають умови для добровільного сприяння державі-агресору, а індивідуальна мотивація осіб переважно зумовлюється прагненням зберегти соціальний статус, матеріальне становище або владні повноваження в умовах окупаційного режиму.

РОЗДІЛ 3
ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ПОСОБНИЦТВУ ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання пособництву державі-агресору

Запобігання пособництву державі-агресору є одним із пріоритетних напрямів сучасної кримінологічної політики України, що обумовлено не лише високим рівнем суспільної небезпечності цього кримінального правопорушення, а й його безпосереднім посяганням на основи національної безпеки України, державний суверенітет, територіальну цілісність та обороноздатність держави. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України засвідчила, що ефективна протидія діяльності осіб, які добровільно сприяють державі-агресору, не може обмежуватися виключно кримінально-правовими засобами. Навіть найбільш суворі санкції кримінального закону не здатні самостійно усунути ті соціальні, політичні, економічні, інформаційні та психологічні чинники, які обумовлюють формування готовності окремих осіб до співпраці з окупаційними адміністраціями, збройними формуваннями чи іншими структурами держави-агресора.

Саме тому визначальне місце у системі запобігання пособництву державі-агресору належить загальносоціальним заходам. Вони спрямовані не на реагування на вже вчинене кримінальне правопорушення, а на усунення або нейтралізацію криміногенних процесів, які створюють передумови для його вчинення. Такий підхід повністю відповідає сучасній кримінологічній доктрині, відповідно до якої запобігання злочинності повинно здійснюватися насамперед шляхом позитивного впливу на суспільні відносини, удосконалення державної політики та забезпечення сталого розвитку суспільства.

У сучасній українській кримінології загальносоціальне запобігання традиційно розглядається як базовий рівень системи запобігання злочинності.

Його сутність полягає у здійсненні державою, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання та іншими соціальними інститутами комплексу соціально-економічних, політичних, організаційно-управлінських, культурних, освітніх та правових заходів, які сприяють усуненню причин і умов злочинності шляхом позитивного розвитку суспільства. Такий підхід послідовно відстоюється у працях В. В. Голіни, який наголошує, що запобігання злочинності – перспективний напрям протидії злочинності; основою системи запобігання злочинності є правова держава; запобігання злочинності розуміється як єдність загальносоціальних і спеціальних видів діяльності держави і суспільства; обов'язковість участі громадськості в запобіганні злочинності; мета системи запобігання злочинності – істотне зниження кількісних і позитивні зміни якісних показників злочинності в Україні; ресурсне забезпечення запобігання злочинності; моніторинг злочинності й ефективності заходів її запобігання [52][8].

На думку колкетиву авторів (за заг. ред. Б.М. Головкіна), «загальносоціальне запобігания злочинності – це комплекс перспективних соціально-скономічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів. Запобіжний потенцал цієї діяльності полягає в тому, що вона протидіє негативним явищам і процесам, які сприяють відтворенню або збільшенню рівня злочинів, стимулює законослухняну поведінку людини. Загальносоціальне запобігання злочинності полягає в тому, що його здійснення зменшує соціальні протиріччя, протистояння різних верств населення, рівень безробіття, підвищує якість життя людей, створює необхідні умови для одержання достатніх доходів громадянами, сприяє вихованню та контролю над дітьми і молодлю,

[8] Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.; Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні [Текст] : монографія / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний ; за заг. ред. В. В. Голіни ; Нац. акад. прав. наук Укр., Ін-т вивч. проблем злочинності. Харків : Право, 2012. 304 с.

оздоровленню морального клімату та цінностей у суспільсті додержанню демократичних засад та ін.

Отже, загальпосоціальне запобігання злочинності – найважливіший аспект соціальної політики. Воно створює соціально-економічні та культурні підвалини для ефективного здійснення спеціально-кримінологічного й індивідуального запобігання злочинам» [107, с. 156].

Відповідно до поглядів Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова, «запобігання злочинності – особливий вид соціального управління покликаний забезпечити безпеку правоохоронюваних цінностей та полягає в розробці та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення та усунення детермінант злочинності, а також здійсненні запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки». На їх переконання, «оскільки злочинність розглядається як соціально-правове явище то і запобігання злочинності потрібно розглядати як соціально-правовий процес, який націлений на зменшення, ліквідацію факторів, причин та умов, що детермінують злочинність» [104, с. 148].

«Загальносоціальні заходи не мають своїм спеціальним призначенням запобігання та протидію злочинності, але вони створюють передумови, що виключають можливість існування злочинності як соціального явища. Це сукупність економічних, політичних, організаційних, правових, інформаційних та інших заходів, що сприяють забезпеченню безпеки громадян та розвитку демократичного суспільства. Попри те, що названі заходи реалізують завдання більш широкомасштабні, ніж злочинність, при їх застосуванні ураховується і кримінологічний аспект (наприклад, проблеми вдосконалення системи освіти, зайнятості населення, підвищення матеріальної забезпеченості малозабезпечених верств населення тощо), оскільки подібні явища досить виразно впливають на злочинність уцілому. Врахування кримінологічних аспектів вирішення соціальних завдань здійснюється через економічне та соціальне планування, які пов’язані з комплексним кримінологічним плануванням» [104, с. 152-153].

Аналіз наукових підходів дає підстави стверджувати, що запобігання злочинності є складною багаторівневою системою цілеспрямованої діяльності держави, суспільства та інших уповноважених суб'єктів, спрямованою не лише на недопущення вчинення кримінальних правопорушень, а й на усунення або нейтралізацію причин і умов, що зумовлюють їх виникнення. Незважаючи на певні термінологічні відмінності у визначеннях, запропонованих різними науковцями, їх об'єднує спільне концептуальне положення: запобігання злочинності має «випереджувальний» характер і орієнтоване на вплив як на криміногенні процеси, так і на потенційну злочинну поведінку особи ще до моменту реалізації злочинного наміру.

На нашу думку, найбільш обґрунтованою є концепція, відповідно до якої запобігання злочинності поєднує два взаємопов'язані напрями діяльності: загальносоціальний, що передбачає вдосконалення суспільних відносин, усунення соціальних суперечностей і мінімізацію криміногенних чинників, та спеціально-кримінологічний, спрямований на безпосередній вплив на криміногенні явища, окремі види злочинності, групи ризику й конкретних осіб. Саме комплексне поєднання цих напрямів забезпечує системність і ефективність державної політики у сфері протидії злочинності.

Як слушно зазначає В. В. Голіна, загальносоціальне запобігання злочинності – це мудра соціальна політика держави, яка вирішує свої важливі нагальні для неї соціально-економічні, політичні, демографічні, культурно-виховні, правові, організаційно-управлінські тощо завдання, що спрямовані на обмеження, усунення суперечностей, конфліктності, гармонічне поєднання державних, групових, національних, особистісних інтересів. Отже, зрозуміло, що у ході цього процесу здійснюється вплив на різні за природою походження явища, що обумовлюють криміногенний потенціал суспільства. Добробут громадян багато в чому залежить від захисту їх порушених прав, свобод, законних інтересів, справедливості, помірності у задоволенні своїх потреб, відсутності різних фобій тощо. Водночас, загальносоціальне «крило» заходів спрямоване не тільки на задоволення матеріальних, культурних, виховних,

правових потреб і інтересів, а й на обмеження надмірних споживацьких і меркантильних апетитів людей [53, с. 192-193;. 51, с. 244].

Аналогічної позиції дотримуються й інші українські кримінологи, які справедливо підкреслюють, що загальносоціальні заходи не мають безпосередньої спрямованості на окремі категорії правопорушників чи конкретні види злочинності. Їхнє призначення полягає у створенні такого соціального середовища, у якому криміногенний потенціал суспільства поступово зменшується внаслідок підвищення рівня добробуту населення, зміцнення демократичних інститутів, забезпечення соціальної справедливості, підвищення довіри до державної влади та формування високої правової культури [107].

Разом із тим пособництво державі-агресору істотно відрізняється від більшості загальнокримінальних правопорушень. Його детермінація пов'язана насамперед із наслідками війни, тимчасовою окупацією частини території України, діяльністю окупаційних адміністрацій, інформаційно-психологічними операціями держави-агресора, руйнуванням системи державного управління на окупованих територіях, економічною залежністю населення, а також тривалим інформаційним впливом російської пропаганди. Тому система загальносоціального запобігання цьому кримінальному правопорушенню повинна враховувати його специфіку.

Питання запобігання колабораційній діяльності загалом та пособництву державі-агресору зокрема, з огляду на їх виняткове значення для забезпечення національної безпеки України, набули особливої актуальності та знайшли своє відображення у програмних документах державного рівня. Наприклад, серед визначеного Кабінетом Міністрів України «План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад», вжиття заходів для виявлення осіб, причетних до колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору (відповідальні за виконання СБУ (за згодою) та Національна поліція, строк виконання постійно з дати завершення тимчасової окупації, займає 14 місце з 137 [129].

Проведений аналіз, для прикладу, Плану основних заходів Національної поліції України на 2024 рік показує, що серед завдань їхньої роботи, спрямованих на реалізацію пріоритетів («Пріоритет 1 Відсіч та стримування збройної агресії російської федерації, виконання завдань територіальної оборони, заходів правового режиму воєнного стану») є стабілізація безпекового середовища на деокупованих територіях. В рамках виконання цього завдання, виявлення осіб, причетних колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору, невідкладно з дати завершення тимчасової окупації. Показником (індикатором) досягнення визначено «встановлено та затримано осіб, причетних до колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору» [132].

Варто зазначити, що досудове розслідування кримінальних правопорушень за ст. 111-2 КК України за підслідністю віднесене до компетенції слідчих органів Служби безпеки України (далі – СБУ). Згідно з ч. 2 ст. 216 КПК України, саме слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування злочинів проти основ національної безпеки, до яких належить і ця стаття [103]. У зв'язку зі специфікою виконуваних цим органом завдань у сфері захисту державної безпеки значна частина інформації щодо виявлення, документування та розслідування таких кримінальних правопорушень не перебуває у відкритому доступі.

Разом з тим, у Публічному звіті СБУ за 2025 рік зазначено, що сьогодні контррозвідка СБУ протидіє широкому спектру загроз: від класичних проявів розвідувально-підривної діяльності (виявлення шпигунів, зрадників, колаборантів і пособників держави-агресора) до складних гібридних проявів, що поєднують інформаційний вплив, кібероперації та агентурну діяльність тощо. Масштаби зазначених загроз підтверджуються результатами роботи СБУ з виявлення та документування злочинної діяльності, що посягає на державну безпеку. Кількість розпочатих кримінальних проваджень свідчить про високу інтенсивність діяльності противника та водночас демонструє системну роботу української спецслужби з протидії таким проявам. Так, протягом 2025 року за

матеріалами підрозділів СБУ розпочато досудове розслідування за ознаками вчинення злочинів, передбачених: ст. 111-2 (Пособництво державі-агресору) КК України – 350 кримінальних проваджень. Діяльність слідчих органів безпеки здійснюється в умовах триваючих бойових дій, тимчасової окупації окремих територій та обмеженого доступу до місць вчинення злочинів, що ускладнює формування доказової бази та притягнення винних до відповідальності. У цих умовах слідчі СБУ постійно адаптуються і впроваджують сучасні інформаційні технології та посилюють аналітичну складову. Такі підходи дозволяють підвищувати результативність розслідувань. Загалом, із числа завершених кримінальних проваджень значну частку становлять злочини проти основ національної безпеки, зокрема: пособництво державі-агресору – 165 [182]

Діяльність СБУ зорієнтована, в тому числі, на досудове розслідування злочинів, спрямованих на посягання на основи національної та державної безпеки. Серед пріоритетів розслідування злочинів, задекларованих у Стратегії розвитку Служби безпеки України на 2025-2030 роки (розроблена відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 [191], Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 № 56/2022 [189], інших стратегічних програмних документів, а також враховує положення Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023 [93], та Плану заходів, спрямованого на його виконання, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792-р. [131]) визначено: впровадження інформаційно-комунікаційних систем у процеси досудового розслідування, новітніх технологій та сучасного інструментарію для збору і збереження первинних доказів з місця події; удосконалення методів збору, обробки, структурування, криміналістичного аналізу доказів; удосконалення процесу фіксації та використання цифрових доказів у кримінальному процесі;

посилення техніко-криміналістичних та судово-експертних спроможностей для забезпечення ефективного досудового розслідування; удосконалення правової основи для міжнародної співпраці у сфері кримінального судочинства між Україною та країнами-партнерами; забезпечення мобільної та автономної роботи підрозділів досудового розслідування, у тому числі в зоні бойових дій, створення умов для належного та безпечного документування злочинів, вчинених на тимчасово окупованих територіях [192].

Варто зазначити, що запобігання пособництву державі-агресору вже вийшло за межі виключно кримінально-правового чи правоохоронного реагування та набуло статусу одного з пріоритетних напрямів державної політики у сфері забезпечення національної безпеки, деокупації та відновлення територіальної цілісності України. Водночас аналіз програмних документів дозволяє зробити висновок, що їх основний акцент зосереджений переважно на виявленні, документуванні та притягненні до відповідальності осіб, які вже вчинили відповідні кримінальні правопорушення.

Натомість кримінологічна природа пособництва державі-агресору потребує значно ширшого бачення загальносоціального запобігання. Ефективна протидія цьому кримінальному правопорушенню повинна бути спрямована не лише на нейтралізацію наслідків колабораційної поведінки, а передусім на усунення комплексу соціальних, політичних, економічних, інформаційних та організаційних чинників, що створюють передумови для її виникнення. Особливого значення у цьому контексті набувають заходи зі зміцнення стійкості населення до інформаційно-психологічного впливу держави-агресора, відновлення ефективного державного управління на деокупованих територіях, забезпечення економічної стабільності, соціальної інтеграції населення, формування української громадянської ідентичності та довіри до державних інституцій.

Таким чином, загальносоціальне запобігання пособництву державі-агресору слід розглядати як складову державної політики у сфері національної безпеки, яка має реалізовуватися комплексно, системно та безперервно,

поєднуючи превентивні, соціально-економічні, інформаційні, освітні, правові та організаційні заходи. Лише усунення детермінант, що породжують готовність окремих осіб до співпраці з державою-агресором, здатне забезпечити довгострокове зниження рівня цього виду злочинності та мінімізувати ризики його відтворення в умовах триваючої збройної агресії і після завершення деокупації українських територій.

Проведене нами дослідження 80 вироків судів України, ухвалених у 2025 році за ст. 111-2 КК України (Додаток В), дозволяє зробити висновок: у переважній більшості випадків пособництво державі-агресору не було випадковим проявом індивідуальної злочинної поведінки. Воно формувалося під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, серед яких домінували функціонування окупаційних адміністрацій, тривала окупація окремих територій, економічна інтеграція населення до створених окупаційною владою структур, інформаційна ізоляція від українського інформаційного простору, руйнування системи державного управління та відсутність альтернативних можливостей реалізації права на працю, освіту чи підприємницьку діяльність. Водночас аналіз вироків засвідчив, що навіть за однакових зовнішніх умов далеко не всі мешканці тимчасово окупованих територій ставали пособниками держави-агресора. Це свідчить про комплексний характер детермінації цього кримінального правопорушення, у якій загальносоціальні чинники взаємодіють із морально-психологічними, світоглядними та індивідуальними характеристиками особи.

У цьому контексті заслуговує на увагу концепція національної стійкості, яка останніми роками стала одним із ключових напрямів державної політики України. Її зміст полягає у здатності держави та суспільства своєчасно виявляти загрози, адаптуватися до кризових ситуацій, зберігати функціонування основних інститутів та швидко відновлюватися після негативних впливів. Такий підхід знайшов нормативне закріплення у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, а також у Концепції забезпечення національної системи стійкості,

затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021 та Плані заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 р. № 1025-р. [191; 98; 130].

На нашу думку, саме забезпечення національної стійкості повинно стати методологічною основою побудови сучасної системи загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору. На відміну від традиційних моделей профілактики злочинності, які переважно орієнтувалися на соціально-економічні чинники, сучасна система запобігання повинна одночасно забезпечувати політичну, економічну, інформаційну, культурну, правову та психологічну стійкість суспільства до впливу держави-агресора.

У цьому зв'язку не можна не погодитися з позицією Ю. В. Орлова, який, досліджуючи злочинність в умовах війни, обґрунтовує необхідність формування принципово нової кримінологічної політики, зорієнтованої на врахування воєнних факторів злочинності та трансформацію всієї системи запобігання відповідно до умов збройної агресії [126]. Ця наукова позиція має особливе значення саме для дослідження пособництва державі-агресору, адже зазначений злочин виник як безпосередній наслідок широкомасштабної військової агресії та тимчасової окупації частини території України.

Враховуючи результати проведеного нами дослідження причин та умов пособництва державі-агресору, вважаємо, що систему загальносоціальних заходів доцільно класифікувати за основними сферами суспільного життя, на які вони спрямовані. Такий підхід дозволяє не лише систематизувати відповідні заходи, а й забезпечити їх взаємозв'язок із криміногенними чинниками, встановленими під час аналізу судової практики. До таких заходів належать: політико-правові; безпекові; соціально-економічні; інформаційні; освітньо-виховні; культурно-ідеологічні; організаційно-управлінські та інші. Кожна із зазначених груп спрямована на нейтралізацію конкретних детермінант пособництва державі-агресору, проте лише їх комплексна реалізація здатна забезпечити належний превентивний ефект.

Першочергове значення у цій системі належить *політико-правовим та безпековим заходам*, оскільки саме вони створюють необхідні передумови для реалізації інших напрямів загальносоціального запобігання. Без відновлення ефективного функціонування органів державної влади на деокупованих територіях, гарантування безпеки населення, забезпечення належного рівня обороноздатності держави та формування стійкої державної політики реінтеграції неможливо досягти стійкого зменшення криміногенних чинників, що сприяють пособництву державі-агресору.

Якщо детермінація переважної більшості загальнокримінальних правопорушень пов'язана насамперед із соціально-економічними чи морально-психологічними суперечностями суспільства, то виникнення пособництва державі-агресору безпосередньо обумовлено існуванням зовнішньої військової загрози, тимчасовою окупацією частини території України, функціонуванням окупаційних адміністрацій та здійсненням державою-агресором комплексу інформаційних, політичних, економічних і психологічних заходів, спрямованих на інтеграцію окупованих територій до власного політичного простору. Саме тому ефективне запобігання пособництву державі-агресору виходить далеко за межі кримінально-правового реагування і потребує реалізації комплексної державної політики у сфері національної безпеки.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» державна політика у сфері національної безпеки спрямовується на захист людини і громадянина, суспільства, держави, в тому числі її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища, національної пам’яті Українського народу та культурної спадщини. Закон також визначає, що Стратегія національної безпеки України є основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки [165].

Зазначені положення мають принципове кримінологічне значення. Вони свідчать, що забезпечення національної безпеки є не лише функцією сектору

безпеки і оборони, а комплексною діяльністю держави, яка охоплює політичні, економічні, соціальні, гуманітарні та інформаційні напрями. Саме така міжгалузева модель відповідає сучасному розумінню загальносоціального запобігання злочинності, відповідно до якого усунення причин і умов злочинності здійснюється шляхом удосконалення функціонування основних сфер суспільного життя, а не виключно засобами кримінальної юстиції.

Особливого значення для формування сучасної системи запобігання пособництву державі-агресору набуває Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. У ній визначено, що одним із пріоритетів державної політики є забезпечення стійкості держави та суспільства до зовнішніх і внутрішніх загроз, розвиток всеохоплюючої оборони, протидія гібридній агресії, зміцнення національної єдності та захист інформаційного простору [191].

У кримінологічному аспекті це означає, що загальносоціальне запобігання пособництву державі-агресору повинно бути інтегроване до загальної системи забезпечення національної стійкості. Концепція забезпечення національної системи стійкості визначає останню як здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій [98]. Важливо, що мова йде не лише про військові загрози, а й про інформаційні, економічні, соціальні та інші прояви гібридної агресії.

На нашу думку, саме концепція національної стійкості повинна стати методологічною основою сучасної системи загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору. Якщо традиційна кримінологія розглядала загальносоціальне запобігання переважно крізь призму соціально-економічного розвитку, то сучасні умови повномасштабної війни потребують його розширення за рахунок безпекового компонента. Відтак основним об'єктом

профілактичного впливу стає не лише злочинність як соціальне явище, а й здатність суспільства протистояти зовнішньому деструктивному впливу.

Проведений нами аналіз 80 вироків судів України за ст. 111-2 КК України підтверджує правильність такого підходу (Додаток В). Майже всі досліджені випадки пособництва були вчинені після встановлення окупаційною владою фактичного контролю над відповідною територією. У більшості кримінальних проваджень особи добровільно забезпечували функціонування незаконних органів влади, підприємств, банківських установ, освітніх закладів або інших структур, створених державою-агресором. Це свідчить, що головним криміногенним чинником виступає саме існування окупаційного адміністративного середовища, яке поступово інтегрує частину населення до незаконної системи управління.

Враховуючи зазначене, одним із першочергових напрямів загальносоціального запобігання слід визнати реалізацію ефективної державної політики деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій. Її зміст не може обмежуватися відновленням контролю над територією. Не менш важливими є оперативне відновлення діяльності органів державної влади, правоохоронних органів, судової системи, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, державної реєстрації та інших інституцій, які забезпечують реалізацію конституційних прав громадян. Лише за умови швидкого відновлення «легітимного» державного управління можна мінімізувати ризики повторного формування криміногенних чинників, що сприяють пособництву державі-агресору.

Не менш важливим напрямом політико-правових заходів є забезпечення високого рівня суспільної довіри до державних інституцій. У сучасній кримінології довіра до держави обґрунтовано розглядається як один із чинників соціального контролю, що знижує ймовірність протиправної поведінки. В умовах війни цей чинник набуває особливого значення, оскільки саме низький рівень довіри активно використовується державою-агресором під час проведення інформаційно-психологічних операцій, спрямованих на

дискредитацію органів державної влади України та формування лояльності населення до окупаційних адміністрацій.

У цьому контексті, на думку О.О. Резнікової, світовий досвід переконує, що нині у багатьох державах практикується комплексний підхід до забезпечення готовності й ефективності реагування на загрози широкого спектру і швидкого відновлення після кризи, відповідно до якого питання цивільного захисту населення, кризового менеджменту розглядаються в комплексі з іншими аспектами забезпечення національної безпеки та оборони. При цьому йдеться не лише про співпрацю уповноважених державних органів з населенням та бізнесом у межах своєї сфери відповідальності, а й про міжгалузеву та міжсекторальну взаємодію. Тобто для організації системи забезпечення національної стійкості наразі застосовуються поширені у світі підходи «охоплення всього суспільства» (англ. whole-of-society) та «охоплення всього уряду» (англ. whole-ofgoverment). У низці держав ці підходи реалізуються в моделі всеохопної оборони (англ. total or comprehensive defence) або комплексного кризового менеджменту, які становлять основу організаційної системи, що застосовується для управління національною стійкістю. Це дозволяє вирішувати проблему ресурсного забезпечення на основі створення спільних спроможностей та досягнення ресурсоефективності завдяки усуненню дублювання функцій і чіткому розподілу повноважень у системі забезпечення національної безпеки та стійкості [184, с. 119].

Заслуговує на увагу концепція whole-of-government approach, яка використовується державами-членами НАТО під час формування систем національної стійкості. Її сутність полягає у тому, що забезпечення безпеки держави є спільною відповідальністю не лише органів сектору безпеки і оборони, а й органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, закладів освіти, засобів масової інформації, громадських організацій та громадян. Такий підхід забезпечує формування широкої суспільної підтримки державної політики та істотно підвищує стійкість суспільства до гібридних загроз. Важливе значення для формування сучасних підходів до забезпечення

національної безпеки та протидії гібридним загрозам має Заява за підсумками зустрічі глав держав і урядів держав – членів НАТО, що відбулася у Брюсселі 14 червня 2021 року. У цьому документі наголошено, що стійкість є одним із ключових елементів ефективного стримування та оборони, а також необхідною передумовою виконання основних завдань Альянсу. НАТО підтвердило відданість реалізації всеохопного загальнодержавного підходу (whole-of-government approach), спрямованого на підвищення стійкості держав-членів і їхніх суспільств шляхом розвитку цивільно-військового співробітництва, зміцнення цивільної готовності, активної взаємодії з населенням, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства, а також використання потенціалу спеціалізованих центрів експертизи у сфері стійкості. Окремо підкреслено, що зміцнення стійкості Альянсу забезпечується також через поглиблення співробітництва з державами-партнерами та міжнародними організаціями. Особливу увагу у Заяві приділено необхідності протидії гібридним загрозам. Документом передбачено, що у разі здійснення масштабної гібридної атаки Північноатлантична рада може ухвалити рішення про застосування статті 5 Вашингтонського договору, прирівнюючи окремі форми гібридної агресії за своїми наслідками до збройного нападу. У зв'язку з цим держави – члени НАТО підтвердили намір і надалі розвивати систему підготовки, стримування та захисту від гібридних загроз, зокрема шляхом підвищення ситуаційної обізнаності, удосконалення механізмів раннього виявлення ризиків та розроблення комплексних заходів їх попередження і реагування [216].

На нашу думку, зазначений підхід доцільно імплементувати й у систему загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору в Україні. Це означає, що суб'єктами запобіжної діяльності повинні виступати не лише правоохоронні органи, а й органи державної влади, місцевого самоврядування, освітні установи, підприємства, інститути громадянського суспільства, засоби масової інформації та громадяни. Такий підхід повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку кримінологічної політики та дозволяє забезпечити

комплексний вплив на криміногенні чинники, що обумовлюють пособництво державі-агресору.

Політико-правові та безпекові заходи є основою усієї системи загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору. Саме вони створюють необхідні умови для реалізації соціально-економічних, інформаційних, освітніх та культурних заходів профілактичного впливу. Їх основною метою є не лише захист державного суверенітету та територіальної цілісності України, а й формування високого рівня національної стійкості суспільства, здатного ефективно протидіяти будь-яким проявам зовнішньої гібридної агресії та мінімізувати соціальну базу для добровільного сприяння державі-агресору.

Безпекові заходи спрямовані на усунення першопричини виникнення цього кримінального правопорушення – зовнішньої збройної агресії та породжених нею криміногенних процесів. На відміну від загальнокримінальної злочинності, детермінація пособництва державі-агресору безпосередньо пов'язана із функціонуванням окупаційних адміністрацій, застосуванням державою-агресором інструментів гібридної війни, руйнуванням системи державного управління на окупованих територіях та створенням альтернативних механізмів політичного, економічного й інформаційного контролю над населенням. Саме тому безпекові заходи мають розглядатися не як допоміжний елемент кримінологічної політики, а як її фундаментальна складова.

Такий підхід повністю відповідає положенням Закону України «Про національну безпеку України», який визначає забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України як пріоритет державної політики [165]. Водночас аналіз зазначеного Закону свідчить, що законодавець фактично відмовився від вузького розуміння безпеки як виключно військової категорії. Національна безпека розглядається як комплексна система політичних, економічних, інформаційних, воєнних, гуманітарних та інших заходів,

спрямованих на забезпечення стійкого функціонування держави й суспільства. Саме така концепція, на нашу думку, найбільшою мірою відповідає кримінологічній природі пособництва державі-агресору.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що головним об'єктом безпекових заходів повинна бути не окрема особа-пособник, а соціальне середовище окупації, яке продукує відповідну злочинну поведінку. Саме тому ключовим напрямом державної політики має залишатися недопущення утворення та тривалого функціонування окупаційних адміністрацій. Чим довше держава-агресор здійснює фактичне управління певною територією, тим вищими стають ризики поступової інтеграції населення до створених нею політичних, економічних та інформаційних інститутів.

Також у цьому контексті, одним із найважливіших безпекових заходів є розвиток системи національного спротиву. Запровадження в Україні всеохоплюючої оборони та національного спротиву суттєво змінило підхід до забезпечення безпеки держави. Відповідно до законодавства, національний спротив охоплює комплекс заходів, які організовуються та здійснюються шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсічі агресії. Його основною метою є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву [168].

На нашу думку, можливості системи національного спротиву значно ширші. Його значення полягає не лише у підготовці населення до участі у відсічі збройній агресії. Вона також формує високий рівень громадянської відповідальності, зміцнює довіру до державних інституцій, розвиває горизонтальні соціальні зв'язки між членами територіальних громад і підвищує готовність населення до протидії інформаційним, політичним та психологічним операціям держави-агресора. Саме ці фактори істотно зменшують криміногенні

чинники відповідного середовища та знижують імовірність добровільного пособництва державі- агресору.

Не менш важливим напрямом безпекової політики є розвиток стратегічного планування у сфері національної безпеки. Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що одним із недоліків української системи безпеки тривалий час залишалася недостатня узгодженість стратегічних документів, програм розвитку окремих секторів та механізмів міжвідомчої взаємодії. У сучасних умовах ця проблема набуває не лише управлінського, а й кримінологічного значення, оскільки неузгодженість діяльності суб'єктів безпеки створює додаткові можливості для реалізації підривної діяльності держави-агресора.

Одним із визначальних напрямів загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору є реалізація комплексу *соціально-економічних заходів,* спрямованих на усунення або мінімізацію тих економічних і соціальних суперечностей, які створюють передумови для добровільної співпраці окремих осіб із державою-агресором. На відміну від спеціально-кримінологічних заходів, що орієнтовані на безпосередній вплив на злочинну поведінку, соціально-економічні заходи спрямовані на зміну суспільного середовища, у межах якого формується мотивація потенційного правопорушника. Саме тому вони займають центральне місце у системі загальносоціального запобігання злочинності

Проведене нами дослідження детермінант пособництва державі-агресору дозволило встановити, що одним із найбільш значущих криміногенних факторів виступає економічна залежність населення тимчасово окупованих територій від створених державою-агресором господарських структур**.** Аналіз 80 вироків судів України за ст. 111-2 КК України засвідчив, що значна частина засуджених добровільно здійснювала діяльність на користь окупаційних адміністрацій саме у сфері економіки (Додаток В). Йдеться про роботу на підприємствах, підконтрольних окупаційній владі, забезпечення функціонування незаконно створених банківських установ, участь у діяльності

державних та комунальних підприємств, перереєстрованих відповідно до законодавства держави-агресора, а також сприяння функціонуванню логістичної, аграрної, енергетичної та торговельної інфраструктури окупаційного режиму.

На нашу думку, зазначені обставини свідчать про те, що у більшості випадків економічна сфера виступає не лише об'єктом використання державою-агресором, а й одним із ключових механізмів інтеграції населення до функціонування окупаційної системи. Встановлюючи контроль над підприємствами, фінансовими установами, об'єктами критичної інфраструктури та ринками праці, окупаційна влада фактично формує альтернативну економічну модель існування населення, у межах якої легальна господарська діяльність стає можливою лише за умови співпраці з окупаційними структурами. Саме тому економічна залежність поступово трансформується у криміногенний чинник, який підвищує ризик добровільного пособництва державі-агресору [126].

Водночас результати проведеного нами дослідження дозволяють зробити висновок про те, що економічна залежність сама по собі не породжує пособництва державі-агресору, однак вона істотно підвищує ймовірність його вчинення за наявності інших криміногенних чинників – тривалої окупації, руйнування легітимної системи державного управління, інформаційної ізоляції, тривалого впливу пропаганди та відсутності реальної альтернативи забезпечення власного існування. Отже, кримінологічне значення соціально-економічних заходів полягає не лише у покращенні матеріального становища населення, а передусім у зменшенні рівня економічної залежності громадян від держави-агресора.

У цьому контексті одним із пріоритетних напрямів державної політики має стати комплексне економічне відновлення деокупованих територій. Його зміст не може обмежуватися відбудовою зруйнованих об'єктів інфраструктури. Необхідним є створення умов для швидкого відновлення легального ринку праці, функціонування малого і середнього підприємництва, відновлення

банківської системи, забезпечення доступу до державних фінансових програм підтримки бізнесу та створення нових робочих місць. Саме наявність реальної економічної альтернативи значною мірою визначатиме успішність реінтеграції населення та мінімізуватиме ризики повторного залучення громадян до функціонування незаконних економічних структур [158].

На нашу думку, окремого значення набуває державна політика диверсифікації економіки прикордонних і деокупованих територій. Досвід повномасштабної війни переконливо засвідчив, що монопрофільність економіки окремих регіонів істотно підвищує їхню вразливість до зовнішнього впливу. Залежність населення від одного великого підприємства або окремої галузі економіки створює сприятливі умови для встановлення контролю над економічною активністю регіону у разі його окупації. Відповідно, розвиток малого та середнього бізнесу, підтримка фермерських господарств, стимулювання інноваційного підприємництва та залучення інвестицій повинні розглядатися не лише як інструменти економічної політики, а й як кримінологічні засоби запобігання пособництву державі-агресору [158].

Не менш важливим напрямом соціально-економічного запобігання є забезпечення високого рівня соціального захисту населення. Воєнні дії, масове переміщення населення, втрата житла, роботи та джерел доходів суттєво підвищують соціальну вразливість окремих категорій громадян. За таких умов державі необхідно забезпечити ефективне функціонування системи соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, сімей військовослужбовців, осіб, які втратили роботу внаслідок бойових дій, та інших соціально незахищених груп. Важливо, щоб така підтримка мала не лише компенсаційний характер, а й сприяла відновленню економічної самостійності громадян шляхом професійної перепідготовки, сприяння працевлаштуванню та підтримки підприємницьких ініціатив [155; 157].

Особливого значення набуває також формування економічної стійкості територіальних громад. На нашу думку, саме територіальна громада повинна розглядатися як один із базових суб'єктів загальносоціального запобігання

пособництву державі-агресору. Економічно спроможні громади, які мають розвинену інфраструктуру, достатній рівень бюджетної забезпеченості, ефективне місцеве самоврядування та активний підприємницький сектор, є значно менш вразливими до економічного тиску держави-агресора. Відповідно, державна регіональна політика має бути орієнтована на зміцнення фінансової самодостатності громад, розвиток місцевої економіки та підвищення їхньої здатності функціонувати навіть в умовах воєнних загроз [164; 152].

Таким чином, соціально-економічні заходи у системі загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору можна розглядати як комплекс державних і місцевих управлінських рішень, спрямованих на формування економічно стійкого соціального середовища, у якому відсутні передумови для добровільної інтеграції населення до економічної системи держави-агресора. На відміну від традиційного розуміння соціально-економічної політики як засобу підвищення рівня добробуту населення, у сучасних умовах вона набуває нового кримінологічного змісту, оскільки стає одним із ключових інструментів забезпечення національної безпеки. Її основною метою є не лише економічне відновлення постраждалих територій, а й нейтралізація економічних детермінант пособництва державі-агресору, зміцнення економічної незалежності громадян та підвищення стійкості українського суспільства до зовнішніх деструктивних впливів.

Інформаційна політика та протидія пропаганді. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що сучасна державна інформаційна політика повинна бути орієнтована не лише на реагування на вже здійснені інформаційні атаки держави-агресора, а й на випереджальне усунення інформаційних детермінант, які сприяють формуванню готовності окремих осіб до добровільної співпраці з окупаційними адміністраціями та іншими структурами держави-агресора. Такий підхід відповідає загальним засадам кримінологічної теорії запобігання злочинності, відповідно до яких найвищу ефективність мають заходи, спрямовані на нейтралізацію причин і умов злочинної поведінки ще до її прояву.

На відміну від традиційної моделі інформаційної безпеки, яка здебільшого концентрується на блокуванні інформаційних ресурсів, припиненні діяльності окремих медіа чи спростуванні неправдивої інформації, державна політика щодо запобігання пособництву державі-агресору повинна мати комплексний, системний і превентивний характер. Її головною метою має бути формування такого інформаційного середовища, у якому істотно ускладнюється формування антидержавних настанов, виправдання збройної агресії та позитивного сприйняття діяльності окупаційних адміністрацій [190; 165].

На нашу думку, практична модель державної інформаційної політики у цій сфері повинна базуватися на взаємопов'язаних напрямах. Зокрема:

1) раннє виявлення інформаційних загроз. Сучасні інформаційно-психологічні операції держави-агресора характеризуються високою швидкістю поширення та адаптивністю до суспільно-політичної ситуації. Тому ефективне запобігання пособництву неможливе без постійного моніторингу інформаційного простору, аналізу основних пропагандистських наративів, оцінки цільових аудиторій та прогнозування можливих наслідків їх поширення.

2) формування інформаційної стійкості населення. Проведене дослідження показало, що російська пропаганда досягає найбільшого ефекту не там, де вона є найінтенсивнішою, а там, де відсутня сформована здатність громадян критично оцінювати інформацію. У зв'язку з цим першочергового значення набуває розвиток медіаграмотності, критичного мислення та навичок перевірки інформації. Інформаційна стійкість повинна розглядатися як складова національної стійкості та один із показників готовності суспільства протидіяти гібридним загрозам. Вона має формуватися системно – через освіту, державні комунікації, діяльність засобів масової інформації, громадських організацій та місцевих громад.

3) активна державна стратегічна комунікація. Практика повномасштабної війни засвідчила, що інформаційний вакуум швидко заповнюється дезінформацією та пропагандою. Саме тому держава повинна не лише

спростовувати неправдиві повідомлення, а й своєчасно надавати суспільству повну, достовірну та зрозумілу інформацію про події, рішення органів державної влади та перебіг відновлення деокупованих територій. Особливу увагу доцільно приділяти інформаційній роботі з населенням прифронтових і деокупованих громад, яке протягом тривалого часу перебувало під впливом пропаганди держави-агресора [60; 190].

4) відновлення українського інформаційного простору на деокупованих територіях. Проведений аналіз судової практики свідчить, що тривала інформаційна ізоляція населення від українського медіапростору істотно підвищує ризик формування антидержавних установок. З огляду на це процес реінтеграції повинен супроводжуватися швидким відновленням українського телерадіомовлення, цифрових сервісів, діяльності місцевих медіа, бібліотек, культурних центрів та інших інформаційно-комунікаційних інституцій. При цьому інформаційна політика не повинна обмежуватися трансляцією офіційної інформації. Не менш важливим є створення якісного українського інформаційного продукту, орієнтованого на потреби конкретних територіальних громад та здатного конкурувати з інформаційним контентом держави-агресора [163; 160].

5) міжвідомча координація суб'єктів інформаційної безпеки. Запобігання пособництву державі-агресору не може бути виключною функцією одного органу державної влади. Його ефективність залежить від узгодженої діяльності органів сектору безпеки і оборони, правоохоронних органів, органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів освіти, наукових установ, громадських організацій та засобів масової інформації. Саме тому інформаційна політика повинна реалізовуватися за принципом міжвідомчої взаємодії та партнерства держави з громадянським суспільством [165].

Запропонована модель має випереджувальний характер. Її головною особливістю є зміщення акценту з боротьби з наслідками інформаційного впливу на усунення умов, які роблять цей вплив ефективним. Якщо традиційна модель інформаційної безпеки переважно реагує на вже здійснені інформаційні

атаки, то кримінологічна модель запобігання пособництву державі-агресору орієнтована на формування довгострокової інформаційної стійкості суспільства [126; 184].

Таким чином, практична модель державної інформаційної політики щодо запобігання пособництву державі-агресору повинна базуватися на інтеграції інформаційної безпеки, кримінологічної політики та системи забезпечення національної стійкості. Її реалізація забезпечить не лише зменшення ефективності пропаганди держави-агресора, а й нейтралізацію одного з ключових криміногенних чинників, що сприяє добровільному пособництву, формуванню антидержавних установок та легітимації окупаційного режиму. Саме такий підхід, на наше переконання, відповідає сучасним умовам гібридної війни та повинен стати складовою державної кримінологічної політики у сфері запобігання злочинам проти основ національної безпеки України.

Освітні заходи. Одним із напрямів загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору є реалізація ефективної державної освітньої політики, спрямованої на формування громадянської свідомості, правової культури, національної ідентичності та стійкості особи до інформаційно-психологічного впливу держави-агресора. В умовах сучасної гібридної війни освіта перестає виконувати виключно функцію передачі знань і набуває стратегічного значення як інструмент забезпечення національної безпеки та довгострокового запобігання злочинам проти основ національної безпеки України [167; 165; 184, с. 125, 347].

У кримінологічній науці загальносоціальне запобігання традиційно пов'язується із позитивним впливом на процес соціалізації особистості, формуванням її правосвідомості, моральних орієнтирів та соціально схвальної поведінки. Освіта є одним із ключових соціальних інститутів, який забезпечує цей процес, оскільки саме в її межах закладаються базові уявлення особи про державу, право, громадянський обов'язок, демократичні цінності та межі допустимої поведінки. Тому якість освітньої політики безпосередньо впливає

на стан правової культури суспільства і, відповідно, на рівень його криміногенної вразливості **[**

На думку О.В. Колеснікової, «сучасний стан попередження та запобігання злочинності на всіх рівнях освіти має важливе значення у побудові довгострокових стратегій боротьби зі злочинністю. Це також має важливе значення у забезпеченні верховенства права, необхідності формування високоосвіченого соціального середовища, в якому панує відчуття цінності людського життя, безпеки, прав і свобод людини тощо. І таке формування високоосвіченої людини з високими моральними якостями та правовою свідомістю має здійснюватися протягом всього життя людини за допомогою освіти». На її думку, суттєва активізація сучасного наукового вивчення освіти та її значення в системі протидії та запобігання злочинності пов'язується з ухваленням у 2015 році Дохінської декларації (Doha Declaration on Integrating Crime Prevention and Criminal Justice into the Wider United Nations Agenda to Address Social and Economic Challenges and to Promote the Rule of Law at the National and International Levels, and Public Participation) [204] на підставі якої було запущено міжнародну програму «Освіта за справедливість». Основною ідеєю прийняття Декларації стало визнання виключної ролі просвіти у зміцненні законності та правопорядку. Насамперед, мова іде про освіту для всіх дітей та молоді, включаючи викорінення неписьменності, що є абсолютно необхідним для попередження злочинності та корупції, сприяння створенню культури законослухняності, яка підтримує верховенство права та права людини [89, с. 145-146].

Варто зазначити, що освіта є не лише окремим елементом загальносоціальної системи запобігання злочинності, а одним із базових механізмів формування стійкості суспільства. Її превентивний потенціал полягає не стільки у передачі знань про право, скільки у формуванні правової свідомості, демократичних цінностей, громадянської відповідальності, критичного мислення та несприйняття будь-яких форм протиправної поведінки. Саме через систему освіти забезпечується довгостроковий вплив на світоглядні

орієнтири особи, що суттєво знижує ризик формування криміногенної мотивації.

Водночас взаємозв'язок освіти та злочинності має двосторонній характер. З одного боку, кризові процеси, воєнні конфлікти, інформаційна агресія та соціальні трансформації обумовлюють необхідність модернізації змісту освіти відповідно до нових викликів безпеці держави і суспільства. З іншого боку, саме якісна освіта здатна виступати чинником суспільної стабілізації, зміцнення соціальної згуртованості та зменшення впливу криміногенних факторів. Тому в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації освітня політика повинна розглядатися як один із пріоритетних напрямів загальносоціального запобігання злочинності.

З огляду на предмет нашого дослідження, значення освіти набуває особливої актуальності для запобігання пособництву державі-агресору. Освітні заходи мають бути спрямовані не лише на підвищення рівня правових знань, а й на формування стійкості до дезінформації, пропаганди та інших інформаційно-психологічних впливів держави-агресора, утвердження української громадянської ідентичності, поваги до конституційних цінностей, принципів демократії та верховенства права. За таких умов освіта перетворюється із традиційного соціального інституту на стратегічний інструмент забезпечення національної безпеки, який дозволяє нейтралізувати окремі детермінанти пособництва державі-агресору ще на стадії формування світоглядних установок особи.

Проведене нами дослідження причин та умов пособництва державі-агресору дає підстави стверджувати, що одним із факторів, який сприяв формуванню готовності окремих осіб до співпраці з окупаційною владою, була багаторічна деформація історичної пам'яті, недостатній рівень громадянської освіти, тривалий вплив російської історичної та політичної пропаганди, а також відсутність системної роботи щодо формування української громадянської ідентичності в окремих регіонах держави. Аналіз судової практики свідчить, що частина засуджених виправдовувала власну поведінку хибними уявленнями

про «спільний історичний простір», «законність» окупаційної влади або «тимчасовість» української державності. Це свідчить про те, що криміногенний потенціал пропаганди значною мірою залежить від рівня сформованості громадянського світогляду особи (Додаток В).

Особливого значення в сучасних умовах набуває громадянська освіта. Її зміст не повинен обмежуватися вивченням конституційного ладу чи структури органів державної влади. Вона має формувати розуміння цінності державної незалежності, демократії, верховенства права, прав людини, відповідальності громадянина перед суспільством, а також усвідомлення реальних наслідків збройної агресії для держави і кожної людини. Саме такий зміст громадянської освіти здатний сформувати внутрішні морально-правові бар'єри, які стримуватимуть особу від добровільної співпраці з державою-агресором навіть в умовах тимчасової окупації [99;: 167].

Не менш важливим напрямом є правова освіта населення. Варто зазначити, що окремі засуджені особи можуть виправдовувати власні дії незнанням українського законодавства або хибним розумінням правових наслідків співпраці з окупаційними адміністраціями. Проведений аналіз вироків не дає достатніх підстав стверджувати, що засуджені системно виправдовували свої дії саме незнанням українського законодавства. Водночас окремі матеріали судової практики свідчать про спроби обвинувачених заперечувати суспільно небезпечний характер власної поведінки, зокрема шляхом подання співпраці із суб’єктами держави-агресора як звичайної господарської діяльності або продовження раніше розпочатих професійних відносин. (Додаток В). Хоча незнання закону не звільняє від кримінальної відповідальності, такі обставини свідчать про необхідність системної правопросвітницької роботи, насамперед серед населення прифронтових та деокупованих територій.

На нашу думку, важливим елементом освітньої політики повинно стати формування медіаосвітньої компетентності. В умовах цифрового суспільства інформаційний простір став основним каналом поширення пропаганди держави-агресора. Саме тому система освіти повинна формувати здатність

критично аналізувати інформацію, перевіряти джерела, розпізнавати маніпулятивні технології, інформаційні операції та засоби психологічного впливу. Медіаосвіта має стати наскрізним компонентом освітніх програм, а не лише окремим факультативним курсом [190; 99].

Особливого значення набуває освітня політика щодо населення деокупованих територій. Після тривалого функціонування російської освітньої системи виникає потреба не лише у відновленні діяльності українських закладів освіти, а й у комплексній реінтеграції учнів, студентів і педагогічних працівників до українського освітнього простору. Такий процес повинен передбачати оновлення змісту освіти, психологічну підтримку учасників освітнього процесу, адаптацію освітніх програм, підвищення кваліфікації педагогів та створення умов для формування демократичного освітнього середовища [167].

Окрему увагу доцільно приділити підготовці педагогічних працівників. Саме педагог є одним із головних суб'єктів формування світогляду молоді. Від його професійної компетентності, рівня громадянської відповідальності та здатності протидіяти дезінформації значною мірою залежить ефективність усієї державної освітньої політики. У зв'язку з цим до програм підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників доцільно включити питання національної безпеки, інформаційної безпеки, медіаграмотності, прав людини, демократичного врядування та методики викладання громадянської освіти [167; 99].

На нашу думку, одним із перспективних напрямів розвитку державної освітньої політики є запровадження безпекової освіти. Йдеться не про мілітаризацію освіти, а про формування у здобувачів освіти цілісного розуміння сучасних загроз національній безпеці, механізмів гібридної війни, інформаційних операцій, кіберзагроз, діяльності держави-агресора та ролі кожного громадянина у забезпеченні стійкості держави. Такий підхід відповідає сучасним європейським тенденціям розвитку освіти у сфері демократичного громадянства та безпеки.

Таким чином, освітні заходи у системі загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору варто розглядати як комплекс взаємопов'язаних державних, громадських та інституційних заходів, спрямованих на формування особистості, здатної усвідомлено протидіяти інформаційному, політичному та ідеологічному впливу держави-агресора. Їх стратегічною метою є не лише підвищення рівня освіти населення, а насамперед виховання громадянина, який усвідомлює цінність української державності, поважає конституційний лад України, критично оцінює інформацію та здатний зберігати правомірну поведінку навіть в умовах тимчасової окупації. Саме у цьому, на наше переконання, полягає сучасний кримінологічний потенціал державної освітньої політики як одного з ключових напрямів загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору.

Важливою складовою системи загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору є *культурно-ідеологічні заходи*, спрямовані на формування стійкої української громадянської ідентичності, зміцнення історичної пам'яті, утвердження демократичних цінностей, розвиток національної культури та нейтралізацію ідеологічного впливу держави-агресора. На відміну від спеціально-кримінологічних заходів, які орієнтовані на безпосереднє попередження кримінальних правопорушень, культурно-ідеологічна політика має довгостроковий характер і спрямована на формування такого суспільного середовища, у якому добровільна співпраця з державою-агресором суперечить не лише вимогам закону, а й внутрішнім ціннісним переконанням особи.

Особливість сучасної російської агресії полягає в тому, що вона здійснюється не лише військовими засобами, а й шляхом системного культурного, інформаційного та історичного впливу. російська федерація протягом тривалого часу використовувала концепції «русского мира», «єдиного народу», «спільної історичної долі», заперечення української державності та культури як інструменти легітимації власної агресивної політики. У зв'язку з цим культура та історична пам'ять перетворилися на один із ключових об'єктів

гібридного протиборства, а культурна політика держави – на важливий елемент забезпечення національної безпеки.

Проведене нами дослідження судової практики за ст. 111-2 КК України свідчить, що у більшості кримінальних проваджень суди не встановлювали ідеологічних мотивів поведінки обвинувачених. Разом із тим аналіз вироків підтверджує іншу закономірність: добровільне виконання функцій у створених окупаційною владою підприємствах, установах чи організаціях ставало можливим насамперед після тривалого функціонування окупаційного соціального середовища, яке поступово змінювало звичні моделі суспільного життя та адаптувало населення до діяльності незаконних органів влади. Це свідчить про те, що культурно-ідеологічні заходи повинні бути спрямовані не лише на протидію пропаганді, а й на зміцнення суспільної здатності зберігати українську громадянську ідентичність навіть в умовах тривалого зовнішнього впливу (Додаток В).

Одним із центральних напрямів державної політики повинно залишатися формування української громадянської ідентичності. Конституція України визначає український народ носієм суверенітету та єдиним джерелом влади, а тому усвідомлення належності до української політичної нації має не лише політичне, а й кримінологічне значення. Особа, яка ототожнює себе з Україною, її державністю та конституційним ладом, значно менш схильна до добровільної співпраці з окупаційними адміністраціями навіть за умов тимчасової окупації [97; 156].

Не менш важливим напрямом є державна політика національної пам'яті. Повномасштабна війна засвідчила, що історична пам'ять стала одним із головних об'єктів інформаційно-психологічних операцій держави-агресора. Маніпулювання історичними фактами, заперечення української державності, героїзація російського імперського минулого використовувалися як засоби виправдання окупації українських територій. Саме тому формування об'єктивного історичного знання, вшанування боротьби українського народу за незалежність та збереження пам'яті про жертв російської агресії мають

розглядатися як складові загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору [159; 173].

На нашу думку, окремого значення набуває розвиток культурної стійкості суспільства. Під культурною стійкістю доцільно розуміти здатність особи, територіальної громади та суспільства загалом зберігати власну культурну ідентичність, систему демократичних цінностей, історичну пам'ять та громадянську солідарність в умовах тривалого зовнішнього інформаційного й ідеологічного впливу. Саме культурна стійкість забезпечує несприйнятливість до спроб держави-агресора нав'язати альтернативну систему політичних, історичних та культурних координат, що істотно знижує ризик формування криміногенної мотивації до добровільного пособництва. Концепція культурної стійкості є логічним продовженням розвитку національної системи стійкості, закріпленої у стратегічних документах України [98; 130; 184].

Важливим напрямом культурної політики є підтримка української мови як чинника суспільної інтеграції. У кримінологічному аспекті державна мовна політика має значення не як інструмент обмеження мовних прав, а як механізм забезпечення єдиного комунікативного простору держави, розвитку українського культурного продукту та зміцнення інформаційної незалежності суспільства [156].

Особливу увагу необхідно приділити гуманітарній реінтеграції деокупованих територій. Вона повинна передбачати не лише відновлення діяльності органів державної влади, а й комплексне відновлення українського культурного простору: функціонування музеїв, бібліотек, театрів, мистецьких центрів, підтримку місцевих культурних ініціатив, розвиток українського книговидання, кінематографії та інших напрямів культурної діяльності. Практика післяконфліктного відновлення різних держав свідчить, що саме гуманітарна реінтеграція створює передумови для відновлення довіри населення до державних інституцій та зміцнення суспільної єдності. Так, Рамковою Конвенцією Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, яка учинена в м. Фаро 27 жовтня 2005 року (Конвенцію

ратифіковано Законом № 581-VII від 19.09.2013) наголошено на тому, що збереження культурної спадщини та її стале використання спрямовані на розвиток людського потенціалу та якості життя. Культурна спадщина є сукупністю ресурсів, успадкованих від минулого, які люди, незалежно від своєї приналежності, уважають відображенням і вираженням своїх постійно мінливих цінностей, вірувань, знань і традицій. Вона охоплює всі аспекти середовища, які виникли в результаті взаємодії в часі між людьми та місцями [183; 162].

Таким чином, культурно-ідеологічні заходи у системі загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору становлять комплекс взаємопов'язаних державних і суспільних заходів, спрямованих на зміцнення української громадянської ідентичності, історичної пам'яті, демократичної політичної культури, розвитку національної культури та культурної стійкості суспільства. Їх кримінологічне значення полягає у нейтралізації довгострокових світоглядних передумов, які можуть використовуватися державою-агресором для легітимації окупаційного режиму та залучення населення до співпраці з ним. Саме тому культурно-ідеологічна політика повинна розглядатися як один із напрямів сучасної державної політики запобігання злочинам проти основ національної безпеки України.

Організаційно-управлінські заходи забезпечують практичну реалізацію державної політики у сфері національної безпеки, відновлення функціонування органів державної влади, координацію діяльності суб'єктів запобігання злочинності та підтримання безперервності публічного управління в умовах воєнного стану. На відміну від політико-правових чи соціально-економічних заходів, організаційно-управлінські заходи безпосередньо спрямовані на усунення організаційних детермінант, які створюють умови для функціонування окупаційної адміністрації та добровільного залучення населення до її діяльності.

Проведене дослідження судової практики за ст. 111-2 КК України дає підстави стверджувати, що пособництво державі-агресору у переважній

більшості випадків здійснювалося в умовах функціонування незаконно створених окупаційною владою органів управління, підприємств, установ та організацій. Саме після встановлення фактичного контролю над відповідною територією держава-агресор послідовно створювала альтернативну систему публічного управління, яка охоплювала органи влади, правоохоронні структури, освітні заклади, фінансові установи, підприємства критичної інфраструктури та інші інституції. У таких умовах частина населення добровільно інтегрувалася до функціонування окупаційної адміністрації, забезпечуючи її діяльність у різних сферах суспільного життя (Додаток В). Отже, криміногенне значення має не лише поведінка конкретної особи, а й саме існування альтернативної системи управління, яка створює передумови для вчинення пособництва.

На нашу думку, одним із ключових напрямів організаційно-управлінських заходів повинно стати забезпечення безперервності державного управління. Повномасштабна агресія російської федерації засвідчила, що ефективність функціонування державних інституцій безпосередньо впливає на рівень суспільної довіри, стійкість територіальних громад та здатність держави протидіяти окупаційним процесам. Саме тому забезпечення безперервності діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та військових адміністрацій повинно розглядатися як один із базових напрямів загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору. Для прикладу, в цьому контексті Верховна Рада України 8 жовтня 2025 року ухвалила Постанову № 4621-IX про безперервність функціонування представницьких органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів) в Україні в умовах військової агресії російської федерації. Це рішення Постанови Верховної Ради України є забезпечення безперервності функціонування представницьких органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів) в Україні в умовах військової агресії російської федерації. Вони

продовжують виконувати свої обов'язки, обрані на вільних виборах, аж до обрання нового складу на наступних місцевих виборах після завершення воєнного стану [172; 144; 141].

Для держави, серед основних завдань, виступає забезпечення здатності органів державної влади функціонувати навіть за умов воєнних дій, тимчасової окупації окремих територій, масового переміщення населення чи руйнування критичної інфраструктури. З цією метою необхідно забезпечити резервування інформаційних систем, цифровізацію адміністративних процедур, дублювання критично важливих державних реєстрів, створення резервних центрів управління та підготовку державних службовців до роботи в умовах кризових ситуацій тощо.

Не менш важливим напрямом є удосконалення міжвідомчої взаємодії. Аналіз сучасної практики забезпечення національної безпеки свідчить, що ефективне запобігання злочинам проти основ національної безпеки неможливе без належної координації діяльності органів сектору безпеки і оборони, правоохоронних органів, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, військових адміністрацій, закладів освіти, культури, соціального захисту та інститутів громадянського суспільства. Саме узгодженість їхніх дій забезпечує своєчасне виявлення криміногенних процесів та оперативне реагування на нові виклики (Додаток В).

На нашу думку, перспективним напрямом розвитку організаційно-управлінських заходів є можливість створення системи кримінологічного моніторингу злочинів проти основ національної безпеки України. Її призначенням може бути не лише накопичення статистичної інформації, а й системний аналіз криміногенних процесів, оцінка ефективності державної політики, прогнозування нових загроз та вироблення управлінських рішень. Така система повинна інтегрувати інформаційні ресурси правоохоронних органів, судової влади, органів державної статистики, наукових установ та аналітичних центрів. Результати кримінологічного моніторингу повинні

використовуватися під час підготовки стратегічних документів у сфері національної безпеки та регіональних програм запобігання злочинності.

Варто зазначити, що важливе значення має також кадрове забезпечення процесів реінтеграції деокупованих територій. Після відновлення конституційного ладу державі необхідно буде у стислі строки забезпечити функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, судів, правоохоронних органів, закладів освіти, охорони здоров'я та інших державних інституцій. Це потребує формування кадрового резерву державних службовців, підготовки фахівців для роботи у післяконфліктних умовах, а також спеціальних програм адаптації персоналу до виконання службових обов'язків на деокупованих територіях [151; 178].

В цьому контексті варто згадати про прийняття ряду документів, пов’язані із кадровим забезпеченням. Зокрема, це Порядок реалізації експериментального проекту щодо створення резерву працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2023 р. № 524 (реалізація експериментального проекту здійснювалася з моменту набрання чинності цією постановою та протягом воєнного стану і 12 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, але не більше двох років) [133], Порядок формування кадрового резерву працівників сфери соціального захисту населення для роботи на деокупованих територіях України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 295 [135], Порядок формування кадрового резерву працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2023 р. № 1112 [134] та інші.

Окрему увагу необхідно приділити цифровій трансформації державного управління. Розвиток електронного урядування, державних електронних реєстрів, цифрових адміністративних послуг та інформаційних систем значно підвищує стійкість публічного управління до зовнішнього впливу, забезпечує безперервність виконання державних функцій та мінімізує ризики втрати

контролю над окремими напрямами управління. Водночас цифровізація повинна супроводжуватися належним рівнем кіберзахисту та захисту державних інформаційних ресурсів [154; 153; 179; 170].

Як відмічають Ковіненко О.О. та Лавренко Д.О., цифрова трансформація державних органів в Україні є невідворотним і стратегічно важливим процесом, спрямованим на підвищення ефективності, прозорості та підзвітності публічної адміністрації. Впровадження систем електронного документообігу стало не лише технічним інструментом модернізації, а й основою нової управлінської культури, орієнтованої на принципи відкритості, сервісності та довіри громадян до держави. Цифровізація процесів сприяє зменшенню бюрократичного навантаження, оптимізації документообігу, підвищенню швидкості ухвалення управлінських рішень і зниженню рівня корупційних ризиків. Разом із тим, процес цифрової трансформації супроводжується низкою викликів, серед яких ключовими є фрагментарність технічних рішень, недостатня інтегрованість міжвідомчих систем, нерівномірний рівень цифрової грамотності державних службовців та потреба у зміцненні кібербезпеки. Відсутність єдиних технічних і правових стандартів створює ризики втрати даних, дублювання інформації й ускладнює ефективну взаємодію між різними гілками влади. Для подолання зазначених проблем доцільним є запровадження комплексної державної політики цифрового врядування, яка б поєднувала технічну стандартизацію, нормативне оновлення та кадровий розвиток. По-перше, слід розробити єдину національну архітектуру електронного документообігу, що забезпечить взаємодію всіх органів влади на базі уніфікованих протоколів та форматів даних. По-друге, варто створити централізовану державну хмарну інфраструктуру, яка б гарантувала надійне зберігання документів і захист від кіберзагроз. По-третє, необхідно інвестувати у цифрову освіту державних службовців, розширивши програми підвищення кваліфікації [88].

Таким чином, організаційно-управлінські заходи у системі загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору становлять комплекс взаємопов'язаних управлінських, кадрових, організаційних та

інформаційних рішень, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування державних інституцій в умовах воєнних загроз. Їх кримінологічне значення полягає у своєчасному усуненні організаційних передумов, які можуть бути використані державою-агресором для формування окупаційної системи управління та залучення населення до її функціонування.

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання пособництву державі-агресору.

Система запобігання пособництву державі-агресору не може обмежуватися лише загальносоціальними заходами, спрямованими на вдосконалення соціально-економічних, політичних, правових чи культурно-ідеологічних умов розвитку суспільства. Незважаючи на їх визначальне значення у довгостроковій перспективі, вони не здатні оперативно нейтралізувати конкретні криміногенні загрози, які виникають в умовах триваючої збройної агресії. З огляду на це особливого значення набуває спеціально-кримінологічний рівень запобіжної діяльності, який забезпечує безпосередній вплив на причини, умови та механізми вчинення конкретних кримінальних правопорушень.

У кримінологічній науці загальновизнаною є позиція, відповідно до якої система запобігання злочинності складається із взаємопов'язаних рівнів, серед яких центральне місце займають загальносоціальне та спеціально-кримінологічне запобігання. Якщо загальносоціальне запобігання здійснюється через реалізацію державної соціальної, економічної, правової, освітньої та гуманітарної політики, то спеціально-кримінологічне запобігання становить цілеспрямовану діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо виявлення, усунення, нейтралізації або мінімізації криміногенних факторів, недопущення формування злочинної мотивації, припинення підготовки до кримінального правопорушення та запобігання його повторному вчиненню [123, с. 107-108].

Традиційно у вітчизняній кримінології спеціально-кримінологічне запобігання як сукупність заходів боротьби зі злочинністю, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинам складається із трьох напрямів діяльності: кримінологічної профілактики; відвернення злочинів; припинення злочинів [108, с. 55].

Разом із тим застосування традиційних кримінологічних підходів до злочинів проти основ національної безпеки обумовлює необхідність їх розвитку. Пособництво державі-агресору формується під впливом комплексу специфічних факторів, серед яких провідне місце займають тимчасова окупація територій, діяльність окупаційних адміністрацій, функціонування спецслужб держави-агресора, інформаційно-психологічні операції, примусове нав'язування альтернативної правової системи, економічне підпорядкування населення окупованих територій та використання цифрових технологій для здійснення підривної діяльності. За таких умов спеціально-кримінологічне запобігання набуває ознак складової системи забезпечення національної безпеки України.

Особливість цього напряму запобіжної діяльності полягає у його випереджувальному характері. Його основним призначенням є не лише реагування на вже вчинене кримінальне правопорушення, а насамперед своєчасне виявлення ознак формування злочинної поведінки, нейтралізація криміногенних ризиків та недопущення реалізації злочинного наміру. Саме ця риса відрізняє спеціально-кримінологічне запобігання від кримінально-правового реагування, яке застосовується після вчинення кримінального правопорушення.

Аналіз вивчених вироків за ст. 111-2 КК України підтверджує, що переважна більшість засуджених не розпочинала співпрацю з окупаційною владою одномоментно. Як правило, спочатку вони погоджувалися виконувати окремі доручення представників окупаційної адміністрації, брали участь у

забезпеченні функціонування незаконно створених органів влади, підприємств чи установ, а вже згодом фактично ставали складовою окупаційного механізму. Саме ця обставина свідчить про необхідність раннього виявлення криміногенних ризиків та своєчасного застосування спеціально-кримінологічних заходів (Додаток В).

Одним із важливих чинників класифікації запобіжних заходів є їх розмежування за об'єктом впливу, а також за суб'єктом запобіжної діяльності. Відносно об'єктів профілактики в кримінологічній літературі існує загальновизнана точка зору, згідно з якою вони можуть бути класифіковані таким чином: злочинність та її види; причини та умови, що її породжують; особи, що вчинили злочини, а також окремі фонові явища; антисуспільні явища й аморальні вчинки. У відповідності до суб'єкта, заходи запобігання можуть бути поділені на: загальні; спеціальні; інші суб'єкти (недержавні органи), до функцій яких входить здійснення запобіжних заходів [104, с. 154-155].

На розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з випередженням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ та процесів, що породжують злочинність і злочини, а також на їх недопущення на різних злочинних стадіях (у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність) спрямовують свою діяльність державні органи, громадські організації, соціальні групи, службові особи чи громадяни (суб'єкти запобігання злочинності) [109].

В. В. Голіна та М. Г. Колодяжний вважають, що систему суб'єктів запобігання злочинності складаються юридичні і фізичні особи, які внаслідок своїх повноважень, соціального статусу або громадянського обов'язку здійснюють запобіжну діяльність. До системи входять органи державної влади і місцевого самоврядування, правоохоронні органи і органи судової влади, підприємства, установи і організації, громадські організації, окремі громадяни [105, с. 161].

На їх думку, систему суб'єктів запобігання злочинності утворюють [105, с. 162]:

«1. Органи державної влади: 1) Верховна Рада України, яка визначає засади внутрішньої, зовнішньої політики, затверджує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, створює законодавчу основу в тому числі й щодо політики у сфері запобігання злочинам; 2) Президент України є главою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Саме він затверджує комплексні програми запобігання злочинності та своїми указами корегує напрями і координацію боротьби зі злочинністю. Метою цих програм є забезпечення відповідно до кримінологічної політики протидії злочинності та досягнення уповільнення темпів її зростання на основі чітко визначених пріоритетів, поступового нарощування зусиль держави і громадськості, вдосконалення законодавства, організації, засобів і методів запобігання і розкриття злочинів; 3) Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади (державні адміністрації різних рівнів) здійснюють заходи щодо забезпечення громадського порядку і боротьби зі злочинністю, контролюють і координують виконання комплексних програм запобігання злочинності, організують їх наукове супроводження і ресурсне забезпечення.

2. Органи місцевого самоврядування, які відповідно до своєї компетенції здійснюють організаційно-управлінські функції щодо запобігання злочинності, організують і координують роботу підпорядкованих суб'єктів запобігання злочинам, здійснюють їх ресурсне забезпечення. Саме органи місцевого самоврядування здійснюють комплексне планування запобігання злочинам, оскільки це завдання безпосередньо пов'язане з реалізацією планів економічного і соціального розвитку відповідних територій.

3. Правоохоронні органи і органи судової влади. Серед них – органи прокуратури, Національна поліція України, Служби безпеки України, Державна митна служба України, Державна прикордонна служба, України, Державна податкова служба України, Державна кримінально-виконавча служба України,

державна лісова охорона, суди та інші органи, які здійснюють правозастосовні і правоохоронні функції» [105, с. 161].

Пособництво державі-агресору належить до категорії кримінальних правопорушень, що безпосередньо посягають на основи національної безпеки України. Це зумовлює істотну специфіку кола суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання. На відміну від запобігання загальнокримінальній злочинності, де основний акцент робиться на діяльності органів Національної поліції України, у сфері протидії пособництву державі-агресору ключова роль належить органам сектору безпеки і оборони, насамперед тим, що здійснюють контррозвідувальне забезпечення, протидію розвідувально-підривній діяльності та захист державного суверенітету.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що систему суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання пособництву державі-агресору доцільно розглядати як багаторівневу систему, до складу якої входять: суб'єкти формування державної політики у сфері національної безпеки; правоохоронні органи спеціальної компетенції; органи кримінальної юстиції; органи військового управління; органи державної влади та місцевого самоврядування; спеціалізовані органи фінансового контролю; органи пробації; інститути громадянського суспільства та окремі громадяни.

Служба безпеки України як основний суб'єкт спеціально-кримінологічного запобігання. Центральне місце у системі спеціально-кримінологічного запобігання пособництву державі-агресору беззаперечно належить Службі безпеки України. Такий висновок випливає як із законодавчого визначення її завдань, так і з процесуальних повноважень щодо розслідування кримінальних правопорушень, передбачених розділом I Особливої частини КК України [103].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» основними завданнями цього органу є захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян

від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань СБУ також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [177].

Особливе кримінологічне значення має контррозвідувальна діяльність СБУ, яка спрямована не лише на документування вже вчинених злочинів, а й на своєчасне виявлення агентурних мереж, каналів фінансування, механізмів вербування громадян України, діяльності інформаційних агентів впливу та інших факторів, що створюють умови для формування пособництва державі-агресору [161].

Аналіз 80 вироків за ст. 111-2 КК України свідчить, що у переважній більшості кримінальних проваджень провідна роль органів безпеки у виявленні та розслідуванні пособництва державі-агресору. В окремих вироках прямо зазначено, що підставою внесення відомостей до ЄРДР були матеріали або рапорти підрозділів СБУ (Додаток В). Водночас не всі справи прямо сформульовані у вироках як «розпочаті за матеріалами СБУ». Таке пряме підтвердження є, наприклад, у справі №188/1425/23 (вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 17.04.2025 у справі № 188/1425/23, провадження № 1-кп/188/64/2025), де зазначено, що винуватість обвинуваченої ОСОБА_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, повністю підтверджується зібраними в ході досудового розслідування та дослідженими під час судового розгляду доказами у кримінальному провадженні, які суд вважає належними та допустимими, зокрема: витяг з ЄРДР № 42023132240000004 від 03.02.2023 р. за ч. 1 ст. 111-2 КК України, повідомлення про скоєне кримінального правопорушення від 25.01.2022р., направлене ГУ СБУ в Донецькій та Луганській областях на адресу заступника керівника Луганської обласної прокуратури, згідно якого до Лисичанської окружної прокуратури надійшли

матеріали ГУ СБУ в Донецькій та Луганській області за фактом вчинення злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, відносно громадянки України ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , яка в 2022 році, точний час встановити не вдалось можливим, перебуваючи на території м. Лисичанська Луганської області, прийняла пропозицію представників т.зв. «лнр» та добровільно зайняла посаду т.зв. заступника начальника гуманітарного центру «єдина росія», який розташований за адресою: Луганська область, м. Лисичанськ, вул. Гарібальді, будинок № 13, та прийняла участь у популяризації його діяльності шляхом залучення волонтерів з числа місцевих мешканців, з метою роздачі гуманітарної допомоги від вказаного центру [18]. Аналогічна ситуація у справа № 750/8737/24 (вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 12.02.2025 у справі № 750/8737/24, провадження № 1-кп/750/125/25), де зазначено, що підставою для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального правопорушення за ознаками ч. 1 ст. 111-2КК України стосовно ОСОБА_7 слугували повідомлення про кримінальне правопорушення № 5/6/-5315 від 23.03.2023 та рапорт ГВ ЗНД 3 управління ГУ СБУ в Донецькій та Луганській областях від 23.03.2023 [9].

Це підтверджує визначальне значення СБУ не лише як органу досудового розслідування, а й як одного з ключових суб’єктів спеціально-кримінологічного запобігання цьому виду кримінальних правопорушень.

На нашу думку, функції СБУ у сфері спеціально-кримінологічного запобігання доцільно поділити на п'ять взаємопов'язаних напрямів: контррозвідувальний; оперативно-профілактичний; інформаційно-аналітичний; кримінально-аналітичний; координаційний. Саме поєднання зазначених напрямів забезпечує можливість своєчасного виявлення криміногенних процесів ще до моменту реалізації злочинного наміру.

Офіс Генерального прокурора. Важливим суб'єктом спеціально-кримінологічного запобігання виступає прокуратура України. Традиційно діяльність прокуратури пов'язується із процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням та підтриманням публічного обвинувачення. Проте сучасне

кримінологічне розуміння її функцій є значно ширшим. Узагальнення практики, аналіз причин та умов учинення кримінальних правопорушень, внесення документів реагування, координація діяльності правоохоронних органів, участь у розробленні кримінальної політики держави також мають виразний профілактичний характер [174].

Особливої уваги заслуговує діяльність Офісу Генерального прокурора щодо ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, формування офіційної статистики та проведення аналітичних досліджень злочинності. Саме статистичні дані Офісу Генерального прокурора стали інформаційною основою проведеного нами кримінологічного аналізу динаміки пособництва державі-агресору у 2022–2025 роках.

Національна поліція України. Попри те, що підслідність кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-2 КК України, віднесена до компетенції СБУ, Національна поліція України також є важливим суб'єктом спеціально-кримінологічного запобігання.

Це обумовлено тим, що саме підрозділи поліції забезпечують охорону публічного порядку, здійснюють превентивну діяльність, працюють із населенням деокупованих територій, отримують первинну інформацію про осіб, які можуть співпрацювати з представниками держави-агресора, а також беруть участь у документуванні суміжних кримінальних правопорушень [166].

На нашу думку, роль органів Національної поліції України у сфері запобігання пособництву державі-агресору доцільно розширювати шляхом впровадження кримінологічного моніторингу ризиків на деокупованих територіях, розвитку інституту поліцейських офіцерів громад та поглиблення взаємодії з військовими адміністраціями.

Особливе місце у системі спеціально-кримінологічного запобігання пособництву державі-агресору займає *Бюро економічної безпеки України* (далі – БЕБ України). Попри те, що кримінальні правопорушення, передбачені ст. 111-2 КК України, не належать до його підслідності, діяльність цього органу має

важливе превентивне значення у частині запобіганню економічним механізмам сприяння державі-агресору.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» одним із головних завдань БЕБ України є виявлення зон ризику в економіці шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних, оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, розроблення пропозицій щодо усунення передумов функціонування незаконних економічних схем, а також запобігання, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави [142]. Аналітична складова діяльності БЕБ України є його ключовою відмінністю від інших правоохоронних органів, оскільки основу його функціонування становить ризик-орієнтований підхід до виявлення економічних загроз.

У контексті запобігання пособництву державі-агресору потенціал БЕБ України полягає у своєчасному виявленні фінансово-господарських операцій, які можуть використовуватися для матеріального забезпечення окупаційних адміністрацій, фінансування діяльності підконтрольних державі-агресору суб'єктів господарювання, легалізації активів, отриманих внаслідок економічної співпраці з окупаційною владою, а також обходу санкційних обмежень.

Проведений аналіз судової практики свідчить, що значна частина фактів пособництва державі-агресору пов'язана із забезпеченням функціонування підприємств на тимчасово окупованих територіях, передачею матеріальних ресурсів окупаційним структурам, здійсненням фінансово-господарської діяльності відповідно до законодавства держави-агресора або участю у створених нею економічних механізмах (Додаток В). Саме ці напрями повинні стати предметом постійного кримінологічного моніторингу БЕБ України.

На нашу думку, доцільно законодавчо передбачити постійний інформаційний обмін між БЕБ, СБУ та Офісом Генерального прокурора щодо суб'єктів господарювання, діяльність яких містить ознаки економічної співпраці з державою-агресором.

Державне бюро розслідувань. У системі спеціально-кримінологічного запобігання окрема місце займає Державне бюро розслідувань (далі – ДБР), діяльність якого пов'язана насамперед із запобіганням кримінальним правопорушенням, учиненим службовими особами, працівниками правоохоронних органів та військовослужбовцями [150].

У сучасних умовах війни саме представники органів державної влади, правоохоронних органів або військових формувань можуть ставати об'єктами вербування з боку спеціальних служб держави-агресора. Відповідно діяльність ДБР набуває додаткового кримінологічного значення, оскільки дозволяє своєчасно виявляти прояви службової нелояльності, зловживання службовим становищем в інтересах держави-агресора, витоки службової інформації, а також інші форми внутрішніх безпекових загроз.

У цьому контексті превентивний потенціал ДБР полягає не лише у розслідуванні вже вчинених кримінальних правопорушень, а й у системному аналізі причин та умов їх вчинення, підготовці пропозицій щодо усунення виявлених недоліків у діяльності органів державної влади, удосконаленні системи внутрішнього контролю та мінімізації корупційних ризиків.

На нашу думку, одним із перспективних напрямів діяльності ДБР має стати кримінологічний аналіз випадків переходу посадових осіб на бік держави-агресора з метою впровадження відповідних профілактичних заходів.

Розвідувальні органи України. Самостійним суб'єктом спеціально-кримінологічного запобігання виступають розвідувальні органи України, діяльність яких регламентується Законом України «Про розвідку». На відміну від правоохоронних органів, їх основним завданням є добування, аналітична обробка та надання інформації щодо зовнішніх загроз національній безпеці, прогнозування їх розвитку, а також сприяння реалізації державної політики у сфері національної безпеки [176]. Закон 2020 року вперше комплексно визначив розвідувальне співтовариство та розмежував повноваження його суб'єктів.

Хоча розвідувальні органи безпосередньо не здійснюють кримінальне переслідування осіб, які вчинили пособництво державі-агресору, саме вони забезпечують отримання інформації про діяльність іноземних спеціальних служб, механізми вербування громадян України, функціонування агентурних мереж, інформаційні операції та економічні інструменти впливу держави-агресора.

У кримінологічному аспекті діяльність розвідувальних органів забезпечує інформаційну основу для стратегічного прогнозування криміногенних загроз, визначення найбільш уразливих сфер суспільних відносин та вироблення державної політики щодо їх нейтралізації.

Військово-цивільні адміністрації. В умовах воєнного стану особливого значення набуває діяльність військових адміністрацій [144]. Саме вони забезпечують функціонування органів державної влади на прифронтових та деокупованих територіях, координують заходи цивільного захисту, взаємодіють із правоохоронними органами та військовим командуванням.

Кримінологічне значення діяльності військово-цивільних адміністрацій полягає у тому, що вони першими отримують інформацію про зміни у безпековій ситуації, повернення осіб із тимчасово окупованих територій, функціонування об'єктів критичної інфраструктури, гуманітарні процеси та соціальні конфлікти, які можуть використовуватися державою-агресором для формування нових осередків співпраці.

На нашу думку, саме військові адміністрації повинні здійснювати первинний кримінологічний моніторинг деокупованих територій із подальшим передаванням аналітичної інформації СБУ, Національній поліції та іншим суб'єктам сектору безпеки.

Органи місцевого самоврядування. Попри відсутність спеціальних правоохоронних повноважень, органи місцевого самоврядування також виконують важливу профілактичну функцію [164; 152].

Вони володіють найбільш повною інформацією про соціальну ситуацію в територіальних громадах, забезпечують взаємодію з населенням, організовують роботу щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб, відновлення

функціонування громад після деокупації, а також сприяють реалізації державної політики у сфері національної безпеки на місцевому рівні.

Саме через органи місцевого самоврядування можуть реалізовуватися локальні програми профілактики колаборaційної діяльності, підвищення правової культури населення, розвитку механізмів громадської безпеки та взаємодії з правоохоронними органами.

Орган пробації. Окреме місце у системі спеціально-кримінологічного запобігання займає орган пробації.

Проведений аналіз 80 вироків судів України за ст. 111-2 КК України (Додаток В) свідчить, що практика застосування до засуджених звільнення від відбування покарання з випробуванням є порівняно обмеженою. Так, пробація була застосована лише у 11 вироках (13,75 % від дослідженого масиву), що свідчить про переважання практики призначення реального відбування покарання за пособництво державі-агресору. Такий підхід загалом узгоджується з підвищеною суспільною небезпечністю цього кримінального правопорушення, яке посягає на основи національної безпеки України та вчиняється в умовах триваючої збройної агресії російської федерації.

Водночас аналіз вироків дозволяє встановити певні закономірності застосування пробації. Звільнення від відбування покарання з випробуванням переважно призначалося особам, які уклали угоди про визнання винуватості, активно сприяли розкриттю кримінального правопорушення, повністю визнали свою вину, щиро розкаялися та надали викривальні показання щодо інших учасників протиправної діяльності. Крім того, суди враховували відсутність попередніх судимостей, позитивні характеристики особи, сімейний стан, наявність неповнолітніх дітей, стан здоров'я та інші обставини, що характеризували особу винного. Таким чином, застосування пробації мало винятковий, а не загальний характер і було обумовлене сукупністю процесуальних та кримінально-правових підстав.

На наш погляд, сформована судова практика є в цілому обґрунтованою. З одного боку, вона забезпечує реалізацію принципів індивідуалізації покарання

та стимулює співпрацю обвинувачених з органами досудового розслідування, що має важливе значення для викриття інших співучасників, каналів фінансування та механізмів функціонування окупаційних структур. З іншого боку, незначна кількість випадків застосування пробації демонструє, що суди не розглядають пособництво державі-агресору як кримінальне правопорушення, за яке звільнення від відбування покарання може стати звичайною практикою. Такий підхід сприяє забезпеченню належного балансу між принципом гуманізму кримінального права та необхідністю ефективного захисту основ національної безпеки України в умовах воєнного стану.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що система суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання пособництву державі-агресору має міжвідомчий характер і виходить за межі традиційної моделі правоохоронної діяльності. Її основу становлять не лише органи кримінальної юстиції, а й суб'єкти сектору безпеки і оборони, органи державної влади, військово-цивільні адміністрації та органи місцевого самоврядування, які у межах своїх повноважень здійснюють виявлення, оцінку та нейтралізацію криміногенних чинників. Водночас наявна модель їх взаємодії залишається переважно функціональною, тоді як сучасні умови гібридної війни потребують її трансформації у єдину систему кримінологічного моніторингу, прогнозування та раннього попередження загроз пособництва державі-агресору. Саме створення такої системи, на нашу думку, повинно стати одним із пріоритетних напрямів удосконалення державної політики у сфері запобігання злочинам проти основ національної безпеки України.

3.3. Міжнародне співробітництво та використання зарубіжного досвіду у запобіганні пособництву державі-агресору

В умовах сучасних збройних конфліктів та гібридних війн запобігання злочинам проти основ національної безпеки дедалі більше виходить за межі виключно внутрішньодержавної діяльності. Використання державами-

агресорами мережевих механізмів впливу, інформаційно-психологічних операцій, транснаціональних фінансових інструментів, кіберпростору та агентурних структур свідчить, що ефективна протидія таким загрозам неможлива без широкого міжнародного співробітництва. Саме тому сучасна кримінологічна політика дедалі більше орієнтується на інтеграцію національних механізмів запобігання злочинності із міжнародними системами безпеки, обміну інформацією, кримінального аналізу та координації діяльності правоохоронних органів [207]

Особливої актуальності це питання набуло після початку широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Пособництво державі-агресору нерідко супроводжується використанням іноземних фінансових інструментів, електронних комунікацій, цифрових платформ, транснаціональних економічних зв'язків, а також діяльністю осіб, які перебувають за межами України. Це значно ускладнює можливість їх своєчасного виявлення виключно національними засобами та обумовлює необхідність активної міжнародної взаємодії.

Водночас проведене дослідження дає підстави стверджувати, що міжнародне співробітництво у сфері запобігання пособництву державі-агресору не слід зводити лише до міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях. Його зміст є значно ширшим і охоплює спільне прогнозування безпекових загроз, обмін кримінологічною інформацією, координацію діяльності правоохоронних і розвідувальних органів, протидію фінансуванню діяльності держави-агресора, боротьбу з дезінформацією та забезпечення кібербезпеки.

У сучасних умовах міжнародне співробітництво дедалі більше набуває ознак самостійного елемента системи спеціально-кримінологічного запобігання злочинам проти основ національної безпеки. Якщо традиційно взаємодія держав здійснювалася переважно після вчинення кримінального правопорушення шляхом екстрадиції, міжнародної правової допомоги чи виконання процесуальних доручень, то сучасні безпекові виклики

обумовлюють необхідність переходу до випереджальної моделі співробітництва.

Основними напрямами такого співробітництва повинні виступати: обмін інформацією про діяльність спеціальних служб держави-агресора; спільне виявлення транснаціональних каналів фінансування; координація санкційної політики; захист критичної інфраструктури; протидія інформаційним операціям; боротьба з кіберзагрозами; кримінологічне прогнозування гібридних загроз. Саме такий комплексний підхід сьогодні формується у практиці міжнародних безпекових організацій.

В цьому контексті, заслуговує на увагу наукова думка Іванова А.В., який, характеризуючи форми міжнародного співробітництва, підкреслює наступне: 1) обмін інформацією (один з найважливіших елементів міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю; держави активно обмінюються інформацією про злочинців, їхні дії та місцеперебування, щоб спільно виявляти, розслідувати та покарати злочинців); 2) спільне проведення розслідувань (деякі злочини мають транскордонний характер і вимагають спільного розслідування з боку кількох держав; спільне проведення розслідувань дозволяє ефективніше виявляти та припиняти злочинні угруповання); 3) екстрадиція злочинців (це процес передачі злочинців з однієї держави до іншої для судового переслідування; екстрадиція може бути важливим інструментом у боротьбі зі злочинністю, оскільки вона дозволяє злочинцям уникнути справедливого покарання); 4) створення спільних міжнародних організацій (деякі злочини, такі як тероризм, наркоторгівля та транснаціональна злочинність, потребують спільних зусиль багатьох держав для ефективного протидії; тому утворення спільних міжнародних організацій, які спеціалізуються у боротьбі з цими проблемами, стає необхідним); 5) підписання та ратифікація міжнародних конвенцій (держави можуть співпрацювати у боротьбі зі злочинністю, приєднуючись до міжнародних конвенцій і угод, які встановлюють стандарти та процедури для протидії різним видам злочинності); 6) спільні оперативні дії та спеціальні операції (для

ефективної боротьби зі складними злочинними угрупованнями можуть бути проведені спільні оперативні дії, спрямовані на затримання та припинення їхньої діяльності); 7) обмін кращими практиками та досвідом (держави можуть взаємно використовувати свій досвід у боротьбі зі злочинністю, обмінюючись кращими практиками та методами протидії злочинності); 8) фінансова та технічна підтримка (міжнародні організації та розвинуті країни можуть надавати фінансову та технічну підтримку іншим державам у впровадженні програм та заходів з протидії злочинності); 9) створення спільних міжнародних баз даних (об'єднання зусиль у сфері збору, обробки та аналізу інформації про злочинність може забезпечити більш ефективну боротьбу з цим явищем); 10) дипломатичні переговори та міжнародні угоди (заключення дипломатичних угод та вирішення міжнародних спорів шляхом переговорів може сприяти зменшенню злочинності та покращенню правопорядку на міжнародному рівні) [86, с. 681].

Варто зазначити, що обмін практичним досвідом та ефективними моделями запобігання злочинності є одним із важливих напрямів міжнародного співробітництва у сфері забезпечення правопорядку. Використання напрацювань інших держав дає можливість адаптувати апробовані механізми запобігання злочинності до національної правової системи, удосконалити діяльність компетентних органів та підвищити результативність кримінологічної політики. Вивчення зарубіжного досвіду сприяє запозиченню ефективних організаційних і правових рішень, дозволяє уникнути недоліків, виявлених під час їх практичного застосування в інших державах, а також забезпечує впровадження сучасних підходів до запобігання кримінальним правопорушенням. Така взаємодія створює передумови для вдосконалення національного законодавства, розвитку інституційної спроможності правоохоронних органів та підвищення ефективності міжнародної координації у сфері протидії злочинності [86, с. 681].

Таким чином, обмін кращими практиками та професійним досвідом є важливим інструментом зміцнення міжнародного співробітництва, що

забезпечує вироблення сучасних і дієвих механізмів запобігання злочинності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Правовими засадами такого співробітництва виступають як норми внутрішнього законодавства України, так і міжнародні угоди. Основними нормативними документами є: Конституція України (визначає пріоритет захисту державної безпеки та міжнародного співробітництва) [97]; Кримінальний кодекс України (передбачає кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки) [100]; Кримінальний процесуальний кодекс України (регламентує порядок надання правової допомоги та екстрадиції) [103]; міжнародні угоди та конвенції.

Таким чином, українське законодавство виступає правовою основою для запобігання, розслідування та переслідування злочинів, що становлять загрозу національній безпеці, в тому числі пособництво державі-агресору, із залученням міжнародних партнерів [113, с. 269].

Міжнародне співробітництво у сфері запобігання пособництва державі-агресору ґрунтується на нормах Статуту ООН, загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права, а також на численних багатосторонніх і двосторонніх договорах. Заборона агресії та обов’язок держав співпрацювати у підтриманні міжнародного миру і безпеки повинні бути основоположними принципами міжнародного правопорядку [186].

У контексті кримінально-правової протидії та запобігання важливе значення мають норми, що передбачають відповідальність за міжнародні злочини, а також механізми співробітництва у їх розслідуванні та переслідуванні. До таких механізмів належать взаємна правова допомога, екстрадиція, передача кримінального переслідування, створення спільних слідчих груп, а також діяльність міжнародних судових установ.

Проведений аналіз звітності про роботу органів прокуратури, яка щорічно опубліковується Офісом Генерального прокурора, показує наступну динаміку [80]. Так, у 2022 році надійшло 1 661 звернення іноземних установ з питань міжнародно-правового співробітництва у кримінальному провадженні (за

видами правової допомоги: 1 508 – виконання процесуальних дій; 125 – перейняття кримінального провадження; 28 – екстрадиція). Протягом цього періоду підготовлено 1 155 звернень установ України (за видами правової допомоги: 524 – виконання процесуальних дій; 8 – перейняття кримінального провадження; 623 – екстрадиція). 2023 року надійшло 1 400 звернень іноземних установ з питань міжнародно-правового співробітництва у кримінальному провадженні (за видами правової допомоги: 1 287 – виконання процесуальних дій; 87 – перейняття кримінального провадження; 26 – екстрадиція). Протягом цього періоду підготовлено 678 звернень установ України (за видами правової допомоги: 526 – виконання процесуальних дій; 6 – перейняття кримінального провадження; 146 – екстрадиція). 2024 року надійшло 1 440 звернень іноземних установ з питань міжнародно-правового співробітництва у кримінальному провадженні (за видами правової допомоги: 1 287 – виконання процесуальних дій; 109 – перейняття кримінального провадження; 44 – екстрадиція). Протягом цього періоду підготовлено 915 звернень установ України (за видами правової допомоги: 665 – виконання процесуальних дій; 8 – перейняття кримінального провадження; 242 – екстрадиція). 2025 року надійшло 1 355 звернень іноземних установ з питань міжнародно-правового співробітництва у кримінальному провадженні (за видами правової допомоги: 1 228 – виконання процесуальних дій; 73 – перейняття кримінального провадження; 54 – екстрадиція). Протягом цього періоду підготовлено 884 звернення установ України (за видами правової допомоги: 573 – виконання процесуальних дій; 6 – перейняття кримінального провадження; 305 – екстрадиція) [80].

Поділяємо думку Зуєва В.В., який зазначає, що «усі ці данні свідчать, зокрема, про інтенсифікацію взаємодії правоохоронних органів із 2022 року внаслідок необхідності розслідування чисельних кримінальних правопорушень, пов’язаних як із повномасштабною агресією рф проти України (безпосереднє розслідування воєнних злочинів, відшукання майна осіб, які притягуються до відповідальності, видача осіб, що вчиняли воєнні злочини в Україні, підбурювали або підтримували агресію та перебувають у третіх країнах), так і

безліч нових кримінальних правопорушень, пов’язаних із корупційними діяннями в Україні та за її межами. Ще одним чинником, який впливає на зростання кількості запитів, є фактор міграції - величезна кількість біженців із України вибуває із юрисдикції України, але дехто використовує це з метою уникнення відповідальності та з метою переховування. І найцікавішим фактором, який впливає на зріст кількості запитів та відповідно збільшення та поглиблення співробітництва, є досить новий «тренд» зносин між компетентними органами безпосередньо, що стає можливим завдяки укладанню чисельних меморандумів та угод про співпрацю безпосередньо, замінюючи традиційну, але досить бюрократичну, класичну систему направлення та отримання запитів про допомогу через уповноважений (центральний) орган України» [85, с. 608-609].

Таким чином, наведені обставини свідчать, що зростання інтенсивності взаємодії правоохоронних органів після 2022 року обумовлене об’єктивними змінами у структурі та масштабах кримінально-правових загроз. Поєднання факторів повномасштабної збройної агресії, активізації транснаціональних корупційних правопорушень та міграційних процесів зумовлює збільшення кількості запитів про міжнародну правову допомогу та потребу в оптимізації відповідних процедур. У цих умовах розширення практики прямих контактів між компетентними органами та укладення міжвідомчих угод слід розглядати як інструмент підвищення оперативності та ефективності міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, що не змінює його правової природи, але спрямоване на зменшення надмірної процесуальної формалізації та підвищення результативності правозастосування [113, с. 270].

Відповідно до положень Розділу ІХ КПК України (ст. 542) «міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття

кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків…» [103].

Базовою та найбільш поширеною формою такого співробітництва є *міжнародна правова допомога*, що полягає у проведенні «компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою» [103]. Зазначена форма має допоміжний процесуальний характер і спрямована на забезпечення належного доказування у кримінальному провадженні. Аналізована форма включає процесуальні дії (допит свідків, підозрюваних, потерпілих та експертів; проведення обшуків, оглядів та виїмок); тимчасове вилучення майна та арешт активів (з метою забезпечення подальшої конфіскації); проведення експертиз (залучення іноземних фахівців або лабораторій); вручення документів (офіційне передання судових повісток, обвинувальних актів чи вироків); відеоконференції (проведення допитів у режимі реального часу, якщо особа перебуває за кордоном) та інше.

Щодо пособництва державі-агресору, то тут міжнародна правова допомога може мати критичне значення для: отримання даних від іноземних провайдерів (ІТ-компаній, соцмереж) щодо комунікації з «кураторами», в тому числі, доступ до листування в месенджерах, логінів авторизації та хмарних сховищ (Google, Meta, Apple), що підтверджують координацію дій з представниками рф тощо; підтвердження фактів перетину кордонів або передачі ресурсів на непідконтрольні території; документування фінансових потоків, в тому числі, отримання виписок з іноземних банківських рахунків, через які здійснювалося фінансування діяльності на користь агресора або отримання винагороди за таку діяльність. Враховуючи те, що пособництво державі-агресору може реалізовуватися через юридичні особи, важливим є встановлення цих суб'єктів та бенефіціарів. Зокрема, розкриття корпоративних структур (запити до реєстрів іноземних держав (особливо офшорних зон) допомагають встановити реальних власників компаній, що постачають товари

державі-агресору або надають йому ресурси); ідентифікація осіб на окупованих територіях (співпраця з міжнародними організаціями щодо супутникових знімків та оперативних даних для ідентифікації конкретних осіб, з якими взаємодіяв підозрюваний) [113, с. 270-271].

З метою здійснення запобігання та забезпечення невідворотності покарання за пособництво державі-агресору, серед найважливіших аспектів міжнародної правової допомоги можна виокремити такі напрями, як: міжнародний арешт майна (можливість накласти арешт на нерухомість, яхти чи рахунки пособників за кордоном на підставі ухвал українських слідчих суддів); співпраця з офісами Європейського Союзу з повернення активів / Asset Recovery Offices (AROs) (швидкий обмін даними через канали Європолу / Europol та мережу Секретаріату Камденської міжвідомчої мережі з питань повернення активів / CARIN для виявлення прихованих активів, які можуть бути конфісковані в дохід держави.

Самостійною формою міжнародного співробітництва є *видача осіб (екстрадиція)* – «видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку» [103]. Екстрадиція охоплює комплекс процедур, пов’язаних із офіційним зверненням «…про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави» [103]. Екстрадиція має виражений юрисдикційний характер і безпосередньо пов’язана з реалізацією принципу невідворотності кримінальної відповідальності.

Екстрадиція у кримінальних провадження щодо пособництва державі-агресору може бути ускладнена, якщо підозрювані переховуються на території держави-агресора, оскільки вона зазвичай відмовляє у видачі своїх громадян або осіб, що діють в її інтересах. Також ключовим є доведення того, що діяння

не має політичного підтексту, а є суто кримінальним правопорушенням (злочином).

Хоча рф не видає своїх агентів, пособники державі-агресору часто виїжджають до країн ЄС чи інших держав. Міжнародний розшук через систему Інтерпол / Interpol та подальша екстрадиція є єдиним способом забезпечити їхню фізичну присутність у суді [113, с. 271].

У межах інституту міжнародної правової допомоги застосовується також *тимчасова видача особи* «… на певний строк, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення процесуальних дій з її участю та притягнення до кримінальної відповідальності з метою запобігання закінченню строків давності або втраті доказів у кримінальній справі» [103].

Окремою формою міжнародного співробітництва виступає *перейняття кримінального переслідування (передача кримінального провадження)*, що полягає у передачі або прийнятті Україною кримінального провадження для «… здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом» [103]. Зазначений механізм спрямований на усунення колізій юрисдикцій та забезпечення ефективності кримінального переслідування.

Варто зазначити, що Україна може запитати іншу державу про перейняття переслідування, якщо екстрадиція неможлива (наприклад, особа є громадянином тієї держави) або недоцільна. Проте, більшість країн світу не мають у своєму КК прямої статті «Пособництво державі-агресору». Щоб іноземна держава прийняла справу, українському слідчому потрібно «перекласти» це діяння на мову міжнародного права або національного права тієї країни [63]. Наприклад, у країнах ЄС: це може бути кваліфіковано як «порушення санкційного режиму», «сприяння тероризму» або «фінансування збройної агресії». Якщо немає «аналога», іноземна держава просто відмовить у перейнятті провадження.

Згідно зі ст. 11 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р., держави можуть відмовити у допомозі, якщо злочин вважається «політичним» [63]. Пособництво державі-агресору тісно пов'язане з питанням суверенітету, тому іноземні суди можуть виявляти обережність, щоб уникнути ризику стати інструментом політичного розрахунку.

Важливе місце в системі форм міжнародного співробітництва займає *визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб*. Юридичні засади впровадження зазначених заходів закріплені Європейською конвенцією про міжнародну дійсність кримінальних вироків [64], Конвенцією про передачу засуджених осіб [96] та двосторонніми договорами, що регулюють інститут передачі засуджених. Процесуальні та правові передумови реалізації вироків іноземних судів, а також механізм передачі засуджених осіб, регламентовані положеннями глави 46 КПК України [103]. У кримінальних провадженнях щодо пособництва державі-агресору передача засудженої особи можлива лише за умови наявності двосторонньої або багатосторонньої угоди та обов'язкової згоди засудженого, що на практиці часто стає перешкодою у провадженнях, пов'язаних із національною безпекою. В той же час, щодо осіб, засуджених за ст. 111-2 КК України, які перебувають за межами держави, Україна може ініціювати питання про виконання вироку за кордоном на підставі Глави 46 КПК України [103]. Це є важливим для реалізації майнових стягнень та конфіскації активів, що базується на положеннях Конвенції ООН проти корупції [94] та Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом [95].

Практично значущою формою є також *міжнародний розшук осіб та майна*, який здійснюється з використанням міжнародних механізмів взаємодії, у тому числі через канали Інтерполу / Interpol, з метою забезпечення екстрадиції, виконання процесуальних рішень та відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням [185]. Варто зазначити, що Інтерпол може відмовити в публікації «Червоної картки» (Red Notice) щодо запиту до

правоохоронних органів усьому світу з метою встановлення місцезнаходження та арешту особи для подальшої екстрадиції. В той же час, для пособників державі-агресору це основний інструмент їх виявлення, якщо вони виїхали до третіх країн.

Окрему групу інституційних форм співробітництва становить створення спільних слідчих груп (Joint Investigation Teams). Стаття 571 КПК України визначає, що «для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть створюватися спільні слідчі групи» [103].

Так, згідно повідомлення Європейського агентства, що співпрацює з судовими та поліцейськими органами країн-членів (Євроюст / Eurojust), 25 березня 2022 року, лише через три тижні після початку повномасштабного вторгнення в Україну, Євроюст підтримав створення Литвою, Польщею та Україною групи Joint Investigation Teams (JIT). 30 травня 2022 року учасницями групи стали Естонія, Латвія та Словаччина, а 13 жовтня 2022 року – Румунія. 3 березня 2023 року національні органи семи країн-учасниць групи JIT підписали Меморандум про взаєморозуміння з Міністерством юстиції Сполучених Штатів Америки. Офіс Прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС) та Європол є учасниками групи JIT з квітня 2022 року та жовтня 2023 року відповідно [194].

Інститут спільної слідчої групи є досконалою формою транскордонного співробітництва, що дозволяє інтегрувати зусилля національних органів правопорядку для розслідування міжнародних злочинів в Україні. Ключове завдання такої групи полягає у забезпеченні ефективної взаємодії між національними судовими системами та міжнародними інституціями правосуддя [113, с. 272]

Для підтримки JIT та інших розслідувань основних міжнародних злочинів Євроюст створив Базу даних основних міжнародних злочинів (CICED). CICED – це унікальна, спеціально розроблена судова база даних, створена Євроюстом

у 2023 році для збереження, зберігання та аналізу доказів основних міжнародних злочинів. Централізований підхід CICED підтримує національні та міжнародні розслідування, виявляючи не лише окремі правопорушення, але й викриваючи системні дії, що стоять за ними. CICED складається з трьох компонентів: безпечний метод передачі цифрових даних, безпечне зберігання даних та розширені інструменти аналізу. Окрім самих доказів, CICED також міститиме реєстр з інформацією про те, хто подав докази, а також про подію та тип злочину, до яких вони відносяться [203].

Підтримку групі JIT надає також Міжнародний центр з переслідування за злочин агресії проти України (ICPA), що працює на базі Євроюсту. ICPA – це унікальний судовий центр, вбудований у Євроюст для підтримки національних розслідувань злочину агресії, пов'язаного з війною в Україні. Завдяки ICPA незалежні прокурори з різних країн можуть щодня працювати разом в одному місці, швидко та ефективно обмінюватися доказами, а також узгоджувати спільну стратегію розслідування та кримінального переслідування. Робота ICPA ефективно сприяє будь-яким майбутнім кримінальним переслідуванням злочину агресії, незалежно від юрисдикції, до якої вони будуть передані [208].

Отже, JIT дозволяє українським слідчим легально проводити допити осіб, що виїхали до країн ЄС, на території цих країн без бюрократичних затримок, а якщо пособництво полягало у постачанні товарів агресору через іноземні фірми, JIT забезпечує миттєвий доступ до банківських таємниць країн-учасниць.

Крім того, у сучасних умовах зростає значення обміну інформацією та прямого міжвідомчого співробітництва між компетентними органами, яке реалізується в межах міжнародних договорів, меморандумів та робочих домовленостей і спрямоване на підвищення оперативності взаємодії без заміни встановлених КПК України процесуальних процедур [103]. Обмін інформацією та пряме міжвідомче співробітництво є найбільш оперативними формами взаємодії, які дозволяють правоохоронним органам діяти «по гарячих слідах». У контексті дослідження пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК України),

де фінансова та цифрова активність змінюється миттєво, ці форми мають критичне значення.

Таким чином, форми міжнародного співробітництва у сфері запобігання пособництва державі-агресору охоплюють як процесуально-допоміжні механізми (міжнародна правова допомога, обмін інформацією), так і юрисдикційні форми взаємодії (екстрадиція, перейняття кримінального переслідування, визнання та виконання вироків), а також інституційні форми кооперації (спільні слідчі групи, прямі контакти між компетентними органами), що у сукупності забезпечує реалізацію поставлених завдань в умовах транснаціональної злочинності.

Запобігання пособництву державі-агресору в умовах збройної агресії рф потребує комплексного поєднання національних кримінально-правових механізмів та міжнародного співробітництва. Ст. 111-2 КК України є ключовим інструментом захисту національної безпеки, проте її ефективність залежить від залучення міжнародної правової допомоги, екстрадиції, перейняття кримінального переслідування, міжнародного розшуку, виконання вироків та створення спільних слідчих груп. Аналіз статистики Офісу Генерального прокурора показує інтенсифікацію взаємодії після 2022 року, що зумовлено новими транснаціональними загрозами та міграційними процесами. Поєднання процесуально-допоміжних, юрисдикційних та інституційних форм співробітництва є необхідною умовою забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності та ефективного запобігання загрозам національній безпеці України [113, с. 273].

В продовження дослідження міжнародного співробітництва та використання зарубіжного досвіду у запобіганні пособництву державі-агресору додатково варто зупинитися на співробітництві України з Європейським Союзом. Після початку повномасштабної агресії суттєво активізувалася взаємодія України з інституціями ЄС щодо протидії гібридним загрозам, кіберзлочинності, дезінформації та захисту критичної інфраструктури. Особливе значення має функціонування спільних механізмів аналізу гібридних

загроз, а також впровадження інструментів санкційної політики щодо фізичних та юридичних осіб, причетних до підтримки російської агресії.

В цьому контексті актуальним є розвиток «Кібердіалог Україна – ЄС», перший раунд якого відбувся 3 червня 2021 року. Україна та ЄС підтвердили свою відданість глобальному, відкритому, стабільному та безпечному кіберпростору, який повністю відповідає принципам верховенства права, у якому права осіб однаково захищені у мережі та поза її межами, і в якому безпека, економічний розвиток, процвітання і єдність вільних і демократичних суспільств заохочуються і належним чином захищені. ЄС висловив свою солідарність і підтримку Україні, яка зазнає кібератак, спрямованих на підрив критичної інфраструктури. Україна та Євросоюз надали інформацію про інституційну структуру і повноваження органів у сфері кіберпростору, а також про останні напрацювання у розробці відповідних політик та законодавчих ініціатив, включаючи оновлення Директиви ЄС про безпеку мережевих та інформаційних систем (Директива NIS), і зусилля України у розробці політик і законодавства у сфері кібербезпеки, узгоджених з правовою та інституційною базами ЄС. Окрему увагу було приділено питанням координації та співпраці у рамках міжнародних організацій для посилення кіберстійкості і забезпечення відповідальної поведінки держав у кіберпросторі. У зв'язку з цим сторони підтвердили свою відданість необхідності створення Програми дій з відповідальної поведінки держав у кіберпросторі в рамках Організації Об'єднаних Націй. Під час зустрічі сторони також порушили питання цифрової трансформації та діяльності з розбудови спроможностей, які сприяють кіберстійкості та боротьбі з кіберзлочинністю в Україні та світі. Сторони підкреслили важливість кібербезпеки як необхідного елемента забезпечення довіри до зусиль з цифрової трансформації та продемонстрували відданість активізації підтримки в цій сфері [195]

Станом на кінець 2025 року відбувся вже четвертий раунд «Кібердіалог Україна – ЄС». У такий спосіб сторони вкотре підтвердили свою відданість співпраці у сфері кібербезпеки та кібердипломатії. Загарбницька війна росії

проти України, а також статус країни-кандидата на вступ до ЄС підкреслюють важливість глибоких обмінів у сфері кібербезпеки й кіберзахисту, а також потребу в посиленій співпраці перед обличчям кіберзагроз, що зростають. Євросоюз та Україна обмінялися думками щодо чинного ландшафту кіберзагроз і обговорили шляхи тіснішого узгодження своїх політик у сфері кібербезпеки. Зокрема, сторони торкнулися питання цифрового розділу Плану для реалізації програми «Ukraine Facility» (Ukraine Plan), захисту критичної інфраструктури та впровадження Директиви ЄС про кібербезпеку (NIS2), узгодження з політиками Євросоюзу, включно з повним впровадженням інструментарію кібербезпеки 5G та політики ЄС із кіберзахисту. Також діалог зосередився на операційних питаннях, особливо, що стосуються найкращих практик і уроків, отриманих щодо запобігання кіберінцидентам й кібератакам, та відповідям на них. У цьому аспекті ЄС та Україна обговорили механізми відповіді, зокрема режими санкцій, а також двосторонню співпрацю з розслідування кіберзлочинів, статусу доступу України до Резерву кібербезпеки ЄС та співпрацю з нарощуванням потенціалу в кіберсфері, зокрема через Талліннський механізм [196].

Так, Естонія, Канада, Данія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Польща, Швеція, Україна, Велика Британія та Сполучені Штати Америки створили систему для посилення скоординованої кіберпідтримки України в цивільній сфері. План було узгоджено 30 травня в Таллінні та офіційно запущено 20 грудня 2023 року як Талліннський механізм. Раніше допомога Україні надавалася на ситуативній основі. Талліннський механізм дозволяє Україні більш систематично визначати свої потреби та узгоджувати їх з можливостями донорів, забезпечуючи узгоджену та скоординовану підтримку. Механізм розроблений як відкрита ініціатива для зміцнення довгострокової готовності та стійкості України до кіберзагроз. Наразі Механізм налічує 15 членів. Італія приєдналася у 2024 році, Фінляндія та Норвегія – у 2025 році, а Чехія – у 2026 році. Республіка Корея, НАТО, Світовий банк та Європейський Союз беруть участь як спостерігачі та також можуть стати членами в майбутньому.

Провідною країною у першій половині 2026 року є Велика Британія, а за нею – Італія. Механізм має проектний офіс у Києві (TMPO), створений за підтримки Естонії та наразі фінансований Великою Британією та Італією. Естонія також відрядила координатора до проекту. TMPO запустив Платформу Талліннського механізму за фінансування Естонії для підтримки довгострокової кіберстійкості та координації [219].

На нашу думку, для запобігання пособництву державі-агресору особливу цінність становить не лише фінансова чи технічна допомога Європейського Союзу, а насамперед використання його аналітичного потенціалу щодо раннього виявлення гібридних загроз.

В контексті предмета нашого дослідження, варто зупини увагу на нормативно-правовій базі ЄС щодо протидії сучасним гібридним загрозам.

Як зазначає А. Хмель, перш за все потрібно звернути увагу на документ: Спільне повідомлення до Європейського парламенту та Ради «Спільні принципи протидії гібридним загрозам – відповідь Європейського Союзу» (2016 р.), де зазначається, що у червні 2015 р. Європейська Рада звернула увагу на необхідності мобілізації інструментів ЄС для протистояння гібридним загрозам, визначення яких має залишатися гнучким, щоб реагувати на їх еволюційну природу [199, с. 94]. У свою чергу концепція боротьби із гібридними загрозами повинна охопити поєднання примусової і підривної діяльності, звичайні та нетрадиційні методи (дипломатичні, військові, економічні, технологічні), які можна використовувати у скоординований спосіб державними або недержавними суб'єктами для досягнення конкретних цілей, не оголошуючи при цьому війни [210].

В інформаційній довідці, підготовленій Європейським інформаційно-дослідницьким центром «Міжнародний досвід протидії гібридним загрозам: законодавче регулювання та організації з питань стратегічних комунікацій» зазначено, що у даних Спільних принципах наголошується на необхідності вироблення державами-членами узгоджених механізмів реалізації стратегічних комунікацій для протидії дезінформації та публічного викриття гібридних

загроз. У документі зазначається, що важливо захищати об'єкти критичної інфраструктури (наприклад транспорт і телекомунікації), оскільки гібридні атаки можуть призвести до серйозних економічних або соціальних порушень. Документ визначає, що діяльність у сфері стратегічних комунікацій передбачає тісну взаємодію з НАТО. Зазначається, що співпраця ЄС та НАТО дозволить обом організаціям більш ефективно реагувати на гібридні загрози. Також у документі стверджується, що провокатори можуть систематично поширювати дезінформацію, у тому числі в межах цілеспрямованих кампаній у соціальних мережах, прагнучи радикалізації окремих індивідів та дестабілізації суспільства. Стратегічні комунікації мають сповна використовувати соціальні медіа, а також традиційні візуальні, аудіо та інтернет ЗМІ. Служби зовнішніх зв'язків Європейського Союзу, спираючись на діяльність оперативних робочих груп, повинні: (а) оптимізувати роботу лінгвістів, які вільно володіють мовами, що не є офіційними в ЄС; (б) оптимізувати роботу фахівців із соціальних медіа, які можуть проводити моніторинг інформації не з ЄС; (в) забезпечити цілеспрямовану комунікацію для реагування на дезінформацію [117].

До якнайшвидшого застосування Спільних принципів ЄС закликає і Резолюція Європейського парламенту (далі – Європарламент) «Стратегічні комунікації Європейського Союзу як протидія пропаганді третіх сторін» (EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties), яка була прийнята у листопаді 2016 [206].

Серед чотирьох розділів згаданого документу наявний «Виявлення та викриття російської дезінформації та пропагандистської війни» («Recognising and exposing Russian disinformation and propaganda warfare»). Пунктом 8 Резолюції Європарламент визнає, що російський уряд використовує широкий спектр інструментів та засобів, таких як аналітичні центри та спеціальні фонди (наприклад, «Russkiy Mir»), спеціальні органи («Rossotrudnichestvo»), багатомовні телевізійні станції (наприклад, RT), псевдоінформаційні агентства та мультимедійні сервіси (наприклад, «Sputnik»), транскордонні соціальні та релігійні групи, оскільки режим хоче представити себе єдиним захисником

традиційних християнських цінностей, соціальні мережі та інтернет-тролів, щоб кинути виклик демократичним цінностям, розділити Європу, залучити внутрішню підтримку та створити враження про недієздатні держави у східному сусідстві ЄС; наголошує, що Росія інвестує відповідні фінансові ресурси у свої інструменти дезінформації та пропаганди, що використовуються або безпосередньо державою, або через контрольовані кремлем компанії та організації; підкреслює, що, з одного боку, кремль фінансує політичні партії та інші організації в ЄС з метою підриву політичної єдності, а з іншого боку, кремлівська пропаганда безпосередньо спрямована на конкретних журналістів, політиків та окремих осіб в ЄС [206].

У вересні 2015 розпочала роботу Оперативна робоча група зі стратегічних комунікацій Європейської служби зовнішніх справ – East StratCom Task Force (далі – EuvsDisinfo). 19 і 20 березня 2015 року лідери тодішніх 28 країн ЄС зібралися в Брюсселі. Одне з рішень, яке учасники цього саміту зафіксували письмово, було таким: «Європейська Рада наголошує на необхідності протидіяти поточним дезінформаційним кампаніям Росії та пропонує Високому представнику в співпраці з державами-членами й інституціями ЄС до червня підготувати план дій у сфері стратегічної комунікації. Створення комунікаційної групи є першим кроком у цьому напрямку» [205].

ЄС на вищому рівні ухвалив одностайне рішення, у якому Росію чітко названо джерелом дезінформації. За цим рішенням 28 глав держав і урядів дали структурі, що утворила Оперативну робочу групу зі стратегічних комунікацій, унікальний потужний мандат на майбутню роботу. У наступні роки ЄС підтвердив і посилив цей мандат [181].

Після свого створення в 2015 році EUvsDisinfo став однією з перших відповідей ЄС на дезінформацію та іноземні маніпуляції інформацією та втручання. Зараз ситуація інша: Оперативна робоча група Європейської служби зовнішніх справ зі стратегічних комунікацій і аналізу інформаційного простору, до складу якої входить EUvsDisinfo, росла й розвивалася протягом багатьох

років і сьогодні допомагає ЄС вирішувати численні проблеми, пов’язані з FIMI[9], як у сусідніх країнах, так і в усьому світі. Крім Оперативної робочої групи зі стратегічних комунікацій, підрозділ має цільові групи, що спеціалізуються на Західних Балканах і країнах Близького Сходу й Північної Африки, а також спеціальний відділ аналізу даних і групу, відповідальну за політичні, стратегічні питання та глобальні пріоритети, до складу якої входять експерти з FIMI, пов’язаних із китайською владою [181].

Даний флагманський проєкт було створено для кращого реагування на постійні дезінформаційні кампанії російської федерації, що впливають на ЄС, його держави-члени й сусідні країни, а також для прогнозування таких кампаній і протидії ним. Основна мета EUvsDisinfo – підвищити обізнаність громадськості щодо дезінформації і розуміння дезінформаційних операцій кремля, а також допомогти громадянам у Європі й поза її межами виробити стійкість до маніпуляцій цифровою інформацією і в ЗМІ.

Важливе місце у системі безпекової політики ЄС посідає протидія іноземним маніпуляціям інформацією та втручанню, у тому числі поширенню дезінформації. Відповідний напрям діяльності послідовно закріплюється у програмних документах ЄС, які визначають інформаційну безпеку як один із ключових елементів захисту демократичних інститутів, суспільної довіри та європейського безпекового простору.

Аналіз програмних документів ЄС свідчить, що ефективна протидія гібридним загрозам дедалі більше пов'язується із запобіганням іноземним інформаційним впливам, які можуть формувати лояльність до держави-агресора, підривати довіру до державних інституцій та спонукати окремих осіб до вчинення діянь на шкоду національній безпеці. У цьому контексті розвиток системи протидії інформаційним маніпуляціям, поширенню дезінформації та зовнішньому інформаційному втручанню є важливою складовою

[9] FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference) – абревіатура, яка містить наступний зміст: іноземні інформаційні маніпуляції та втручання в інформаційний простір. Уперше про явище та загрозу FIMI публічно заявив Європейський Союз у 2022 році, зокрема, у своєму офіційному документі «Стратегічний компас ЄС

загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору, оскільки спрямований на усунення одного з ключових криміногенних чинників такого виду кримінальних правопорушень.

Окремої уваги заслуговує Стратегія безпеки ЄС 2020 року (EU Security Union Strategy) [202], яка суттєво розширила підходи ЄС до протидії сучасним безпековим викликам. На відміну від попередніх стратегічних документів, у Стратегії 2020 року значно більше уваги приділено гібридним загрозам як одному з ключових чинників дестабілізації безпекового середовища. Зокрема, один із чотирьох її основних розділів – «A rapidly changing European security threat landscape» – повністю присвячений питанням протидії гібридним загрозам, інформаційним атакам, кіберзагрозам та іншим формам нетрадиційного впливу.

Положення Стратегії безпеки ЄС свідчать про зміну підходів до забезпечення безпеки, за яких інформаційний простір розглядається як один із головних об'єктів захисту від гібридних впливів. Такий підхід має важливе значення і для України, оскільки інформаційні маніпуляції, дезінформація та пропаганда держави-агресора є одними з основних криміногенних чинників, що сприяють формуванню проросійських настроїв, легітимізації окупаційних адміністрацій та вчиненню пособництва державі-агресору. Відповідно, розвиток ефективної системи протидії інформаційним операціям повинен розглядатися як один із пріоритетних напрямів загальносоціального запобігання цьому кримінальному правопорушенню.

Також особливе значення для розвитку системи запобігання пособництву державі-агресору мають сучасні підходи НАТО щодо протидії гібридним загрозам.

У стратегічних документах Альянсу акцент зроблено не лише на військовій обороні, а й на підвищенні цивільної готовності, розвитку міжвідомчої взаємодії, захисті критичної інфраструктури, забезпеченні кібербезпеки, протидії дезінформації та зміцненні суспільної стійкості. Значна увага приділяється своєчасному виявленню ознак зовнішнього втручання ще до

переходу конфлікту у відкриту фазу. Саме превентивний характер цих підходів становить особливий інтерес для кримінології.

Важливу роль у розвитку спроможностей держав-членів НАТО щодо протидії інформаційним і гібридним загрозам відіграє Центр передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО (NATO Strategic Communications Centre of Excellence – NATO StratCom COE). Діяльність Центру спрямована на формування та поширення сучасних підходів до стратегічних комунікацій шляхом проведення наукових досліджень, аналітичної роботи, підготовки методичних матеріалів, організації професійного навчання та розвитку міжнародної експертної співпраці. NATO StratCom COE розпочав свою роботу в січні 2014 року. 1 липня того ж року сім держав-членів – Естонія, Німеччина, Італія, Латвія, Литва, Польща та Велика Британія – підписали меморандуми про взаєморозуміння щодо створення StratCom COE. Центр отримав акредитацію НАТО 1 вересня 2014 року. №е багатонаціональна та акредитована НАТО міжнародна військова організація, яка не входить до Командної структури НАТО (NATO Command Structure) та не підпорядковується жодній іншій структурі НАТО. Таким чином, Центр не виступає від імені НАТО. Центр стратегічних комунікацій НАТО, що базується в Ризі, Латвія, сприяє покращенню можливостей стратегічних комунікацій в рамках Альянсу та країн-членів. Стратегічні комунікації є невід'ємною частиною зусиль, спрямованих на досягнення політичних і військових цілей Альянсу, тому дедалі важливіше, щоб Альянс належним чином, своєчасно, точно та оперативно повідомляв про свої ролі, цілі та місії, що змінюються [215].

Водночас ефективна протидія гібридним загрозам потребує не лише розвитку стратегічних комунікацій, а й функціонування спеціалізованих міжнародних інституцій, які забезпечують координацію діяльності держав, обмін досвідом та розроблення практичних рекомендацій щодо запобігання сучасним формам гібридної агресії. Важливу роль у цьому процесі відіграє Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats – Hybrid CoE). Це

автономна мережева міжнародна експертна організація, що займається боротьбою з гібридними загрозами та просуванням загальноурядового та загальносуспільного підходу до їх протидії.

Участь у заходах Центру відкрита для всіх країн ЄС та НАТО, а кількість держав-учасниць зросла до 35 держав-членів ЄС та НАТО. Крім того, Україні було надано статус розширеного партнерства після вторгнення Росії у 2022 році. Автономний Центр унікальний тим, що він є єдиним суб'єктом, який дозволяє ЄС та НАТО працювати над гібридними загрозами та проводити спільні навчання, діяльність яких охоплює широкий спектр сфер, від цивільної до військової, від ворожого впливу до гібридної війни. Роботу Центру планує та координує Секретаріат Ради Європи з питань гібридних загроз, розташований у Гельсінкі, Фінляндія [220].

Досвід діяльності даних організацій свідчить, що ефективна протидія гібридним загрозам неможлива без системної роботи у сфері стратегічних комунікацій, інформаційної безпеки та розвитку медіаграмотності населення. Для України використання їх напрацювань має важливе практичне значення, оскільки інформаційно-психологічний вплив держави-агресора є одним із ключових чинників, що сприяє формуванню лояльності до окупаційних структур та вчиненню пособництва державі-агресору. Саме тому імплементація кращих практик у сфері стратегічних комунікацій повинна розглядатися як важливий елемент запобігання цьому виду кримінальних правопорушень.

Продовжуючи досліджувати зарубіжний досвід запобігання пособництва державі-агресору варто зазначити, що у міжнародній юридичній практиці відсутнє чітке та усталене визначення пособництва (сприяння) державі-агресору. Однак за своєю суттю це охоплює дії фізичних або юридичних осіб, що прямо чи опосередковано підтримують державу, яка здійснює збройну агресію. Це може включати передачу інформації, фінансування, співпрацю з окупаційними адміністраціями, участь у кампаніях дезінформації тощо [56, с. 119].

Серед окремих правових підходів в європейських юрисдикціях щодо запобігання вчиненню пособництва державі-агресору можна виділити такі:

Досвід держав Балтії. Найбільш близьким до українських реалій є досвід *Литовської*, *Латвійської* та *Естонської Республік*. Спільність історичного розвитку, тривале перебування у сфері політичного впливу СРСР, безпосереднє сусідство з російською федерацією та республікою білорусь, а також постійний ризик застосування гібридних форм агресії зумовили формування у цих державах комплексної моделі протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам національній безпеці. На відміну від багатьох інших європейських держав, країни Балтії розглядають діяльність іноземних спецслужб, інформаційні операції, економічний вплив, кібератаки та спроби формування агентурних мереж як взаємопов'язані елементи єдиної системи гібридної агресії.

Литовська Республіка. У відповідь на геополітичні загрози після 2014 року Литовська Республіка внесла зміни до кримінального законодавства. Було передбачено покарання за публічне виправдання агресії, участь у діяльності, що шкодить державній безпеці, а також співпрацю з іноземними спецслужбами [213]. Це, зокрема, допомога іншій державі в діях проти Литовської Республіки «118 straipsnis. Padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką» (той, хто в мирний час допомагав іншій державі або її організації діяти проти Литовської Республіки – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності чи економічної могутності), співпраця «120 straipsnis. Kolaboravimas» (громадянин Литовської Республіки, який в умовах окупації або анексії допомагав структурам незаконного уряду у закріпленні окупації або анексії, придушенні опору литовського населення або іншим чином допомагав незаконному уряду діяти проти Литовської Республіки), окремі статті Розділ XV Кримінального кодексу Литовської Республіки «Nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai» («Злочини проти людяності та воєнні злочини») [213].

З 2022 року литовські правоохоронні органи значно активізували застосування ст. 118 «Допомога іншій державі в діях проти Литовської

Республіки» («118 straipsnis. Padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką»). За інформацією Генеральної прокуратури Литви: у 2022 році було розпочато одне досудове розслідування за фактом допомоги іноземній державі; у 2024 році — два; у 2025 році — вже сім кримінальних проваджень за ст. 118 КК Литви. Предметом таких проваджень були, зокрема: поширення дезінформації в інтересах росії; виконання завдань іноземних спецслужб; участь в інформаційно-психологічних операціях; інші форми діяльності, що створювали загрозу національній безпеці Литовської Республіки [214].

Литовський законодавець побудував систему кримінально-правового захисту державної безпеки за принципом диференціації відповідальності:

– допомога іншій державі в діях проти Литовської Республіки («118 straipsnis. Padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką»);

– шпигунство («119 straipsnis. Šnipinėjimas»);

– державна зрада («117 straipsnis. Išdavystė») [213].

Таким чином, не кожне сприяння іноземній державі визнається державною зрадою. Для менш небезпечних форм співробітництва законодавець передбачив окремий привілейований склад злочину, що забезпечує більш точну кримінально-правову кваліфікацію.

Досвід Литовської Республіки є цінним для української кримінально-правової науки з кількох причин. По-перше, як і Україна, Литва виділяє окремий склад злочину, що охоплює сприяння іноземній державі без необхідності доведення ознак державної зради. По-друге, литовська модель має універсальний характер, оскільки встановлює відповідальність за допомогу будь-якій іноземній державі, якщо її діяльність спрямована проти Литовської Республіки, а не лише державі-агресору. По-третє, після 2022 року ця норма активно використовується для протидії гібридним загрозам, інформаційним операціям та діяльності, пов'язаній зі спецслужбами російської федерації та республіки білорусь.

Отже, на відміну від української ст. 111-2 КК України, яка безпосередньо пов'язує кримінальну відповідальність із пособництвом державі-агресору,

литовське законодавство використовує більш універсальну конструкцію відповідальності за допомогу іншій державі в діях (діяти) проти Литовської Республіки. Такий підхід забезпечує гнучкість кримінально-правового регулювання та дозволяє ефективно реагувати на сучасні форми зовнішніх загроз незалежно від того, яка саме іноземна держава їх створює.

Латвійська Республіка. У Латвійській Республіці відсутня окрема норма, аналогічна ст. 111-2 КК України. Водночас латвійське кримінальне законодавство передбачає низку складів злочинів проти державної безпеки, які охоплюють різні форми сприяння іноземній державі, якщо така діяльність здійснюється на шкоду Латвії. Після початку повномасштабної агресії росії проти України у 2022 році ці положення були істотно посилені. Найбільш близькою до української ст. 111-2 КК України є стаття 81-1 Кримінального закону Латвії (Krimināllikums) – «Допомога іноземній державі у діяльності, спрямованій проти Латвійської Республіки» (Palīdzība ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā) Розділу X «Злочини проти держави» («Noziegumi pret valsti») [212].

Об'єктивна сторона цього злочину охоплює: Дія, вчинена з метою сприяння іноземцю, іноземній державі або іноземній організації у вчиненні дій проти національної незалежності, суверенітету, територіальної цілісності, державної влади, державного устрою або національної безпеки Латвійської Республіки (ч. 1) та те саме діяння, вчинене групою осіб або посадовою особою, або відповідальним працівником підприємства (товариства) чи організації (ч. 2).

Після початку широкомасштабної війни росії проти України латвійська Служба державної безпеки «Latvian State Security Service» (VDD – Valsts drošības dienests) активно застосовує ст. 81-1 Krimināllikums. Зокрема, у листопаді 2022 року було відкрито кримінальне провадження щодо осіб, які збирали інформацію про латвійських посадових осіб та громадських діячів з метою передачі її російським спецслужбам. За оцінкою VDD, такі дії були

елементом інформаційно-психологічної операції росії та кваліфіковані саме як допомога іноземній державі у діяльності проти Латвії [223].

Отже, латвійська практика свідчить про широке розуміння поняття «допомога іноземній державі»: кримінально караними можуть бути не лише безпосередні дії на користь держави-агресора, а й інформаційне сприяння, передача відомостей, організаційна підтримка та інші форми співробітництва.

На відміну від України, де законодавець окремо виділив пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України), у Латвії побудовано іншу модель. Кримінальний закон містить окремі склади:

– дії проти Латвійської Республіки (80.pants «Pret Latvijas Republiku vērsta darbība»);

– об'єднання в організовану групу з метою здійснення діяльності, спрямованої проти Латвійської Республіки (80-1.pants «Apvienošanās organizētā grupā ar mērķi veikt pret Latvijas Republiku vērstu darbību»);

– публічний заклик до вчинення дій, спрямованих проти Латвійської Республіки (81.pants «Pret Latvijas Republiku vērsts aicinājums»);

– шпигунства (85.pants «Spiegošana»);

– допомоги іноземній державі у діяльності, спрямованій проти Латвії (81-1. pants «Palīdzība ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā»);

– інших злочинів проти держави [212].

Таким чином, менш небезпечні форми співробітництва з іноземною державою не охоплюються державною зрадою автоматично, а кваліфікуються за спеціальною нормою про допомогу іноземній державі.

Для українського законодавства латвійський досвід становить інтерес з кількох причин. По-перше, кримінальна відповідальність встановлюється не за факт співпраці з конкретною державою-агресором, а за будь-яке сприяння іноземній державі, якщо воно спрямоване проти національної безпеки Латвії. Такий підхід робить кримінально-правову норму універсальною та придатною для застосування незалежно від зміни зовнішньополітичної ситуації. По-друге, латвійське законодавство не обмежується переслідуванням лише військових чи

диверсійних проявів. До сфери кримінально караної допомоги віднесено також інформаційне, організаційне та інше сприяння діяльності іноземної держави, якщо воно створює загрозу державній безпеці. По-третє, після 2022 року правоохоронні органи Латвії активно використовують зазначену норму для протидії діяльності, пов'язаній із російськими спецслужбами, пропагандистськими мережами та інформаційними операціями, що свідчить про її практичну ефективність як інструменту забезпечення національної безпеки.

На відміну від української моделі, яка передбачає окремий склад пособництва державі-агресору, латвійський кримінальний закон використовує ширшу конструкцію відповідальності за допомогу будь-якій іноземній державі у діяльності, спрямованій проти Латвійської Республіки. Такий підхід забезпечує універсальність кримінально-правової охорони державної безпеки та дозволяє ефективно реагувати на сучасні гібридні загрози, включаючи інформаційні, організаційні й агентурні форми співробітництва з державою, що здійснює ворожу діяльність проти країни.

Естонська Республіка. Естонське право, в тому числі, Кримінальний кодекс Естонської Республіки (Karistusseadustik), містить положення, що забороняють підтримку окупаційних адміністрацій і публічне використання символіки, пов’язаної з агресором. Це, зокрема, Розділ 3 «Süüteod rahu vastu» («Злочини проти миру»), в тому числі § 91 «Agressioonikuritegu» (злочин агресії). Також у квітні 2022 році КК Естонської Республіки було доповнено **§** 91^1 «Välisriigi agressiooniaktiga liitumine, selles osalemine ja selle toetamine» (приєднання, участь та підтримка акту агресії іноземної держави) [211]. Естонське законодавство в частині національної безпеки («Riigikaitseseadus») доповнено нормами щодо інформаційної та кібер- безпеки [218].

Естонська Республіка, як і Латвія та Литва, не передбачає окремого складу злочину, аналогічного ст. 111-2 КК України. Водночас її кримінальне законодавство встановлює відповідальність у розділі 15 «Злочини проти держави» («15. Peatükk Riigivastased Süüteod»), підрозділ 2 «Злочини проти

Естонської Республіки» («2. jagu Süüteod Eesti Vabariigi vastu»), причому розмежовує відповідальність залежно від громадянства особи, за:

– зрада («§ 232. Riigireetmine»);

– ненасильницька діяльність, спрямована проти Естонської Республіки, вчинена іноземцем («§ 233. Välismaalase poolt toimepandud Eesti Vabariigi vastu suunatud vägivallata tegevus»);

– підтримка війни або окупації проти Естонської Республіки («§ 234[1]. Eesti Vabariigi vastase sõja või okupatsiooni toetamine»);

– відносини проти Естонської Республіки («§ 235[1]. Eesti Vabariigi vastane suhe») [211].

Особливістю естонської моделі є те, що законодавець виділив окремий склад злочину для осіб, які не є громадянами Естонії.

Відповідно до § 233 ненасильницька діяльність, спрямована проти Естонської Республіки, вчинена іноземцем («Välismaalase poolt toimepandud Eesti Vabariigi vastu suunatud vägivallata tegevus») кримінальній відповідальності підлягає іноземець, який здійснює аналогічне сприяння іноземній державі або бере участь у діяльності, спрямованій проти незалежності чи суверенітету Естонії [211].

Такий підхід дозволяє забезпечити кримінально-правове переслідування незалежно від громадянства винної особи, що відрізняє естонське законодавство від багатьох інших європейських держав, де державна зрада традиційно є злочином спеціального суб'єкта – громадянина держави.

Естонія належить до держав, які активно переслідують осіб, що співпрацюють із російськими спецслужбами. За інформацією органів безпеки Естонії, після відновлення незалежності понад двадцять осіб були засуджені за злочини проти держави, пов'язані зі співробітництвом з іноземними розвідувальними службами, з яких кілька були засуджені саме за державну зраду [217].

Практика останніх років свідчить, що кримінальне переслідування здійснюється не лише за передачу секретної інформації, а й за інші форми

допомоги іноземним спецслужбам, включаючи виконання їхніх доручень, організацію агентурної діяльності та участь у підривній діяльності проти держави.

Естонська модель має низку особливостей порівняно з українським законодавством. По-перше, Кримінальний кодекс Естонії не використовує категорію «держава-агресор». Відповідальність настає за будь-яке сприяння іноземній державі, якщо її діяльність спрямована проти незалежності, суверенітету чи територіальної цілісності Естонії. По-друге, законодавець диференціює кримінальну відповідальність залежно від громадянства особи: громадяни Естонії відповідають за державну зраду (§ 232), тоді як іноземці — за спеціальним складом злочину (§ 233). Така конструкція дозволяє охопити кримінально-правовою забороною всі можливі суб'єкти протиправної співпраці з іноземною державою. По-третє, поняття «допомога» у § 232 сформульоване достатньо широко і охоплює будь-які ненасильницькі дії на користь іноземної держави, що фактично виконує функцію, близьку до українського складу пособництва державі-агресору [211].

Досвід Естонської Республіки свідчить про застосування універсальної моделі кримінально-правової охорони державної безпеки, за якої відповідальність пов'язується не з конкретною державою-агресором, а з фактом надання допомоги будь-якій іноземній державі у діяльності, спрямованій проти незалежності, суверенітету чи територіальної цілісності країни. Водночас особливістю естонського законодавства є чітке розмежування відповідальності громадян та іноземців шляхом закріплення окремих складів злочинів (§§ 232–233), що забезпечує повне охоплення кримінально-правовою забороною всіх можливих форм співробітництва з ворожими іноземними суб'єктами. Порівняно з українською моделлю, така конструкція є більш універсальною, однак український підхід має перевагу у вигляді спеціальної криміналізації саме пособництва державі-агресору, що відповідає сучасним умовам збройної агресії російської федерації проти України.

Республіка Польща. Польське законодавство передбачає розширену кримінальну відповідальність за дії, що кваліфікуються як зрада або шпигунство (Розділ XVII «Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej» Kodeks karny) [222]. Новий Ustawa o obronie Ojczyzny (Закон Республіки Польща про захист Вітчизни, 2022) значно розширив повноваження спецслужб щодо виявлення і запобігання діяльності на користь ворожої держави. Цей Закон стосується основних питань у сфері національної оборони Республіки Польща. Крім того, відповідно до статті 15 пункту 4 Закону, до складу Збройних Сил також входять війська кіберзахисту (Wojska Obrony Cyberprzestrzeni) як спеціалізований компонент Збройних Сил, які компетентні здійснювати повний спектр операцій у кіберпросторі, зокрема в сфері проактивного захисту та активної оборони елементів і ресурсів кіберпростору, які є ключовими з точки зору Збройних Сил [221].

Таким чином, серед найбільш поширених інструментів, що використовуються для запобігання пособництву державі-агресору, можна виділити: криміналізації таких та суміжних протиправних діянь; обмеження на фінансування структур, пов’язаних із державою-агресором; створення механізмів перевірки публічних службовців на наявність зв’язків з державою-агресором; заходи з блокування інформаційних ресурсів, що поширюють деструктивний контент; освітні кампанії щодо інформаційної гігієни та цифрової безпеки тощо.

Вибір для порівняльно-правового аналізу законодавства саме держав Балтії (Литовської Республіки, Латвійської Республіки та Естонської Республіки) і Республіки Польща зумовлений сукупністю наукових та практичних чинників. По-перше, зазначені держави належать до найближчого безпекового середовища України та безпосередньо стикаються із загрозами, пов'язаними з агресивною політикою російської федерації. На відміну від більшості інших держав ЄС, вони мають тривалий досвід протидії розвідувально-підривній діяльності росії, інформаційним операціям, гібридним загрозам та спробам втручання у внутрішні справи держави. Саме тому їх

кримінальне законодавство найбільшою мірою адаптоване до сучасних викликів у сфері захисту національної безпеки. По-друге, Литва, Латвія та Естонія, як держави, що в минулому перебували під радянською окупацією, мають подібний до України історичний досвід протидії зовнішньому політичному та військовому тиску. Це обумовило формування у їхніх кримінальних кодексах спеціальних норм, спрямованих на протидію співробітництву з іноземними державами у діяльності, що створює загрозу незалежності, суверенітету, територіальній цілісності та конституційному ладу. Незважаючи на відсутність окремого складу злочину, аналогічного ст. 111-2 КК України, відповідні положення за своїм змістом є найбільш наближеними до криміналізації пособництва державі-агресору. По-третє, Республіка Польща після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України здійснила реформування кримінального законодавства у сфері захисту державної безпеки, істотно розширивши зміст кримінально караних форм шпигунської, диверсійної та інформаційно-підривної діяльності. Польський досвід становить особливий інтерес для України, оскільки демонструє один із сучасних європейських підходів до кримінально-правового реагування на гібридні загрози без запровадження окремої норми про пособництво державі-агресору. По-четверте, усі зазначені держави є членами Європейського Союзу та НАТО, що зумовлює функціонування їхніх систем кримінально-правового захисту державної безпеки відповідно до європейських стандартів верховенства права, прав людини та демократичного цивільного контролю над сектором безпеки. Це дозволяє оцінити сучасні тенденції розвитку європейського кримінального законодавства щодо протидії діяльності в інтересах іноземної держави та визначити можливі напрями вдосконалення українського законодавства.

Таким чином, досвід держав Балтії та Республіки Польща є найбільш релевантним для цілей нашого дослідження, оскільки саме ці держави перебувають у подібному до України безпековому середовищі, мають зіставні загрози національній безпеці, активно протидіють гібридній агресії російської

федерації та сформували сучасні кримінально-правові механізми реагування на різні форми співробітництва з іноземною державою на шкоду власним національним інтересам. Аналіз їх законодавства дає можливість виявити як спільні європейські підходи до криміналізації відповідних діянь, так і специфічні моделі правового регулювання, що можуть бути враховані під час подальшого вдосконалення положень КК України.

В Україні вже реалізовано низку законодавчих ініціатив у відповідь на збройну агресію – зокрема, йдеться про законодавство щодо колабораціонізму, блокування ворожого медіаконтенту, прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки», яким Кримінальний кодекс України доповнено ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору» [148].

Утім, вивчення європейського досвіду дозволяє посилити національну політику у сфері запобігання, особливо в частині раннього виявлення загроз, правового врегулювання опосередкованої підтримки держави-агресора та посилення інформаційної безпеки.

Європейські країни, які опинилися під загрозою гібридних загроз, сформували багаторівневу систему запобігання не лише прямій агресії, а й внутрішньому пособництву. Комплексне використання кримінального, інформаційного та превентивного інструментарію забезпечує ефективну протидію спробам впливу ззовні. Україна, маючи подібний безпековий контекст, може адаптувати найкращі практики, водночас ураховуючи власні виклики.

Висновки до розділу 3

1. Дослідження засвідчило, що ефективне запобігання пособництву державі-агресору можливе лише за умови реалізації комплексної системи

загальносоціальних заходів, інтегрованої до державної політики у сфері забезпечення національної безпеки. Обґрунтовано авторську модель загальносоціального запобігання, яка передбачає взаємоузгоджену реалізацію політико-правових, безпекових, соціально-економічних, інформаційних, освітніх, культурно-ідеологічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на усунення причин і умов добровільного сприяння державі-агресору. Визначено, що пріоритетним напрямом удосконалення цієї системи є її інтеграція до механізму забезпечення національної безпеки, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

2. Запропоновано авторську систему спеціально-кримінологічного запобігання пособництву державі-агресору як самостійного напряму кримінологічної діяльності, спрямованого на своєчасне виявлення, нейтралізацію та усунення криміногенних чинників цього виду злочинності. Визначено систему суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання та обґрунтовано їх функціональну взаємодію. Доведено, що центральне місце у зазначеній системі належить Службі безпеки України, діяльність якої повинна здійснюватися на основі поєднання контррозвідувальних, оперативно-профілактичних, кримінально-аналітичних, інформаційно-аналітичних і координаційних заходів. Аргументовано доцільність створення єдиного механізму кримінологічного моніторингу та міжвідомчої координації як необхідної умови підвищення ефективності запобіжної діяльності.

3. Обґрунтовано, що міжнародне співробітництво є самостійним елементом сучасної системи запобігання пособництву державі-агресору, який забезпечує комплексне використання міжнародно-правових, організаційних, інформаційно-аналітичних і безпекових механізмів протидії цьому кримінальному правопорушенню. Встановлено, що найбільш перспективними напрямами розвитку міжнародної взаємодії є розширення обміну кримінологічною інформацією, функціонування спільних слідчих груп, удосконалення механізмів міжнародної правової допомоги, запровадження сучасних інструментів протидії гібридним загрозам, дезінформації,

незаконному фінансуванню діяльності держави-агресора та поверненню активів. Доведено, що імплементація найкращих практик держав-членів ЄС і НАТО сприятиме підвищенню ефективності національної системи запобігання пособництву державі-агресору.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне теоретичне та прикладне дослідження кримінологічної характеристики пособництва державі-агресору та розроблено систему науково обґрунтованих заходів його запобігання. Проведене дослідження дало змогу сформулювати такі основні висновки.

1. Доведено, що криміналізація пособництва державі-агресору є закономірним результатом розвитку національного кримінального законодавства в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Запровадження ст. 111-2 КК України забезпечило кримінально-правове реагування на нові форми сприяння державі-агресору, які не охоплювалися повною мірою іншими нормами кримінального закону. Аргументовано, що пособництво державі-агресору є самостійним кримінально-правовим інститутом, який має власні конструктивні ознаки та займає окреме місце у системі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України.

2. Обґрунтовано авторський підхід до кримінально-правової характеристики пособництва державі-агресору. Визначено зміст безпосереднього об'єкта цього кримінального правопорушення, сформульовано авторське розуміння категорії «шкода Україні» як спеціальної мети злочину, уточнено особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін його складу. Встановлено, що пособництво державі-агресору належить до злочинів із формальним складом, а аналіз законодавства та судової практики засвідчив необхідність удосконалення критеріїв його розмежування із суміжними кримінальними правопорушеннями, насамперед державною зрадою та окремими формами колабораційної діяльності.

3. Встановлено, що пособництво державі-агресору сформувалося як самостійний різновид злочинності проти основ національної безпеки України, детермінований наслідками збройної агресії, тимчасової окупації частини території України та функціонування окупаційних адміністрацій. Доведено, що

сучасний стан цього виду злочинності характеризується відносною стабільністю, високою латентністю, територіальною концентрацією на тимчасово окупованих і прифронтових територіях та різноманітністю форм злочинної діяльності, що охоплюють адміністративну, економічну, інформаційну, освітню та інші сфери забезпечення функціонування окупаційного режиму.

4. Сформовано кримінологічний портрет особи-пособника державі-агресору. Визначено, що типовим суб'єктом цього кримінального правопорушення є соціально інтегрована особа з достатнім рівнем освіти, професійним досвідом і відповідним соціальним статусом, яка використовує свій професійний, службовий або організаційний ресурс для сприяння державі-агресору чи створеним нею окупаційним структурам. Обґрунтовано, що злочинна поведінка таких осіб обумовлюється поєднанням політичних, ідеологічних, корисливих, кар'єристських і ситуативно-прагматичних мотивів, а не стійкою кримінальною спрямованістю особистості.

5. Доведено, що пособництво державі-агресору є соціально обумовленим видом злочинної діяльності, виникнення та поширення якого визначається комплексною взаємодією воєнно-політичних, соціально-економічних, організаційно-управлінських, правових, культурно-ідеологічних і морально-психологічних чинників. Визначальне місце у системі його детермінації займають збройна агресія російської федерації, тимчасова окупація частини території України та створення агресором механізмів політичного, адміністративного, економічного й інформаційного контролю, які формують криміногенне середовище та обумовлюють виникнення різних форм добровільного сприяння державі-агресору.

6. Розроблено модель загальносоціального запобігання пособництву державі-агресору, основу якої становить комплекс взаємоузгоджених політико-правових, безпекових, соціально-економічних, інформаційних, освітніх, культурно-ідеологічних та організаційно-управлінських заходів. Обґрунтовано, що їх реалізація повинна бути інтегрована до державної політики у сфері

забезпечення національної безпеки, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій і спрямована на усунення причин та умов, що сприяють добровільній співпраці з державою-агресором.

7. Запропоновано систему спеціально-кримінологічного запобігання пособництву державі-агресору, яка об'єднує суб'єктів сектору безпеки і оборони, органи кримінальної юстиції, органи державної влади та місцевого самоврядування, органи пробації й інститути громадянського суспільства. Визначено, що центральне місце у цій системі займає Служба безпеки України, діяльність якої має здійснюватися на засадах кримінологічного моніторингу, своєчасного виявлення ризиків, міжвідомчої координації та комплексного використання контррозвідувальних, оперативно-профілактичних, аналітичних і превентивних заходів.

8. Обґрунтовано, що міжнародне співробітництво є самостійним елементом сучасної системи запобігання пособництву державі-агресору. Визначено перспективні напрями його розвитку, що передбачають поглиблення взаємодії України з державами Європейського Союзу, НАТО та іншими міжнародними партнерами у сферах обміну кримінологічною інформацією, функціонування спільних слідчих груп, міжнародної правової допомоги, протидії гібридним загрозам, дезінформації, незаконному фінансуванню діяльності держави-агресора та повернення активів. Доведено, що імплементація міжнародного досвіду сприятиме підвищенню ефективності національної системи запобігання пособництву державі-агресору та зміцненню механізмів захисту національної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки. *Право України.* 2024. № 1. С. 45–58

2. Бахновська І.П., Білоус І.М. Причини та умови скоєння службовими особами злочинів у сфері господарської діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 4. С. 429-432. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/109.pdf

3. Беспаль О. Л. Соціально-демографічні ознаки осіб, які вчинили сімейне насильство щодо дітей. *Інформація і право.* 2018. С. 159-163

4. Бєлєвцева В. Державний суверенітет, його ознаки та властивості. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10. С. 7–10. URL: https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/076e8417-0ac8-4cb1-b76c-ad9abf45c2bb/content

5. Бондар Б. Генезис кримінального законодавства щодо злочинів проти основ національної безпеки України. *Юридичний вісник*. 2024. № 4. С. 203–210. URL: https://yurvisnyk.in.ua/v4_2024/28.pdf

6. Борисов В. І. Кримінальний кодекс України 2001 року: хроніки підготовки та прийняття. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2 (18). С. 16–33. URL: https://vakp.nlu.edu.ua/article/view/267491

7. Вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 22 вересня 2025 року у справі № 610/1069/24, провадження № 1-кп/610/30/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130387535

8. Вирок Дергачівського районного суду Харківської області від 20 лютого 2025 року у справі №619/2776/23, провадження № 1-кп/619/63/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125286964

9. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 12 лютого 2025 року у справі № 750/8737/24, провадження № 1-кп/750/125/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125117664

10. Вирок Запорізького районного суду Запорізької області від 21 листопада 2025 року у справі № 317/2210/23, провадження № 1-кп/317/84/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131943612

11. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 13.02.2025 у справі №344/19579/24, провадження № 1-кп/344/609/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125174795

12. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 11.12.2025 у справі №344/18785/25, провадження № 1-кп/344/1433/25 . URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132544912

13. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 11.12.2025 у справі №344/18797/25, провадження № 1-кп/344/1434/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132544913

14. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 22.09.2025 у справі №344/9736/25, провадження № 1-кп/344/1053/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130386714

15. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 20.10.2025 у справі №344/13355/25, провадження № 1-кп/344/1208/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131133186

16. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 23 травня 2025 року у справі №953/1172/23, провадження № 1-кп/953/332/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/127663775

17. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 23 травня 2025 року у справі №953/1172/23, провадження № 1-кп/953/332/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/127663775

18. Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 17.04.2025 у справі № 188/1425/23, провадження № 1-кп/188/64/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126716627

19. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 26 березня 2025 року у справі № 569/16153/23, провадження 1-кп/569/506/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126539973

20. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 10.02.2025 у справі №759/5154/24, № 1-кп/759/482/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125023579

21. Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 20.03.2025 у справі №485/543/23, провадження №1-кп/485/8/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125987652

22. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 26.11.2025 у справі №760/22335/24, провадження №1-кп/760/2372/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132291745

23. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 24 березня 2025 року у справі № 607/21466/24, провадження № 1-кп/607/538/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126094500

24. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 21 травня 2025 року у справі № 607/13523/24, провадження № 1-кп/607/605/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/127574962

25. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 03.11.2025 у справі №607/20422/23, провадження №1-кп/607/483/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131461675

26. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 02 жовтня 2025 року у справі № 308/4702/25, провадження № 1-кп/308/564/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130713987

27. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10 грудня 2025 року у справі № 308/6097/25, провадження № 1-кп/308/660/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132624147

28. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 17 жовтня 2025 року у справі № 308/981/24, провадження № 1-кп/308/55/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131410437

29. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 28 листопада 2025 року у справі № 308/4542/25, провадження № 1-кп/308/545/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132279480

30. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 18 листопада 2025 року у справі № 308/9415/25, провадження № 1-кп/308/910/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852265

31. Вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 03.12.2025 у справі №521/17617/25, провадження №1-кп/521/1960/25 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132282495

32. Вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 08 вересня 2025 року, справа № 521/9025/23, провадження №1-кп/521/670/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130033625

33. Вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 19 вересня 2025 року, справа № 521/8183/23, провадження по справі №1кп/521/644/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130333524

34. Вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси від 31 липня 2025 року у справі №521/10585/23, провадження №1-кп/521/700/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/129217745

35. Вирок Харківського районного суду Харківської області від 16 липня 2025 року у справі № 635/2391/23, провадження № 1-кп/635/175/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876180

36. Вирок Херсонського міського суду від 21.01.2025 у справі № 766/973/23, провадження н/п 1-кп/766/5/25. URL: https://verdictum-pro.ligazakon.net/document/124676232

37. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 05.12.2025 у справі №766/16545/24, провадження № 1-кп/766/199/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132541165

38. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 06.11.2025 у справі №766/5492/23, провадження № 1-кп/766/429/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131843455

39. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 08.08.2025 у справі №766/3582/25, провадження № 1-кп/766/3409/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/129396919

40. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 10.12.2025 у справі №766/11879/23, провадження № 1-кп/766/2865/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132733693

41. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 24.11.2025 у справі №766/747/23, провадження № 1-кп/766/940/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132165453

42. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 29.10.2025 у справі №766/9069/24, провадження № 1-кп/766/2482/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131502609

43. Вирок Хортицького районного суд м. Запоріжжя від 05 грудня 2025 року у справі № 337/5282/24, провадження № 1-кп/337/145/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132391879

44. Вирок Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 07 листопада 2025 року у справі № 337/6747/24, провадження № 1-кп/337/188/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131615278

45. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 03.10.2025 у справі №761/32110/25, провадження №1-кп/761/3772/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130739805

46. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 12.03.2025 у справі №761/8797/25, провадження №1-кп/761/2983/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125992897

47. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 28.10.2025 у справі №761/32099/25, провадження №1-кп/761/3771/2025. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/131746025

48. Вирок Шевченківського районного суду м. Харкова (Дзержинського) від 14.01.2025 у справі № 638/21993/24, провадження № 1-кп/638/1171/25. URL: https://verdictum-pro.ligazakon.net/document/124417005

49. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за

пособництво державі-агресору» від 16.06.2025 № 16/03-2025/138703. URL: https://itd.rada.gov.ua/55d555ce-2ffb-409c-b42e-375776d4a66a

50. Гавриленко О.А. Нове видання з історії кримінального покарання в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 402–403

51. Голіна В. В. Вибрані праці. Харків: Право, 2020. 592 с. : іл. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2021/09/Вибрані-праці-Голіна-В.В._2020.pdf, с. 244

52. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.

53. Голіна В. В. Кримінологічна політика як основа розробки теорії і практики запобігання злочинності в Україні [Текст] . *Проблеми законності :* зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. Вип. 133. С. 192-203, с. 192-193;

54. Голіна В. В., Головкін Б. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник. Харків: Право, 2021. 512 с.

55. Головкін Б. М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 274-280. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/301/286

56. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Досвід окремих європейських держав щодо запобігання вчиненню пособництва державі-агресору. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень*: збірник наукових праць з матеріалами IX Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 13 червня, 2025р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 119-121. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/13.06.2025

57. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Причини та умови вчинення пособництва державі-агресору (кримінологічний аспект). *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 11. С. 708-710. URL: http://lsej.org.ua/11_2024/169.pdf

58. Дахно О. Ю. Територіальна цілісність держави як об’єкт національної безпеки. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право* : збірник наукових праць. 2015. № 3/4 (27/28). С. 17–22. URL: https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/119201/113819

59. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2625 (XXV) від 24 жовтня 1970 р. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/intlaw_principles.shtml

60. Деякі питання реалізації стратегічних комунікацій у системі Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 02.10.2025 № 653-нм. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0653322-25#Text

61. Джужа О. М., Василевич В. В., Кулакова Н. В. та ін. Кримінологія: підручник / за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

62. Диктаторські закони 16 січня. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Диктаторські_закони_16_січня

63. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах : від 20 квітня 1959 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036

64. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 р., яка була ратифікована із заявами та застереженнями 26 вересня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_341/conv/parast29/sp:dark#o149

65. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/

66. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення (Форма № 1) за січень-грудень 2022 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya

67. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення (Форма № 1) за січень-грудень 2023 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya

68. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення (Форма № 1) за січень-грудень 2024 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya

69. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення (Форма № 1) за січень-грудень 2025 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2

70. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (Форма № 2) за січень-грудень 2022 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2016-2024-roki

71. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (Форма № 2) за січень-грудень 2023 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2016-2024-roki

72. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (Форма № 2) за січень-грудень 2024 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2016-2024-roki

73. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (Форма № 2) за січень-грудень 2025 року / Офіс Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2

74. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 424 с.

75. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_055

76. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2022 рік (Форма № 6) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022

77. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2023 рік (Форма № 6) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

78. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2024 рік (Форма № 6) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

79. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2025 рік (Форма № 6) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025

80. Звіт про роботу органів прокуратури Офісу Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-robotu-organiv-prokuraturi-2

81. Звіт про склад засуджених за 2022 рік (Форма № 7) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022

82. Звіт про склад засуджених за 2023 рік (Форма № 7) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

83. Звіт про склад засуджених за 2024 рік (Форма № 7) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

84. Звіт про склад засуджених за 2025 рік (Форма № 7) / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025

85. Зуєв В.В. Тенденції міжнародного співробітництва України у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. №4. С. 608-612. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2024/146.pdf

86. Іванов А.В. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 680-683. URL: https://lsej.org.ua/4_2024/164.pdf

87. Коваль М., Сорока С. Мотиви злочинної поведінки особи. Вісник *Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2024. Том. 11, № 4 (44). С. 81-86

88. Ковіненко О.О., Лавренко Д.О. Цифрова трансформація державних органів в Україні: аналіз систем електронного документообігу на прозорість та ефективність роботи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Випуск № 06, частина 2. С. 307-311. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/12/51-1.pdf

89. Колеснікова О. В. Інститут освіти в системі запобігання і протидії злочинності як об'єкт кримінологічного дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. *Серія ПРАВО.* 2022. Випуск 72: частина 2. С. 143-148. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/10/25-1.pdf, с. 145-146

90. Колодяжний М. Г. Війна і злочинність в Україні: точки соціальноправового дотику. *Conferința științifică internațională „OMUL, CRIMINOLOGIA, ȘTIINȚA”*, ediția a II-a Chișinău, 24 martie 2023. С. 402–405. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/402-405_14.pdf

91. Колос М.І. Кримінальне право в Україні (X – початок XXI століття): моногр. : [у 2 т.]. К. ; Острог, 2011. Т. 1 : Освіта, наука, законодавство. 448 с.

92. Коментар до Закону України «Про національну безпеку України» / Кубецька О.М., Лазарєв В.О., Неклеса О.В., Палешко Я.С. Дніпро : ДДУВС, 2020. 72 с.

93. Комплексний стратегічний плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text

94. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/page#Text

95. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text

96. Конвенція про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_025#Text

97. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

98. Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11

99. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 893-р). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text

100. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2314-III (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

101. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2314-III (станом на 05.04.2001). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20010405#Text

102. Кримінальний кодекс Української РСР : Закон УРСР від 28.12.1960 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1961. № 2. Ст. 14 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text

103. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

104. Кримінологія : підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.

105. Кримінологія : підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2020. 384 с.

106. Кримінологія : підручник [Текст] / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Чернєй, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернєя ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

107. Кримінологія [Текст] : підручник / за заг. ред. Б. М. Головкіна ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого.Харків : Право, 2020. 384 с.

108. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.

109. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник/ В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська, О.В. Лисодєд та ін..; за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкіна. Х.: Право, 2014. 513 с.

110. Кузьменко О. В., Левчук П. Р. Особливості доказування у кримінальних провадженнях про пособництво державі-агресору (на прикладі періоду окупації Київської області). *Ірпінський юридичний часопис.* 2023. Вип. 2(11). С. 132–140

111. Куксюк А. Л. Окремі аспекти запобігання пособництва державі-агресору. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : матер. X Наук.-практ. конференції, присв. науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 30 жовтня 2024 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. С. 151-156. URL: https://dpu.edu.ua/images/2024/Photo_dlya_novyn_2024/Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/12%20gruden%20Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/zbirnik%202024_%20fin%20bezpeka%20z%20dopovn.pdf

112. Куксюк А.Л. Кримінологічна характеристика особи пособника державі-агресору. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. Вип. 4(21). С. 163-172. URL: https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/433/423

113. Куксюк А.Л. Міжнародне співробітництво та зарубіжний досвід у сфері запобігання пособництву державі-агресору. *Журнал Східноєвропейського права.* 2026. № 143. С. 267-275. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/kuksiuk_143.pdf

114. Ландіна А. В. Ознаки суб'єкта як підстава розмежування деяких злочинів проти основ національної безпеки України (за складами, передбаченими ст. ст. 111, 111-1, 111-2 КК України). *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 87, ч. 3. С. 300–305. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/325248/315234

115. Левченко Ю. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини, передбачені статтями 366-2, 366-3 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 79(2). С. 138-144.

116. Леган І.М., Мороз О.І., Коршак В.С. Особа злочинця: морально-психологічні та кримінально-правові ознаки. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 5. С. 110-113

117. Міжнародний досвід протидії гібридним загрозам: законодавче регулювання та організації з питань стратегічних комунікацій: інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29377.pdf

118. Мовчан Р. Кримінально-правова норма про пособництво державі агресору (ст. 111-2 КК): характеристика складу, проблеми кваліфікації. Інформаційне агентство «ADVOKAT POST». URL: https://advokatpost.com/kryminalno-pravova-norma-pro-posobnytstvo-derzhavi-ahresoru-st-111-2-kk-kharakterystyka-skladu-problemy-kvalifikatsii-roman-movchan/

119. Назимко Є.С. Історичний метод та проблеми періодизації історії розвитку інституту покарання неповнолітніх. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica.* 2014. №1. С. 47–57. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/1/9.pdf

120. Науково-практичний коментар до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / В. В. Сичевський, Є. І. Харитонов, Д. О. Олєйніков. Х. : Право, 2016. 232 с.

121. Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України / О. І. Радченко, Є. В. Вакуленко ; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ : ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. 32 с.

122. Нежурбіда С. І. Етіологія злочину: теорії, аналіз, результат: монографія. Чернівці: Друк Арт, 2013. 432 с.

123. Носач А. В. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинам проти державного суверенітету та територіальної цілісності України. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2019. № 2 (64). С. 107-112. URL: https://law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2019/21.pdf

124. Обґрунтування замість заперечення. Як російська пропаганда викривлює реальність. URL: https://life.pravda.com.ua/society/obgruntuvannya-zamist-zaperechennya-yak-rosiyska-propaganda-vikrivlyuye-realnist-301834/

125. Ободов Н. А., Беспаль О. Л. Стан злочинності в Україні у 2020–2022 роках (окремі кількісно-якісні показники). *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 107–115. URL: https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/385

126. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Кримінол. асоц. України. Харків : Право, 2023. 252 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content

127. Пархоменко Н.М. Суверенітет держави: соціально-політична сутність та юридичний зміст. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18 «Економіка і право».* 2011. Вип. 14. С. 113–121

128. Письменський Є.О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в сучасній Україні (кримінально-правові аспекти): науковий нарис. Сєвєродонецьк, 2020. 121 с.

129. План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text

130. План заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2023 р. № 1025-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1025-2023-%D1%80#Text

131. План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 р. № 792-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2024-%D1%80#Text

132. План основних заходів Національної поліції України на 2024 рік. URL: https://npu.gov.ua/static-objects/npu/sites/1/plan%20zahodiv2024.pdf

133. Порядок реалізації експериментального проекту щодо створення резерву працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2023 р. № 524. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524-2023-%D0%BF#Text

134. Порядок формування кадрового резерву працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2023 р. № 1112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1112-2023-%D0%BF#n8

135. Порядок формування кадрового резерву працівників сфери соціального захисту населення для роботи на деокупованих територіях України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 295. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2024-%D0%BF#Text

136. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3879&skl=8

137. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» № 37д9/1-2022/56215 від 21.03.2022. URL: https://itd.rada.gov.ua/905474e1-1b18-4734-8c14-f6491137a45c

138. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору» від 23.08.2024 № 204д9/1-2024/185447. URL: https://itd.rada.gov.ua/065ccb81-c231-4970-b0d2-54153b78a27d

139. Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність). URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=5144&conv=9

140. Пояснювальна записка до проєкту Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за фінансування сепаратизму). URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4822&skl=8

141. Про безперервність функціонування представницьких органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів) в Україні в умовах

збройної агресії російської федерації: Постанова Верховної Ради України від 8 жовтня 2025 року № 4621-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4621-IX

142. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text

143. Про відповідальність за діяльність, спрямовану на порушення територіальної цілісності України: Закон України від 11 жовтня 1991 року № 1649-12. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 51. Ст.720. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1649-12#Text

144. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text

145. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 3 березня 2022 року № 2108-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12

146. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян: Закон України від 16 січня 2014 року № 721-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 22. Ст.801. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-18#n81

147. Про внесення змін до Кримінального кодексу України: Закон України від 8 квітня 2014 року № 1183-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 23. Ст.867. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-18#n21

148. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14 квітня 2022 року № 2198-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8

149. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму: Закон України від

19 червня 2014 року № 1533-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 32. Ст.1125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-18#Text

150. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text

151. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text

152. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text

153. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text;

154. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text

155. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

156. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text

157. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Tex

158. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: ttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text

159. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії : Закон України від 21.03.2023 № 3005-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text

160. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

161. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text

162. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17

163. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text

164. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text

165. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 31. Ст.241. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

166. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

167. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

168. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text

169. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст.351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text

170. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text

171. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР: Постанова Верховної Ради України від 12 вересня 1991 року № 1545-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 46. Ст. 621 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1545-12#Text

172. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

173. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті : Закон України від 09.04.2015 № 314-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text

174. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text

175. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні: Закон України від 17 квітня 1991 року № 962-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 22. Ст.262 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12/ed19910417#Text

176. Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text

177. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text

178. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 року № 2493-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14

179. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження від 31 грудня 2024 р. № 1351-р. Урядовий кур'єр від 22.01.2025 № 17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text

180. Проєкт Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору від 28.08.2024 № 11525. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44786

181. Протидіємо безперервним дезінформаційним кампаніям Росії: вісім років роботи EUvsDisinfo. URL:https://euvsdisinfo.eu/ua/протидіємо-безперервним-дезінформа/

182. Публічний звіт Служби безпеки України за 2025 рік. URL: https://ssu.gov.ua/uploads/documents/2026/06/30/zvit-pro-diyalnist-sbu-2025-web-versiya.pdf

183. Рамкова Конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, учинена в м. Фаро 27 жовтня 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_719#Text

184. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

185. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол від 13 червня 1956 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142#Text

186. Статут Організації Об'єднаних Націй (з поправками). Статут Міжнародного Суду Організації Об'єднаних Націй: Офіційний переклад (Офіційний переклад Статутів надісланий листом МЗС № 72/14-612-91197 від 01.08.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

187. Степанюк Р. Л. Кримінологічна характеристика та кримінологічний портрет особистості злочинця: теоретичні аспекти. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (93). С. 105–115.

188. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 р. № 922-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy-na-period-do-2040-roku-922r-300924

189. Стратегія забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#n5

190. Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 р. № 685/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text

191. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12

192. Стратегія розвитку Служби безпеки України на 2025-2030 роки. URL: https://ssu.gov.ua/uploads/documents/2025/05/21/sbu-strategiya-2025-for-web.pdf

193. Титаренко О. О. Психологічні особливості особистості сучасного злочинця: монографія. Дніпро: Вид-во ДДУВС, 2020. 216 с.

194. Угода про продовження на два роки діяльності Спільної слідчої групи з розслідування ймовірних основних міжнародних злочинів в Україні. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. URL: https://www.eurojust.europa.eu/ua/news/uhoda-pro-prodovzhennya-na-dva-roky-diyalnosti-spilnoyi-slidchoyi-hrupy-z-rozsliduvannya

195. Україна та ЄС започаткували Кібердіалог – Спільне повідомлення для преси. Делегація Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232

196. Україна та ЄС поглиблюють співпрацю з кібербезпеки під час 4-го раунду Кібердіалогу Делегація Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232

197. Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. Центр політико-правових реформ. URL: https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/

198. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до законодавства про відповідальність за пособництво державі-агресору. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 124 с.

199. Хмель А. Боротьба із гібридними загрозами в єс (за нормативно-правовою базою європейського союзу). *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2021-2022. Volume III. С. 91-101

200. Шлапаченко В. М. Проблемні питання криміналізації пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК України). *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 1-2. С. 164–172. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_1-2_23_231013_avt_2-164-172.pdf

201. Як радянська / російська пропаганда називала війни. URL: https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-

kontekst/viyskovi-konflikty-za-uchastyu-srsr-rf-ta-yak-yih-nazyvala-radyanska-rosiyska-propaganda

202. Communication from the Commission to the European Parliament, the European CounciL, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Security Union Strategy COM/2020/605 final. Document 52020DC0605

203. Core International Crimes Evidence Database (CICED) European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. URL: https://www.eurojust.europa.eu/publication/core-international-crimes-evidence-database-ciced

204. Doha Declaration on Integrating Crime Prevention and Criminal Justice into the Wider United Nations Agenda to Address Social and Economic Challenges and to Promote the Rule of Law at the National and International Levels, and Public Participation, passed by acclamation at the Thirteenth Congress on Crime Prevention and Criminal Justice in Doha, Qatar, in April 2015. URL: https://www.unodc.org/documents/congress/Declaration/V1504151_English.pdf

205. European Council Conclusions on external relations (19 March 2015). URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/19/conclusions-russia-ukraine-european-council-march-2015/

206. European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties (2016/2030(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.html

207. Filipchuk O. Ukraine’s cooperation with international organizations in crime prevention during war. Entrepreneurship, Economy and Law. 2023. № 9. Pp. 76-80. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2023/9/16.pdf

208. International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. URL: https://www.eurojust.europa.eu/international-centre-for-the-prosecution-of-the-crime-of-aggression-against-ukraine

209. International Monetary Fund, World Economic Outlook Database. URL: https://www.imf.org/en/publications/weo/weo-database/2024/october/weo-report?c=926%2C&s=NGDPD%2CPPPGDP%2CNGDPDPC%2CPPPPC%2CLP%2C&sy=2022&ey=2029&ssm=0&scsm=1&scc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1

210. Joint Communication to the European Parliament and the Council. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. JOIN/2016/018 final. Document 52016JC0018. URL: https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018

211. Karistusseadustik [Кримінальний кодекс Естонської Республіки] Vastu võetud 06.06.2001 jõustumine 01.09.2002. URL: https://www.riigiteataja.ee/et/akt/122122025002?leiaKehtiv

212. Krimināllikums [Кримінальний кодекс (Кримінальний закон) Латвійської Республіки]: Likums Saeimā pieņemts 1998, gada 17 jūnijā / LIKUMI.LV. URL: https://m.likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums

213. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas [Кримінальний кодекс Литовської Республіки]: 26.09.2000, Nr. VIII-1968. Vilnius: Seimas, 2020. URL: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555

214. Lithuania reports rise in probes into aiding foreign states against country. URL: https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2955105/lithuania-reports-rise-in-probes-into-aiding-foreign-states-against-country?srsltid=AfmBOor_2rGdy0t5f8AivQ1t8oreJDIiXeJBm5PewDiOBEDnCPoL2hHn&

215. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. URL: https://stratcomcoe.org/

216. NATO. Brussels Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 14 June 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/ news_185000.htm

217. Purre M. Treason, and Traitor of the State. *Juridica*. 2020. Issue 2. Pg 79-89. URL: https://juridica.ee/article.php?uri=2020_2_riigireetmine_ja_riigireetur&lang=en

218. Riigikaitseseadus [Закон Естонської Республіки про національну безпеку] Vastu võetud 11.02.2015. URL: https://www.riigiteataja.ee/akt/112032015001

219. Tallinn Mechanism. Ministry of Foreign Affairs Republic of Estonia. URL: https://vm.ee/en/international-law-cyber-diplomacy/cyber-diplomacy/tallinn-mechanism

220. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE). URL: https://www.hybridcoe.fi/

221. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny [Закон Республіки Польща про захист Вітчизни] // Dziennik Ustaw. 2022. Poz. 655. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000655/O/D20220655.pdf

222. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny [Кримінальний кодекс Республіки Польща] від 06.06.1997 р. Kancelaria Sejmu. URL : https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf

223. VDD initiates criminal proceedings for providing assistance to Russia in actions directed against Latvia / Valsts drošības dienests. URL: https://vdd.gov.lv/en/news/press-releases/vdd-initiates-criminal-proceedings-for-providing-assistance-to-russia-in-actions-directed-against-latvia?utm_source=chatgpt.com

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Причини та умови вчинення пособництва державі-агресору (кримінологічний аспект). *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 11. С. 708-710. URL: http://lsej.org.ua/11_2024/169.pdf

2. Куксюк А.Л. Кримінологічна характеристика особи пособника державі-агресору. *Ірпінський юридичний часопис.* 2025. Вип. 4(21). С. 163-172. URL: https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/433/423

3. Куксюк А.Л. Міжнародне співробітництво та зарубіжний досвід у сфері запобігання пособництву державі-агресору. *Журнал Східноєвропейського права.* 2026. № 143. С. 267-275. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/kuksiuk_143.pdf

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Куксюк А. Л. Окремі аспекти запобігання пособництва державі-агресору. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : матер. X Наук.-практ. конференції, присв. науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 30 жовтня 2024 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. С. 151-156. URL: https://dpu.edu.ua/images/2024/Photo_dlya_novyn_2024/Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/12%20gruden%20Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/zbirnik%202024_%20fin%20bezpeka%20z%20dopovn.pdf

5. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Досвід окремих європейських держав щодо запобігання вчиненню пособництва державі-агресору. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень*: збірник наукових праць з матеріалами IX Міжнародної наукової

конференції, м. Луцьк, 13 червня 2025 року / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 119-121. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/13.06.2025

Додаток Б

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-методичної роботи Державного податкового університету, к.ю.н., доцент

Іван ШЕМЕЛИНЕЦЬ
«19» 03 2026 р.

АКТ
впровадження результатів дисертаційної роботи
Куксюка Андрія Леонтійовича на тему: «Пособництво державі-агресору: кримінологічна характеристика та запобігання» у освітній процес

Комісія у складі: заступника директора з навчально-методичної роботи навчально-наукового інституту права, кандидата юридичних наук, доцента Лугіної Н. А., гаранта освітньої програми «Правове регулювання публічних та приватних відносин», кандидата юридичних наук, доцента Бак В.І., завідувача навчально-методичного відділу, доктора філософії Грищук Г.В., склали цей акт про те, що опубліковані результати дисертаційного дослідження Куксюка Андрія Леонтійовича на тему: «Пособництво державі-агресору: кримінологічна характеристика та запобігання» використовувалися у освітньому процесі під час підготовки та проведення лекційних і семінарських занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право України (загальна частина)», «Кримінально-правова характеристика корупції», «Кримінальне право України (особлива частина)», «Кримінологія», «Злочинність в Україні та теоретичні основи її запобігання» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форм навчання галузі знань 08 Право спеціальності 081 «Право» за освітньою програмою «Правове регулювання публічних та приватних відносин» Державного податкового університету, а саме:

1. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. Причини та умови вчинення пособництва державі-агресору (кримінологічний аспект). *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 11. С. 708-710. URL: http://lsej.org.ua/11_2024/169.pdf

2. Куксюк А.Л. Кримінологічна характеристика особи пособника державі-агресору. *Ірпінський юридичний часопис.* 2025. Вип. 4(21). С. 163-172. URL: https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/433/423

3. Куксюк А.Л. Міжнародне співробітництво та зарубіжний досвід у сфері запобігання пособництву державі-агресору. Журнал Східноєвропейського права. 2026. № 143. С. 267-275. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/kuksiuk_143.pdf

4. Куксюк А. Л. Окремі аспекти запобігання пособництва державі-агресору. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : матер. X Наук.-практ. конференції, присв. науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 30 жовтня 2024 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. С. 151-156. URL:

https://dpu.edu.ua/images/2024/Photo_dlya_novyn_2024/Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/12%20gruden%20Kafedra%20finansovogo%20ta%20podatkovogo%20prava/zbirnik%202024_%20fin%20bezpeka%20z%20dopovn.pdf?utm_source=chatgpt.com

5. Грицюк І.В., Куксюк А.Л. досвід окремих європейських держав щодо запобігання вчиненню пособництва державі-агресору. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень*: збірник наукових праць з матеріалами IX Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 13 червня, 2025р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 119-121. URL: https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/13.06.2025

Комісія підтверджує, що сформульовані за результатами дослідження Куксюка А.Л. пропозиції, висновки, рекомендації використані при формуванні навчально-методичного забезпечення та проведенні навчальних занять.

Заступник директора з навчально-методичної роботи ННІ права, кандидат юридичних наук, доцент **Наталія ЛУГІНА**

Гарант освітньої програми «Правове регулювання публічних та приватних відносин», кандидат юридичних наук, доцент **Віра БАК**

Завідувач навчально-методичного відділу, доктор філософії **Ганна ГРИЩУК**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
Державного податкового університету,
кандидат юридичних наук, доцент

Василь ЛУЦИК

«30» 03 2026 р.

АКТ
впровадження результатів дисертаційного дослідження
в науково-дослідну діяльність

Комісія у складі: заступника директора з наукової роботи навчально-наукового інституту права, кандидата юридичних наук, доцента Н. В. Лаговської, доцента кафедри кримінального права та процесу, кандидата юридичних наук, доцента О. А. Павлюх, начальника науково-організаційного відділу, доктора філософії Н. Б. Добрянської склали цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження Куксюка Андрія Леонтійовича на тему: «Пособництво державі-агресору: кримінологічна характеристика та запобігання» мають необхідний теоретичний та методологічний рівень, практичну цінність і використовуються під час проведення науково-дослідної роботи на тему «Теоретичні засади підвищення ефективності кримінально-правового, кримінологічного та кримінально-виконавчого запобігання злочинності» (державний реєстраційний № 0121U110768).

Сформульовані автором висновки й пропозиції є обґрунтованими, змістовними та можуть бути використані як основа для подальших наукових дискусій.

Заступник директора з наукової роботи
навчально-наукового інституту права,
кандидат юридичних наук, доцент **Наталія ЛАГОВСЬКА**

Доцент кафедри
кримінального права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент **Ольга ПАВЛЮХ**

Начальник науково-організаційного
відділу, доктор філософії **Наталія ДОБРЯНСЬКА**

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ «ЮС ФОРТІС»
ЄДРПОУ 44751570
01004, вул. Чикаленка, 11а, оф.9, e-mail: jusfortis.office@gmail.com, тел.: +38(077)881-88-18

«25» березня 2026 року
вих. №25/03-4

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Результати дисертаційного дослідження Куксюка Андрія Леонтійовича на тему «Пособництво державі-агресору: кримінологічна характеристика та запобігання», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», впроваджено у практичну діяльність Адвокатського об'єднання «ЮС ФОРТІС».

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, використовуються адвокатами об'єднання під час надання професійної правничої допомоги у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України, зокрема пов'язаних із пособництвом державі-агресору, а також при формуванні правової позиції сторони захисту та аналізі криміногенних чинників вчинення таких кримінальних правопорушень.

Практичне використання результатів дисертаційного дослідження сприяє підвищенню якості правового аналізу матеріалів кримінальних проваджень, удосконаленню підходів до формування правової позиції сторони захисту, підготовки процесуальних документів, а також застосуванню сучасних кримінологічних рекомендацій щодо запобігання злочинам проти основ національної безпеки України.

Результати дисертаційного дослідження мають практичне значення та можуть бути використані у подальшій діяльності адвокатів Адвокатського об'єднання «ЮС ФОРТІС» під час здійснення захисту, представництва та надання інших видів професійної правничої допомоги у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України.

Керуючий партнер
Адвокатського об'єднання «ЮС ФОРТІС» Юлія МОРОЗ

«25» березня 2026

ДОДАТОК В

Аналіз вироків судів України за результатами розгляду кримінальних проваджень про злочини, передбачені ст. 111-2 КК України, ухвалених у 2025 році (до реєстру включено 80 вироків, відібраних за даними Єдиного державного реєстру судових рішень URL: https://reyestr.court.gov.ua/)

№	Дата вироку	№ справи	Суд	№ судового провадження	№ ЄРДР	Дата набрання законної сили	Результат оскарження	Кваліфікація	Покарання	URL ЄДРСР
1	07.10.2025	344/13069/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/1184/25	22025090000000076	07.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 110, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 6 визнати винуватим у вчиненні злочинів, передбачених ч.2 ст.110, ч.1 ст.111-2 КК України та призначити йому покарання: | за ч.2 ст.110 КК України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна; | за ч.1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна; | На підставі ст.70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначити ОСОБА 6 остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна .	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130870009
2	07.05.2025	344/5702/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/904/25	22025090000000018	07.06.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 111-1 (в редакції закону №2108-IX від 03.03.2022), ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_6 визнати винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.5 ст. 111-1 (в редакції закону №2108-IX від 03.03.2022), ч.1 ст. 111-2 (в редакції закону №2198-IX від 14.04.2022) КК України та призначити покарання за: | - за ч.5 ст.111-1 КК України (в редакції закону №2108-IX від 03.03.2022) 10 (десять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування України на строк 13 (тринадцять) років з конфіскацією майна; | - за ч.1 ст.111-2 КК України (в редакції закону №2198-IX від 14.04.2022) 12 (дванадцять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування України на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією майна. | На підставі ч.1 ст.70 КК України, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, призначити ОСОБА 6 остаточне покарання за сукупністю злочинів у вигляді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування України на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/127173146
3	11.12.2025	344/18785/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/1433/25	22023130000000517	13.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 8 визнати винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання: | за ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років; | за ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років. | На підставі ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначити ОСОБА 8 остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132544912
4	11.12.2025	344/18797/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/1434/25	22023130000000516	13.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 8 визнати винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання: | за ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років; | за ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132544913

									позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років. | На підставі ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначити ОСОБА_8 остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років.	
5	13.02.2025	344/19579/24	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/609/25	22024090000000104	18.03.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2, ч. 2 ст. 436-2, ч. 3 ст. 436-2 КК України	ОСОБА 6 визнати винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 111-1, ч.1 ст. 111-2, ч.2 ст. 436-2 та ч.3 ст. 436-2 КК України та призначити покарання за: | - за ч.1 ст.111-1 КК України - позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування України на строк 15 (п`ятнадцять) років; | - за ч.1 ст.111-2 КК України - 12 (дванадцять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування України на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією майна; | - ч.2 ст. 436-2 КК України - 5 (п`ять) років позбавлення волі з конфіскацією майна; | - ч.3 ст. 436-2 КК України - 8 (вісім) років позбавлення волі з конфіскацією майна; | На підставі ч.1 ст.70 КК України, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, призначити ОСОБА_6 остаточне покарання за сукупністю злочинів у вигляді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування України на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією майна. | Строк відбуття покарання обвинуваченій ОСОБА_6 рахувати з моменту її затримання.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125174795
6	19.06.2025	344/3758/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/819/25	22024090000000155	22.07.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.5 ст.111-1, ч.1 ст.111-2 КК України та призначити покарання: | - за ч.5 ст.111-1 КК України - у виді позбавлення волі на строк десять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування на строк п`ятнадцять років та з конфіскацією всього належного йому майна; | - за ч.1 ст.111-2 КК України - у виді позбавлення волі на строк дванадцять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування на строк п`ятнадцять років та з конфіскацією всього належного йому майна. | На підставі ч.1 ст.70 КК України шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим остаточно призначити обвинуваченому ОСОБА_5 покарання за сукупністю кримінальних правопорушень - у виді позбавлення волі на строк дванадцять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк п`ятнадцять років з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/128241260
7	20.10.2025	344/13355/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/1208/25	22024090000000148	20.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.5 ст.111-1, ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити покарання: | - за ч.5 ст.111-1 КК України - у виді позбавлення волі на строк десять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк чотирнадцять років та з конфіскацією всього належного йому майна; | - за ч.1 ст.111-2 КК України - у виді позбавлення волі на строк дванадцять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк п`ятнадцять років та з конфіскацією всього належного йому майна. | На підставі ч.1 ст.70 КК України шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначити ОСОБА_5 остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк дванадцять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк п`ятнадцять років з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131133186
8	22.09.2025	344/9736/25	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/1053/25	22025090000000030	23.10.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 6 визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 111-1 та ч. 1 ст. 111-2 Кримінального кодексу України, та призначити їй покарання: | - за ч. 5 ст. 111-1 Кримінального кодексу України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк 14 (чотирнадцять) років, з конфіскацією майна; | -за ч.1ст.111-2 Кримінального кодексу України у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією майна. | На підставіч.1ст.70Кримінального кодексу України визначити ОСОБА 6 остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130386714

									влади та місцевого самоврядування на строк 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією майна.	
9	28.02.2025	344/17894/24	Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області	1-кп/344/592/25	42024090000000037	01.04.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 7 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 Кримінального кодексу України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з конфіскацією майна і з позбавлення права обіймати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування України на строк 15 (п`ятнадцять) років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125497433
10	04.02.2025	161/16143/24	Луцький міськрайонний суд Волинської області	1-кп/161/406/25	22023130000000309	20.05.2025	20.05.2025 Волинський апеляційний суд: залишено без змін вирок суду першої інстанції	ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_6 визнати винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання: | -за ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 8 років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування, органах державного управління та контролю, підприємствах та організаціях державної чи комунальної власності на строк 15 років та з конфіскацією належного на праві власності майна; | -за ч.1ст.111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 11 років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування, органах державного управління та контролю, підприємствах та організаціях державної чи комунальної власності на строк 15 років та з конфіскацією належного на праві власності майна; | На підставі ч. ч. 1-3 ст. 70 КК України, за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, призначити остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 11 років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування, органах державного управління та контролю, підприємствах та організаціях державної та комунальної власності на строк 15 років, з конфіскацією всього належного їй на праві приватної власності майна. Документи, а саме «выписка из Единого государственного реестра юридических лиц» від 15.06.2024 №ЮЄ9965-24-76638789 на 10 арк., залишити при матеріалах справи. Арешт на майно, накладений ухвалою слідчого судді Луцького міськрайонного суду від 05.08.2024 залишити без змін.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/124958566
11	09.10.2025	204/6225/24	Чечелівський районний суд міста Дніпра	1-кп/204/550/25	22023000000000366	15.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28 ч. 4 ст. 111-1 КК України, та призначити йому покарання у вигляді 3 (трьох) років позбавлення волі з позбавленням права займатися діяльністю, пов`язаною з переміщенням товарів та продукції, у тому числі продаж (експортні операції), за митну територію України на строк 10 (десять) років, без конфіскації майна. | На підставі ст. 75 КК України звільнити обвинуваченого ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , від відбування призначеного основного покарання, якщо він в період іспитового строку одного року не вчинить нового правопорушення і буде виконувати покладені на нього обов`язки. | На підставі ч. 5 ст. 72 КПК України зарахувати ОСОБА_3 в строк призначеного покарання попереднє ув`язнення з 06 жовтня 2023 року по 07 жовтня 2024 року, з розрахунку один день попереднього ув`язнення за один день позбавлення волі.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130880493
12	12.12.2025	199/9755/24	Амур-Нижньодніпровський районний суд міста Дніпра	1-кп/199/192/25	22024050000001885	13.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі строком на 11 (одинадцять) років з конфіскацією всього належного йому майна та з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, пов`язаних з наданням публічних послуг, виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій строком на 15 (п`ятнадцять) років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132589487
13	12.08.2025	185/4280/23	Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області	1-кп/185/358/25	12022221070000761	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 визнати винним за ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання,у вигляді 10 (десяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах публічної служби строком на 10 (десять) років без конфіскації належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129515038
14	17.04.2025	188/1425/23	Петропавлівський районний суд Дніпропетровської області	1-кп/188/64/2025	42023132240000004	19.05.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	Визнати ОСОБА 3 винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, призначивши покарання у виді 10 (десяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління та місцевого самоврядування на строк 10 (десять) років, з конфіскацією усього належного їй на праві приватної власності майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/126716627
15	18.04.2025	188/651/23	Петропавлівський районний суд Дніпропетровської області	1-кп/188/43/2025	22022130000000382	03.07.2025	03.07.2025 Дніпровський апеляційний суд: залишено без змін вирок суду першої інстанції	ч. 1 ст. 111-2 КК України	Визнати ОСОБА 3 винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, призначивши покарання у виді 10 (десяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління та місцевого самоврядування на строк 10 (десять) років, з конфіскацією усього належного йому на праві приватної власності майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/126766138

16	20.01.2025	202/6085/23	Індустріальний районний суд міста Дніпропетровська	1-кп/202/124/2025	22023050000000588	20.02.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2КК України та призначити їй покарання у виді 11 (одинадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, пов'язаних з наданням публічних послуг, виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією майна на користь держави.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/124553061
17	25.02.2025	191/3889/23	Синельниківський міськрайонний суд Дніпропетровської області	1-кп/191/296/23	22023130000000094	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	Визнати ОСОБА 5 винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, в державних, комунальних підприємствах, установах, організаціях, та займатися юридичною професійною діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією усього належного йому на праві приватної власності майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125392803
18	01.01.2019	199/8593/24	Амур-Нижньодніпровський районний суд міста Дніпра	1-кп/199/175/25	12024052770000375	27.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ст. 111-2 КК України	Визнати ОСОБА 2 винуватим у пред`явленому обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк дванадцять років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах державної та комунальної форми власності в енергетичному секторі на строк п`ятнадцять років та з конфіскацією всього майна, що належить обвинуваченому ОСОБА 2 .	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132999596
19	29.08.2025	202/41/24	Індустріальний районний суд міста Дніпра	1-кп/202/607/2025	22023050000004771	29.09.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати виним у вчиненні злочину, передбаченого ч.1ст.111-2 КК України тапризначити йому покарання у виді позбавлення волі строком на дванадцять років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління і місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги строком на п`ятнадцять років, з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129893467
20	02.10.2025	308/4702/25	Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області	1-кп/308/564/25	22025070000000047	04.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах влади, установах, підприємствах та організаціях незалежно від форми власності строком на 11 (одинадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130713987
21	10.12.2025	308/6097/25	Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області	1-кп/308/660/25	22025070000000060	12.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 6 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України. | Призначити ОСОБА 6 , ІНФОРМАЦІЯ 1 покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади, обіймати посади в державних органах, органах державної влади та місцевого самоврядування строком на 11 (одинадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132624147
22	17.10.2025	308/981/24	Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області	1-кп/308/55/24	22023070000000147	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді 11 (одинадцяти) років позбавлення волі, з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах влади, установах, підприємствах та організаціях незалежно від форми власності на строк 11 (одинадцять) років, з конфіскацією усього майна, яке є його особистою власністю на користь держави.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131410437
23	18.11.2025	308/9415/25	Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області	1-кп/308/910/25	22024070000000087	19.12.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади в державних органах, органах державної влади та місцевого самоврядування строком на 11 (одинадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852265
24	28.11.2025	308/4542/25	Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області	1-кп/308/545/25	22025070000000044	25.05.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України. | Призначити ОСОБА 5 покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади, обіймати посади в державних органах, органах державної влади та місцевого самоврядування строком на 11 (одинадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132279480
25	05.12.2025	337/5282/24	Хортицький районний суд м.Запоріжжя	1-кп/337/145/2025	22024000000000158	06.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 28, ч.1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 6 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити покарання у вигляді позбавлення волі строком на 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, суб`єктах господарювання державної та комунальної	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132391879

									форми власності, а також посади пов`язані виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій та займатися діяльністю,пов`язаною знаданням публічних послуг строком на 15(п`ятнадцять)років з конфіскацією всього майна, яке є його власністю.	
26	07.11.2025	337/6747/24	Хортицький районний суд м. Запоріжжя	1-кп/337/188/2025	22024080000000908	09.12.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 7 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 7 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити їй покарання: за ч. 7 ст. 111-1 КК України - у вигляді позбавлення волі строком 13 (тринадцять) років з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах, органах державної влади, державного управління та місцевого самоврядування строком 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна; за ч. 1 ст. 111-2 КК України - у вигляді позбавлення волі строком 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах, органах державної влади, державного управління та місцевого самоврядування строком 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України, за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, остаточно призначити ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , покарання у вигляді позбавлення волі строком 13 (тринадцять) років з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах, органах державної влади, державного управління та місцевого самоврядування строком 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131615278
27	21.11.2025	317/2210/23	Запорізький районний суд Запорізької області	1-кп/317/84/2025	22023080000000541	24.03.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	Визнати винною обвинуваченої ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 17 , в скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України і призначити їй покарання у вигляді 11 (одинадцяти) років позбавлення волі, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та органах які надають публічні послуги строком на 12 (дванадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131943612
28	16.12.2025	359/8346/25	Бориспільський міськрайонний суд Київської області	1-кп/359/686/2025	22025101110000766	16.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 4 визнати винуватим у вчинені кримінального правопорушення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити покарання, із застосуванням ст. 69 КК України, у виді позбавлення волі строком на 5 (п`ять) років, без позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та без конфіскації майна. | Звільнити на підставі ст. 75 КК України засудженого ОСОБА 4 від відбування призначеного основного покарання у виді позбавлення волі, з випробуванням, встановивши іспитовий строк терміном в 2 (два) роки, з покладенням на нього, відповідно до ст. 76 КК України обов`язків: періодично з`являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання та роботи; не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації. | Іспитовий строк ОСОБА_4 рахувати з моменту проголошення вироку, тобто 16.12.2025 року.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/133041958
29	01.08.2025	760/30089/24	Святошинський районний суд м. Києва	1-кп/759/1648/25	22024101110001158	01.09.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.2 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України	Затвердити угоду про визнання винуватості від 20.11.2024 року, укладену між прокурором відділу Київської обласної прокуратури ОСОБА_4 та обвинуваченим ОСОБА 3 . Визнати ОСОБА 3 винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.28, ч.1 ст.111-2 КК України. | Призначити ОСОБА 3 узгоджене сторонами угоди про визнання винуватості від 20.11.2024 року покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 10 років, без конфіскації майна. | На підставі ст.75 КК України звільнити ОСОБА 3 від відбування основного призначеного покарання у виді позбавлення волі з випробуванням строком 3 (три) роки, поклавши на нього відповідно до ст.76 КК України обов`язки ...	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129238608
30	02.10.2025	759/24476/24	Святошинський районний суд м. Києва	1-кп/759/712/25	22024011000000089	03.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 4 визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст.111-2 КК України, та призначити покарання у виді позбавлення волі строком на 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з державною службою і місцевим самоврядуванням строком на 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130983923
31	03.10.2025	761/32110/25	Шевченківський районний суд м.Києва	1-кп/761/3772/2025	22025000000000811	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.3 ст.28, ч.1 ст.111-2 КК України	Затвердити угоду, укладену 28 липня 2025 року у кримінальному провадженні №22025000000000811 від 14.07.2025 між прокурором відділу Офісу Генерального прокурора ОСОБА_4 та обвинуваченим ОСОБА 3 .ОСОБА 3 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.28, ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити покарання, з застосуванням ч.1 ст.69 КК України, у виді позбавлення волі строком на 5 /п`ять/ років, з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади та місцевого самоврядування, установах і організаціях, суб`єктах господарювання державної та комунальної форми власності строком на 10 років, без конфіскації майна. | На підставі ст.75 КК	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130739805

									України ОСОБА_3 звільнити від призначеного судом основного покарання з випробуванням, якщо він протягом 2-х /двох/ років іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення та виконає покладені на нього судом обов`язки.	
32	09.01.2025	761/23092/23	Шевченківський районний суд м. Києва	не визначено	22023000000000337	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_7 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України, і призначити покарання у виді позбавлення волі строком на одинадцять років з позбавлення права займати будь-які посади в органах державної влади, державного управління, місцевого управління та займатись діяльністю, пов`язаною з наданням адміністративних послуг, на строк дванадцять років, з конфіскацією всього належного ОСОБА 7 майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/124306647
33	10.02.2025	759/5154/24	Святошинський районний суд м. Києва	1-кп/759/482/25	12023011000000049	11.03.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_13 визнати винуватою у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, за якою призначити їй покарання у виді позбавлення волі строком на 12 (дванадцять) років, з позбавленням права займатися тренерською діяльністю в обраному виді спорту та права обіймати посади в галузі спорту, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих, адміністративно-господарських функцій, строком на 15 (п'ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125023579
34	12.03.2025	761/8797/25	Шевченківський районний суд м. Києва	1-кп/761/2983/2025	22025000000000037	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 27 ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України	Затвердити угоду про визнання винуватості, укладену 10 березня 2025 року між обвинуваченим ОСОБА_2 та прокурором другого відділу управління організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях органів безпеки Департаменту нагляду за додержанням законів органами безпеки Офісу Генерального прокурора ОСОБА_4 , яка здійснює повноваження прокурора у кримінальному провадженні №22025000000000037 від 15.01.2025 року, із покладенням на обвинуваченого ОСОБА_2 обов`язків, визначених у пунктах 5 та 7 цієї угоди. Відповідно до затвердженої угоди про визнання винуватості від 10 березня 2025 року ОСОБА_2 визнати винуватим за ч. 5 ст. 27 ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України і призначити покарання у виді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади та місцевого самоврядування, установах і організаціях, суб`єктах господарювання державної та комунальної форми власності на строк 10 років, без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК України ОСОБА_2 звільнити від призначеного судом покарання з випробуванням строком на 2 (два) роки	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125992897
35	12.06.2025	759/8780/25	Святошинський районний суд м. Києва	1-кп/759/1276/25	22025000000000493	14.07.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.2 ст.27, ч.3 ст.28 ч.1 ст.111-2, ч.2 ст.28 ч.1 ст.366 КК України	Затвердити угоду від 12 червня 2025 року про визнання винуватості між прокурором третього відділу управління організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях органів безпеки Департаменту нагляду за додержанням законів органів безпеки Офісу Генерального ОСОБА_4 , якому на підставі ст. 36, 37 КПК України надані повноваження прокурора у виділеному кримінальному провадженні № 22025000000000493 від 21.04.2025 року та обвинуваченою ОСОБА_3 . ООСОБА_3 визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст.27, ч.3 ст.28 ч.1 ст.111-2, ч.2 ст.28 ч.1 ст.366 КК України та призначити їй узгоджене покарання: ч.2 ст.27, ч.3 ст.28 ч.1 ст.111-2 КК України, із застосуванням ст.69 КК України, у виді позбавлення волі на строк 5 (п'ять) років з позбавленням права займатися певною діяльністю - використання електронного цифрового підпису для підпису від імені суб'єктів приватного права договорів, додаткових угод та додатків до них, на строк 10 (десять) років без конфіскації майна; за ч.2 ст.28 ч.1 ст.366 КК України у виді обмеження волі на строк 3 (три) роки, з позбавленням права займатися певною діяльністю - використання електронного підпису для підпису від імені суб'єктів приватного права договорів, додаткових угод та додатків до них, на строк 3 роки. На підставі ч.1 ст. 70 КК України шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим остаточне покарання ОСОБА_3 призначити у виді позбавлення волі на строк 5 (п'ять) років з позбавленням права займатися певною діяльністю - використання електронного цифрового підпису для підпису від імені суб'єктів приватного права договорів, додаткових угод та додатків до них, на строк 10 (десять) років без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК України звільнити ОСОБА_3 від відбування призначеного основного покарання з випробуванням з іспитовим строком на 3 (три) роки.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/128078328

36	23.12.2025	761/35070/24	Шевченківський районний суд м. Києва колегією	1-кп/761/2499/2025	22023000000001200	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 4 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України, призначити йому покарання у вигляді 5 (п`яти) років позбавлення волі з позбавленням права займатися складанням проєктно-технічної документації для підтримання поточного стану та модернізації АЕС строком на 10 (десять) років. | Зарахувати у строк призначеного ОСОБА_4 покарання строк його попереднього ув`язнення з 02.04.2024 по 20.03.2025 із розрахунку один день попереднього ув`язнення за один день позбавлення волі. | На підставі ст. 75 КК України звільнити ОСОБА 4 від відбування призначеного покарання з випробуванням, якщо він протягом 2 (двох) років іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на нього обов`язки. | ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 2 , визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України, призначити йому покарання у вигляді 5 (п`яти) років позбавлення волі з позбавленням права займатися складанням проєктно-технічної документації для підтримання поточного стану та модернізації АЕС строком на 10 (десять) років. | Зарахувати у строк призначеного ОСОБА 5 покарання строк його попереднього ув`язнення з 02.04.2024 по 21.08.2024 із розрахунку один день попереднього ув`язнення за один день позбавлення волі | На підставі ст. 75 КК України звільнити ОСОБА 5 від відбування призначеного покарання з випробуванням, якщо він протягом 2 (двох) років іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на нього обов`язки.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132850750
37	26.11.2025	760/22335/24	Солом'янський районний суд міста Києва	1-кп/760/2372/25	22024101110000128	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією усього належного йому на праві власності майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132291745
38	27.06.2025	761/14860/23	Шевченківський районний суд м. Києва	1-кп/761/1668/2025	42022000000001016	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 5 ст. 27, ч. 5 ст. 111-1, ч. 3 ст. 27 ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України;	ОСОБА_3 визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень передбачених ч. 5 ст. 27, ч. 5 ст. 111-1 КК України, ч. 3 ст. 27 ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання, за ч. 5 ст. 27 ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 8 (вісім) років, з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у державних органах України на строк 12 (дванадцять) років з конфіскацією всього належного їй майна. за ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 12 (двадцять) років, з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного їй майна. На підставі ст. 70 КК України шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим остаточно призначити ОСОБА_3 покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у державних органах України на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного їй майна. ОСОБА 4 ОСОБА 5 ОСОБА 6 ОСОБА 7 ОСОБА 8 визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень передбачених ч. 5 ст. 111-1 КК України, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання, за ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 7 (сім) років з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у державних органах України на строк 10 (десять) років з конфіскацією всього належного їй майна. за ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років, з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 11 (одинадцять) років з конфіскацією всього належного їй майна. На підставі ст. 70 КК України шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим остаточно призначити ОСОБА 4 ОСОБА 5 ОСОБА 6 ОСОБА 7 ОСОБА 8 покарання у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у державних органах України на строк 11 (одинадцять) років з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132021526
39	28.10.2025	761/32099/25	Шевченківський районний суд м. Києва	1-кп/761/3771/2025	22025000000000810	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.3 ст. 28 ч.1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання, із застосуванням ст. 69 КК України, у виді позбавлення волі на строк п`ять років, з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади та місцевого самоврядування, установах і організаціях, суб`єктах	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131746025

									господарювання державної та комунальної форми власності на строк десять років, без конфіскації майна, на підставі статті 77 КК України. | На підставі статті 75 КК України звільнити ОСОБА 5 від відбування призначеного покарання з випробуванням строком на два роки, якщо він протягом іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на нього обов`язки.	
40	30.10.2025	761/44535/25	Шевченківський районний суд м. Києва	1-кп/761/4225/2025	22024000000000233	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.2 ст.28, ч.1 ст.111-2 КК України; ст.65 КК України	ОСОБА 3 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.28, ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити покарання, з застосуванням ст.69 КК України, у виді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років, без призначення додаткових покарань. | На підставі ст.75 КК України звільнити ОСОБА 3 від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на 1 (один) рік 6 (шість) місяців.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131990977
41	20.03.2025	485/543/23	Снігурівський районний суд Миколаївської області	1-кп/485/8/25	22023150000000280	22.04.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 3 ст. 28, ч. 5 ст. 111-1, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 28, ч. 5 ст. 111-1, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити їй покарання: за ч. 3 ст. 28, ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 8 (вісім) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного її майна; за ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного її майна. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України шляхом поглинення основного менш суворого покарання більш суворим остаточно призначити ОСОБА 3 покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного її майна. ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_3 ,визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 28, ч. 5 ст. 111-1, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити їй покарання: за ч. 3 ст. 28, ч. 5 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 6 (шість) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного її майна; за ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного її майна. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України шляхом поглинення основного менш суворого покарання більш суворим остаточно призначити ОСОБА 4 ОСОБА 5 покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного її майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125987652
42	03.12.2025	521/17617/25	Хаджибейський районний суд м.Одеси	1-кп/521/1960/25	22025000000001022	03.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 255, ч. 4 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України	Затвердити угоду від 28.10.2025 року про визнання винуватості, укладену між прокурором відділу Офісу Генерального прокурора ОСОБА 4 та обвинуваченою ОСОБА 3 за участю захисника адвоката ОСОБА 5 . Визнати ОСОБА 15 винною у скоєні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 255, ч. 4 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК та призначити їй узгоджене сторонами покарання: за ч. 2 ст. 255 КК у вигляді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років, на підставі ст. ст. 75, 77 КК, без конфіскації майна. за ч. 4 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК, із застосуванням ст. 69 КК, у вигляді позбавлення волі на строк 4 (чотири) роки 8 (вісім) місяців, з позбавленням права займатись підприємницькою діяльністю, пов`язаною з продажем електротехнічного обладнання, на строк 10 (десять) років, без конфіскації майна. Відповідно до ст. 70 КК визначити ОСОБА 16 остаточне покарання за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, з урахуванням застосованої ст. 69 КК, у вигляді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років, з позбавленням права займатись підприємницькою діяльністю, пов`язаною з продажем електротехнічного обладнання, на строк 10 (десять) років, без конфіскації майна. Відповідно до ст. 75 КК, звільнити ОСОБА 15 від відбування покарання у вигляді позбавлення волі з випробуванням	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132282495

									строком на 2 (два) роки, поклавши на ОСОБА 3 обов`язки, передбачені п. п. 1, 2 ч. 1 та п. 2 ч. 3 ст. 76 КК	
43	08.09.2025	521/9025/23	Хаджибейський районний суд м.Одеси	1-кп/521/670/25	22023230000000121	08.10.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 3 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 4 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винним у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити йому покарання | - за ч. 3 ст. 111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки, з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функції у закладах освіти, а також обіймати посади в органах державної влади, державного управління та контролю, місцевого самоврядування у сфері освіти та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 12 | (дванадцять) років. | - за ч. 1 ст. 111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років, з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функції у закладах освіти, а також обіймати посади в органах державної влади, державного управління та контролю, місцевого самоврядування у сфері освіти та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 15 (п`ятнадцять) років, та з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130033625
44	19.09.2025	521/8183/23	Хаджибейський районний суд м.Одеси	1-кп/521/644/25	12022230000002679	20.10.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 3 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України	Визнано винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 111-1 і ч. 1 ст. 111-2 КК України; за ч. 3 ст. 111-1 КК України призначено позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями, та займатися діяльністю у сфері службової діяльності, державної служби, державного управління, місцевого самоврядування у сфері освіти, освітньою і виховною діяльністю на строк 10 років; за ч. 1 ст. 111-2 КК України призначено позбавлення волі на строк 12 років з позбавленням права обіймати зазначені посади та займатися зазначеною діяльністю на строк 15 років і з конфіскацією всього належного майна; за сукупністю кримінальних правопорушень на підставі ст. 70 КК України остаточно призначено 12 років позбавлення волі з відповідним додатковим покаранням на 15 років та конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130333524
45	31.07.2025	521/10585/23	Хаджибейський районний суд м.Одеси	1-кп/521/700/25	22023230000000171	02.09.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2, ч.3 ст.111-1 КК України	ОСОБА 5 визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень та призначити покарання: | - за ч.3 ст.111-1 КК України у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки з позбавленням права обіймати будь-які посади у закладах освіти на строк 12 (дванадцять років); | - за ч.1 ст.111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати будь-які посади у закладах освіти, а також органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією всього належного їй майна. | На підставі ч.1 ст.70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим призначити ОСОБА 5 остаточне покарання у виді позбавлення волі строком 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати будь-які посади у закладах освіти, а також органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією всього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129217745
46	24.10.2025	535/2504/22	Котелевський районний суд Полтавської області	1-кп/535/91/25	12022221070000675	29.04.2026 (частково)	29.04.2026 Полтавський апеляційний суд: скасовано вирок частково з ухваленням нового вироку	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_5 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення - злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі строком на 12 /дванадцять років/ з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування України строком на 15 /п`ятнадцять/ років, з конфіскацією майна, яке є його особистою власністю. | На підставі ч.1, 2 ст.71 КК України, за сукупністю вироків, до покарання за новим вироком суду частково приєднати невідбуту частину покарання за вироком Дворічанського районного суду Харківської області від 24.11.2020 року та призначити ОСОБА_5 остаточне покарання у виді позбавлення волі строком 13 /тринадцять/ років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131239239
47	24.10.2025	535/2504/22	Котелевський районний суд Полтавської області	1-кп/535/91/25	12022221070000675	29.04.2026 (частково)	29.04.2026 Полтавський апеляційний суд: скасовано вирок частково з ухваленням нового вироку	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення - злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі строком на 12 /дванадцять років/ з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування України строком на 15 /п`ятнадцять/ років, з конфіскацією майна, яке є його особистою власністю. | На підставі ч.1, 2 ст.71 КК України, за сукупністю вироків, до покарання за новим вироком суду частково приєднати невідбуту частину покарання за вироком Дворічанського районного суду Харківської області від 24.11.2020 року та призначити ОСОБА 5 остаточне покарання у виді позбавлення волі строком 13 /тринадцять/ років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131239240

48	26.03.2025	569/16153/23	Рівненський міський суд Рівненської області	1-кп/569/506/25	22022230000000199	29.07.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцяти) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських функцій строком 15 (п'ятнадцять) років та з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/126539973
49	24.02.2022	607/20422/23	Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області	1-кп/607/483/2025	22022210000000080	04.12.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 4 визнати винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України та призначити їй покарання у виді позбавлення волі строком дванадцять років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, закладах освіти, місцевого самоврядування або займатися діяльністю, яка пов`язана з наданням публічних та освітніх послуг строком п`ятнадцять років, з конфіскацією майна. | На підставі ч.4 ст.70 КК України, за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання, що призначене за попереднім вироком Теплодарського міського суду Одеської області від 24.01.2024 року, більш суворим, що призначено за даним вироком остаточно визначити ОСОБА_4 покарання у виді позбавлення волі строком дванадцять років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, закладах освіти, місцевого самоврядування або займатися діяльністю, яка пов`язана з наданням публічних та освітніх послуг строком п`ятнадцять років, з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131461675
50	10.08.2023	607/21077/24	Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області	1-кп/607/111/2025	22023210000000128	11.07.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити йому за даним кримінальним правопорушенням покарання у виді 12 (дванадцять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах, органах державної влади та місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією усього належного йому на праві власності майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/128090846
51	08.07.2024	607/17062/24	Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області	1-кп/607/508/2025	22024210000000038	18.04.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання у виді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади або займатися діяльністю в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, правоохоронних органах, займатися правоохоронною діяльністю та діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125957584
52	21.05.2025	607/13523/24	Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області	1-кп/607/605/2025	22024210000000031	23.06.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 5 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити йому за даним кримінальним правопорушенням покарання у виді позбавлення волі строком на 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, яка пов`язана з наданням публічних послуг на строк 10 (десять) років з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/127574962
53	24.03.2025	607/21466/24	Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області	1-кп/607/538/2025	22023210000000132	24.04.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання у виді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади або займатися діяльністю в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, правоохоронних органах, займатися правоохоронною діяльністю та діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/126094500
54	03.06.2025	761/27917/24	Холодногірський районний суд міста Харкова	1-кп/642/407/25	22024000000000668	04.07.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України	Затвердити угоду про визнання винуватості від 29 травня 2025 року у кримінальному провадженні № 22024000000000668 від 24.07.2024, укладену між прокурором Офісу Генерального прокурора ОСОБА 3 та обвинуваченою ОСОБА 4 , за участю захисника обвинуваченої - адвоката ОСОБА 5 . ОСОБА 4 визнати винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання із застосуванням ст. 69 КК України, у виді позбавлення волі на строк 4 (чотири) роки, з позбавленням права займатись діяльністю з проектування трубопроводів, теплообмінників, визначення сейсмостійкості споруд та об`єктів, на строк 10 (десять) років. ОСОБА 4 визнати винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання із застосуванням ст. 69 КК України, у виді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років, з позбавленням права займатись діяльністю з проектування трубопроводів, теплообмінників, визначення сейсмостійкості споруд та об`єктів, на строк 10 (десять) років. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим остаточно	https://reyestr.court.gov.ua/Review/127858686

									призначити ОСОБА 4 покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п`ять) років. На підставі ст. 75 КК України звільнити ОСОБА_4 від відбування основного покарання у виді позбавлення волі з випробуванням, встановивши їй іспитовий строк 3 (три) роки.	
55	01.01.2019	953/1442/23	Київський районний суд м. Харкова	1-кп/953/334/25	22022220000001785	18.06.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_7 визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення - злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 10 (десять) років та з конфіскацією всього майна, яке є її особистою власністю.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125735550
56	16.07.2025	635/2391/23	Харківський районний суд Харківської області	1-кп/635/175/2025	42023222130000002	01.10.2025	Відомості у тексті не зазначені	частиною 1 статті 111-2 КК України	Визнати ОСОБА 4 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 111-2 КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк одинадцять років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій строком на одинадцять років, без конфіскації майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876180
57	20.02.2025	619/2776/23	Дергачівський районний суд Харківської області	1-кп/619/63/25	22022220000001524	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст.111-2, ч.1 ст. 263 КК України	ОСОБА 5 визнати винуватим у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст.111-2 та ч.1 ст. 263 КК України та призначити покарання за: | - за ч.1 ст.111-2 КК України - в виді позбавлення волі на строком на 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, на строк 11 (одинадцять) років з конфіскацією всього майна, що є власністю засудженого; | - за ч.1 ст.263 КК України - 3 (три) роки позбавлення волі. | На підставі ч.1 ст.70 КК України, за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, остаточно призначити ОСОБА 5 покарання у вигляді позбавлення волі строком на 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, на строк 11 (одинадцять) років з конфіскацією всього майна, що є власністю засудженого.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125286964
58	22.09.2025	610/1069/24	Балаклійський районний суд Харківської області	1-кп/610/30/2025	12023221080000013	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2, ч .2 ст. 114-2 КК України	ОСОБА_5 визнати винуватим у пред`явленому обвинуваченні у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст.111-2, ч.2 ст. 114-2 КК України, та призначити йому покарання: | за ч.1 ст. 111-2 КК України -у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого управління, правоохоронних органах, органах, що надають публічні послуги на строк 15 років з конфіскацією майна; | за ч.2 ст. 114-2 КК України - у виді позбавлення волі строком на 5 (п`ять) років. | Відповідно до ч.1 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, призначити покарання у виді 10 (десяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого управління, правоохоронних органах, органах, що надають публічні послуги на строк 15 років з конфіскацією майна. | В силу ч.1 ст. 71 КК України за сукупністю вироків до покарання, призначеного за цим вироком, частково приєднати невідбуту частину покарання за вироком Балаклійського районного суду Харківської області від 26.08.2020 у виді 1 (одного) року позбавлення волі, остаточно призначити покарання ОСОБА_5 у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого управління, правоохоронних органах, органах, що надають публічні послуги на строк 15 років з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130387535
59	01.01.2019	953/1172/23	Київський районний суд м. Харкова	1-кп/953/332/25	22022220000002447	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України та призначити йому покарання у виді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавлення права обіймати посади пов`язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією усього майна, що є власністю засудженого.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/127663775
60	01.01.2019	766/16551/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/795/25	22024230000000368	03.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 2 ст. 28 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ч. 2 ст. 28 ст. 111-2 КК України та призначити покарання у виді 12(дванадцяти)років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та державного управління, місцевого самоврядування, а також посади, пов`язані з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130670958
61	29.06.2022	766/16545/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/199/25	22022260000000022	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади,	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132541165

									державного управління, місцевого самоврядування або органах, що надають публічні послуги, на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного йому майна.	
62	06.10.2025	766/14250/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/1305/25	22022230000000494	08.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням телекомунікаційних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131109497
63	01.01.2019	766/5492/23	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/429/25	42022020000000234	09.12.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.3 ст.111-1, ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.111-1 КК України та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки з позбавленням права обіймати керівні посади у закладах освіти та займатись педагогічною та викладацькою діяльністю на строк 15 років. ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1ст.111-2КК України та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати керівні посади у закладах освіти та займатись педагогічною та викладацькою діяльністю на строк 15 років з конфіскацією майна. На підставі ч. 1ст. 70 КК України за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, призначити ОСОБА 5 остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати керівні посади у закладах освіти та займатись педагогічною та викладацькою діяльністю на строк 15 років з конфіскацією майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131843455
64	01.01.2019	766/3582/25	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/3409/25	22025230000000092	09.09.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2, ч.3 ст.111-1 КК України	ОСОБА 9 , ІНФОРМАЦІЯ 1 ,визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3 ст.111-1, ч.1 ст.111-2 КК України, та призначити їй покарання | за ч.3ст.111-1КК України у виді позбавлення волі на строк3(три)роки з позбавленням права обіймати посади пов`язані з освітнім процесом на строк 10 (десять) років | за ч.1 ст.111-2 КК України у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, на строк 10 (десять) років з конфіскацією всього належного їй майна. | На підставіч.1ст.70КК України, за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом часткового складання призначених покарань, остаточно визначити покарання у виді позбавлення волі на строк 11(одинадцять)років з позбавленням права обіймати посадив органах державної влади, місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, обіймати посади пов`язані з освітнім процесом на строк 11 (одинадцять) років з конфіскацією всього належного майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129396919
65	01.01.2019	766/11879/23	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/2865/25	22023230000000484	10.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ч.3 ст.111-1, ч.1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень (злочинів), передбачених ч.3 ст.111-1, ч.1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання: | - за ч.3 ст.111-1 КК України у виді2 (двох) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в закладах освіти, а також обіймати посади, в органах державної влади, місцевого самоврядування у сфері освіти та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 14 (чотирнадцять) років; | - за ч.1 ст.111-2 КК України у виді 11 (одинадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в закладах освіти, а також обіймати посади, в органах державної влади, місцевого самоврядування у сфері освіти та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією усього належного їй на праві власності майна на користь держави. | На підставіч.1 та ч.3 ст.70 КК України, при призначенні покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, остаточно призначити ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , покарання у виді 11 (одинадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в закладах освіти, а також обіймати посади, в органах державної влади, місцевого самоврядування у сфері освіти та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією усього належного їй на праві власності майна на користь держави.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132733693

66	13.08.2025	954/10/23	Нововоронцовський районний суд Херсонської області	1-кп/954/6/25	22022230000000063	12.09.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 9 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст.111-2КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління і місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги строком на 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129486394
67	15.10.2025	766/9383/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/1262/25	22024230000000190	15.11.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 3 , ІНФОРМАЦІЯ 1 ,визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1ст.111-2КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк12(дванадцяти)років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, органах місцевого самоврядування, державних та комунальних підприємствах та правоохоронний органах, та займатися діяльністю, пов`язаною з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій та наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років, з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131057562
68	24.10.1945	766/9388/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/2489/25	22024230000000189	17.10.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, органах місцевого самоврядування, у державних та комунальних підприємствах, правоохоронний органах, обіймати посади або займатися діяльністю, пов`язаною з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг строком на 15 років, з конфіскацією усього належного їй майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130297572
69	01.01.2019	766/9550/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/722/25	22023230000000457	16.01.2026	Відомості у тексті не зазначені	ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ст. 111-2 КК України та призначити покарання у виді 11(одинадцяти)років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та державного управління, місцевого самоврядування, а також посади, пов`язані з наданням адміністративних послуг на строк 12 (дванадцять) років без конфіскації майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132630464
70	01.01.2019	766/1930/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/470/25	42023232140000017	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 111-2 КК України та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 11 (одинадцять) років без конфіскації майна з позбавленням права займати будь-які посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з наданням публічних послуг на строк 15 (п`ятнадцять) років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132793286
71	01.01.2019	766/747/23	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/940/25	22023230000000095	25.12.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2, ч. 3 ст. 111-1 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.111-1 КК України, та призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади, державного управління чи місцевого самоврядування, а також посади, що пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, наданням публічних послуг, на строк 10 (десть) років. | ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винною у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити їй покарання у вигляді позбавлення волі на строк 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади, державного управління чи місцевого самоврядування, а також посади, що пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, наданням публічних послуг, на строк 15 (п`ятнадцять) років із конфіскацією усього майна. | На підставі ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, призначити ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , остаточне покарання у виді позбавлення волі строком на 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади, державного управління чи місцевого самоврядування, а також посади, що пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, наданням публічних послуг, на строк 15 (п`ятнадцять) років із конфіскацією усього майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/132165453

72	01.01.2019	766/3175/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/1084/25	22023230000000506	29.08.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 3 ст. 111-1, ст. 111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень (злочинів), передбачених ч. 3 ст. 111-1, ст. 111-2 КК України та призначити покарання: | - за ч. 3 ст. 111-1 КК у виді 3 (трьох) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, правоохоронних органах, органах державного управління, місцевого самоврядування або органах, що надають публічні послуги, а також займати діяльністю, пов`язаною з навчанням та вихованням дітей на строк 10 (десять) років; | - за ст. 111-2 КК у виді 12 (дванадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, правоохоронних органах, органах державного управління, місцевого самоврядування або органах, що надають публічні послуги, а також займати діяльністю, пов`язаною з навчанням та вихованням дітей на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна. | На підставі ч. 1 ст. 70 КК України шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначити ОСОБА 5 покарання у виді 12(дванадцяти)років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, правоохоронних органах, органах державного управління, місцевого самоврядування або органах, що надають публічні послуги, а також займати діяльністю, пов`язаною з навчанням та вихованням дітей на строк 15(п`ятнадцять)років з конфіскацією всього належного їй на праві власності майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129173741
73	01.01.2019	766/1283/25	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/3191/25	42024232240000022	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.5 ст.111-1, ст.111-2 КК України	ОСОБА_10 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , визнати невинуватим у пред`явленому обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст.111-2 КК України, та виправдати його на підставі ч.2 ст.11 КК України та п.2 ч.1 ст.284 КПК України, у зв`язку з малозначністю діяння. | ОСОБА 10 , ІНФОРМАЦІЯ_1 ,визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.5 ст.111-1 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, у державних, комунальних підприємствах, установах та організаціях, що надають публічні послуги на строк 15 (п`ятнадцять) років з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130570043
74	01.01.2019	766/9069/24	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/2482/25	22024230000000219	02.12.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 28, ч.5 ст. 111-1 КК України	ОСОБА 6 , ІНФОРМАЦІЯ 1 визнати винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 28, ч.5 ст. 111-1, ч.1 ст. 111-2 КК України і призначити йому покарання: за ч.1 ст. 28, ч.5 ст. 111-1 КК України - 8 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах державного управління, місцевого самоврядування, а також займатися діяльністю, пов'язаною з виборчим процесом строком на 15 років з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна; за ч. 1 ст. 111-2 КК України - 12 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, та суб'єктах господарювання державної та комунальної форми власності, та займатися діяльністю у сфері надання кредитно-фінансових послуг строком на 15 років з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна. На підставіч.1ст.70КК України за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинання менш суворих покарань більш суворими, остаточно призначити покарання у виді 12 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та суб`єктах господарювання державної та комунальної форми власності, а також займатись діяльністю, пов'язаною з виборчим процесом та у сфері надання кредитно-фінансових послуг строком на 15 років з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна. На підставі ч. 4 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинення менш суворого покарання, призначеного вироком Херсонського міського суду від 28.07.2025 року, більш суворим, призначеного за цим вироком, остаточно призначити ОСОБА 6 покарання у виді 12 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах державного управління, місцевого самоврядування та суб`єктах господарювання державної та комунальної форми власності, а також займатись діяльністю, пов`язаною з виборчим процесом та у сфері надання кредитно-	https://reyestr.court.gov.ua/Review/131502609

									фінансових послуг строком на 15 років з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна.	
75	01.01.2019	766/4612/23	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/154/25	22023230000000350	Відомості у тексті не зазначені	Відомості у тексті не зазначені	ч.3 ст.111-1, ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА 5 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень (злочинів), передбачених ч.3 ст.111-1, ч.1 ст.111-2 КК України та призначити йому покарання: | -за ч.3 ст.111-1 КК України у вигляді 3 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати керівні посади у закладах освіти та займатись педагогічною та викладацькою діяльністю на строк 15 років; | -за ч.1 ст.111-2 КК України у вигляді 12 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади у закладах освіти, а також органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з освітнім процесом на строк 15 років та з конфіскацією всього належного йому майна. | У відповідності зі ч.1 ст.70 КК України, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточно призначити ОСОБА 5 покарання у вигляді 12 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади у закладах освіти, а також органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та займатися діяльністю, пов`язаною з освітнім процесом на строк 15 років та з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/129217049
76	01.01.2019	766/13430/25	Херсонський міський суд Херсонської області	1-кп/766/4316/25	22025230000000383	22.12.2025	22.12.2025 Херсонський апеляційний суд: залишено без змін вирок суду першої інстанції	ст. 111-2 КК України	ОСОБА 6 , ІНФОРМАЦІЯ 1 , визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст.111-2 КК України, та із застосуванням ч.1 ст.69 КК України, призначити їй покарання у виді позбавлення волі на строк 6 (шість) років з позбавленням права займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 10 (десять) років без конфіскації майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/130608573
77	06.05.2025	712/10238/24	Соснівський районний суд м. Черкаси	1-кп/712/379/25	22023250000000129	10.06.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст. 111-2 КК України	Визнати винним ОСОБА 5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України та призначити йому покарання у виді позбавлення волі строком на 12 (дванадцять) років з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, в органах, що надають публічні послуги на строк 15 (п`ятнадцять) років та з конфіскацією всього майна, яке є його власністю.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/127216408
78	24.04.2025	727/6633/24	Шевченківський районний суд м. Чернівці	1-кп/727/140/25	22022230000000176	27.05.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч.1 ст.111-2 КК України	ОСОБА_6 , визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України та призначити йому покарання за даною статтею КК України у вигляді 12-ти (дванадцяти) років позбавлення волі з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна з забороною обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 15 (п`ятнадцять) років.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/126868511
79	12.02.2025	750/8737/24	Деснянський районний суд м. Чернігова	1-кп/750/125/25	22023130000000237	15.03.2025	Відомості у тексті не зазначені	ч. 1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 7 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі на строк 10 (десять) років з позбавленням права обіймати посади, пов`язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, в органах державної влади, місцевого самоврядування та в юридичних особах у сфері електроенергетики, на строк 10 (десять) років, з конфіскацією усього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/125117664
80	18.06.2025	750/2960/24	Деснянський районний суд м. Чернігова	1-кп/750/94/25	42022000000001504	11.11.2025 (частково)	11.11.2025 Чернігівський апеляційний суд: змінено вирок	ч.1 ст.111-2 КК України; ч.1 ст. 111-2 КК України	ОСОБА 6 визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.111-2 КК України та призначити йому покарання у виді 11 (одинадцяти) років позбавлення волі з позбавленням права обіймати будь-які посади в релігійних організаціях на строк 13 (тринадцять) років та з конфіскацією всього належного йому майна.	https://reyestr.court.gov.ua/Review/128228654